

Бхактиведанта Свами Прабхупада

Ў з и н г и з
б и л а н
т а н и ш и н г

Москва - 1996

Мундарижа

1- боб. Жон. Унинг табиати.....

* Танага ҳаёт бағишлайдиган куч ва унинг табиати * Рухий ҳаёт илми
* Рухнинг танадан танага кўчиб юриши* Ҳақиқий ўзлигимиз ва уни ўраб
турган таналар * Психологиянинг моҳияти

2 - боб. Илоҳий онг

* Ҳар бир инсон Худони кўра олади * Мангу дин, иймон йўли* Кўринмас
ҳукмдор * Кришна Ўзи ким? * Энг буюк санъаткор-рассом*
Ҳақиқий муҳаббат * Рухий оламга қандай эришса бўлади?

3 - боб. Хизмат қилиш лаззати

* Комил ҳукмдорни қандай рози қилиш мумкин* Энг олий лаззатга
эришиш* Севги фариштасини ром қилган Зот*

4 - боб. Рухий устоз

* Ҳақиқий ва сохта этикод * Рухий устоз қандай бўлиши керак

5 - боб. Йога ва муроқаб.....

* Илоҳий товушлар ёрдамида муроқаб қилиш * Йога усули * Ақлни дўст
қилиш йўли * Олий йога

6 – боб. Ҳаёт муаммолари ва уларнинг руҳий ечимлари

* Халқаро бирдамлик маркази * Ер юзида озиқ-овқат етишмаслиги - асоссиз
уйдирма * Тадбиркорларга руҳий насихат * Ведавий башоратлар * Қассоблар
маданияти * Тинчлик омили * Худо ва карма қонунлари * Карма чангали-
дан озод бўлиш * Бутун борлиқ Кришнанинг мулки ва Унга бўйсунди *
Худо ва Унинг қувватлари * Кришнанинг таърифи * Кришна: ғайритабиий
мўъжиза * Худонинг қувватларининг бирлиги ва фарқлари * Кришна - энг
юксак поклик тимсолидир * Тана ичида тутқун бўлиб юришдан қутулиш *
Рухий ва моддий таълим * Гофилликка қарши илм *Худони англаш йўли *
Брахманнинг "оқ нури"нинг нариги томони

Кириш

Сиз ўз ҳаётингиздан мамнунмисиз? Қачонлардир орзу қилган барча истакларингизга эришдингизми? Ушалган орзуларингиз сизни бу дунёда яшашдан мамнун, бахтиёр қила олдими? Агар бу саволларга чин қалбингиздан: "Ҳа, албатта!" - дея жавоб беришга кийналадиган бўлсангиз, бу китоб айнан сиз учун.

Шарқнинг маънавий дурдоналари, муқаддас илоҳий таълимотидан озгина хабардор бўлган кишига ўзининг теварак атрофида бу ўткинчи дунёда арзимас нарсалар устида бир-бири билан талашиб-тортишиб, ўзаро қирпиқок бўлиб умрини бекорга ўтказиб юрган одамларнинг турмуш тарзи ҳеч қачон ўрناق бўла олмайди. Етарлича ақл-фаросатга эга бўлган киши оламда юксакроқ, ҳақиқий бахт деса арзигудай олий мақсад албатта мавжуд эканини англай олади.

Қалбида маънавий, ҳақиқий ҳаётга озгина ихлос уйғонган киши мангу, емирилмайдиган бойлик орттириш учун албатта тирикчиликнинг асосини, Ҳақиқат илмини излай бошлайди. Чуқур мулоҳаза қилиб кўрсангиз, биз эриша оладиган, ҳамиша ўзимизники бўлиб қоладиган, энг буюк бахт - ўзимизнинг шахс сифатида ким эканимизни, яъни "мен" дегани аслида ким эканини билиш, ҳақиқий ўзлигимизни англай билиш қобилияти, яъни, бизнинг "онг"имиздир. Ана шу "онг" бизнинг ҳамиша ўзимизники бўлиб қоладиган ягона бойлигимиздир.

Агар инсон ҳаётига шу нуқтаи-назардан қаралса, бизнинг бу дунёда инсон бўлиб яшашдан эгаллаган бутун илмимиз, бутун бойлигимиз - ўзимизни, ҳақиқий ўзлигимизни ўрганиш: **"мен аслида кимман?"** деган саволга жавоб бериш бўлади. Агар истасангиз кўлингиздаги асар сизга ўз ҳаётингизга янгича муносабат билан қарашни, ИНСОН деган юксак номга муносиб равишда фикрлашни, умр йўлининг охирида эса тенгсиз лаззат, чексиз илмга тўла мангу ҳаётга олиб борадиган амаллар билан машғул бўлиб яшашни ўрганишда ёрдам беради.

Биз бу дунёга келган биринчи ҳам, охири ҳам инсон эмасмиз. Бизгача бу дунёда минглаб одамлар ҳақиқий ўзлигини таниб, ҳақиқий бахт қандай бўлишини англаб етганлар ва бизга ўз тажрибаларини

қолдириб кетганлар. Сиз ҳам шундай бахтга эришингиз учун сизга бу йўлни ҳақиқатан ҳам охиригача босиб ўтган, бошқаларга бу йўлда қандай ёрдам бериш мумкинлигини биладиган тажрибали устознинг маслаҳатлари, насиҳатлари керак бўлади. Бу китобни кунт билан ўқиб чиқсангиз – XX асрда яшаб ўтган буюк руҳий устоз Шрила Прабхупада бу йўлда сизнинг устозингиз бўлади.

Китоб саҳифаларида Шрила Прабхупада ўзининг суҳбатлари, маърузалари, савол-жавоблари орқали қадимий ведалар таълимотнинг энг муҳим низомларини таҳлил қилиб, бу таълимот, ҳозир ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаганини, яъни Ҳақиқат илми - ҳамиша тирик, ҳамиша амалда бўлган мангу таълимот эканини исботлаб беради. Шрила Прабхупада бу илоҳий илмни баъзан жиддий, баъзан ҳазил аралаш, баъзан мулойимлик билан иложи борича аниқроқ, соддароқ ва тушунарлироқ тарзда ҳавола қилади.

Бу китоб - қалбида "ҳаётда фақат нафсимизнинг талабларини қондириш учунгина яшашдан ҳам улуғворроқ, буюкроқ мақсад албатта бўлиши керак!" "биз бу дунёга фақат еб-ичиш, ўйнаб-кулиш, меҳнат қилиб чарчаб, кексайиб, оқибат натижада ном-нишонсиз йўқолиб кетиш учун келмаймиз-ку ахир?" - деган тахмин пайдо бўлган чуқур мулоҳазали кишига эзгу, мукамал мақсад сари аниқ, равон йўл кўрсатади.

Ҳақиқат илми, ҳаёт фалсафаси, маънавий ҳаёт билан кизикмайдиган кишилар эса, кейинги йилларда Кришнани англаш Халқаро жамияти фаоллик билан бутун жаҳонга кенг тарқатаётган Ведалар маданияти билан, унинг мақсади, вазифаси, ведавий урф-одатлар билан яқиндан танишиб, ўз дунёқарашини кенгайтиради. Бҳактиведанта Свами Прабхупада бу жамиятни 1965 йилда Америкада ташкил этган. Ҳозирги пайтда бу жамиятнинг жаҳондаги ҳар бир давлатида марказлари бўлиб, уларда ёши, миллати, дини, ирқи ва бошқа жиҳатларидан қатъий назар миллионлаб изланувчан одамлар одам ва олам, руҳ ва Худо, Ҳақиқат ва алданиш, мусибат ва лаззат, бахт ва бахтсизлик, ҳаёт ва ўлим - умуман олганда ўз умрини ҳақиқий инсонларга муносиб равишда яшаш учун зарур бўлган барча саволларга ҳар томонлама мукамал жавоб оладилар.

I - боб. Рух ва унинг табиати

Танага ҳаёт бағишлайдиган куч ва унинг табиати

Ҳаёт дегани ўзи нима? 1968 йил Лос-Анжелесда бўлиб ўтган матбуот конференциясида Шрила Прабхунада халқаро маънавият ва маърифат раҳбарларини бу тушунчага бўлган муносабатларини қайта кўриб чиқишга чақирди. "Танада рўй бераётган барча жараёнларни жон(руҳ) бажариб турганини кўриши мумкин, фақат тирик мавжудотдагина бўладиган онг "жон(руҳ)" ҳақиқатан ҳам мавжудлигини исботлайди. Худди шундай, кинотда муайян тартибда рўй бераётган ҳодисаларда ҳам ягона Парвардигорни, Мутлақ Ҳақиқатни кўриши мумкин, Унинг ҳақиқатан ҳам мавжудлиги шу жараёнларни мукаммал бошқариб турган Олий Рух, юксак даражадаги Онг билан исботланади".

Инсон ҳаётда турмушда учрайдиган барча қийинчиликлардан биратўла қутулиш учун яшаши керак. Бизнинг мақсадимиз - Худонинг муқаддас номларини зикр қилиш ёрдамида бутун инсоният ҳаётини илоҳий поғонага кўтаришдан иборат. Замонавий жамият бунга моддий тараққиётни ривожлантириш орқали эришишга интилади. Аммо, моддий тараққиёт қанчалик ривожланмасин, атрофимизга қараб, одамлар барибир хузур-халоват топа олмаётганини кўраемиз.

Бунинг асосий сабаби шундан иборатки, инсон аслида - мангу жон, руҳдир. Ана шу мангу жон моддий тананинг ҳаётини таъминлаб туради. Худода ишонмайдиган материалист олимлар ҳаётни бошқариб турган руҳий, илоҳий қувват мавжудлигини қанчалик инкор этмасинлар, табиатда рўй бераётган барча воқеа-ҳодисаларни ҳалигача аниқ тушунтириб бера олмадилар. Тирик зотнинг ҳаётини таъминлаб, ҳаракатга келтириб турган куч - унинг танасидаги мангу жон(руҳ)дир.

Тана ўз киёфасини ўзгартириб туради, жон эса ўзгармайди - руҳ мангу, ўзгармас. Биз буни шахсий ҳаётимиз мисолида ҳам кўришимиз мумкин. Она қорнида пайдо бўлган кундан бошлаб танамиз тинмай ўзгариб туради. Одатда буни "ўсиб-улғайиш" деб атайдилар, аслида эса бу шунчаки тана алмашиши жараёндир.

Кун тунга алмашади, ёз қишга. Илмсиз одамлар буни Қуёш ўзгариши билан боғлайдилар. Масалан, баъзи ибтидоий қабилалар қишда "қуёш ўз ку-

чини йўкотади" деб ҳисоблайдилар, баъзи қабилалар эса, "қуёш тунда ухлайди" деб ўйлайдилар. Аммо, ҳозирги замонавий илмий тажрибалар орқали биламизки, қуёшда ҳеч қандай ўзгариш рўй бериб тургани йўқ. Тун ва куннинг, йил фаслларининг алмашиши эса, Ернинг Қуёшга нисбатан жойлашиш ҳолатининг ўзгариши натижасидир, холос.

Худди шунингдек, ўз тажрибамиздан биламизки, тирик зотнинг танаси ўзгариб туради: аввалига у она қорнида ҳомила кўринишида бўлади, кейин чақалоқ бўлади, чақалоқ улғайиб ўспирин, кейин йигит бўлади, кексаюди ва ниҳоят ўлади. Худди ибтидоий қабила одамлари "Қуёш ботгандан кейин ўлади" деганларидек, фаросатсиз одамлар тана ўлгандан кейин ундаги мангу жон(рух) ҳам ўлади деб ўйлайдилар. Аслида эса, Қуёш бу ерда ботган билан дунёнинг бошқа жойида чиқади. Худди шундай, мангу жон ҳам бир танадан бошқа танага ўтади. Бу тана кексайиб, эски кийим сингари яроқсиз ҳолга келиб қолгандан кейин, худди эски кийимни ташлаб янги кийим кийганимиз сингари, жон(рух) ҳам янги танага ўтади. Мана шу ҳақиқат ҳозирги одамлар умуман беҳабардирлар.

Одамлар жоннинг табиатини ўрганишга қизиқмайдилар. Жаҳондаги ҳар хил олий ўқув юртларида, илмий текшириш институтларида, уларнинг ҳар хил бўлимларида моддий тананинг физиологик ҳолатларини, табиат қонунларини ўрганадилар, аммо бутун жаҳонда жоннинг табиатини ўрганадиган бирор институт йўқ. Мана шу - жон(олий рух)нинг ташки қуввати бўлган моддий таракқиётнинг энг катта камчилигидир.

Одатда одамлар ўз танасининг, ёки оламнинг гўзаллигидан ҳайратга тушадилар, аммо аслида уларни ҳайратга солиб турган нарса аслида нима эканлигини ўйлаб ҳам кўрмайдилар. Инсон танаси жуда гўзал, унинг фаолияти ва қудрати жозибали, унга ғайритабиий тафаккур кучи ва илҳом, зеҳн ато этилган. Аммо, мангу тирик рух ана шу танани тарк этиши биланок, унинг жозибадорлигидан асар ҳам қолмайди - энди бу тана(мурда) ҳеч кимга керак бўлмай қолади. Ҳақиқий ўзлик бўлган мана шу рухни ҳатто кўплаб буюк кашфиётлар яратган машҳур олимлар ҳам топа олмаганлар, ваҳоланки ана шу мангу рух шарофати билангина улар шунча кашфиётларни яратганлар.

Қришнани англаш ҳаракати жон(рух) ҳақидаги илми кенг халқ оммасига тушунтиришни ўз олдига мақсад қилиб қўйган, аммо биз одамларнинг миясига қандайдир бир догма, яъни сохта тушунчаларни зўрлаб сингдирмоқчи эмасмиз, аксинча биз уларга мана шу ҳақиқатни илм-фан ва фалсафа ёрдамида англаб етиш имкониятини ҳавола қиламиз. Тирик танада рўй бераётган барча жараёнларни жон(рух) бажариб турганини кўриш мумкин, фақат тирик танадагина бўладиган онг жон ҳақиқатан ҳам мавжудлигини исботлаб турибди. Худди шунга ўхшаш, коинотдаги муайян тартибда рўй бераётган жараёнларда ҳам Олий Худони, Мутлак Ҳақиқатни кўриш мумкин, Унинг мавжудлигини шу жараёнларни бошқариб турувчи Олий Рух(Парвардигор) ва юксак даражадаги Онг исботлайди. Мутлак Ҳақиқатнинг табиати "Ведалар фалсафаси" деб аталадиган "Веданта-сутра"да, шу асар муаллифининг ўзи изоҳ сифатида ёзган "Шримад-

Бхагаватам" асарида батафсил ёритилган. "Шримад-Бхагаватам"ни ўқишдан олдин, Худонинг, яъни Мутлақ Ҳақиқатнинг табиатини тушунишга ёрдам берадиган асар - "Бхагавад-Гита"ни ўрганиш керак.

Ҳар бир "жон(руҳ)"ни уч кўринишда англаб етиш мумкин: 1 - тананинг ҳамма жойига сингиб кетган онг кўринишида; 2 - инсон қалбида мавжуд бўлган мангу жон кўринишида; 3 - шахс сифатида.

Худди шундай, Мутлақ Ҳақиқат, Парвардигорни ҳам аввало шахссиз, бутун оламни қамраб олган онг сифатида, кейин ҳар бир тирик зот, ҳар бир заррачада ҳам мавжуд бўлган Олий Руҳ(Параматма) кўринишида ва ниҳоят Худонинг Олий Шахси, ягона Парвардигор(Кришна) сифатида англаб олиш мумкин.

Алоҳида руҳ, "жон" билан Олий Руҳ(Парвардигор) сифат жиҳатидан бир хил, аммо миқдор жиҳатидан бир-биридан фарқ қилади. Денгиз суви ва шу сувдан олинган бир томчи сув сифат жиҳатидан бир хил. Бир томчи сувнинг кимёвий таркиби денгиз сувининг кимёвий таркиби билан бир хил. Аммо денгиздаги туз ва бошқа химиявий моддаларнинг миқдори бир томчи сувдаги моддалар миқдоридан бир неча бор кўп.

Кришнани англаш ҳаракати Олий Руҳ ва шахсий руҳ(жон)нинг алоҳида алоҳида мангу мавжуд эканини тарғиб қилади. "Упанишада"лар деб аталувчи ведавий битиклардан биз Олий Шахс, ёки Худонинг ва шахсий "жон(руҳ)"ларнинг мангу тирик зотлар эканини билиб оламиз. Уларнинг фарқи шундаки, олий тирик Зот, ёки Олий Шахс, барча алоҳида шахс - "жон"ларнинг ҳаётини таъминлаб туради. Исо Масих таълимоти ҳам мана шу дунёқарашни тарғиб қилади, чунки унинг муқаддас китоби (Инжил)да барча тирик зотлар Олий Руҳ(яъни Отаси)дан ҳаёт учун зарур бўлган нарсаларни бериб туришини ва гуноҳларини авф этишини сўраб илтижо қилишни тавсия қилади.

Жаҳондаги барча диний таълимотлар Худо Шахси, яъни Кришна, барча тирик мавжудотларнинг яратувчиси ва ризқ берувчиси(Раззоқ) эканини, шу боис ҳар бир тирик мавжудот Парвардигор олдида ҳамиша қарздор эканини тарғиб қилади. Барча диний қонун-қоидалар мана шу асосий Ҳақиқатга асосланган. Ана шу ҳақиқатни тан олмаслик ҳаётда чалкашликка, адашишга олиб келади. Бугун биз бу ҳолатни ўз ҳаётимизда ёки ён-атрофимизда яққол кўришимиз мумкин.

Ҳар бир инсон хоҳ жамиятда бўлсин, хоҳ оилада бўлсин, хоҳ ўзининг шахсий ҳаётида бўлсин, ўзини Худо ўрнида кўришни истайди. Ғофиллик натижаси бўлган ана шу(Худо бўлиш яъни бошқалардан устун бўлиш) ҳолатга эришиш учун жаҳон бўйлаб ҳар бир одам кураш олиб боради ва бу ҳол ҳар бир кишининг шахсий ҳаётида, жамият ҳаётида, давлат ишларида хаосга, чалкашликка олиб келади. Кришнани англаш жамияти барча одамларни олий ҳукмдор - ягона Парвардигор эканини, Унинг амри ҳамма нарсадан устун эканини тан олишга чақиради. Мана шу ҳақиқатни ҳар бир фаросатли инсон тан олиб яшаши лозим, чунки инсон фақат шундагина инсон ҳаётнинг энг олий мақсадига эриша олади.

Кришнани англаш таълимоти - аллақандай файласуф олимнинг ўйлаб топган назарияси, янги таълимоти эмас. Бу таълимотга ягона Парвардигорнинг Ўзи асос солган. Қарийб беш минг йил аввал "Маҳобҳорат"да ёритилган Курукшетрадаги жанг олдида Аржунга "Бҳагавад-Гита"ни сўзлаб бериб, Кришна унга айнан мана шу таълимотни нозил қилган эди. "Бҳагавад-Гита"дан биламизки, Худони англашнинг бу йўлини Кришна бир юз йигирма миллион йил аввал Қуёш фариштаси Вивасванга ҳам ўргатган.

Демак, бу таълимот янгилик эмас. Кришнани, Худони англашнинг бу йўли бизга устоздан шогирдга, кейин унинг шогирдига авайлаб, асрлар оша ўзгартирилмасдан етказиб берилган. Ведалар таълимотининг Шанкарачаря, Рамануджачаря, Мадхвачаря, Вишнусвами, Нимбарка ва ниҳоят, тўрт юз саксон йил илгари яшаб ўтган Чайтанья Махапрабху сингари буюк намоёндалари бу таълимотни бизгача қўлма-қўл етказишда иштирок этганлар. Бу илоҳий илмни шогирдлар силсиласи орқали ўрганиш ҳозир ҳам давом этмоқда. "Бҳагавад-Гита"ни дунёнинг турли чеккаларида буюк олимлар, файласуфлар ва жаҳоннинг турли динларига мансуб одамлар кенг ўрганмоқдалар. Аммо, одамлар кўпинча "Бҳагавад-Гита"нинг кўрсатмаларига унинг ўзида кўрсатилгандай амал қилмайдилар. Кришнани англаш ҳаракати одамларга "Бҳагавад-Гита" таълимотини ҳеч қандай нотўғри талқинларсиз, асл ҳолида етказиб беради.

"Бҳагавад-Гита"да асосан беш мавзу таҳлил қилинади: 1 - Худо Шахси; 2 - тирик мавжудот; 3 - моддий ва руҳий табиат; 4 - вақт(Замон) ва 5 - инсон фаолияти(карма). Булардан Худо, тирик мавжудот, табиат ва вақт - мангу, инсон фаолияти(карма) эса, ўткинчи хусусиятга эга.

Моддий оламдаги фаолият илоҳий оламдаги фаолиятдан фарқ қилади. Гарчи, айтиб ўтганимиздек, жон(рух) табиатан мангу бўлса ҳам, унинг моддий табиат таъсири остидаги фаолияти ўткинчи, вақтинчалик хусусиятга эга. Кришнани англаш ҳаракати ана шу мангу табиатга эга бўлган "жон(рух)"ни мангу, яъни илоҳий фаолият билан шуғулланишга чақиради. Биз ҳатто кундалик турмушда, дунёвий ишлар билан банд бўлиб юрган пайтда ҳам руҳий фаолият билан шуғуллана оламиз. Агар биз ҳаётда маълум қоидаларга амал қилиб яшасак, илоҳий фаолият билан шуғулланишнинг қийин жойи йўқ, фақат бунинг учун руҳий устознинг раҳбарлиги зарур..

Кришнани англаш жамияти одамларга руҳий, илоҳий фаолият билан қандай шуғулланиш кераклигини ўргатади. Бу фаолият билан машғул бўлган киши эса илоҳий табиатга эришади. Ведавий битикларда, жумладан "Бҳагавад-Гита"да бунга кўплаб мисоллар келтирилган. Илоҳий илмни ўрганган киши ҳеч қийналмасдан руҳий оламга кўтарилиши мумкин, - инсон бунинг учун фақат ўзининг онгини, тушунчасини ўзгартириши керак, холос.

Онг ҳамиша мавжуд, чунки у мангу тирик "жон"га хос бўлган хусусият - унинг белгисидир, аммо ҳозир бизнинг онгимиз моддий унсурлар, моддий тушунчалар билан қопланган. Осмондаги булутдан тушаётган ёмғир суви аслида соф, мусаффо бўлади, аммо ерга тушиши биланок у ифлосланиб қолади. Лекин, уни филтр билан тозалаб, асл ҳолига келтириш мумкин. Худди шун-

дай, Кришнани англаш илмининг амалий жараёни онгимизни ҳаёт ҳақидаги нотўғри тасаввурлардан поклайди. Биз соф, мусаффо онгга эга бўлишимиз биланок руҳий поғонага кўтарилиб, бу дунёда тиним билмай излаб юрган бахтга - чексиз лаззат ва мукамал илмга тўла мангу ҳаётга эришамиз. Аммо, моддийлик ботқоғига ботган ҳозирги ҳолатимизда ҳар қадамда турли қийинчиликларга дуч келаверамиз. Шундай экан, ҳар хил муаммолардан, мусибатлардан биратўла халос бўлиб, ҳақиқий бахтга эришиш учун ҳар бир инсон, айниқса жамият раҳбарлари Кришнани англаш ҳаракатига жиддий эътибор билан қарашлари керак.

Рухий ҳаёт илми

Ўлгандан кейин онгимизда қандай ўзгаришлар бўлади? Шрила Прабхупада 1975 йил Жанубий Африканинг Вествилл шаҳрида Дурбан Университети ректори, доктор С. П. Оливьега жон(руҳ)нинг қайта туғилиши ҳақидаги таълимотни тушунтириб берди.

Д-р Оливье. Ҳозир, йигирманчи аср охирига келиб, бутун дунёда одамлар қайтадан илоҳий илм - Ҳақиқат илмини, Худони излай бошлаганининг гувоҳи бўлиб турибмиз. Биз, яъни ғарбий одамларнинг, "Бҳагавад-Гита" таълимотидан беҳабар бўлишимиз табиий. Аммо мен ўйлайманки, бизни қийнаётган муаммолар ҳам аслида бугун сиз маърузангизда кўрсатиб ўтган муаммолар билан бир хил: мангу жон(руҳ)нинг ҳақиқатан ҳам мавжуд эканини одамларга қандай қилиб исботласа бўлади? Сиз ҳақиқатан ҳам тўғри гапни айтдингиз: сиз исботламоқчи бўлган бу муаммо ҳақиқий илмий муаммо эканини камдан-кам одам тушуниб етади.

Шрила Прабхупада. "Бҳагавад-Гита" мана шундан бошланади - руҳий илмга, руҳ ҳақидаги илмга илмий асосда ёндошиш. Шунинг учун мен: "руҳнинг қайта туғилиши деганда нимани тушунасиз?" деб сўрадим. Менинг саволимга ҳеч ким қониқарли жавоб бера олмади. Биз танамизни алмашлаб тураемиз. Таналарнинг жуда кўп тури мавжуд, ўлгандан кейин биз ана шу таналарнинг бирортасига эга бўламиз. Мана шу - инсон ҳаётидаги энг катта, энг жиддий муаммо ҳисобланади. *Пракритех крийаманани гунайх кармани сарвашах:* Табиат бизларни моддий таналар билан таъминлаб туради. Тана - худди автомашинага ўхшайди; тана - ягона Парвардигорнинг, Кришнанинг амри билан моддий табиат бизга инъом қиладиган машина. Инсон бўлиб яшашдан асосий мақсад - бир танадан иккинчи танага, кейин учинчи танага кетма-кет ўтаверишлардан биратўла қутулиш, яъни илм ва лаззатга тўла мангу ҳаёт кечириш имкониятига эга бўлиш учун ўзимизнинг азалий, асл руҳий ҳолатимизга қайтишдан иборат.

Д-р Оливье. Маълумки, Исо Масих динида руҳнинг қайта туғилиш назарияси кўрилмаган.

Шрила Прабхупада. Биз дин ҳақида гапираётганимиз йўқ. Дин - бу маълум шароитда, малум вақт оралиғида инсон қалбида пайдо бўладиган ишонч туйғусидир. Биз аслида мангу рухлармиз - бу аниқ ҳақиқат, факт. Моддий табиат қонунларига биноан биз бу дунёда бир танадан иккинчи танага ўтиб юришга мажбурмиз. Баъзан, юқори сайёралар(жаннат)га эришиб бахтиёр яшаймиз, баъзан эса куйи сайёралар(дўзах)да азоб-уқубатларга дучор бўламиз. Аммо, инсон танаси бизга руҳнинг мана шу сарсон бўлиб юришларидан қутулиш ҳамда ўзимизнинг асл ҳолимизга қайтиш учун берилган. Биз ҳақиқий уйимизга, Худонинг даргоҳига қайтишимиз ва мангу яшашимиз керак. Ведалар таълимотининг асосий маъноси мана шундан иборат.

"Бхагавад-Гита" ана шу буюк мақсадга эришиш учун инсон ҳаётда қандай яшаши кераклиги қисқача тушунтириб берилган. Ана шу кўрсатмаларга амал қилиб, биз руҳнинг асл моҳияти нимадан иборат эканини тушуниш имкониятига эга бўламиз.

Энг аввало биз ўзимизнинг аслида ким эканимизни тушуниб олишимиз керак. Мен кимман ўзи, танами ёки бошқа бирор зотми? Бу биринчи масала. Мен шу саволга жавоб беришга уриндим, аммо залда ўтирганлардан бири мени "ҳиндулар фалсафаси ҳақида гапиряпти" деди. Йўқ, бу хиндулар фалсафаси эмас, аксинча, мутлақо илмий фалсафа, илмий таълимот. Сиз анча вақт чақалоқ танасида бўлдингиз, кейин ёш бола бўлдингиз, яна анча вақт ўтгандан сўнг йигит бўлдингиз, ниҳоят кекса чол бўласиз. Шундай қилиб, сиз ҳамини танангизни алмашлаб юрасиз. Бу илмий факт, ҳеч қандай диний таълимот ёки хиндуларнинг дунёкараши эмас. Бу - ҳар бир инсонга тааллуқли бўлган аниқ ҳақиқат.

*деҳино смин йатҳа деҳе каумарам йауванам жара
татҳа деҳантара-праптир дҳирас татра на мухйати*

(шогирдига) Шу шеърни топиб ўқи!

Шогирди. "Худди руҳ чақалоқ танасидан ўспирин танасига, кейин кекса чол танасига ўтгани сингари, тана ўлгандан кейин у бошқа танага ўтади. Бу ўзгаришлар соғлом фикрлай оладиган илмли кишини безовта қилмайди."(Б-г.2.13).

Шрила Прабхупада. "Бхагавад-Гита"да ҳамма нарса мукамал, илмий равишда, мантиқ асосида тушунтирилган. Бу аллақандай ҳаёлпарастларнинг бемаъни гаплари эмас.

Д-р Оливье. Менимча, энг долзарб муаммо - ҳозирги одамларни мана шу китобни ўрганишга ўргатишда ёки бу китоб одамлар фикрини нимага жалб қилаётганини ўрганишга ўргатишда. Бу энг муҳим масала, чунки ҳозирги замонда халқ маорифи тизимида бундай илмга ҳам, унинг асосида турган ўта ҳаётий фалсафага ҳам ўрин йўқ. Одамлар бундай саволлар билан умуман қизиқмайдилар ёки ҳатто ўйлаб ҳам ўтирмасдан уни рад этадилар.

Шрила Прабхупада. Улар руҳнинг ҳақиқатан ҳам мавжудлигини тан олмайдиларми?

Д-р Оливье. Рухнинг мавжудлигини тан оладилар. Мен шундай деб ўйлайман. Аммо улар бундан қандай хулоса чиқариш кераклигини тушунмайдилар.

Шрила Прабхупада. Бу ҳақда ўйламаса, одамлар нимани ўйлаши мумкин? Фаросатли инсон энг аввало ўликлар ва тириклар орасидаги фарқни англаб олиши керак. Тана ҳамиша ўлик, уни худди ҳайдовчиси йўқ машинага ўхшатиш мумкин. Автомобиль - бу шунчаки металл. Худди шундай, ичида рух борми-йўқми - бу тана ҳам шунчаки моддий унсурлар тўплами, холос.

Д-р Оливье. Тана унча қиммат ҳам эмас. Бизда тахминан олтмиш центча туради.

Шрила Прабхупада. Автомобил ва унинг ҳайдовчиси орасидаги фарқни тушунмайдиган киши худди ёш болага ўхшайди. Ёш бола ҳам автомобил ҳеч кимнинг ёрдамисиз ўзидан-ўзи юради деб ўйлайди. Аммо, аслида бундай эмас-ку, тўғрими? Машинани ҳайдовчи бошқаради. Ёш бола буни билмаслиги мумкин, лекин, ўсиб-улғайиб анча илм олгандан кейин ҳам инсон шу ҳақиқатни англаб етмаса, унинг олган илмининг кимга, нимага кераги бор?

Д-р Оливье. Ғарбий мамлакатларда одамлар олиши мумкин бўлган таълимот - бошланғич, ўрта ва олий маълумотлар. Бу маълумотларда рухни чуқур ўрганиш фани йўқ.

Шрила Прабхупада. Мен Москвада бир профессор билан суҳбатлашганман. Балки сиз ҳам уни танирсиз - профессор Котовский. У Фанлар Академиясида дарс беради. Мен у билан бир соатча суҳбатлашдим. Унинг фикрича: "Тана ўлгандан кейин ҳаёт бутунлай тамом бўлади. "Унинг гапларини эшитиб мен жуда ҳайрон бўлдим. У жуда машхур, буюк олим, аммо рух ҳақида ҳеч нарса билмайди.

Д-р Оливье. Вена шаҳридан келган бир олим бу ерда ҳиндшуносликдан дарс беради. Аммо унинг нима ҳақида, қайси фалсафа асосида дарс беришидан хабарим йўқ. Унинг қирққа яқин талабаси бор. Аслида улар "Бхагавад-Гита"ни батафсил ўрганишдан ва ўз фалсафасини ана шу асосда қуришдан бошлаши керак эди.

Шрила Прабхупада. Ундай бўлса "Асл ҳолидаги Бхагавад-Гита"дан дарс бериш учун бирор кишини таклиф қилиш керак. Бу жуда муҳим иш.

Д-р Оливье. Бизнинг Университет мана шу мавзунга чуқур ўрганишни ташкил қилиши шарт, деб ўйлайман.

Шрила Прабхупада. Инсоннинг руҳий илм ўрганиши, маънавий ҳаёти "Бхагавад-Гита"ни чуқур ўрганишдан бошланади.

Д-р Оливье. Бу илм - ҳар бир фаросатли инсон албатта ўрганиши шарт бўлган буюк илм экани яққол кўриниб турибди. Бу ердаги, яъни Жанубий Африкадаги индуслар қабиласи ҳиндшунослик ҳақида аниқ тушунчага эга эмаслар. Айниқса ёш авлод - улар ҳозир мафкуравий бўшлиқ ичида яшаштилар. Улар ҳеч қандай динни, ҳеч қандай диний таълимотни тан олдилари келмайди, чунки атрофидаги одамларнинг ҳаммаси шундай яшаштилар. Уларнинг кўпчилиги шунчаки жаҳолат ботқоғига ботган ғофил одамлар.

Шрила Прабхупада. Уларга ҳақиқат йўлини кўрсатиш лозим. Бизга "Бхагавад-Гита" кўрсатаётган йўл - азалдан келаётган, ҳеч ким адашмайдиган энг тўғри йўлдир.

Д-р Оливье. Жанубий Африкадаги индуслар ичида маълумотли кишилар жуда кам. Ҳиндистонликлар бу ерга асосан пул ишлаш ниятида, шакарқамиш далаларида қора ишчи бўлиб ишлаш учун келганлар. Уларнинг баъзилари заргарлик, тикувчилик билан шуғулланадилар. Охириги юз йил мобайнида улар ҳукуматнинг уларни ўз юртларига қайтариб юборишларига қарши курашиб келяптилар. Улар бу ерда ўз мавқеларини сақлаб қолиш ва тирикчилик қилишлари учун жуда кўп қийналдилар. Менинг фикримча улар ўз таълимотларининг моҳиятига ва эътиқодларига катта эътибор беришлари керак. Ўзига хос маданияти билан уларнинг юртимизда яшаши бизлар учун катта бахт эканини, улар ўз қадриятларини йўқотмаслиги кераклигини, акс ҳолда улар маънавий бўшлиқда қолиб кетишини мен уларга кўп марта айтганман. Аммо, улар буни кимдан ўрганиш кераклигини билмайдилар. Шунинг учун биз барчамиз: улар, мен ва бошқалар - қалбимизда мудраб ётган руҳий ҳис-туйғуларни қандай уйғотишни, унинг кундалик ҳаётимизга қандай таъсир кўрсатишини билишни истаймиз.

Шрила Прабхупада. Буларнинг барчаси: ҳаётда қандай қилиб фароғатга эришиш ҳамда умримизнинг охирида асл уйимизга, Худонинг даргоҳига қайтиб кетиш мумкинлиги "Бхагавад-Гита"да батафсил тушунтирилган.

Д-р Оливье. Аммо, замонавий одамларнинг мана шу кўрсатмаларга ўз хоҳиши билан амал қилиб яшашига қандай эришса бўлади? Биз маънавий, руҳий ҳаётдан шунчалик узоқлашиб кетганмиз-ки, ҳатто буни нимадан бошлаш кераклигини ҳам билмаймиз - бизларнинг энг катта муаммомиз ҳам мана шунда. Парвардигор бизларни Ўз илмидан қанчалик баҳраманд этишини билиш учун Худога ҳақиқий иймон келтириб яшаётган тақводор авлиё одамларни топиш жуда қийин.

Шрила Прабхупада. Бунга бизни Худонинг Ўзи ўргатади. Биз фақат Унга ишоншимиз керак. Бунинг учун озгина ихлос, интилиш керак, холос. Қолган ҳамма нарса ўзидан-ўзи амалга ошади. Худо айтадики, (жон) руҳ - мангу, тана эса - алмашиб туради. Бунга жуда оддий мисол келтириш мумкин. Ёш бола ўспирин бўлади, ўспирин ўсиб-улғайиб, кексади. Бунга ишонмай бўлмайди. Бунга мен ҳам, сиз ҳам ишонамиз. Буни инкор этиб бўлмайди. Мен ёшлигимда сакраб ўйнаб юрганимни биламан, энди эса танам бошқа, мен сакрай олмайман. Олдин бошқа тананинг борлигини, энди эса танам бошқа эканини мен тушунаман. Тана ўзгаради, аммо "мен ўзим", шахс сифатида ҳеч қачон ўзгармайман. Буни тушуниш учун кўп ақлнинг кераги йўқ. Мен мана шу тананинг эгасиман, мен - "мангу руҳ"ман. Тана эса ўзгариб туради.

Д-р Оливье. Тўғри, биз буни тан оламиз, аммо яна бир муаммо туғилади: хўш, бундан қандай хулоса чиқариш керак?

Шрила Прабхупада. Ҳа, албатта, агар мен тана эмаслигимни тан олсам-у, аммо ҳақиқий "ўзим"га эътибор бермасдан, фақат тананинг ташвишлари би-

лан овора бўлиб юраверсам, - ҳаётда нотўғри яшаётган бўламан. Мисол учун, кунига уч марта кийимларимни ювсам-у, ўзим ҳеч овқат емасам, бу - ақлли одамнинг иши бўладими? Ҳозирги замон одамлари айнан шундай хато йўлдан кетяптилар. Агар мен сизнинг кийимларингиз тозалигини таъминлаб турсам-у, аммо ўзингизга ҳеч қандай овқат бермасам - сиз кўпга чидайсизми? Мен бу муаммони тўғри тушунишингизни истайман. Бизларнинг энг асосий хатоимиз мана шунда. Моддий тараққиёт фақат тана ва унинг соғлигини ўйлайди, аммо ана шу тананинг эгаси бўлган мангу рух ҳақида ҳеч ким ўйламайди. Шу боис ҳеч кимда ҳаловат йўқ. Одамлар бир "изм"ни иккинчи "изм"га, капитализмни социализмга, бир тизимни иккинчи тизимга ўзгартираверадилар, аммо нимада хато қилаётганини кўра олмайдилар.

Д-р Оливье. Аслида "изм"ларнинг бир-биридан фарқи кам. Унисиям, бунисиям материализм.

Шрила Прабхупада. Коммунистлар ўйлайдики, ҳокимиятни кўлга олсалар бас, колгани ўзидан-ўзи бўлади. Аммо, асосий муаммо ўзгармай қолаверади: коммунистлар ҳам, капиталистлар ҳам тананинг эгаси бўлган мангу рух ҳақида эмас, фақат тана тўғрисида ғамхўрлик қиладилар. Аслида эса, энг аввало рух қаноатланиши керак - шунда ҳамма ерда тинчлик бўлади.

*бҳоктарам йаджа-тапасам сарва-лока-махешварам
сухридам сарва-бхутанам жнатва мам шантим риччхати*

(шогирдига) Шу шеърни ўқи.

Шогирди. "Мени тўла англаб етган, барча қурбонликлар ва риёзатлар маҳсулидан лаззатланувчи Зот ҳам, барча сайёра ва фаришталарнинг Олий Хукмдори ҳам - Мен эканимни, барча тирик зотларнинг раҳнамоси ва ризқ берувчиси аслида Мен эканимни билган киши барча ҳаёт ташвишларидан озод бўлади ва мангу бахтга эришади"(Б-г.5.29.).

Шрила Прабхупада. Демак, инсон ҳаётда бахтли яшаши учун Худонинг ким эканини билиб олиши керак. Сиз Худонинг ажралмас кичик зарраси бўлганингиз учун, У билан мангу боғлангансиз. Бизнинг вазифамиз - Худони таниш, Уни англаб етишдан иборат. Ҳозир ҳеч ким Худо ҳақида бирор нарса билмайди. Одамлар бу ҳақда тўлиқ илмга эга эмаслар.

Д-р Оливье. Ернинг сунъий йўлдошлари осмоннинг бир чеккасида туриб Ерга ҳар хил маълумотларни узатишга қодир экан, демак, ҳеч қандай шубха йўқ-ки, Парвардигор ҳам Ўзи ҳақидаги илмни, Ўз тафаккурини Унинг амрига бўйсунушга, Худони танишга ихлос билан интилаётган кишига намоён этишга қодир.

Шрила Прабхупада. Албатта. Шунинг учун ҳам "Бҳагавад-Гита"да Парвардигор Ўзининг ким, қандай эканини батафсил таърифлаб берган. Унинг айтганларини тушуниш учун биз мантиқ ва соғлом фикрдан фойдаланишимиз лозим. Шунда биз Худо ҳақида аниқ тасаввурга эга бўламиз.

Д-р Оливье. Ҳа, аммо бунга қандай эришса бўлади?

Шрила Прабхупада. Худо ҳақидаги таълимот мана, кўлингизда турибди. Фақат уни руҳий илмдан хабари бор имонли одамлар даврасида таҳлил қилиб, тўғри тушуниб олиш керак.

Д-р Оливье. Тўғри. Шундан бошлаш керак деб ўйлайман. Биз буни худди олимлар илмий тажрибаларини ўзаро муҳокама қилгандай муҳокама қилишимиз керак.

Шрила Прабхупада. Бу китобда илоҳий илмни қандай ўрганиш усули ҳам кўрсатилган:

*тад виддҳи пранипатена парипрашна севайя
упадекиянанти те жнанам жнанинас таттва-даршинах*

(Шогирдига). Шу шеърни топ.

Шогирди. "Ҳақиқат илмига эришиш учун руҳий устозга мурожаат қил. Камтарин ҳолда унга саволлар бер, унинг хизматини қил. Ўзлигини англаган кишилар сенга бу илмни ўргата оладилар, чунки улар Ҳақиқатни кўра биладилар". (Б-г.4.34).

Шрила Прабхупада. Изоҳни ўқи.

Шогирди. Ўзликни англаш йўли, шубҳасиз жуда машаққатли. Шунинг учун ҳам Худо бизга ҳақиқий руҳий устоз топишни, у - Худонинг Ўзига бориб тақаладиган шогирдлар силсиласида турган бўлиши кераклигини маслаҳат беради. Ана шундай шогирдлар силсиласида бўлмаган устоз - ҳақиқий устоз ҳисобланмайди. Биринчи руҳий устоз - ягона Парвардигорнинг Ўзи, шунинг учун ҳам шогирдлар силсиласида турган устоздан таълим олган киши Худонинг сўзларининг маъносини ўз шогирдларига бузмасдан тўғри етказиб беради.

Рухнинг табиатини устоз кўрмаган баъзи бир ғофил "домла"ларга ўхшаб, ҳар ким ўзича ўйлаб топган усуллар билан ўрганиб бўлмайди. "Шримад Бҳагаватам"(6.3.19)да *дҳармам ту сакшад бҳагават-пранитам*, яъни "дин қонунларини Худонинг Ўзи яратади" дейилган. Шундай экан, ҳар хил фалсафий мулоҳазалар ва бемаъни мунозаралар ҳеч қачон инсонни тўғри йўлга олиб келолмайди. Муқаддас китобларни ўз ҳолича ўрганиш билан ҳеч қачон руҳий ҳаётда камолотга эриша олмайди.

Рухий илмга эга бўлиш учун, ҳақиқий руҳий устоз топиш, унинг барча кўрсатмаларини сўзсиз бажариш ва қийинчиликлардан қўрқмасдан унга хизмат қилиш керак. Рухий камолотга эришиш йўлида муваффақиятга эришишнинг сирини - руҳий устозни мамнун қила билишда. Камтаринлик ва кизикувчанлик - илоҳий илмни ўрганишда бирдай зарур сифатлардир. Токи устозимизнинг камтарин кули, хизматкори бўлмас эканмиз, унга берган саволларимиз фойдасиз бўлиб қолаверади. Рухий устоз уюштирадиган синовдан ҳар бир шогирд албатта ўтиши лозим. Шогирдининг Худони танишга самимий интилаётганига ишонч ҳосил қилгандан сўнг, руҳий устоз унга дарҳол оқ фотиҳа бериб, ҳақиқий илоҳий илм сирларини очиб ташлайди.

Кришна бу шеърда устозга кўр-кўрона тақлид қилишни, унга ҳар хил бемаъни саволлар билан мурожаат қилишни рад этади. Устознинг сўзларини камтарин ҳолда диққат билан тинглабгина қолмасдан, унинг содиқ хизматкори бўлиб, ҳар хил саволлар бериб, унинг айтган ҳар бир гапининг маъзини чақишимиз керак. Ҳақиқий устоз шогирдларидан ўз марҳаматини аямайди, шу боис агар шогирд итоаткор ва камтарин, хизмат қилишга ҳамиша тайёр

бўлса, устозидан ўзини қизиқтирган барча саволларига жавоб олиб, илохий илмга эга бўлади."

Шрила Прабхупада. Мана, кўз олдингизда бунга яққол мисол: аслида бу америкалик ва европалик ўспиринлар бадавлат оилалардан чиққан. Нимага улар менга хизмат қиляптилар? Мен камбағал давлат вакили - ҳиндистонликман. Мен уларга иш ҳақи тўлай олмайман. Мен ғарбга деярли сариқ чақасиз келганман, чўнтагимда атиги қирк рупий пулим бор эди. Америкада бу пул бир соатга ҳам етмайди. Бу йигитлар қалб амри билан менинг кўрсатмаларимга амал қиляптилар, шунинг учун ҳам улар руҳий юксалишга эришяптилар. *Пранипатена парипрашнена* - улар савол берадилар, мен эса жавоб беришга ҳаракат қиламан. Барча шогирдларим чуқур иймон-этиқодга эришдилар. Улар худди оддий хизматкорлар сингари менга хизмат қиладилар. Бизнинг мактабимиз шундай.

Агар руҳий устоз - ҳақиқий, шогирд - самимий бўлса, шогирд албатта илохий илмга эга бўлади. Илм олишнинг сири шундай. *йасйа деве пара бхактир йатха деве татха гурау* - "ведалар илмининг сири Худога ва руҳий устозга чуқур ишонадиган кишигагина очилади". Шунинг учун ведавий жамиятда шогирдларни мажбурий равишда *гурукулу* - руҳий устознинг уйида яшашга юбордилар. Бу қоида ҳатто шоҳларнинг ўғилларига ҳам тааллуқли. Ҳатто Кришнанинг Ўзи ҳам гурукулага бориши шарт эди.

Бир воқеани сизларга айтиб бермоқчиман. Кунларнинг бирида Кришна ўртоғи билан руҳий устозига ўтин териб келиш учун ўрмонга йўл олади. Бирдан довул туриб, кучли ёмғир қуяди ва улар ўрмондан чиқолмай қолиб кетадилар, қаттиқ қийналиб, тунни ўрмонда ўтказадилар. Эртасига устози - гуру, бошқа шогирдлари билан бирга уларни излаб, ўрмон ичидан топади. Кўрдингизми, биз Худо деб сиғинадиган Кришнанинг Ўзи ҳам бу дунёга келиб инсон ролини ўйнаганида гурукулага бориши ва руҳий устозига камтарин ҳолда хизмат қилиши шарт эди.

Гурукулада ҳамма шогирдлар устозларига мана шундай бўйсунниши ва устозини мамнун қилишни ўрганадилар. Уларни ёшлигиданоқ итоаткорликка, устозга сўзсиз бўйсуннишга ўргатадилар. Кейин устози ҳам шогирдларига меҳр-муҳаббат билан ўзи билган нарсаларнинг барчасини ўргатади. Пул ҳақида ҳеч қандай гап бўлиши мумкин эмас. Руҳий илм ўргатиш ва ўрганиш ўзаро меҳр-муҳаббат асосида курилади.

Д-р Оливье. Мен бундай муносабатлардан умуман беҳабар бўлганим учун сиз айтган гапларнинг кўпини тушунишим, қабул қилишим қийинроқ. Аммо, Худо ҳақиқатан ҳам ҳар биримизнинг қалбимизда мавжудлигини тан оламан, агар биз ўз ихтиёримизни Унга топширсак, У бизни барча ташвишлардан халос этишини биламан. Бизнинг ягона бурчимиз - ҳаётда фақат Худони рози қилиш учун яшашдан иборат. Мана шу масалада бироз қийинчиликларга дуч келамиз: Худонинг барча қонун-қоидаларга амал қилиб яшаш учун инсонда руҳий куч, ирода бўлиши керак. Бунга эса, тушунчалари бизники билан бир хил бўлган ҳамфикр одамлар орасида яшасак, ҳамиша улар билан бирга бўлсаккина эриша оламиз.

Шрила Прабхупада. Шунинг учун ҳам биз Кришнани англаш Халқаро жамиятини ташкил қилганмиз. Биз бу ерда одамларга қандай қилиб ҳаётда Худони мамнун қилиб яшаш мумкинлигини амалда кўрсатамиз. Бу жуда муҳим вазифа. Агар ўрганган илмимизга амал қилмасак - олган илмимиз ўлик таълимот, шунчаки сафсата бўлиб қолаверади. Бундай илм ҳам қандайдир фойда бериши мумкин, аммо бунда Худонинг даргоҳига борадиган йўлимиз жуда узоқлашиб кетади. Менинг шогирдларим ҳаётда руҳий фаолият билан машғул бўлиб яшашни ўрганиптилар, улар бунга қатъий ишонадилар.

Д-р Оливье. Сизга ўз миннатдорчилигимни изҳор этишга руҳсат этинг. Сизнинг юртимиздаги саёҳатингизни самарали қилишини Худодан тилаб қоламан.

Шрила Прабхупада. Харе Кришна.

Руҳнинг танадан танага кўчиб юриши

Бундан олдинги ҳаётларимизни эслаш биз учун қизиқарли туюлиши мумкин, аммо аслида руҳнинг бир танадан бошқа танага кўчиб юришини биلىшимиз бизга бошқа мақсадда - азобларга тўла кетма-кет тугилиши ва ўлишлардан иборат моддий ҳаёт чархпалагидан биратўла қутулиши учун зарур. 1973 йил Лондондаги маърузасида Шрила Прабхупада шундай деб огоҳлантирган эди: "Аслида ўлиш ва яна тугилиш инсон ҳавас қилса арзийдиган иш эмас... Биз биламиз-ки, ўлгандан кейин яна тугилиш учун биз бирор она қорнига киришимиз керак, ҳозирги оналар эса, ўз фарзандларини дунёга келтирмасдан қоринларидаёқ ўлдириб юборяптилар".

*дехино смин йатха дехе каумарам йауванам жара
татха дехантара-праптир дхирас татра на мухйати*

"Худди гўдак танасидан ёш бола танасига, кейин кекса чол танасига ўтгани сингари, танаси ўлгандан кейин руҳ бошқа танага ўтади. Бундай ўзгаришлар ўткир зехнли, илмли кишини безовта қилмайди" (Б-г.2.13).

Мана шу оддийгина ҳақиқатни кўп одамлар тушуна олмайдилар. Шунинг учун ҳам Кришна: *дхирас татра на мухйати* - "Буни фақат ўткир зехнли кишилар тушуна оладилар" деган. Бунинг нимаси кийин? Кришна бу ҳақиқатни оддий сўзлар билан тушунтирган. Инсон ҳаёти уч фаслга бўлинади. Биринчиси - *каумарам* - ўн беш ёшгача бўлган болалик даври. Ўн олти ёшдан кейин - *яуванам* - ёшлик даври бошланади. Қирқ ёки эллик ёшдан кейин эса, кексайиш бошланади - *жара*. Шунинг учун, ўткир зехнли, *дхира* кишилар ўзининг зехни, тафакқури ёрдамида: "мен танамни алмаштирдим" деб тан олиши мумкин. Мен болалигимда тўп ўйнаб, сакраб юрганымни эслай оламан. Кейин ёш йигит бўлиб дўстларим даврасида, оиламда яшадим. Энди эса кексайдим, бу танам ўлгандан кейин эса мен бошқа танага эга бўламан".

Бундан олдинги шеърда Кришна Аржунга шундай деган эди: *"Бизларнинг барчамиз - сен, Мен ҳамда мана шу жангчи ва шоҳларнинг барчаси - аввал ҳам бор эдик, ҳозир ҳам мавжудмиз ва келажакда ҳам албатта бор бўламиз"*. Бу Кришнанинг айтган гаплари. Аммо, қандайдир ғофил одам албатта: "Мен қандай қилиб аввал ҳам мавжуд бўлганман? Мен ўзи фалонинчи йилда туғилганман, унғача мен йўқ эдим. Ҳозир эса борман, бу тўғри. Аммо ўлишим биланоқ йўқ бўлиб кетаман" - дейди. Лекин, Кришна айтяптики: "Сен, Мен ҳаммамиз бор эдик, ҳозир ҳам бормиз, бундан кейин ҳам албатта бор бўламиз". Бунинг нимасига ишонмайсиз? Бу инкор этиб бўлмайдиган факт, аниқ ҳақиқат-ку! Биз бу танада туғилишдан олдин бошқа танада эдик, ўлгандан кейин эса бошқа танада яна мавжуд бўлаверамиз. Буни тушуниш керак.

Мисол учун етмиш йил олдин мен чакалоқ эдим, кейин ёш бола бўлдим, энди эса - кекса чолман. Танам ўзгарди, аммо, тананинг эгаси бўлган "мен" аввалгидек мавжудман-ку! Наҳотки буни тушуниш шунчалик қийин бўлса? *дехино смин йатха дехе. дехинах* - "тананинг эгаси", *дехе* эса - "танада" деганни англатади. Тана ўзгаради, аммо тананинг эгаси, руҳ ўзгармай қолаверади.

Танасининг ўзгарганини ҳар ким ўзи англай олади. Кейинги ҳаётида у яна ҳам ўзгаради. Буни эслай олмаслигимиз эса умуман бошқа масала. Олдинги ҳаётимда менинг танам қандай эди? Эслай олмайман. Биз ўз табиатимизга кўра унутувчанмиз, агар биз эслай олмасак, демак бўлмаган нарса экан, дегани эмас-да! Мутлақо бундай эмас. Мен ёшлигимда қилган ишларимнинг кўпини унутиб юборганман, аммо ота-онам буни яхши эслайди. Демак, "мен унутдимми, бу гаплар бўлган эмас!" - дейиш, мантикка тўғри келмайди.

Худди шундай, ажал, яъни ўлим олдинги ҳаётда ким бўлиб яшаганимизни унутиш деганидир. Ажал дегани шу. Мен - мангу руҳман, ҳеч қачон ўлмайман. Масалан, мен кийимларимни ўзгартираман. Болалигимда бир хил кийинганман, йигитлигимда - бошқача. Ҳозир, кексайган пайтимда эса, *саннийаси*(тарки дунё қилган одам) бўлганим учун - яна кийимимни ўзгартирдим. Аммо, "кийим алмаштирди" дегани - унинг эгаси ўлди, дегани эмас-ку. Ҳечам бундай эмас. Руҳнинг танадан танага ўтиб юришини шундай тушунтириш мумкин.

Бундан ташқари, биз ҳар биримиз, алоҳида шахс сифатида ҳамиша мавжудмиз. Кейин ҳаммамиз қўшилиб, бир бутун бўлиб кетишимиз ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас. Бизларнинг ҳар биримиз алоҳида шахслармиз. Худо ҳам алоҳида шахс, бизларнинг ҳар биримиз ҳам алоҳида мавжудмиз. *нитйо нитйанам четанаи четананам*. - *"Барча онгли, мангу мавжуд бўлган алоҳида шахслар ичида биттаси Олий Шахсдир"*. Уларнинг фарқи шундаки, Худо Шахси ҳеч қачон танасини ўзгартирмайди, аммо биз моддий оламга келгандан сўнг, таналаримизни ҳамиша ўзгартириб, алмашлаб тураемиз. Руҳий оламга қайтиб борганимиздан кейин биз ҳам тана алмаштирмаймиз. Кришнанинг *сач-чид-ананда-виграха* - "лаззат ва илмга тўла мангу танаси"

бор, худди шундай, сиз ҳам уйингизга, Худонинг олдига қайтиб борганингиздан кейин шунга ўхшаш рухий танангизга эга бўласиз. Аммо, барибир сиз билан Кришна орасидаги фарқ ўзгармай қолаверади: Кришна ҳатто бу моддий оламга келганида ҳам танасини алмаштирмайди. Шунинг учун Унинг номларидан бири - *ачйута*, "ҳеч қачон адашмайдиган Зот".

Кришна, Худо Шахси ҳеч қачон ўзгармайди. У ҳеч қачон ғафлат ботқоғига ботмайди, чунки ғафлат тимсоли бўлган бу моддий олам - *майя* Унинг ҳукми остида ҳаракат қилади. Унинг моддий қуввати бизга ҳукмронлик қилади, аммо Кришна, Худонинг Ўзи моддий қувватни бошқариб туради. Кришна билан бизларнинг орамыздаги фарқ шундан иборат. У нафақат моддий, балки барча қувватларни, илоҳий қувватни ҳам бошқариб туради. Биз кўриб турган, намоён бўлган нарсаларнинг барчаси - Худонинг, Кришнанинг қувватидир. Худди ёруғлик ва иссиқлик куёшнинг қувватлари бўлгани сингари, бутун борлик Кришнанинг, Худонинг қувватидан пайдо бўлган.

Қувватнинг турлари кўп, Парвардигорнинг барча қувватларини уч тоифага бўлиш мумкин: ташқи, ички ва оралик қувватлар. Биз - тирик мавжудотлар оралик қувватга кирамиз. "Оралик" дегани, ўз хоҳишимизга қараб биз ташқи қувват таъсири остида ёки ички қувват таъсири остида бўлишимиз мумкин. Мана шу бизга Худо бериб қўйган "танлаш эркинлиги", яъни "мустақиллик"дир. "Бҳагавад Гита"ни айтиб бўлгандан кейин Кришна Аржунга шундай деди: *йатхеччхаси татха куру* - "Ўз хоҳишингга қараб ҳаракат қил!" Кришна Аржуннинг ўз хоҳишига қараб иш тутишига имкон бериб турибди. Парвардигор унга Ўз амрини зўрлаб ўтказётгани йўқ. Зўрлик билан ҳеч нарсага эришиб бўлмайди. Зўрлаб эришилган натижа узокқа бормайди. Масалан, мен шогирдларимга: - "Эрта туринглар!" - дейман. Мен ҳеч кимни бунга мажбур қилмайман. Албатта, баъзан мажбур қилишга ҳам тўғри келади, аммо, агар одамнинг ўзи истамаса, уни мажбур қилиш ҳеч қандай фойда бермайди. Худди шундай Кришна, Парвардигор ҳам ҳеч кимни бу моддий оламини тарк этишга мажбур қилмайди. Моддий оламдагиларнинг барчаси ташқи, яъни моддий қувват таъсири остида юрибдилар. Кришна бу оламга ана шу руҳларни, яъни бизларни ташқи қувват таъсиридан кутқариш учун келади. Агар боласи қийналаётган бўлса унинг отаси, гарчи бевосита бўлмаса ҳам, барибир қийналади. Масалан, агар боласи ақлдан озиб қолса, ёки, гиёҳванд бўлиб кетса, отаси бундан жуда қийналади: "Менинг фарзандим шундай қийинчиликда, азоб-укубатда яшаб юрибди!" Отаси бундан албатта қийналади. Худди шунингдек, моддий олам шароитига тушиб қолган руҳлар ҳам азоб чекиб яшайтилар. Бу ҳолат Кришнани жуда ташвишга солади. Шунинг учун ҳам У моддий оламга келиб, бизларга қандай қилиб орқага, ўз уйимизга қайтиш йўлларини ўргатади. *йада йада хи дхармасйа гланир бҳавати...тад-атманам сриджами ахам* - "Ҳақиқий дин қонунлари таназзулга юз тутиб, одамлар орасида имонсизлик авж олганда Мен Ўзим келаман".

Бу дунёга келганида Кришна бизнинг олдимизда Ўзининг асл киёфасида намоён бўлади. Аммо биз, бахтга қарши, Кришнани ўзимизга ўхшаган одамлардан бири деб қабул қиламиз. Бир томондан У ҳам бизлар сингари рух: У Ота, бизлар эса Унинг фанзандларимиз. Аммо, Кришна барча тирик зотлар ичида энг буюги, энг олий Зот: *нитйо нитйанам четанаиш четананам*. У бизлардан қудратли. У энг қудратли Зот. Биз ҳам қудратга эгамиз, аммо Кришнанинг қудрати чексиз. Кришна ва бизнинг орамиздаги фарқ мана шунда. Биз ҳеч қачон Худога тенг бўла олмаймиз. Кришнага тенг ёки Ундан улугроқ Зот йўқ. Бошқа барча тирик мавжудотлар Унинг ҳукми остида. *экале ишвара кришна, ара саба бхритйа*: - "*Ҳамма тирик мавжудотлар Кришнанинг хизматкори*". Кришна, Парвардигор - ягона ҳукмдор. *бҳоктарам йажна тапасам сарва лока-махешварам*: - "*Мен - ягона лаззатланувчиман, Мен ҳамма нарсанинг эгасиман*" - дейди Кришна, бу ҳақиқатан ҳам шундай.

Биз танамизни алмаштириб турамиз, аммо Кришнанинг танаси ўзгармайди. Буни англаб етиш жуда муҳим. Бунинг исботи шундаки, Кришна аввал ўтган нарсаларни, ҳозир бўлаётган нарсаларни ва келажақда бўладиган нарсаларни билади. "Бҳагавад-Гита"нинг тўртинчи бобида Кришна бир юз йигирма миллион йил аввал "Бҳагавад Гита" фалсафасини Қуёш маъбудига айтганман, дейди. Кришна буни қандай қилиб эслай олади? Чунки, У танасини ўзгартирмайди. Биз ҳамма нарсани унутиб қийналишимизнинг боиси шундаки, ҳар бир лаҳзада танамиз ўзгариб туради. Бу ҳақиқатни замонавий тиббиёт илми ҳам тасдиқлаган. Ҳар секунд сайин қон ҳужайралари алмашишиб туради. Аммо, бу жараён ташқаридан сезилмайди. Шунинг учун ҳам ота-она ўз фарзандининг улғаяётганини пайқамайдилар. Агар бирор таниши ёки қариндоши орадан анча вақт ўтгандан кейин келиб қолса, у боланинг ўсганини дарров пайқайди: "Буни қаранг, анча катта бўлиб қолибди!" деб хайратга тушади. Аммо, ота-онаси буни пайқамайди, чунки боласини улар ҳар куни кўриб юрадилар, танадаги ўзгаришлар эса ҳар лаҳзада сезилмас даражада рўй бериб туради. Демак, танам ҳамиша ўзгариб туради, аммо мен - тананинг эгаси бўлган рух, ўзгармай қолавераман. Соғлом фикрлай оладиган киши буни тушуниши керак.

Бизлар ҳар биримиз алоҳида мангу рухлармиз, аммо таналаримиз ўзгариб туради. Шу боис биз ҳар гал туғилиш, ўлиш, касаллик ва ўлиш пайтида азоб чекамиз... Кришнани англаш ҳаракати бизларни ана шу чексиз ўзгариб турувчи тана алмашишлардан бутунлай халос бўлишга ёрдам беради. Биз албатта: "Агар мен мангу рух бўлсам, ўша мангу ҳолатимга қандай эришсам бўлади?" - деб ўйлашимиз лозим. Ҳар бир инсон ҳаётда мангу яшагиси келади, ҳеч кимнинг ўлгиси келмайди. Агар сизга тўппонча ўқталиб: "Мен сени ўлдираман!" - десам, дарров кимларнидир ёрдамга чакира бошлайсиз, чунки ўлишни истамайсиз. Аслида ўлиш, кейин яна туғилиш инсон ҳавас қилса арзийдиган нарсалар эмас. Биз буларнинг қаттиқ азоб эканини ҳис қиламиз, сезиб турамиз. Биламизки, ўлгандан кейин яна туғилиш учун биз бирор она қорнига киришимиз керак, ҳозирги оналар эса ўз фарзандларини дунёга келтирмасдан қоринларида пайтидаёқ ўлдириб юборяптилар.

Натижада яна бошқа она қорнига киришга мажбурмиз... Тана алмашлаш жараёни узоқ ва жуда машаққатли кечади. Чеккан азобларимиз ўзимиз билмаган ҳолда хотирамизда сақланиб қолган, шунинг учун ҳам биз ўлишни истамаймиз.

"Мен мангу руҳ бўлсам, нега энди ўткинчи, вақтинчалик таналар ичида азоб чекишим керак? - деб ўйлаш керак. Мана шу энг ўринли савол - бу савол бизнинг энг муҳим муаммомизга тегишли. Аммо, ғофил одамлар бундай гаплар устида бош қотирмайдилар. Уларни фақат еб-ичиш, ухлаб дам олиш, хирсий эҳтиросларини қондириш ва ўзини муҳофаза қилишгина қизиқтиради. Аммо, қанчалик яхши еб-ичсангиз ҳам, қанчалик яхши яшасангиз ҳам барибир охир-оқибатда, умрингиз охирида сизни ажал албатта топиб олади. Ўлим муаммоси ҳал бўлмай қолаверади. Ғофил одамлар ҳаётнинг мана шу ҳақиқий муаммоси ҳақида ўйлагилари ҳам келмайди. Уларнинг бутун умри ўткинчи муаммоларни ҳал этишга кетади, аслини олганда уларни муаммо деб ҳам бўлмайди. Қушлар ҳам, ҳайвонлар ҳам еб-ичади, ухлаб дам олади, шаҳвоний хирсларини қондириб бола-чақа қиладилар ва ўзларини муҳофаза қиладилар. Бундай ишларни қилиш учун уларга олий маълумот ҳам, моддий тараққиёт ҳам шарт эмас.

Демак буларнинг ҳаммаси - энг муҳим муаммолар эмас. Энг муҳим муаммо шуки, ўлишни истамасак ҳам, ўлишга маҳқуммиз. Мана шу ҳақиқий муаммо.

Бефаросат одамлар буни тушуна олмайдилар. Улар ҳаётда ўткинчи, арзимас нарсалар ташвиши билан алданиб юраверадилар. Масалан, ҳаво жуда совуқ. Бу албатта муаммо, шунинг учун бизлар иссиқ кийим ҳамда уйни иситиш ғамини еб қўйишимиз лозим, акс ҳолда биз кийналамиз. Демак, қаттиқ совуқ бўлса, муаммо пайдо бўлади. Аммо, бу ўткинчи муаммо. Қиш тугаши билан совуқ ҳам тугайди. Бу ҳамиша давом этадиган муаммо эмас. Ҳамиша мавжуд бўлган мангу муаммо шундан иборатки, ғофиллигим туфайли мен туғиламан, касалликлардан, кексалиқдан қийналаман ва ниҳоят ўламан. Мана шулар менинг ҳақиқий муаммоларимдир. Шунинг учун Кришна шундай дейди: *жанма-мритйу-жара-вйадхи-духкха-дошанударшанам* - "ҳақиқий илм эгалари туғилиш, ўлиш, касаллик ва кексайиш - инсон ҳаётининг ҳақиқий муаммолари эканини англай оладилар". Кришна яна шундай дейди: *дхирас татра на мухйати "Зеҳни ўткир одам танаси ўлаётганида руҳий ўзлигини йўқотмайди"*. Агар ўлишга яхши тайёрланган бўлсангиз сиз ундан чўчимасиз! Масалан, сиз ёшлигингизда ҳаётда мустақил яшашга яхши тайёрланган бўлсангиз, олий маълумот олган бўлсангиз, бирор касб-хунар ўрганган бўлсангиз, ҳаётда қийналмай яшасиз - яхши яшаб, бахтли бўласиз. Худди шундай, агар ҳаётингиз давомида мангу уйингизга, Худонинг даргоҳига қайтишга ҳозирлик кўриб юрган бўлсангиз, ажалингиз етганда сиз умуман безовта бўлмасиз. Безовта бўлишга ҳеч қандай ҳожат қолмайди. Сиз биласизки: "Мен Кришнанинг олдига кетаман. Ўз уйимга, Худонинг даргоҳига бораман. Моддий таналарни кетма-кет алмашиб юришдан қутулдим, энди менда илохий(руҳий) тана бўлади. Бундан кейин мен Кришна

билан Унинг даргоҳида мангу қолиб У билан бирга лаззатланиб яшайман". Мангу руҳий ҳаётга тайёрланиш - Кришнани, Худони англаш жараёнидир.

Баъзан ўлаётган одам даҳшатга тушади, чунки гуноҳкор одам ўлим тўшагида ётганида қилган гуноҳлари сабабли унинг кўзига жуда кўрқинчли нарсалар кўринади. Гуноҳга ботган киши ўлганидан кейин бошқа бир даҳшатли танага эга бўлишини билади. Аммо, солих бандалар, Худога иймон келтириб яшаган такводор инсонлар осон ўладилар. Баъзан бефаросат кишилар сўраб қоладилар: - Сизлар ҳам ўласизлар, Худога ишонмайдиган имонсиз одамлар ҳам ўлади, бу икки ўлим орасида қандай фарқ бор?" Жуда катта фарқ бор! Мушук оғзида ўзининг болаларини ҳам олиб юради, сичқонни ҳам. Ташқаридан қараганда у болаларини ҳам, сичқонни ҳам оғзида бир хилда олиб юрганга ўхшайди. Аслида эса, улар орасида жуда катта фарқ бор. Онасининг оғзидаги мушук боласи қувониб: "Онам мени қаергадир олиб кетяпти!" - деб ўйлайди. Мушук оғзига тушган сичқон эса, ажали етганидан даҳшатга туша бошлайди. Улар орасидаги фарқ ана шундай. Гарчи, солихлар ҳам, Худога ишонмайдиганлар ҳам барибир ўлгани билан, ажали етганида улар карама-қарши туйғуларни ҳис этадилар, уларнинг онги бир-биридан бутунлай фарқ қилади - худди мушук оғзидаги мушук боласи билан сичқон сингари. "Ҳамма бир хил ўлади" деб ўйлаш бутунлай нотўғри. Балки таналари бир хил ҳалок бўлар, аммо уларнинг руҳий, ички кечинмалари ҳар хил бўлади.

Кришна "Бҳагавад-Гита"(4.11)да шундай дейди:

*жанма карма ча ме дивйам эвам йо ветти таттвамах
тйактва дехам пунар жанма наити мам эти со аржуна*

Агар сиз шунчаки Кришнани, Парвардигорни англашга интилсангиз, ўлгандан кейин Унинг олдига борасиз. Кришна билан боғлиқ бўлган нарсаларнинг барчаси руҳий, илоҳий табиатга эга: Кришнанинг ишлари, Кришнанинг кўриниши, Унга сиғиниш, Унинг эҳромлари, Унинг номлари - барчаси илоҳий табиатга эга нарсалардир. Агар сиз шуларни тушунсангиз ёки тушунишга шунчаки ҳаракат қилсангиз - ўлиб-туғилишлар чархпалагидан озод бўласиз. Кришна буни ҳаммага ваъда берган. Шунинг учун Худони, Кришнани тушунишга, англаб етишга ҳаракат қилинг ва ҳамиша шундай ўйлар(Кришна онги) билан яшанг. Шунда - туғилиш, ўлиш, кексалик ва касаллик билан боғлиқ муаммолар ўз-ўзидан осонгина ҳал бўлади.

Дхира, ўткир зехли инсон шундай мулоҳаза юритиши керак: "Мен мангу яшашни истайман. Нега ўлишим керак? Мен касал бўлишни истамайман. Нега касал бўлишим керак? Кексайишни истамайман, қарилик қаердан келади?" *жанма-мритйу-жара вйадхи*. Мана шулар ҳақиқий муаммолардир. Уларни ҳал қилиш мумкин, бунинг учун Кришнани англаш жараёни билан қизиқиб, Худони таниш, Уни англаб етиш керак. Худони англаб етиш учун бизга муқаддас китоблар, "Бҳагавад-Гита" нозил қилинган, унда ҳамма нарса батафсил тушунтирилган. Ҳар ким ҳаётда ҳақиқий муваффақиятга эришишга интилиб яшаши керак. Сиз аслида бу моддий тана эмаслигингизни албатта тушуниб олишингиз керак. Сиз моддий тана ичига қамалган руҳсиз, аммо

хечам тана эмассиз. Масалан, қафасда куш ўтирибди, лекин бу - қафас ҳам, куш ҳам аслида бир нарса, яъни "қафас - бу куш" дегани эмас-ку. Фақат қафасни тозалаб юриб кушга ҳеч нарса бермасак, у ҳалок бўлади. Худди шундай, биз ҳам рухий қашшоқлигимиз сабабли ҳаётда қийналиб яшаймиз. Шу боис бу дунёдаги барча одамлар чексиз азоб-уқубатлар, мусибатлар, адо бўлмас муаммолар ичида яшайдилар. Бу ерда бизга фақат рухий озик етишмаяпти. Шунинг учун ҳам, еб-ичиш, ўйнаб-кулиш учун ҳамма нарса етарли бўлган энг бой давлат Америкада ҳам ёшлар ўз ҳаётидан лаззат, бирор маъно тополмай гиёҳванд хиппиларга айланиб кетяптилар. Ёшлар ўз ҳаётидан қониқмаяптилар, чунки рухий қашшоқлик уларни қаттиқ изтиробга солиб эзиб юборяпти. Сиз барча моддий бойликларга эга бўлишингиз мумкин, аммо рухий, маънавий озик етишмаса, сиз ҳеч қачон бахтли бўла олмайсиз.

Инсон ҳамиша руҳан ёшариб туриши керак. Сиз яхши англаб олингки: *аҳам браҳмасми - "Мен тана эмасман, мен Браҳман, мангу руҳман"*. Шунда табиий равишда бахтга эришасиз. *браҳма-бхутах прасаннатма на шочати на канқишати самах сарвешу бхутешу*. Шунда бутун ер юзида ҳақиқий тенглик ва биродарлик ҳукмрон бўлади. Акс ҳолда бу тушунчаларнинг бари курук гаплар бўлиб қолаверади.

Худони, Кришнани англамай туриб тенглик, биродарлик ва бошқа бирор бахт-саодат ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас. Инсон илоҳий даражага кўтарилган заҳоти унинг кўз олдида ҳамма баробар бўлиб қолади. Акс ҳолда сиз: "Мен инсонман, икки қўлим, икки оёғим бор, сигирда эса қўллар йўқ, унинг оёқлари бор холос. Нимага мен уни ўлдириб емаслигим керак экан?" - деб ўйлайсиз. Шундай деб ўйлашга қандай ҳаддингиз сиғди? Бир жониворни ўлдиришга нима ҳаққингиз бор? Сизда ҳақиқий тенглик ҳақида тўғри тасаввурга эга эмассиз, чунки Кришнани, ҳаммининг ягона эгаси бўлган Зотни, Худони танимайсиз, билмайсиз. Демак, бу дунёдаги маданият, маориф, таълим-тарбия, санъат, биродарлик каби тушунчалар шунчаки курук гаплар.

Ҳақиқий инсон учун ҳаётда энг муҳим нарса - Кришнани, Худони англаб етишдан иборат. Шундагина жамиятдаги ҳар бир киши, бутун жамият бахтли бўлади, бахтли бўлишнинг бошқа йўли йўқ.

Ҳақиқий ўзлигимиз ва уни ўраб олган таналар.

"Сиз олдинги ҳаётингизда ҳиссий лаззатларга зарқ бўлганингиз ва қилган гуноҳларингиз туфайли, тақдир(карма)ингизга лойиқ тана олганингиз учун ҳозир азобланысиз" - дейди Шрила Прабхўпада 1976 йил 15 июнда Детройтдаги Ҳаре Кришна ҳаракатининг марказида қилган маърузасида.

*йатхажнас тамаси йукта унасте вйактам эва хи
на веда пурвам апарам нашта-жанма-сморитис татха*

"Худди ухлаётган киши тушидаги танасини ўзиники деб ўйлаб, шунга мос равишда ҳаракат қилгани сингари, инсон ўзининг олдинги ҳаётларида қилган гуноҳ ёки савоб ишлари эвазига олган ҳозирги танасини "ўзим" деб ҳисоблайди. У на аввалги, на кейинги ҳаётлари ҳақида ҳеч нарса билмайди". (Ш-б.6.1.49).

Мана сизга моддий дунёда яшаётгани тирик мавжудотнинг ғофиллигидан бир мисол. Биз ухлаганимизда ҳамма нарсани унутамиз - исимимизни ҳам, яшаш жойимизни ҳам, банкадаги ҳисоб рақамимизни ҳам. Ҳаммаси унутилади. Уйғонганимиздан кейин эса тушимизда кўрганларимизни унутиб юборамиз. Аммо, хоҳ тушимизда бўлсин, хоҳ сергаклигимизда бўлсин, қилаётган ҳаракатларимизни назорат қилиб юрамиз. Тушимизда ҳам назоратчига ўхшаймиз, ўнгимизда ҳам. Ўзимиз мангу рух бўлган ҳолда, ҳаммасини бошимиздан ўтказамизу, аммо ўзимиз ўзгармай қолаверамиз: фақат атрофимиздаги шароитнинг ўзгариб туриши бизни ҳамма нарсани унутишга мажбур қилади.

Худди шундай, ҳозир биз олдинги ҳаётимизда ким бўлганимизни эслай олмаймиз. Келгуси ҳайтимизда ким бўлишимизни ҳам билмаймиз. Аммо ўзимиз рух сифатида мангу эканимиз - инкор қилиб бўлмайдиган ҳақиқатдир. Биз аввал ҳам бор эдик, ҳозир ҳам бормиз ва келажакда ҳам йўқолиб кетмаймиз. Кришна буни "Бҳагавад-Гита"да тушунтириб берган(2.12) "*Эй Аржун, бизлар барчамиз: сен, Мен бу ерда турган жангчи ва шоҳларнинг барчаси - аввал ҳам бор эдилар, ҳозир ҳам бор ва келажакда ҳам албатта мавжуд бўладилар*". Мана шундай "мен - мангу руҳман" деган тушунчадан инсоннинг ҳақиқий руҳий ҳаёти бошланади.

Бизлар мангу руҳлармиз, туғилмаймиз ва ўлмаймиз ҳам(*на жайате мрийате ва кадачит*). Моддий тана ҳалок бўлганида биз ўлмаймиз(*на ханйате ханйамане шарире*). Тананинг ўзгариб туриши бир дақиқа ҳам тўхтамайди. Бизнинг болаликдаги танамиз аллақачон йўқолиб кетган, уни қайтаришнинг иложи йўқ. Ёшлиқдаги танамиз ўзгарди, уни ҳам топиб бўлмайди. Худди шундай, ҳозирги танамиз ҳам ўзгаради, унинг ўрнига бошқа тана оламиз(*татха дехантара-праптитх*).

Рух танадан танага кўчиб ўтганида ўзининг олдинги кўпол танасини тарк этади. Кўпол тана моддий унсурлардан таркиб топган, моддий нарсалар эса, ўзининг табиатига кўра эртами-кечми барибир емирилиб, йўқолиб кетади. Моддий нарсаларнинг табиати шундай. Аммо, мангу рух ўзгармас табиатга эга.

Демак, биз бирин-кетин таналарни алмаштириб юрамиз. Нимага моддий таналар ҳар хил бўлади? Чунки, мангу рух бўлган тирик мавжудот моддий табиатнинг ҳар хил гуналари таъсирига берилади. Тирик мавжудот ўзига таъсир қилиб турган табиат гуналарига яраша кўпол моддий танага эга бўлади. Шундай қилиб, бизнинг ҳозирги танамиз - аввалги ҳаётимизда

қилган яхши-ёмон ишларимиз оқибатидир. *кармана даива-нетрена жантур дехопанаттайе* - "инсон аввалги ҳаётида қилган ишлари (карма) натижасида у ёки бу танага эга бўлади". Моддий табиат - кармаимиз асосида ҳаракат қиладиган машинага ўхшайди. Масалан, бирор касалга чалиндингиз дейлик. Табиат аёвсиз ҳаракат қилаверади: касаллик ривожланаверади ва сиз қийналаверасиз. Худди шундай, биз моддий табиат гуналари таъсири остига тушиб қолсак ва кармали(оқибат келтирадиган) ишлар билан машғул бўлсак, бир танадан иккинчи танага ўтиб юраверамиз. Моддий табиат қонунлари аёвсиз, бешафқат, беҳато ишлайди.

Мана энди, биз онгли инсон танасида яшаш даражасига етган эканмиз, чуқур ўйлаб кўришимиз керак: "Нега мен азоб чекишим керак?" Гап шундаки, биз *майа*(иллюзия, ғафлат) таъсири остида чекаётган азобимизни лаззат деб қабул қиламиз. *майа* - "алданиш, йўқ нарсани бор деб қабул қилиш" деганидир. Гўё лаззат олаётгандек бўлсак ҳам, аслида биз қийналяпмиз.

Моддий тана ичида қамалган эканмиз, азоб-уқубатларга дучор бўлишимиз муқаррар. Танамиз бизга азоб-уқубат келтирувчи асбобдир. Қахратон совуқ, жазирама иссиқ - буларнинг барини моддий танамиз бўлгани учунгина сезамиз. Худди шундай, баъзи ҳолларда тана орқали лаззат олгандек бўламиз. Аммо "Бҳагавад-Гита"(2.14)да Кришна шундай маслаҳат беради:

матра-спаршас ту каунтейа шитошина-сукха-дуккха-дах

агамапайино нитйас тамс титикишасва бхарата

"Дунёвий бахтни ҳам, мусибатни ҳам бизга танамиз олиб келади. Улар худди ёз ва қиш сингари келиб кетаверади. Шу боис ташвишланма, аксинча уларга сабр билан чидашни ўрган!" Биз бу моддий оламда яшар эканмиз бахт ҳам, мусибатлар ҳам ўзидан-ўзи келиб кетаверади. Улардан ташвишга тушмасликка ўрганишимиз керак. Бизнинг энг муҳим вазифамиз - ҳақиқий ўзлигимизни, аслида ўзимиз ким эканимизни англаб етишдан иборат. Бунга эришишда тўхтаб қолмасдан ҳамиша олға юришимиз лозим. Ҳақиқий ўзлигини англаш - инсоннинг ҳаётдаги энг олий мақсадидир. Моддий танага эга эканмиз, бу дунёда биз турли бахт ва мусибатларга дучор бўлаверамиз, аммо англаб етишимиз лозим бўлган энг муҳим нарса: "Мен - тана эмасман, мен - мангу руҳман. Бу моддий танани мен олдинги ҳаётларимда қилган ишларим учун олганман". Мана шу ҳақиқий илмдир.

Соғлом фикрлай оладиган киши ўйланиши керак: "Мен мангу руҳ бўлсам, танам эса шунчаки устимдаги моддий, вақтинчалик қобик бўлса, бу таналарни алмаштиравериш азобидан қутулиб бўлмасмикан?" Инсон бўлиб яшашнинг маъноси шунда: моддий таналарни алмашлайвериш азобидан биратўла қутулиш йўлини излаш.

Бахтга қарши, ҳозирги даврда одамлар бу тўғрида умуман бош қотирмайдилар. Улар худди ақлдан озгандек хиссий лаззатларга муккасидан кетиб, ҳозир қилаётган ҳар бир иши учун келажакда албатта жавоб бериши ҳақида ўйлаб ҳам кўрмайдилар. "Шримад-Бҳагаватам"(5.5.4)да бу ҳолат шундай тасвирланади:

*нунам праматтах куруте викарма йад индрийа-притайа априноти
на садху мание йата атмано йам асанн апи клешада аса дехах*

"Қиладиган барча ишлари фақат ўз ҳиссиёт(нафс)ини қондиришга қаратилган кишилар, шубҳасиз, ақлсиз нодон кимсалардир. Улар ҳар хил бўлмағур ишларни қилиб, ўзларини бу дунёда кетма-кет тана алмашлаб юришга маҳкум этадилар, натижада ҳар турли мусибатларга дучор бўладилар".

Танамиз бизга ҳамиша азоб-уқубат олиб келишини тушуниб етмай-миз(клешада). Баъзан қандайдир арзимас лаззат олишимиз мумкин, аслида эса, танамиз бизга фақат мусибат, азоб-уқубат келтиради. Буни куйидаги мисолда тушунтириш мумкин. Олдинги замонларда қонунбузарни шундай жазолашган: унинг оёқ-қўлини боғлаб, қайиқда дарёнинг ўртасига оборганлар. Сочидан тутиб, то охири нафасигача сувга ботириб турганлар, нафас ололмай бўғилиб ўлишига оз колганида сувдан чиқариб, бир марта нафас олишга имкон берганлар. Кейин яна сувга босишган. Бир пайтлар шундай жазо бўлган. Бизнинг ҳаётда олаётган лаззатимизни ана шу жиноятчининг сувдан бир лаҳзага чиқиб, нафас олганида ҳис қиладиган лаззатига қиёслаш мумкин. Тирик мавжудотнинг моддий оламдаги ҳаёти аслида - ахён-ахёнда олинадиган заррача лаззат ҳамда узундан-узоқ азоб-уқубатлардан иборат.

Шунинг учун ҳам, шунчалик бадавлат бўлишига қарамай Санатана Госвами (у Ҳиндистондаги мусулмон ҳукуматида вазир лавозимида ишларди) Шри Чайтанйа Маҳапрабху олдига келиб, ундан: "Мен кимман? Нимага мен уч хил азоб-уқубатлар гирдобидаман?(ке ами, кене амайя жара тана-трайя) деб сўрагани. Жуда тўғри савол. Биз ҳаётда ҳамиша қийналиб яшаймиз: гоҳида танамиз ёки ақл(нафс)имиз, гоҳида бошқа тирик зотлар, гоҳида табиат кучлари сабабли безовта бўламиз. Уларнинг барчасидан қутулишни истаймиз, аммо бу мусибатлар муқаррар ҳолда яна қайтиб келаверади. Шунинг учун ҳақиқий рухий устозни учратганда биринчи навбатда унга берадиган саволимиз шундай бўлиши керак: "Мен нега қийналиб яшайман?"

Аммо, биз ҳозир гафлат ботқоғига ботиб, шунчалик ҳайвонсифат бўлиб кетганмизки, ҳеч қачон ўзимизга ўзимиз бундай савол бермаймиз. Ҳайвонларнинг азоб чекиб юргани ҳаммага маълум, аммо ғофиллиги сабабли улар бунинг сабабини излай олмайдилар. Қассоб ҳайвонларни сўйгани олиб кетаётганида, улар ундан: "Нега мени сўйгани олиб кетяпсан?" - деб сўрамайдилар. Аммо, бирор одамни ушлаб ўлдирмоқчи бўлсангиз, у дарров дод-вой солади: "Нимага мени ўлдирмоқчисан? Нимага?" Инсон билан ҳайвонлар орасида жуда катта фарқ бор: фақат инсон ўзига "мен нима учун ҳаётда қийналяпман?" - деб савол бера олади.

Ким бўлишингиздан қатъий назар - президент Никсонми ёки оддий меҳнатқашми - барибир ҳаётда қийналишга, изтироб чекишга мажбурсиз. Бу инкор этиб бўлмайдиган факт, аниқ ҳақиқат. Ҳозир сиз моддий танангиз борлиги учун қийналяпсиз, ҳаётда қандай яшаётганингизга мос равишда кейинги ҳаётингизни ҳам моддий тана билан таъминлайсиз. Сиз аввалги ҳаётингизда хиссий лаззатларга берилиб яшаганингиз туфайли, сиз ҳозир карма(тақдир)

инъом этган танангиз келтираётган азоблардан қийналиб яшаяпсиз. Ҳозирги ҳаётингизда ҳам, фақат ҳиссиёт(нафс)ингизнинг лаззатланишга бўлган талабларини қондириш учунгина яшасангиз, руҳий илм олишга қизиқмасангиз, - кейинги ҳаётингизда яна моддий танага эга бўлиб, азоб чекишга мажбур бўласиз. Табиат қонунига биноан кейинги ҳаётингизда оладиган танангизнинг шакли ўлаётган пайтингиздаги онг, ҳаёт ҳақидаги тасаввурингизга боғлиқ бўлади. Бошқа танага кирган заҳоти қийинчиликларингиз, мусибатларингиз янгидан бошланади. Она қорнидалиқ пайтингиздан бошлаб азоб-уқубатларга дучор бўла бошлайсиз. Оёқ-қўллар қисилган ҳолатда, ҳатто тебранишга ҳам имкон тополмасдан тор қафас ичида бир неча ой қолиб кетиш - бундан ҳам қийин азоб борми? Ундан ташқари, ҳозирги вақтда она қорнида пайтингиздаёқ ўлиб кетиш ҳавфи бор. Туғилганингиздан кейин эса сизни бошқа мусибатлар кутиб олади. "Мен нега изтироб чекишим керак? Бу мусибатлардан қутулишнинг иложи йўқмикан?" Миямизга ана шундай саволлар келиши учун бизда етарли ақл, фаросат бўлиши керак. Ҳаёлимизда ана шундай саволлар туғилмаса, ҳаётда ҳақиқий инсон бўлиб яшаш даражасига кўтарила олмадик, деб ҳисобласак ҳам бўлади. Бизнинг ҳаётимиз ҳайвонлар ҳаётидан фарқ қилмайди. Ҳаётда учрайдиган мусибатларнинг асосий сабабини излаш - *брахма-жигйаса*, Мутлақ Ҳақиқатга эришиш деб аталади. "Веданта-сутра"нинг энг бошида *атхато брахма-жигйаса*, яъни: "*Инсон танасида туғилган тирик мавжудот Браҳман, Мутлақ Ҳақиқатнинг табиати ҳақида савол бера бошлаши керак*" дейилган. Шу боис биз инсон танаси берадиган энг нодир имкониятдан фойдаланиб қолишимиз керак. Энг нодир инсон танасига эга бўлиб ҳам ҳайвонлар сингари ғафлатга ботиб яшашда давом этмаслигимиз керак, ҳайвонлар онги пастлиги сабабли Мутлақ Ҳақиқатни англаб етишга интилмайдилар, улар ҳаёт қийинчиликларидан биратўла қутулиш йўлини изламайдилар.

Маълумки, турмуш қийинчиликларига барҳам бериш учун биз жонжаҳдимиз билан ўзимизнинг ҳозирги ҳолатимизни, ҳаётимизни сақлаб қолишга уринамиз. Нимага биз кўпроқ пул топишга уринамиз? Чунки, "Пулим бўлса мен ҳаётдаги барча қийинчиликларни бартараф қила оламан" деб ўйлаймиз. Шу тарзда ҳаёт учун кураш давом этаверади, ҳар бир инсон ўз ҳиссиётининг талабини қондириш билан ҳаётда лаззатланиб яшашга интилади. Аммо, сезиларимиз орқали оладиган лаззат бизга ҳақиқий бахт келтира олмайди. Ҳақиқий бахт - бу руҳимиз оладиган бахт, руҳий ҳаловатдир, унга фақат Кришнага, Худога хизмат қилиш орқали эришиш мумкин. Мана шуни ҳақиқий бахт деб аташ мумкин, биз бахт деб юрганимиз эса, ана шу руҳий, ҳақиқий бахтнинг арзимас сояси, аксидир, холос.

Моддий бахт - худди саҳрода кўринган сув сингари алдамчи нарсадир. Аслида саҳрода сув йўқ, аммо ташналиқдан ҳолдан тойган ҳайвоннинг кўзига саҳро олисдан сувга ўхшаб кўринади, шунда ҳайвон ана шу сароб бўлиб кўринган алдамчи сув томонга югура бошлайди, натижада баттар чарчаб ҳалокатга учрайди. Биз биламизки саҳрода сув йўқ, сув бўлиб кўринган нарса - кўёш нурларининг ярқираган акси холос, лекин, буни ҳайвонлар тушунмай-

дилар. "Инсон бўлиб яшаш" деганда биз ҳайвонлар сингари хиссий лаззатларга алданиб қолмасдан, уларни тарк этиб, ҳақиқий инсон деган зотга муносиб бўлган илохий, руҳий бахтга эришиш йўлини излаб яшашни назарда тутишимиз керак.

Ана шундай олий, руҳий бахтга Худонинг муқаддас номларидан иборат бўлган қуйидаги маха-мантрани такрорлаш орқали эриша оламиз: Ҳаре Кришна Ҳаре Кришна, Кришна Кришна Ҳаре Ҳаре/Ҳаре Рама Ҳаре Рама, Рама Рама Ҳаре Ҳаре. Бу мантрани такрорлашнинг қийин жойи йўқ, аммо шунинг ўзиёқ бизни бу моддий оламдаги барча қийинчиликлардан биратўла халос эта олади. Ведавий муқаддас китобларда мусибатлардан қутулишнинг мана шу йўли тавсия қилинган.

Ҳаётда дуч келаётган турли хил мусибатларга ўзимиз содир қилаётган гуноҳ ишларимиз сабаб бўлади. Биз худди ҳар хил ноқонуний ишлар қилиб юрган жиноятчиға ўхшаймиз. У: "Мен мана шуни ўғирласам, албатта бахтли бўламан!" - деб ўйлайди. Ҳаётини ҳавф остида қолдириб у ўғирлик қилади. Агар полиция ушласа албатта қамашини, жазолашини ўғри яхши билади, лекин, барибир ўғирлик қилаверади. Нимага? *нунам праматтаха* - у хиссий лаззатланиш касали(нафс балоси)га гирифтор бўлган, бунинг бошқа сабаби йўқ.

Демак, биз ана шундай хиссий лаззатларга гуноҳкорона интилиш истайдиган қалбимизни поклашимиз лозим. Чунки истаклар бизни ўзларига қул қилиб олади, бунинг оқибатида эса турли азобларга дучор бўламиз. Муқаддас китобларда ҳозир биз яшаётган даврда ана шундай моддий истаклардан қутулишнинг осон йўли кўрсатилган: бунинг учун ҳамиша Ҳаре Кришна мантрасини, яъни Худонинг муқаддас номларини зикр қилиб юрсангиз, бас.

Бу - Парвардигор Чайтанья Махапрабҳунинг бизга кўрсатган буюк марҳаматидир. *Чето-дарпана-маржанама бхава-маха-давагни-нирвапанам*. Ҳаре Кришна мантрасини зикр қилиш натижасида сиз кетма-кет тана алмаштиришлар сабабли чекаётган азоб-уқубатлардан қутуласиз. Шунчаки, Худонинг муқаддас номларини зикр қилиб юрсангиз бас! Ким бўлишингизнинг, қайси динга, қайси миллатга мансублигингиз ёки танангизнинг ранги, эгаллаб турган лавозимингизнинг мутлақо аҳамияти йўқ. Худого шукурки, ҳар бир инсонга тил ва қулоқлар ато этилган. Бу мантрани, Худонинг муқаддас номларини ҳамма такрорлай олади: Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре/Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре.

Зикр қилинг ва бахтли бўлинг! Ҳаре Кришна.

Психологиянинг моҳиятини англаш

1972 йил 3 октябрда Кришинани англаш Халқаро жамиятининг Лос-Анжелесдаги бутун жаҳон марказида психолог Жералд Фрейзер Ҳазрат

А.Ч. Бҳактиведанта Свами Прабхупада билан учрашди. Қуйида уларнинг суҳбати келтирилган.

Д-р Фрейзер. Мен сиздан сўрамоқчи эдимки, агар шогирдларингиздан бирортаси қандайдир жисмоний ёки руҳий касалга чалинса, сиз нима қиласиз? Уларга қандай ёрдам берасиз; унинг муаммосини ўзини булардан юқори тутишни маслаҳат бериб ҳал қиласизми?

Шрила Прабхупада. Ҳа, биз фақат илоҳий мавжудлик мавзусида суҳбатлашамиз, тана, ақл ва тафаккур сатҳидаги мавжудликларга эътибор бермаймиз. Бизнинг мавжудлигимиз тўрт сатҳда бўлиши мумкин: - тана сатҳида, яъни ҳиссиётимиз ҳаёти; - ундан юқорироқ турадиган ақл сатҳида; - тафаккур сатҳида; руҳий сатҳда - яъни руҳий ҳаёт. Биз теварак-атрофни бево-сита сезгиларимиз ёрдамида ҳис қилиб сезиб яшаймиз. Атрофимиздаги ҳамма нарсани ҳиссий аъзоларимиз орқали қабул қиламиз. (*индрийани парани ахух*). Масалан: ҳозир мен сизнинг магнитофонингизни яққол кўриб турибман. Бу сезгилар орқали қабул қилиш ҳисобланади. Аммо, сиз менга магнитофонни кўрсатмай, уни ўз сўзларингиз билан таърифлай бошласангиз, мен уни ақлим билан кўрган бўламан. Бу икки кўриш - ҳиссиёт ва ақл орқали кўриш бир-биридан фарқ қилади. Мутахассис бу магнитофонни қандай мукамалроқ қилиш устида бош қотирганида, у магнитофонни тафаккури ёрдамида кўради. Бу бошқа кўриш бўлади. Шундай қилиб ҳатто моддий ҳаётда ҳам кўришнинг уч сатҳи мавжуд: сезгилар орқали, ақл ёрдамида, тафаккур ёрдамида. Руҳий кўриш эса булардан ҳам устун туради. Алоҳида рух(жон) теварак-атрофни моддий сезгилар, ақл ва тафаккур ёрдамида англаб, билиб олади. Биз ана шу руҳий сатҳда суҳбатлашамиз. Аминмизки, агар инсон руҳан тетик, соғлом бўлса, унинг танаси, ақли ва тафаккури ҳам жойида бўлади. Биз шунга қараб иш тутамиз. Агар сизнинг юз доллар пулингиз бўлса, демек сизда эллик доллар ҳам, йигирма беш доллар ҳам, ўн доллар ҳам албатта бор бўлади. Биз шогирдларимизни илоҳий, руҳий илмга ўргатамиз. Руҳий илм маъносини тушунишлари учун улар эрта туришлари, ювиниб покланишлари, фақат *кришна-прасад*(Кришнага тақдим этилган вегетариан овқат) еб яшашлари, баъзи номаъқул нарсалардан ўзини тийиб юришлари лозим. Улар гигиенага, тозалikka риоя қилиб юрганлари учун саломатлик муаммоси ҳам ўзидан-ўзи ҳал бўлади. Биз врачларга кўп пул сарфламаймиз. Охирги етти йил ичида мен бирор марта врачга мурожаат қилмадим. Шогирдларимнинг аксарият кўпчилиги ҳеч қандай касалга чалинмайдилар. Аслида тананинг саломатлиги унинг ичидаги мангу руҳнинг мавжудлигига боғлиқ бўлади. Тана ичида сиз, яъни мангу рух борсиз. Сизнинг шарофатингиз билан танангиз соғлом кўринади. Мангу рух танани тарк этиши билан тана бузила бошлайди. Тирик ва ўликнинг фарқи ҳам шунда. Тананинг ичида мангу рух мавжуд пайтда танани тирик дейдилар, рух танадан чиққан заҳоти у танани ўлик, яъни жасад деб айтадилар. Шунинг учун инсон ҳамиша руҳий жиҳатдан тетик, соғлом бўлиш керак. Шунда сизнинг танангиз ҳам, ақлингиз ҳам, тафаккурингиз ҳам соғлом бўлади.

Мангу рух ҳақида гап очган эканмиз, айтингчи, сиз руҳни қандай тасаввур қиласиз?

Д-р Фрейзер. Ҳа, аниқ тасаввур қила олмайман.

Шрила Прабхупада. Қандай тасаввур қиласиз?

Д-р Фрейзер. Уни таърифлаш қийин. Бу - таърифлаб, изоҳлаб бўлмайдиган бизнинг асл моҳиятимиз.

Шрила Прабхупада. Йўқ, бу тушунча эмас. Бу инкор этиш. Агар мангу руҳни ҳақиқатан ҳам англаб етмасак, уни яққол ҳис қилмасак, руҳий илм ҳақида гап бўлиши мумкин эмас.

Д-р Фрейзер. Мангу рух деганда, мен ҳиссий аъзоларимдан, сезгиларимдан фойдаланмаган вақтимда ҳис қилаётган ўзлигимнинг бир қисмини назарда тутаётган бўлсангиз керак.

Шрила Прабхупада. Ҳиссий органларингиз танангизда мангу рух мавжуд бўлгани учунгина ҳаракат қила оладилар. Танангиз ичида рух бўлгани учунгина сиз қўлингизни кўтара оласиз. Рух тарк этган заҳоти танангиз шунчаки моддий унсурлар тўпламига, ўлик жасадга айланиб қолади.

Д-р Фрейзер. Демак, тана рухга боғлиқ бўлмаган ҳолда алоҳида мавжуд эканда?

Шрила Прабхупада. Ҳа. Рух - танага ҳаёт бағишловчи, уни ҳаракатга келтириб турган куч. Рух сизнинг танангизда, меникида, чумоли танасида, фил танасида, қисқаси ҳамма жойда мавжуд.

Д-р Фрейзер. Ўлгандан кейин у бизнинг танамизда қоладими?

Шрила Прабхупада. Ўлим дегани - сиз танангизни тарк этиб кетдингиз дегани. Аммо ҳар хил бошқа мангу рухлар тана ичида қолаверадилар - бактериялар, паразитлар, микроб ва бошқалар. Танангизда сон-саноксиз мангу рухлар бор, уларнинг ҳаммаси алоҳида мавжуд рухлардир.

Д-р Фрейзер. Мангу рухлар - алоҳида шахсларми?

Шрила Прабхупада. Ҳа. Сиз ҳам алоҳида шахс, мен ҳам алоҳида шахс, атрофимиздаги одамлар ҳам - ҳаммаси алоҳида шахслар.

Д-р Фрейзер. Барча мангу рухларга хос умумий белги нимада?

Шрила Прабхупада. Улар сифат жиҳатидан бир хил. Худди сиз билан мен сингари: сиз инсонсиз, мен ҳам инсонман, сизда икки қўл бор, менда ҳам, сизда икки оёқ, менда ҳам. Лекин, барибир биз бир-биримиздан фарқ қиламиз. Мана шу фарқ - ҳар биримизнинг алоҳида шахслигимиздир. Шуни англаб етиш - Худони, Кришнани англашдир.

Д-р Фрейзер. Агар биров ўзининг ҳиссий ёки ақлий муаммоси билан сизга мурожаат қилса, аммо ўзи ҳали руҳий сатҳга кўтарила олмайдиган бўлса, сиз нима қиласиз? У ҳар қандай моддий муаммоларни ҳал қила олиши учун сиз уни руҳий сатҳга кўтариб қўясизми?

Шрила Прабхупада. Ҳа, Кришнани англаш ҳаракатининг мақсади шундан иборат. Кришнани англаш даражасига етган кишининг жисмоний танаси, ақли ёки тафаккури билан боғлиқ бўлган бирор муаммо қолмайди.

Д-р Фрейзер. Мени қизиқтираётган нарса, сизга мурожаат қилган кишини сиз рухий даражага қандай кўтариб қўясиз? Сизнинг қандайдир даволаш усулингиз борми?

Шрила Прабхупада. Ҳа. Худди сиз тиббий усул билан даволагандек, биз ҳам одамларни Кришнани англаш жараёни билан, Кришна онгида ҳаракат қилиб яшаш билан даволаймиз.

Д-р Фрейзер. Бунга батафсилроқ тушунтириб бера оласизми?

Шрила Прабхупада. Бизнинг усулимиз - ҳамиша Ҳаре Кришна мантрасини зикр қилиб юриш. Бу худди илон чаққан кишини даволашга ўхшайди. Ҳиндистонда илон чаққан кишини даволаганларини кўрганмисиз? У ерда ҳозир ҳам шундай табибларни учратиш мумкин. Агар бирор киши илон чаққандан кейин ҳушидан кетиб қолган бўлса, табиб маълум бир мантраларни зикр қилиш ёрдамида уни аста-секин ҳушига келтиради. Бу моддий усул. Бизлар эса - мангу рухлармиз, ҳозир ҳар биримиз касалмиз - жисмоний жиҳатдан ҳам, рухий жиҳатдан ҳам. Биз Худонинг муқаддас номларини, мантра зикр қилиш билан қалбимизда мудраб ётган рухий онгни уйғотамиз, ана шу онг бизни жисмоний жиҳатдан ҳам, ақлий жиҳатдан ҳам, тафаккури-мизни ҳам даволайди.

Д-р Фрейзер. Ўйлайманки, бундай усул амалда ёрдам бериши учун инсон ҳаёт ҳақида маълум бир тасаввурга, ўз фикрига, тушунчага эга бўлиши, яъни унда ана шу усулга чуқур ишонч бўлиши керак.

Шрила Прабхупада. Йўқ. Биз мантра зикр қилиш орқали инсон онгида соғлом фикр яратамиз. Мантра зикр қиламиз, бошқаларни ҳам биз билан бирга зикр қилишга таклиф қиламиз. Натижада улар ҳар қандай жисмоний тана, ақл ва тафаккур хасталикларидан халос бўладилар.

Д-р Фрейзер. Кўпчилик одамлар таклифингизга қўшилмайдилар. Улар даволаниш учун бошқалардан ёрдам сўрайдилар. Улар фикрини бир жойга жамлаб мантра айтишга, ўз кучларига ишонмайдилар. Улар ҳақиқий ўзлигини англашга интилишни ўрганмаганлар.

Шрила Прабхупада. Шунга қарамай Ҳаре Кришна мантрасини такрорлаш билан ўзининг жисмоний, ақлий ҳамда идрок муаммоларини бартараф этишга қарор қилган шогирдларимиз кўп. Жуда кўп. Улардан хоҳлаганингиз билан суҳбатлашиб кўришингиз мумкин.

Д-р Фрейзер. Бу усул билан барча муаммоларини ҳал қилиб, Кришнани англаш даражасига етган шогирдларингиз бу ерда қоладиларми, ёки жамиятга қайтиб яна ишга жойлашадиларми?

Шрила Прабхупада. Баъзилар айнан шундай қиладилар. Масалан, мана бу шогирдимиз - кимё фанлари доктори. У бу борада тадқиқот ишларини давом эттиряпти, аммо Кришнани англаш ҳаракатида ҳам хизмат қилади. Бизда профессорлар ҳам, ишчилар ҳам кўп. Эҳромда яшаш шарт эмас. Ҳар ким ўз уйида, оиласи билан биргаликда Кришна онги билан яшаши мумкин. Аммо эҳромда, бошқа содиқлар орасида яшаб, Кришна онги билан ҳаёт кечириш осонроқ. Улар билан ҳамсуҳбат бўлиб юриш жуда муҳим аҳамиятга эга, улар даврасида бўлиш инсон онгига кучли таъсир кўрсатади.

Д-р Фрейзер. Сиз шогирдларингизни танасини ўз иродасига бўйсундиришга ўргатасизми?

Шрила Прабхупада. Ҳа. Рухий ҳаёт кечираётганлар учун гўшт ва маст килувчи нарсалар истеъмол қилиш, зино(ноқонуний жинсий ҳаёт), кимор ман этилган. Таъқиқланган нарсалардан баъзилари шулар. Таъқиқланган нарсалардан ташқари жуда кўп қонун-қоидалар ҳам бор. Қоидалар ва ман қилинган нарсалар бизга танамизни ўз иродамизга бўйсундиришга ёрдам беради. Бизнинг шогирдлар кино, ресторанларга бормайдилар, чекмайдилар, ҳатто улар чой ёки кофе ҳам ичмайдилар. Биз бундай кераксиз нарсаларга маблағ сарфламаймиз, шунингдек врачларга ҳам деярли эҳтиёжимиз йўқ.

Д-р Фрейзер. Ноқонуний жинсий алоқа дедингиз. Қандай жинсий алоқа қонуний ҳисобланади?

Шрила Прабхупада. Қонуний жинсий алоқа, авваламбор, никоҳидаги хотини билан бўладиган жинсий алоқа ҳисобланади. Жинсий алоқа қилиш учун инсон никоҳда турган бўлиши керак, эркак киши хотини ҳайз кўрмаган кунлари ойда бир марта хотини билан жинсий алоқа қилиши мумкин. Хотини ҳомиладор бўлгандан кейин ҳар қандай жинсий алоқани тўхтатиш керак. Рухсат этилган жинсий ҳаёт мана шундан иборат.

Д-р Фрейзер. Ноқонуний жинсий алоқа билан шуғулланган шогирдларни жазолайсизми?

Шрила Прабхупада. Жазо табиий ҳолда ўзидан-ўзи келади. Табиат қонуналарини бузган заҳоти, сиз албатта жазога маҳкум бўласиз. Мисол учун, сиз овқатланиясиз дейлик. Агар керагидан сал кўпроқ есангиз, жазо сифатида қорнингиз оғрий бошлайди. Бу табиат қонуни. Агар жинсий алоқа билан ортиқча шуғуллансангиз, импотент(жинсий ожизлик) касалига учрайсиз. Агар таъқиқланган нарсаларнинг барчасига - зино, ароқхўрлик, кимор, гўшт ейишларга муккасидан кетсангиз, рухий ҳаёт, илоҳий онг нима эканини ҳеч қачон тушунмайсиз. Мана шунинг ўзи энг катта жазо эмасми? Агар сиз илоҳий онг, рухий(маънавий) ҳаёт мазмунини тушуниб етмасангиз, ҳайвондан нима фарқингиз қолади? Сиз ғафлат ботқоғига ботиб қоласиз. Инсон учун шунинг ўзи энг катта жазо эмасми - инсон танасигина қодир бўлган шунча имкониятлардан маҳрум бўлиб, худди ҳайвонлар сингари пасткаш ҳаёт билан яшаш!?

Д-р Фрейзер. Шундай эканлигига ишонаман, аммо, ана шундай ғафлат ботқоғидан қандай қутулса бўлади?

Шрила Прабхупада. Сиз Худони таниган заҳоти илмингиз мукамал даражага етади. Худони танишга, Уни англашга қодир бўлмасангиз, ғофил ҳайвон даражасида қолаверасиз. Ҳайвонларга Худо ҳақидаги илми тушунтириб, англашиб, Худони танитиб бўлмайди, - Худони фақат ҳақиқий инсонларгина англай оладилар. Шу боис фақат инсонлар жамиятида шунча муқаддас китоблар мавжуд. Аммо, сиз айнан Худони англаш учун берилган нодир инсон умрининг имкониятидан фойдаланмасангиз, ҳайвонлигингизча қолаверасиз.

Д-р Фрейзер. Аввалига Худони таниган, Кришна онгига эришган, аммо кейин адашиб, яна жисмоний, ақлий ёки фикрий ҳаётга, яъни дунёвий ҳаётга шўнғиб кетган одамларни учратганмисиз?

Шрила Прабхупада. Ҳа. Бу худди касалга чалиниб даволанган, кейин яна касалланган кишига ўхшайди, инсон Худони англаши, Уни таниши, кейин эса яна моддий ҳаётга берилиб кетиши мумкин. Аммо, руҳий ҳаётингизни, руҳий иродангизни ҳамиша қувватлантириб турсангиз, ҳеч қачон йўлдан адашмайсиз.

Д-р Фрейзер. Кришнани, Худони англашнинг, Кришна онгининг маъноси нимадан иборат эканини менга тушунтириб бера оласизми?

Шрила Прабхупада. Унинг маъноси Худони англаб етишда.

Д-р Фрейзер. Худони англаш ва табиат қонунларига амал қилиб яшашми?

Шрила Прабхупада. Кришнани англашнинг маъноси Худони таниш ва Уни севиш демақдир. Биз одамларга айнан мана шуни тарғибот қиламиз. Инсон умри, инсон танаси тирик мавжудотга Худони таниш ва Уни севиш учун берилган.

Д-р Фрейзер. Мен сизнинг фикрингизни тушунапман. Ҳаётда Кришна онги билан яшаш менинг тушунчам бўйича - табиий равишда, табиат қонунларига бўйсуниб яшаш демақдир. Ҳаддан ташқари кўп ейиш, очкўзлик, бузуклик ва ҳар қандай ҳаддан ошишлар табиат қонунларига хилоф ҳисобланади.

Шрила Прабхупада. Энг муҳими - сиз тана эмаслигингизни, мангу руҳ эканингизни англаб етишингиз керак. Сиз моддий тана ичида бўлганингиз учун шу танага боғлиқ бўлган ҳар хил кийинчиликларга маҳкумсиз. Бизнинг барча мусибатларимизнинг сабабчиси моддий танамиз ҳисобланади. Шу боис тана биз учун бир муаммодир.

Д-р Фрейзер. Аввал айтиб ўтганингиздек, мангу руҳ ва моддий тана биридан фарқ қилади, шундай экан қонил руҳ ҳам тана ичида жисмоний азобларга чалинадими? Бошқача қилиб айтсак, Кришна онгида бўлган киши ҳам касалланадими?

Шрила Прабхупада. Тана касал бўлишга маҳкум. Ундан қандай қутулса бўлади? Аммо мен ўзимни тана деб ҳисобламасам, уни ўзимга қиёсламасам - касаллик мени унча безовта қилмайди. Масалан, икки киши автомобилда кетяпти. Тўсатдан авария рўй беради. Машина эгаси қийналади, аммо, иккинчи одам, гарчи у ҳам шу машинада кетаётган бўлишига қарамай хотиржам қолаверади. Нимага? Шуни сиз психология нуқтаи-назаридан тушунтириб бера оласизми? Машина эгаси қийналяпти, ташвишланыпти, унинг ёнидаги дўсти эса хотиржам. Машина эгасининг қийналишига сабаб нимада?

Д-р Фрейзер. Машина унинг мулки-да.

Шрила Прабхупада. Ҳа. Машина эгаси ўз мулкани қайғурапти. "Вой, машинанинг пачағи чиқди!" Ёнидаги ўртоғида эса эғалик туйғуси бўлмагани учун у бутунлай хотиржам. Худди шундай, тана руҳдан фарқ қилади, мана шу ҳақиқатни англаб етсангиз, сиз бу тананинг мангу эгаси эмаслигингизни тушунсангиз, сиз ҳам бу дунёда қийналмай яшайсиз.

Д-р Фрейзер. Демак, Кришна онгидаги киши жисмоний касал бўлиши мумкин, аммо бу касалдан у руҳан эзилмайди?

Шрила Прабхупада. Ҳа, у бундан қаттиқ азият чекмайди. У худди машинаси пачақ бўлганда унча эътибор бермай: "Машинам пачақ бўлди, анча харажат бўлади, ҳечқиси йўқ!" - дейдиган кишига ўхшайди. Аммо, машинасига қаттиқ боғланиб қолган киши бошқача ўйлайди: - "Вой-дод, менинг машинам хароб бўлди!" Шундай қилиб, ўзини тана деб ҳисоблайдиган киши қаттиқ азобланади, аммо ўзи аслида тана эмаслигини биладиган киши азобланмайди, у танасига боғланиб қолмаган. Бу ҳар кимнинг онгига, тушунчасига боғлиқ. Кришна онгига эга бўлган киши касал бўлиши мумкин, аммо у бунга қатта аҳамият бермайди: "Ҳечқиси йўқ, ўтиб кетади. Ўз вазифамни бажаришда давом этавераман. Ҳаре Кришна!" Фарқи мана шунда. Бу ҳар кимнинг англаш қобилятига, онгига боғлиқ.

Д-р Фрейзер. Аҳмоқона фикр-ҳаёллар безовта қилаётган киши сиздан маслаҳат сўраса нима қиласиз?

Шрила Прабхупада. Агар киши Кришна, Худо ҳақидаги ўйлар билан банд бўлса, унинг аҳмоқона ўйларга берилишга вақти қолмайди. Инсон ҳар бир муайян вақтда фақат бир нарса ҳақидагина ўйлай олади, шунинг учун агар сиз кун бўйи Кришна ҳақида ўйлаб юрсангиз, сизда аҳмоқона фикрлар пайдо бўлмайди, сизни безовта қилолмайди.

Д-р Фрейзер. Агар мен сизни тўғри тушунган бўлсам, Кришна онгидаги кишилар аҳмоқона фикрлардан, уларни биратўла унутиш ва овоз чиқариб айтмаслик орқали эмас, аксинча уларни эсламай, юзага чиқармай халос бўладилар.

Шрила Прабхупада. Бу мана бундай бўлади: Жамиятимизга одамлар ўзларининг ҳар хил аҳмоқона ҳаёллари билан келадилар, аммо ҳамиша мантра айтиб, зикр қилиб юриш шарофати билан улар аҳмоқона ўйлардан халос бўладилар.

Д-р Фрейзер. У ўзининг аҳмоқона фикрларини ҳеч кимга айтмайдими?

Шрила Прабхупада. Айтиши мумкин, айтмаслиги ҳам мумкин, бунинг аҳамияти йўқ. Нима бўлса ҳам у ўзининг аҳмоқона фикрларидан халос бўлади.

Д-р Фрейзер. Мен бир нарсани ҳеч тушуна олмаяпман. Сиз ва сизнинг шогирдларингиз бошқаларни жамиятингизга жалб қилишга ҳаракат қиласиз? Нимага?

Шрила Прабхупада. Сиз ҳам худди шундай қиласиз. Сизнинг олдингизга касал одам келса, уни соғайтирасиз. Бу ҳам бошқаларни ўз жамиятингизга жалб қилиш эмасми?

Д-р Фрейзер. Ҳа, тўғри. Аммо, менинг олдимга улар ўзлари келадилар. Сизлар эса уларни ўзларингиз жалб қиласизлар.

Шрила Прабхупада. Демак, бизлар қийналаётган одамларга нисбатан сиздан кўра раҳмдилроқ, меҳрибонроқ, ҳамдардроқмиз. Сиз даволаганингиз учун пул ҳам оласиз, биз эса ҳеч қандай шахсий манфаат кўзламай уларга илм,

ёрдам берамиз. Шунинг учун бизлар қийналаётганларга сиздан кўра яхшироқ дўстмиз, яхшироқ ҳамдардмиз.

Д-р Фрейзер. Агар баъзи бировлар гапингизни тинглагиси келмаса нима қиласиз?

Шрила Прабхупада. Демак, шундай бўлиши керак. Масалан, мева сотувчи ўз мевасини мактаб сотади: "Мана, жуда яхши пишган манго!" Бу - ҳамма бориб албатта шу мангони олади дегани эмас-ку. Манго яхши нарса, агар кимдир уни сотиб олмаса, бу - манго ёмон экан дегани эмас. Шунчаки, у одамнинг омади келмади, яхши мангодан насибаси йўқ,

Д-р Фрейзер. Мен врачларнинг даволагани учун пул олиши ҳақида ўйлаяпман. Акс ҳолда врачлар қандай кун кечирадилар?

Шрила Прабхупада. Гапингиз тўғри, сиз врач-мутахассисиз, бу сизнинг ишингиз. Аммо биз ўз ишимизни тирикчилик қилиш учун қилмаймиз. Биз ҳеч кимдан ҳеч қандай ҳақ таъма қилмасдан Худо ҳақидаги илмни текин тарғибот қиламиз. Биз Кришнани, Худони англаш илмини, ҳаммага бахтсаодат келтирадиган ана шундай улўғвор илмни ҳеч қандай шахсий манфаат кўзламай кенг халқ оммасига ўргатамиз.

Д-р Фрейзер. Аммо, менимча сизнинг ҳаракатингизга қўшилган киши ўз вақтини, ўзининг куч- қувватини қурбон қилади...

Шрила Прабхупада. Ҳа, у бизга ҳамма нарсасини беради. Масалан, мана бу содиқларни олинг. Улар Худо йўлида ҳамма нарсасини қурбон қилдилар. Нимага улар шундай қиялптилар? Биз улардан ҳеч нарса талаб қилмаймиз. Улар аҳмоқ бўлганлари учун ҳамма нарсаларини Кришнага берди, деб ўйлайсизми? Сиз буни қандай тушунасиз?

Д-р Фрейзер. Улар ўз хоҳишига қараб иш тутганлар. Улар ўз хоҳиши билан бутун ҳаётини, бутун борлигини Худога, Кришнага берган.

Шрила Прабхупада. Ҳа, бу табиий ҳол - Кришна учун, Худо учун ҳамма нарсадан воз кечиш. Ҳақиқий инсон учун бу - табиий одат. Аксинча, Кришнадан, Худодан бирор нарсани яшириш ғайритабиий ҳолат. Бу худди эҳромдан ўғирлик қилганга ўхшайди. Масалан, кимдир менинг рухсатимсиз мана бу қутичани олди, дейлик. У ҳамиша хавотирда юради: "Мен устознинг рухсатимсиз буни олдим! У мен ҳақимда нима деб ўйларкин?" У қутичани жойига қўйиши биланоқ бундай хавотирли ўйлардан қутулади. Худди шундай, ҳамма нарса аслида Худоники, ҳамма нарса Кришнаники. Ҳеч нарса меники эмас, хатто ўзимнинг танам ҳам. Шунинг учун ҳамма нарсани Кришнага қурбон қилиш, Кришна учун ишлатиш - табиий ҳол. Кришна онгига эришган киши Кришнадан олган нарсаларининг ҳаммасини Унга қайтариб беради. Бу табиий ҳол. Худонинг содиқларидан бошқа одамларнинг ҳаммаси - бегона мулкни, бегона нарсаларни ўзлариники қилиб олган ўғрилардир. Масалан, сизнинг давлатингизни, Америка Қўшма Штатларини олайлик. Сиз ҳақиқатан ҳам уни сизнинг мамлакатингиз деб ўйлайсизми? Икки юз йил аввал бу ер сизники эмас, қора танли индеецларники эди. Энди сизлар бу мамлакатни бизники деяпсиз. Нимага? Яна икки юз йилдан кейин балки у бошқа бировларники бўлар. Шундай экан нега энди уни бизники дейсизлар? Худди шун-

дай, бу хаётни бизга Худо ато этиб кўйибди. Худо бизга шу танани, шу миyani бериб кўйибди. Ҳамма нарсани бизга Худо бериб кўйибди. Ҳамма нарса Худоники, шуни тушуниб, бундан хулоса чиқариб яшаш - хаётда Кришна онги билан яшаш деб аталади.

Д-р Фрейзер. Бошқа фалсафий оқимларга муносабатингиз қандай?

Шрила Прабхупада. Аслида ҳар қандай ҳақиқий фалсафа одамларни ҳамма нарса Худоники эканлини тушунишга олиб келиши керак. Фалсафанинг азалий, бошланғич маъноси шундан иборат: *ишавасйам идам сарвам* - "Ҳамма нарса Худоники" Сиз, мен ва бошқаларнинг ҳаммаси Худонинг мулкимиз, биз ягона Парвардигорнинг фарзандлари бўлганимиз учун Худонинг нарсаларидан фойдаланишга ҳаққимиз бор, - аммо фақат ўзимизга насиба қилиб берилган миқдордагина. Мен ҳам, сиз ҳам Худонинг фарзандлари, Унинг бандаларимиз, атрофимиздаги ҳамма нарса Унинг мулки. Сиз ҳам отангизнинг мулкидан фойдаланишингиз мумкин, мен ҳам. Аммо сиз менга тегишли нарсага кўз олайтирсангиз ва бунинг натижасида мен оч қолсам, бу нотўғри бўлади. Агар биз ҳаммамиз - одамлар, ҳайвонлар, ҳашаротлар, қушлар, дарахтлару-ўсимликларнинг ҳаммаси Худонинг жамоаси эканини тан олсак, Унинг мулкидан ҳар биримиз фақат ўз ризқимиздан, ўзимизга тегишли нарсалардан исроф қилмасдан зарур миқдордагина фойдаланишимиз мумкин. Мана шу Худони, Кришнани англаб яшашдир.

Д-р Фрейзер. Мен айтганларингизга тўла қўшиламан, аммо менда, фақат Кришнани англаш йўлигина ҳаммага тегишли бўлган ягона тўғри таълимоти, деган фикр туғилади.

Шрила Прабхупада. Бундан бошқа таълимотлар мукамал эмас. Кришнани англаш таълимоти - мукамал мафкура. Масалан, Американинг миллий мафкураси - номукамал мафкура. Худони, Кришнани англаш мафкурасига келсак, бу ҳар томонлама мукамал ва комил мафкура, мукамал таълимот.

Д-р Фрейзер. У нимаси билан ҳиндуизмдан мукамалроқ?

Шрила Прабхупада. Биз Худо ҳақида гапиряпмиз, индуизм ёки христианлик ҳақида эмас. Худо ҳамма учун бир. Худо индусларники ҳам эмас, христианларники ҳам, мусулмонларники ҳам эмас. Парвардигор ҳамма учун бир. Шунчаки Худони севишга ҳаракат қилинг, сиз мусулмонмисиз, индусмисиз ёки бошқамисиз бунинг аҳамияти йўқ.

Д-р Фрейзер. Мени қабул қилиб, мен билан суҳбатлашганингиздан миннатдорман.

Шрила Прабхупада. Сизга катта раҳмат. Ҳаре Кришна.

2-боб. ИЛОҲИЙ ОНГ

Ҳар бир одам Худони кўра олади.

Барча муқаддас битиклар ичида қадимий "Веда"ларга тенг келадигани йўқ, чунки уларда инсон онгини Худони яққол кўриш имкониятини берадиган даражада поклашининг амалий усули батафсил ёритилган. Ўзининг 1972 йил 15 августда Лос-Анжелесда қилган маърузасида Шрила Прабхупада шундай дейди: "Худони кўриш учун инсонда жуда қатъий истак, интилиш бўлиши керак..." Мен Худо ҳақида эшитдим, агар Худо ҳақиқатан бор бўлса, мен албатта Уни кўришим керак!"

*тач чхраддадхана мунайо джнана-вайрагйа-йуктайа
наийантти атмани чатманам бхактия шрута-грехитайа*

"Илм ва таркидунёлик билан курулланган, жиддий ва тиришқоқ шоғирд ёки донишманд киши Мутлақ Ҳақиқатни муқаддас китоблардан ўрганган йўл билан, Унга холис хизмат қилиш орқали англай олади".(Б-г.1.2.12.)

Баъзан одамлар савол бериб қолишади: -"Сиз Худони кўрганмисиз?" ёки - "Менга Худони кўрсата оласизми?" Тез-тез шундай саволларни эшитишга тўғри келади. Одатда мен: -"Ҳа, мен Худони кўраман. Сиз ҳам Уни кўра оласиз. Худони ҳар бир одам кўра олади, аммо бунинг учун маълум сифатларга эга бўлиш керак!"- деб жавоб бераман. Фараз қилинг, сизнинг машинангиз бузилиб қолди: у ишламаяпти. Буни ҳамма кўриб турибди, аммо автомеханик, бунга бошқача кўз билан қарайди. Мутахассис сифатида у бошқаларга нисбатан кўпроқ нарсани кўради. У бошқалар кўрмаган нарсани кўриб, машинани тузатади. Кўрдингизми, ҳатто машинанинг "касал"ини кўриш учун ҳам жиддий тайёргарлик, билим, тажриба керак, биз эса Худони ҳеч қандай таёргарликсиз кўришни истаймиз. Бу нодонлик, аҳмоқлик эмасми?! Ҳеч нарса қилмай туриб, Худони кўришни иташ учун одам қай даражада аҳмоқ ва ғофил бўлиши керак?

Кришна "Бхагавад-Гита"да айтадики: *нахам пракашах сарвасйа йога-майа-самавритах* - "Мен ҳар бир одамга ҳам кўринавермайман. Мен Ўзимнинг *йога-майа* қувватим ёрдамида одамлардан бекиниб

олганман". Сиз қандай қилиб Худони кўра оласиз? Аммо, ғофил одамлар аҳмоқларча сўрайверадилар: -"Менга Худони кўрсата оласизми?, Сиз Худони кўрганмисиз?" Худо улар учун худди хоҳлаган вақтларида кўриш мумкин бўлган оддий ўйинчоқдек. Баъзи бир ярамастар хатто оддий одамларни Худо деб эълон қиладилар: - Мана сизга Худо! Мана Худонинг ердаги тимсоли!"

на мам душкритино мудрах прападйанте нарадхамах. Энг пасткаш, нодон, аҳмоқ ғофил одамлар:- "Менга Худони кўрсатинг!" - деб талаб қиладилар. Сизда Худони кўра олишга имкон берадиган сифатлар борми? У сифатлар қуйидагича: *тач чхраддадхана мунайах.* Энг аввало одамда ишонч, иймон бўлиши керак. Уни кўриш учун жуда кучли иштиёқ бўлиши керак. Бу ерда:- "Менга Худони кўрсатинг!" деган аҳмоқона энгилтак гапларга ўрин йўқ. Бу ерда сеҳрга, кўзбўямачиликка ҳам ўрин йўқ. Кўплар сеҳргарлик ва Худо бир хил нарсалар деб ўйлайдилар. Йўқ. Худони кўриш учун одамда кучли иштиёқ бўлиш керак ва бунга жиддий интилиш керак: -"Мен Худо ҳақида эшитдим, Худо бор бўлса мен Уни албатта кўришим керак!"

Шу мавзуда яхши бир ҳикоя бор. Жуда ибрат олишга лойиқ ҳикоя. Кунларнинг бирида брахманлардан бири оммавий маъруза қилиб, "Шримад-Бхагаватам"дан, Кришнани бузоқ боқишга жўнатишдан олдин онаси Уни қимматбаҳо безаклар билан қандай безагани ҳақида гапириб бераётган эди. Тингловчилар орасида бир ўғри ҳам бор эди, у дарҳол ўйланиб қолди: -"Вриндаванга бориб ана шу болақайнинг тақинчоқларини ўғирласам бўлмайдами? Шунча қимматбаҳо тақинчоқлар билан У ўрмонда юраркан. Унинг ҳамма тақинчоқларини ўғирлашим мумкин!" У бунга қатъий қарор қилди. Бу қароридан уни ҳеч ким қайтара олмасди. "Мен қандай бўлса ҳам бу болани топишим керак. Шунда бир кечада энг бадавлат одам бўламан!"

Зарур сифатлардан ўғрида фақат биттаси - Кришнани кўриш истаги бор эди. "Мен Кришнани кўришим керак! Мен Кришнани кўришим шарт!" - ўйларди у. Ана шундай кучли иштиёқ унга ҳақиқатан ҳам Вриндаванда Кришнани кўриш имкониятини берди. Кришна кўринишидан ҳақиқатан ҳам "Бхагаватам"дан маъруза қилган брахман таърифлагандек эди. "Сен ҳақиқатан ҳам жуда яхши бола экансан!"- Унга мурожаат қилди ўғри. У тақинчоқларини ўғирлаш ниятида Кришнага ҳар хил тилёғламалик қила бошлади. Кейин тўғридан-тўғри мақсадга ўтиб қўя қолди: -"Сенинг тақинчоқларингдан озгина олсам майлими? Сен шунда ҳам жуда бой-бадавлатсан-ку!"

"Йўқ, йўқ, бу мумкин эмас,- жавоб берди Кришна, - Мен уларни сенга беролмайман. Онам қаттиқ хафа бўлади!" У Ўзини оддий болалардек тутарди.

Ўғри Кришнадан тақинчоқларини ялиниб сўрай бошлади, айти пайтда Кришна билан очикдан-очик учрашиш натижасида унинг қалби поклана борди. Охири Кришна: -"Майли, ма олақол!" - деди. Бу пайтга келиб ўғрининг қалби умуман покланиб, у Худонинг холис хизматкорига, мухлисига айланиб қолган эди. Бундан шундай хулоса қилиш мумкинки, инсон қалби покланиши учун қандай бўлса ҳам Кришна, Худо билан боғланиши керак.

Кришнани кўришга кучли иштиёқ билан қатъий интилувчиларга яна бир мисол - гопилар. Улар Унинг гўзаллигига маҳлиё бўлиб, Кришнага эришдилар. Улар барчаси ёш жувонлар, Кришна эса ниҳоят гўзал ўспирин. Аслида гопиларни Кришнага келтирган нарса - улардаги кучли эҳтирос, аммо Кришнанинг поклиги шунчалик беғуборки, оқибатда гопилар Кришнанинг солиҳ хизматкорларига айланди. Гопилардаги садоқатнинг чегараси йўқ, чунки Кришна уларга ҳаётда ҳамма нарсадан ҳам азизроқ эди. Бу энг муҳим сифатлардан бири. Улар Кришнани шу қадар кучли меҳр-муҳаббат билан севардиларки, кечаси Кришна олдига бориш учун уйларида чикқанларида ҳамма нарсани: оила аъзоларини, ўз обрў-эътиборларини эсларидан чиқариб юборардилар. Кришна сурнайини чалар, унинг овозини эшитиб улар уйларида чиқардилар. Уларнинг оталари, оғалари, эрлари орқаларидан: -"Қаерга?, "Шундай қоронғу тунда қаерга борасизлар?" - деганларича қолаверардилар. Гопилар уларга кулоқ солмасдилар. Улар болаларини, оилаларини, бутун борлиқларини унутиб кўярдилар. Уларнинг қалбларини ягона туйғу, ягона интилиш қамраб оларди: -"Менга Кришна керак!"

Айнан ана шундай интилиш зарур. Биз бутун қалбимиз билан Кришнани кўришга интилишимиз лозим. Кришнанинг олдига боришга уйдагилар рухсат бермай, уйдан чиқармаган гопиларнинг кўплари, Кришнадан айрилиқ азобига бардош беролмасдан ҳаётдан кўз юмган. Худди ана шундай интилиш зарур - фақат шундагина сиз Худони кўра оласиз. Ҳатто ўғри бўлсангиз ҳам, ҳатто эҳтиросларга тўла бўлсангиз ҳам, қотил ёки яна қандайдир гуноҳга ботган бўлсангиз ҳам, қалбингизда Худога нисбатан шундай интилишни ривожлантиришингиз лозим: -"Мен Кришнани кўришим керак!". Шунда сиз албатта Худони кўра оласиз.

Кришна қай даражада Уни кўришни иштингизни билишни хоҳлайди. Худо истагингизни жавобсиз қолдирмайди. Агар сиз

хақиқатан ҳам Кришнани кўришни истасангиз - эхтиросингизни кондириш учунми, такинчоқларини ўғирлаш учунми ёки бошқа нарса учунми, фарқи йўқ, агар Кришнани кўришга қатъий интилангиз, ниятингизга етасиз. Бундан шубҳаланмасангиз ҳам бўлади.

Сиз фақат Кришнага интилишингиз лозим. Бу ҳақда Рупа Госвами шундай ёзган эди:

*смерам бханги-трайя-паричитам сачи-вистирна-дриштим
вамиши-нйастадхара-кишалайам уджджвалам чандракена
говиндакхйам хари-танум итах кеши-тиртхопакантхе
ма прекишиштхас тава йади сакхе бандху-санге "сти рангах*

Гопилардан бири дугонасига шундай деяпти: "Дугонажан, бир йигит бор, Унинг номи Говинда. Ямуна дарёси соҳилида У Ўзининг сурнайини чалиб турибди. У айниқса бугун, осмонда тўлин ой турган пайтда жуда ҳам гўзал. Аммо, сен агар бу дунёда ўз эринг, болаларинг ва бошқа қариндошларинг билан лаззатланиб яшамоқчи бўлсанг, яхшиси у ёққа бориб юрма!". *Бҳанги-трайя* - Кришна ҳамиша най чалиб юради, Унинг танаси уч жойида чиройли эгилган. Кришнанинг ана шу кўринишини *три-бҳанга*, яъни "уч жойида эгилган" деб атайдилар. Гопи дугонасига маслаҳат беряпти: "Агар сен бу моддий оламда бахтли бўламан, деб ўйласанг, Кришнага интилмай қўявер, Уни кўролмайсан!" Бунинг маъноси шундан иборатки, агар сиз бирор марта Кришнани кўра олсангиз, бу моддий оламнинг ўткинчи арзимас шодликларини бутунлай унутасиз. Кришнани кўриш деган ана шундай бўлади.

Махараж Дхрува Кришнани кўрганида шундай деди: *-свамин критартха "сми варам на йаче* - "Худойим, менга энди ҳеч нарсанинг кераги йўқ!" Махараж Дхрува отасининг салтанатидан ҳам каттароқ салтанат сўраш учун Кришнани излаб кетган эди, Кришнани кўргандан кейин, Кришна унга: "Мендан хоҳлаган нарсангни сўра!" - деди. "Эй Худойим, мен энди ҳеч нарса истамайман!" - деб жавоб берди Дхрува. Кўрдингизми, Кришнани кўриш нимага олиб келади?

Шунинг учун, агар сиз Кришнани кўришни жуда-жуда истасангиз, бунга сабаб нималигидан қатъий назар, Кришнани кўришга бўлган астойдил интилишингиз шарофати билан сиз Уни кўрасиз. Ана шундай интилишнинг ўзи етарли.

Рупа Госвами ўзининг бошқа шеърида шундай ёзади: *кришна-бхакти-раса-бхавита матих крийатам йади кутто "ни лабхйате*. ("Кришна онги" деган ибора санскритча *кришна-бхакти-раса-бхавита* иборасининг таржимасидир.) Бу ерда Рупа Госвами бизга шундай маслаҳат беради: "Агар мабодо Кришна онгига дуч келиб

қолсангиз, дарров уни сотиб олинг. Ҳеч иккиланманг. Бу ҳаётдаги энг қимматбаҳо харидингиз бўлади."

Ҳа, Кришна онгини сотиб олиш мумкин. Сиз уни бизнинг Кришнани англаш жамиятидан сотиб олишингиз мумкин. Унинг баҳоси қанча деб ўйлайсиз? Бу энг қимматбаҳо нарса, аммо унинг учун бадал тўлаш керак. Бу бадал нима билан тўланади? *тапра лаулиям апи мулиям экалам*:- "фақат астойдил иташ билан". Мана шу унинг баҳоси бўлади. Сиз мана шундай ҳақ тўлашингиз керак. Шунда сиз шу заҳотиёқ Кришнага эга бўласиз. Кришна ҳеч нарсага

7

муҳтож эмас, Кришнани сотадиган Унинг содиқ хизматкори ҳам ҳеч нарсага муҳтож эмас. У Кришнани шунчаки текинга улашиши мумкин. У шундай қилади ҳам. Сиз фақат Худога, Кришнага эришишни астойдил иташингиз лозим.

Кимдир сўраши мумкин: "Шунчаки астойдил иташми? Мен астойдил итаيمان!" Афсуски, ҳаммаси сиз ўйлагандек осон эмас. *жанма-коти-сукритаит на лабхйате*. Ҳатто миллион умрлар давомида савоб ишлар қилиб ҳам, шундай астойдил итакни ривожлантириб бўлмайди. Сиз умрингизни шунчаки савоб ишлар қилишга бағишласангиз, қалбингизда Худони кўришга астойдил интилиш ўз-ўзидан пайдо бўлмайди.

Демак, инсон ўз қалбида ана шундай итакни уйғотиши керак, - бундай итақ фақат Худонинг содиқлари ҳамсуҳбат бўлиш натижасидагина пайдо бўлиши мумкин. Шунинг учун ҳам биз барчага қалбларида Худони кўриш имкониятини берадиган итақ уйғотиш учун Худонинг соф содиқлари билан учрашиш, суҳбатлашиш имкониятини берамиз.

Инсон умри бизга Кришнани кўриш учун берилган. Биз ҳаётда чўчка ва итларга айланиб қолиш учун яшамаймиз. Афсуски, ҳаёт ҳозирги пайтда инсонни айнан шунга: ит ёки чўчка сингари ҳаёт кечиришга ўргатади. Халқаро Кришнани англаш ҳаракати - ҳаётда энг муҳим нарса, Кришнани, Худони кўришга ўргатадиган жаҳондаги ягона жамият.

тач чхраддадхана мунайо жнана-ваирагйа-йуктайа. Сизнинг қалбингизда ана шундай астойдил итақ пайдо бўлган заҳоти, ўз-ўзидан илмга эга бўласиз ва бу арзимас ўткинчи орзу-ҳавасларни тарк этасиз. Инсоннинг илми атом бомбаси яратиш билан ўлчанмайди. Йўқ, бу илм эмас. Шуни ҳам илм деб бўладими? Одамлар шундай ҳам ўз ажали билан ўлаётирлару, сиз эса ажални тезлаштириш усулини ўйлаб топдингиз. Биз эса одамларга ажалдан, ўлимдан қутулиш ил-

мини ўргатамиз. Бу Кришнани англаш илми, ҳақиқий илмдир. *жнана-вайрагйа-йуктайа*. Сиз ана шундай юксак илмга эга бўлсангиз, ўз-ўзидан арзимас дунёвий истаклардан воз кечасиз.

Эътиборларингиз учун раҳмат.

Мангу дин, ҳақиқий иймон-эътиқод йўли.

Шрила Прабхупада 1976 йилда Бомбейда чиқадиган "Бхаванс Жорнел" журналининг маданият ва дин муаммоларига бағишланган саволларига жавоб берди.

Шогирд. Биринчи савол: "Айтишларига қараганда индуизмнинг афзал томони унинг ҳаммабоплигида, яъни дунёқарашининг кенглигида. Бир томондан бу унинг камчилиги ҳамдир, чунки бошқа динларга нисбатан индуизмда ҳамма қилиши шарт бўлган маросим-фарзлар кам. Барча индусларга фарз бўлган асосий маросимларни аниқлаб бўладими, ва буни аниқлашнинг ҳожати борми?"

Шрила Прабхупада. "Веда"лар таълимоти тўғрисида гапирадиган бўлсак, бу таълимот фақат индуслар учун эмас, барча тирик зотлар учун мўлжалланган. Энг аввало шуни тушуниб олиш керак. Ведавий таълимот - *санатана-дҳарма* - "тирик зотнинг мангу дҳармаси" деб аталади. Тирик зот - санатана(мангу), Худо ҳам санатана, шунинг учун ҳам санатана-дҳарма мавжуд. *Санатана-дҳарма* барча тирик зотларга мўлжалланган, фақат қайсидир индуслар учун эмас. "Индуизм", худди бошқа "изм"лар каби ўткинчи ном, холос. Бу шунчаки англашилмовчилик. Худонинг хоҳиши билан санатана-дҳарма Ҳиндистонда нозил бўлган, мусулмонлар ҳиндистон халқини индуслар деб атаган. Мусулмонлар ва ҳиндистонликлар Синд дарёсининг икки қирғоғида яшаганлар, дарё номини мусулмонлар "Ҳинд" деб атаганлар. Шунинг учун дарёнинг нарига ёғида яшаганларни "ҳинду"лар, давлатни эса "Ҳиндустон" деб атаганлар. Аммо, Ҳинд сўзи ҳам, индуслар ҳам ведавий битикларда кўрсатилмаган. Эндиликда, санатана-дҳарма, ёки ведавий-дҳарма кўрсатмаларига ҳеч ким тўла амал қилмай, унинг кўрсатмалари бузиб кўрсатилаётган пайтда уни "индуизм" деб атай бошладилар.

Аммо бу нотўғри, хато тушунчадир. Санатана-дҳармани биз у "Бҳагавад-Гита" ва бошқа ведавий битикларда қандай кўрсатилган

бўлса, шундайлигича ўрганишимиз лозим, шундагина биз ведавий илм нима эканини тушунамиз. (шогирдига). Бҳагавад Гита"нинг ўн биринчи бобидан ўн биринчи шеърни ўқи.

Шогирд.

*твам акшарам парамам ведитавйам
твам асйа вишвасйа парам нидханам
твам авйайах шашвата-дхарма-гопта
санатанас твам пурушо мато ме*

"Эй Худованд Кришна, Сен бутун борликнинг азалий, олий ором олувчи даргоҳисан. Сен энг қадимий ва туганмассан. Сен мангу динни саклаб турувчи Худо Шахсисан. Мен шундай деб ўйлайман."

Шрила Прабхупада. Буни ҳамма тушуниши керак. Кришна мангу, биз мангу, ва биз Кришна билан бирга яшашимиз мумкин бўлган даргоҳ ҳам мангу. Худо билан мангу бирга бўлиш илми *санатана-дхарма* деб аталади ва у ҳаммага мўлжалланган.

Шогирд. *Санатана-дхарма* қондаларига амал қилиб яшамоқчи бўлган киши ҳар куни қилинадиган қандай амалларни бажариши керак? У нималар қилиши керак? Гап шундаки, индуизм чегараси - ёки сиз айтган санатана-дхарманинг чегараси шунчалик бениҳояки, - унда ҳар хил йўналишлар бор...

Шрила Прабхупада. Сизга бу хилма-хил йўналишларнинг нима кераги бор? Нимага сиз Кришна, Худованднинг Ўзи - диннинг асосий мақсади нима деб ҳисоблашини билиб олмайсиз? У айтадики, *сарва-дхарман паритйаджа мам экам шаранам враджа*. "Ҳар қандай дин(дхарма)ни тарк эт, шунчаки ўзингни Мен(Худо)га топшир!"(Б-г.18.66.) Нимага сиз Унинг гапини қабул қилмайсиз? Нега сиз ҳар хил ибодатлар қиласизу буни "индуизм" деб эълон қиласиз. Нимага Кришнанинг айтганларини бажармайсиз? Сиз санатана-дхармани Худонинг Ўзи айтгандай қилиб қабул қилишни хохламайсиз-у, яна "Шунча йўналишларнинг қайси бири тўғри дейсиз?" Шунча йўналишларнинг нима кераги бор? Бир нарса билан жиддий машғул бўлинг: *сарва-дхарман паритйаджа мам экам шаранам враджа*. Нимага шундай қилмайсиз?

Шогирд. Кундалик ҳаётида одамлар бунга қандай амал қилишлари мумкин?

Шрила Прабхупада. Бизлар қандай амал қиляпмиз? Биз қилаётган ишлар амалий ишлар эмасми? Одамлар ўзлари кундалик ҳаётда амал қилиш қийин бўлган ҳар хил динларни ўйлаб топса-топадилар-у аммо, биз қилаётган осонгина амалларни бажаргилари келмайди. Нега? *ман-мана бхава мад-бхакто мад-яджи мам намаскуру:*- "Ҳамиша Кришна ҳақида ўйланг, Унинг содиқ хизматкори бўлинг, Унга

сиғининг ва сажда қилинг!". Наҳотки бу шунчалик қийин бўлса? Наҳотки шунга амал қилиш қийин бўлса? Кришна таъкидлаб айтадики: -"Бу сенинг бурчинг! Агар сен шундай қилсанг, шубҳасиз Менинг олдимга келасан!" Нимага сиз Худонинг шу айтганини қилгингиз келмайди? Нимага ўзингизнинг индуизмга, исломга ва христианликка ёпишиб олгансиз? Бу бемаъни, ўткинчи, дунёвий атамаларнинг барчасидан воз кечинг! Шунчаки Худо(Кришна)га ўзингизни топширинг ва тушунинг "Мен Худонинг, Кришнанинг содиқ хизматкориман, Худонинг кулиман." Шунда сиз ўз-ўзидан барча муаммолардан қутуласиз.

Шогирд. Аммо индуслар айтадиларки: -"Индусларнинг дхармаси фақат шу билангина чекланиб қолмайди".

Шрила Прабхупада. Ҳақиқий дхарма "Шримад-Бхагаватам"да таърифланган. - *дхармам ту сакшад бхагават-пранитам*. "дхарма - бу Худо нозил қилган қонундир." Худонинг Ўзи айтяптики, -"Ҳамма динлардан воз кеч, ва ўзингни Менга топшир!" Мана шу дхармани қабул қилинг. Нимага сиз индуслар бўлгингиз келади? Ваҳоланки, қайси индуслар Кришнанинг гапларини нотўғри дея олади? Ҳатто ҳозир ҳам, қайси бир индуслар -"Менга Кришна ҳам, "Бхагавад-Гита" ҳам керак эмас!"- деса, ҳамма ундай индуслардан юз ўгиради. Нимага сиз Кришнанинг кўрсатмасига амал қилмайсиз? Нимага яна бирор нарса излаб юрибсиз? Сизнинг бахтсизлигингиз шундаки, сиз дин нима эканини, санатана-дхарма нима эканини билмайсиз. Бизнинг жамиятдагиларнинг кўпчилиги аввал индуслар, мусулмон ва христианлар эди, аммо ҳозир уларни индуизм ҳам, ислом ҳам, христианлик ҳам қизиқтирмайди. Уларни фақат Кришна қизиқтиради, холос. Агар сиз тўғри йўлда бўлсангиз ҳаммиша бахтиёрсиз, аммо адашганларнинг йўлида бўлсангиз ҳаммиша изтироб чекасиз.

Афсуски, индуслар ҳақиқий йўл - санатана-дхарма, ёки варнашрама-дхармадан юз ўгириб, қандайдир "индуизм" деган нотўғри йўлни танладилар. Барча чалкашликлар шундан келиб чиқяпти. Ведавий таълимот - бу варнашрама-дхарма, жамиятни тўрт табақа ва тўрт руҳий тоифа(яшаш тарзи)га бўлишдир. Тўрт табақа бу - брахманлар(руҳонийлар ва зиёлилар), кшатрийлар(раҳбарлар ва ҳарбийлар), вайшьялар(савдогарлар ва ер эгалари) ва шудралар(жисмоний меҳнат билан банд кишилар). Тўрт руҳий тоифа эса, брахмачарйялар(уйланмаган шогирдлар), грихастхалар(оилали кишилар), ванапрастхалар(дунёвий ишлардан четлашган кишилар), саннийасилар(таркидунё қилганлар). Ана шу табақа ва тоифаларга мансуб кишиларнинг барчаси ягона мақсад - Худо йўлида ҳолис хиз-

мат қилишда ўз вазифаларини бажарсалар - мана шу ҳақиқий дин, ёки ҳақиқий дхарма бўлади.

Шогирд. Кейинги савол: -"Ҳозирги Кали-юга, қарама-қаршилиқлар даврида *бҳакти* (Худого холис хизмат қилиш) Худони англашнинг энг осон йўли ҳисобланади. Нима сабабдан машҳур олимлар Ведаларни ўрганишга, яъни илм олиш йўли(ўрганиш ёки фикрлаш жараёни)га катта эътибор берадилар?

Шрила Прабхупада. Ундай олимлар - "Ведалар" билимдонлари - шунчаки ношуд ярамаслардир, улар "веданта" нима эканини ҳам тушунмайдилар. Аммо одамларнинг ўзлари алданишни хоҳлайдилар, бу ярамаслар эса уларнинг шу нозик томонидан фойдаланадилар. "Веда" - "илм" деганидир, "анта"- "охири" дегани. "Веданта" дегани - "яқуний илм, илмнинг охири" деганидир. Айнан шундай натижавий илм "Веданта-сутра"да берилган.(сутра - бир неча сўз билан чуқур фалсафани ифодаловчи жумла). "Веданта-сутра"нинг биринчи жумласи мана бундай:-"*атхато брахма-дживжнаса* - "Энди, инсон танасига эга бўлганингдан кейин, сен Брахманни, Мутлак Ҳақиқатни англашга интилишинг лозим". Шунинг учун "Веданта Сутра"ни Мутлак Ҳақиқатни англашга ихлоси бўлган кишилар ўрганиши керак. Мутлак Ҳақиқат деганда нимани тушунамиз? Бунга энг қисқа жавобни "Веданта сутра"нинг иккинчи жумласида ўқиймиз: *джанмадй асйа йатах* - "Брахман - бутун борлиқнинг манбаидир." Демак Брахман - бу Худо, бутун борлиқнинг манбаи дегани. Барча илмлар ёки "веда" - Худони англаб етиш билан яқунланади. Кришна ҳам "Бҳагавад-Гита"да(15.15.) шуни тасдиқлайди: *ведаши ча сарваир ахам эва ведйах* - "Барча ведаларнинг, бутун донишмандликнинг мақсади - Мени англашдир". Бутун "Веданта сутра" Олий Худо Шахсини таърифлайди. Аммо ҳозирги Кали-юга даврида одамлар етарли даражада ўткир зехнга эга бўлмаганлари сабабли, "Веданта Сутра"ни чуқур ўрганишда уларга ёрдам бериш ниятида, унинг муаллифи Шрила Вйаса-деванинг ўзи бу илмни изоҳлаб берди. Бу изоҳ - "Шримад-Бҳагаватам" - (*бҳашийам брахма-сутранам*)дир. "Шримад-Бҳагаватам" - "Веданта сутра"нинг муаллифи Шрила Вйасадеванинг руҳий устози Нарада Мунининг кўрсатмаси билан ўз асарига ёзган асл ҳолидаги изоҳидир. "Шримад-Бҳагаватам" ҳам "Веданта-сутра" бошланган ана шу жумла(*жанмади асйа йатах*)дан бошланади ва бу фикрни давом эттиради:-*анйавад итараташ чартхешв абхиджнх сварат*.

Шундай қилиб, "Веданта сутра"нинг муаллифи унинг мазмунини "Шримад Бҳагаватам"да тушунтириб беради. Аммо шундай яра-

маслар ҳам бор-ки, ўзлари "Веданта-сутра"ни тушунмасдан, ва унинг муаллифи ёзган изоҳни ўқимасдан, ўзларини ведантистлармиз деб, одамларни йўлдан адаштирадilar. Одамлар ўзлари саводсиз бўлганлари учун бундай ярамасларни "ведантист"лар деб қабул қилаверадилар. Аслида бундай ярамаслар ҳеч қандай ведантист эмаслар, шунчаки фирибгарлардир. Улар веданта ҳақида ҳеч нарса билмайдилар. "Веданта"нинг маъноси "Шримад Бҳагаватам"да тушунтирилган, агар биз "Шримад Бҳагавтам"ни "Веданта Сутра"нинг ҳақиқий изоҳлари эканини тан олсак, шундагина Ведантани тушуна оламиз. Аммо Ведантани тушуниш учун ярамас фирибгарларга мурожаат қилсак, албатта ҳеч нарсани тушуна олмаймиз. Одамлар ғофил, ғафлат ботқоғига ботган бўлганлари учун ҳам хоҳлаган киши уларни алдайверади. Аммо эндиликда Кришнани англаш ҳаракатининг ёрдами билан одамлар веданта ва унинг моҳиятини тушуниб оладилар. Бу уларга албатта катта муваффақият келтиради.

Шогирд. Одатда "Веданта сутра"га имперсоналист(Худо Шаҳсини тан олмайдиганлар)нинг ёзган изоҳларига амал қиладиганлар бу моддий оламнинг азоб укубатларидан халос бўлишни истайдилар. "Шримад Бҳагаватам"да озодликка эришиш борасида бирор нарса ёзилганми?

Шрила Прабхупада. Ҳа. "Шримад Бҳагаватам" аслида "Веданта сутра"га ёзилган ҳақиқий изоҳ бўлгани учун унда бизнинг ҳозирги даврда озодликка чиқиш йўлини кўрсатувчи шеър бор:

*калер доша-нидхе раджанн асти хи эко махан гунах
киртанад эва кришнасия мукта-сангах парам враджет*

Барча нуқсон ва гуноҳлар уммони бўлган Кали-юга даврининг ягона шарофати мавжуд. Бу шарофат нимада? Инсон бу даврда шунчаки Харе Кришна мантрасини тақрорлаш шарофати билан озодликка чиқа олади. Мана сизга ҳақиқий Веданта, бу ҳақиқат кўз ўнгимизда амалга ошяпти.

Шогирд. Сиз "Веданта Сутра"нинг ҳам, "Шримад Бҳагаватам"нинг ҳам бир мақсадга, яъни бхакти(Худовандга ихлос билан холис хизмат қилиш)га олиб келишини назарда тутяпсизми?

Шрила Прабхупада. Ҳа.

Шогирд. Аммо, бхакти(Худога ихлос билан холис хизмат қилиш)ни Ведантани билиш, ёки донишмандлик билан қандай алоқаси бор? *бхакти* - Худони англашнинг, Худога эришишнинг энг осон, энг оддий йўли, аммо биз биламизки, Веданта таълимоти гйана, яъни илмнинг ҳам жуда муҳимлигини таъкидлайди. Шундай эмасми?

Шрила Прабхупада. гйана ўзи нима? Бунини Парвардигор Кришна "Бҳагавад Гита" тушунтириб беради: *бахунам жанманам анте гйана-*

ван мам прападйанте - "Ҳақиқий донишманд одам кўп умрлардан кейин ўз ихтиёрини Менга топширади." Шунинг учун агар инсон ихтиёрини Худога топширмаса ҳеч қандай гйана(донишмандлик) ҳақида гап бўлиши мумкин эмас. Имперсоналистларнинг гйанаси(илми) шунчаки аҳмоқлик. Одатда имперсоналистлар ўзларини донишманд(гйани) деб ҳисоблайдилар, аммо аслида улар ҳеч нарса билмайдилар. Веданта дегани "энг олий илм" деганидир. Бу илмнинг мавзуси - Кришна, Худо. Агар сиз Худонинг, Кришнанинг ким эканлигини билмас экансиз, қани сизнинг илмингиз, қани гйана? Аммо, қандайдир бир ярамас:- "Мен олимман, мен илмга эгаман!"- деб даъво қилса, нима ҳам дердик?

Кришна Ўзининг шу шеърини бундай тамомлайди: *васудеваҳ сарвам ити са маҳатма су-дурлабҳаҳ* -"Васудева, Кришна бутун борлиқнинг асл моҳияти эканини англаб етганида инсон ҳақиқий илмга эга бўлади". Акс ҳолда илм ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас. Бошқа ҳаммаси - шунчаки адашишдир. *браҳмети параматмети бхагаван ити шабдйате*. Шахссиз Браҳманга эришишни фалсафий фикрлашлар ёрдамида бошлаш мумкин, кейин Худонинг Параматма(ҳар бир тирик зот қалбида мавжуд) кўринишини англашга эришиш лозим. Бу иккинчи поғона. Аммо, охирги энг юқори поғона - бу Олий Худо Шахсини, Кришнани англаб етишдир. Агар сиз Кришнани англаб етмаган бўлсангиз, илм ҳақида қандай гап бориши мумкин? Мукаммал бўлмаган - илм ҳақиқий илм эмас! Мукаммал илмга эга бўлиш керак, бундай мукаммал илми Худонинг марҳамати билан "Бҳагавад Гита"дан олишингиз мумкин.

Шогирд. Шрила Прабхупада, кейинги саволни ўқисам майлими? "Руҳий ҳаётга қадам қўйиш ва унда олий мақсадга эришиш учун гуру бўлиши зарурми? Инсон ўз гуру(руҳий устозини)сини қандай билиб олади?"

Шрила Прабхупада. Ҳа, гуру зарур. Бу "Бҳагавад Гита"да тушунтирилган. Кришна билан Аржун бир-бирига дўст сифатида суҳбатлашиб турганларида улар ҳеч қандай натижага эриша олмадилар. Шунда Аржун Кришнани ўзига гуру қилиб олишга қарор қилди. (Шогирди-га:) Шу шеърни топ:*карпаниа дошопахата-свабҳавах...*

Шогирд. (ўқийди:) *карпаниа-дошопахата-свабҳавах*

приччами твам дхарма-саммудха-четах

йач чхрейах сйан нишчитам брухи тан ме

ишийас те хам шадхи мам твам прапаннам

"Ожизликдан ўзимни бутунлай йўқотиб қўйдим; хаёлим паришон бўлим менинг вазифам, бурчим нима эканини билмай қолдим. Айтчи,

мен учун қандай қилганим афзал? Бундан буён мен Сенинг шогирдингман, ихтиёримни бутунлай Сенга топширган зотман. Илтимос, менга йўл кўрсат!"(Б-г.2.7.)

Шрила Прабхупада. Нафақат Аржун, ҳеч ким ўз бурчи нима эканини билмайди. Ҳеч ким ўзидан-ўзи буни тушуна олмайди. Агар врач ўзи жиддий касал бўлса, у ўзини-ўзи даволамайди. У ўз фикрининг тиник эмаслигини билади ва шунинг учун бошқа врачни чақиради. Худди шунингдек, биз қийин аҳволга тушиб қолсак, паришон бўлиб аниқ қарорга кела олмасак, ўзимизга гуру топганимиз энг тўғри йўл бўлади. Бу жуда муҳим, гуру(руҳий устоз)сиз ҳаёт кечириб бўлмайди.

Ҳозир биз ҳаммамиз паришонмиз. Бундай ҳолатда бизга тўғри йўл кўрсатадиган устоз керак. Аржун, ана шундай боши берк кўчага кириб қолган ва гуру уни кутқариб олган дунёвий одам тимсолидир. Бизга ўрناق бўлиш учун Аржун ўзига устоз қилиб Кришнани танлади. Бошқа бировни эмас, айнан Кришнанинг Ўзини гуру қилиб танлади. Шундай қилиб, фақат Аржун учун эмас, балки ҳамма учун ҳам Кришнанинг айнан Ўзи ҳақиқий гуру. Агар биз Кришнанинг насиҳатларини тинглаб уларга амал қилсаккина ҳаётимиз маънога эга бўлади. Шунинг учун Кришнани англаш ҳаракатининг вазифаси - Кришнани ҳақиқий руҳий устоз деб танлашга ҳаммани ишонтириш.

14

Бизнинг вазифамиз шундан иборат. Биз "Мен Кришнаман, Худоман!" демаймиз. Биз ҳеч қачон ундай демаймиз. Биз шунчаки илтимос қиламиз:-"Илтимос, Худонинг амрига бўйсунинг!"

Шогирд. Ўзларини гуру дейдиганларнинг кўплари Кришна айтган гапларни ҳам айтадилар, шу билан бирга улар бошқа кўрсатмалар ҳам берадилар. Улар қандай одамлар?

Шрила Прабхупада. Улар жуда хавфли одамлар. Жуда ҳам хавфли одамлар. Улар иккиюзламачи қаллоблардир. Ўз насиҳатлари билан улар ўзларининг ҳар бир миждозининг кўнглини овлашга интиладилар. Худди устоз эмас, балки аравакаш сингари. Шогирдлари ундан мамнун бўлиши ва унга пул тўлашлари учун у уларнинг хизматини қилади. Ҳақиқий гуру - ўз шогирдларининг хизматкори эмас, у уларнинг хўжайини. Агар ким улардан пул олиш ниятида, ўз шогирдларининг хизматкорига айланса, у ҳеч қандай гуру эмас. Ҳа, гуру хизматкор бўлиши керак, аммо фақат Парвардигорнинг хизматкори бўлиши керак. Гуру сўзининг асл маъноси "оғир" дегани, чунки у Кришна ато этган илоҳий илм ва руҳий ҳукмронлик остида оғирлашган. Руҳий устоздан дунёвий орзу-ҳавасларни амалга ошириш учун фойдаланмаслик керак.

Кришна шундай дейди: *сарва-дхарман паритяжйа мам экам шаранам враджа* - "Ҳамма динлардан воз кеч ва ўзингни Менга топшир!" Биз ҳам шундай деймиз. "Кришнага ихтиёрингизни бутунлай топширинг. Ҳар қандай диндорлик ёки дхармадан воз кечинг!" Биз ўзимизни энг улуғ зот деб ҳисобламаймиз. Йўқ, биз "Энг Олий Зот - Худо, Кришна, Уни англашга ҳаракат қилинг, интилинг!" деймиз. Халқаро Кришнани англаш ҳаракатининг мақсади, маъноси шундан иборат.

Кўринмас ҳукмдор

"Ҳатто энг замонавий компьютер ҳам тажрибали операторсиз, унинг назоратсиз ишлай олмайди. Худди шунга ўхшаши, коинот деб аталмиш бу улкан мавжуд олам ҳам Олий Рухнинг назорати, ҳукмронлиги остида ҳаракат қилаётганини англашимиз лозим. Ана шу олий руҳ - Кришна". Сизнинг эътиборингизга ҳавола қилмоқчи бўлган маърузада Шрила Прабхупада моддий табиат ҳақида, бу ажойиботни яратган ва уни бошқариб турган Зот ҳақида фикр юритишни тавсия қилади.

Кришнани англаш ҳаракатининг мақсади - инсоннинг Кришна онги билан муштарак бўлган азалий, пок онгини қайта тиклашдир. Ёмғир суви дистилланган сув каби тиник, аммо у ерга тушиши биланоқ ифлосланиб, лойқаланади. Худди шунингдек, бизлар ҳам аслида Кришнанинг ажралмас мангу бўлаклари сифатида, Худонинг онгига ўхшаган пок онга эгамиз.

"Бхагавад Гита"да Шри Кришна шундай дейди: (Б.Г. 15.7.)

*мамаивамшо жива-локе жива-бхутах санатанах
манах шаитханиндрийани пракрити-стхани каршати*

"Моддий оламдаги тирик зотлар Менинг мангу бўлақларимдир. Шартланган моддий оламда улар ўзларининг олти туйғуси билан курашиб ҳаёт кечирадилар, бу туйғулардан бири нафс(ақл)дир

Демак, тирик зотларнинг барчаси Кришнанинг ажралмас бўлақларидир. Кришна деганда биз Худони назарда тутаётганимизни унутмаслик керак. Худовандни "Кришна", яъни, "ҳаммани Ўзига жалб қилувчи"- деган ном билан аташимиз Олий Худо Шахсининг барча тирик мавжудотнинг раҳнамози эканини кўрсатади. Худди олтин заррачалари сифат жиҳатидан олтин конидаги олтиндан фарқ қилмагани сингари, Худованд Кришна танасининг ажралмас бўлақлари бўлганимиз учун сифат жиҳатидан Унинг Ўзидан фарқ қилмаймиз.

Ўзининг "кимёвий" таркиби жиҳатидан Худонинг танаси ва тирик зотнинг руҳий танаси бир хилдир: бу таналар руҳий қувватдан таркиб топган. Шунинг учун, ўзимизнинг азалий, соф, ҳали моддий қувват билан булганмаган ҳолатимизда - танамиз худди Худонинг танаси сингари руҳий сифатларга эга бўлади. Аммо ҳозир, ерга тушиб булганган ёмғир томчилари сингари, биз Кришнанинг ташқи қуввати бошқараётган моддий оламга аралашиб кетдик.

Ташқи қувват, моддий табиат ҳақида гап кетганда шундай савол туғилиши мумкин: "Кимнинг қуввати? Кимнинг табиати?". Моддий қувват ёки табиатнинг ўзи мустақил ҳолда ҳаракат қила олмайди. Уни мустақил деб ҳисоблаш - ғофилликдир. "Бхагавад Гита"да моддий табиат ўз ҳолича мустақил ҳаракат қилмайди, деб кўрсатилган. Ақлсиз киши мураккаб машинанинг ҳаракат қилаётганини кўриб, уни ўз ҳолича ишляпти деб ўйлаши мумкин, аммо аслида бундай эмас. Гарчи баъзан бизнинг мукамал бўлмаган кўзимиз кўриши қийин бўлса ҳам, қаердадир шу машинани бошқараётган кимдир бўлиши керак. Ҳайратланарли даражада мукамал ҳаракат қилувчи жуда мураккаб электрон асбоблар мавжуд, аммо буларнинг ҳаммасини ҳам қандайдир кнопкалар билан бошқариб турувчи олим, оператор бор. Буни англаш жуда осон: -машина фақатгина моддий нарсалардан таркиб топган, шунинг учун мустақил ҳолда ҳаракат қила олмайди, - уни руҳ бошқариши керак. Масалан, магнитофонни олайлик, у ўз ҳолича эмас, балки эгасининг, инсоннинг иродаси ва хоҳиши билан ишлайди. Ҳар қандай мукамал яратилган моддий машина ҳам, токи мангу руҳ уни ҳаракатга келтирмагунча ишга тушмайди. Худди шунингдек, биз табиат деб атайдиган моддий коинот ҳам - катта бир моддий машинадир, холос, ва уни Худо, Кришна бошқариб туради. Бу ҳақиқат "Бхагавад Гита"да ҳам таъкидланган, унда Кришна шундай дейди:

*майадхйакишена пракритех суйате са-чарачарам
хетунанена каунтейа жагад випаривартате*

"Моддий табиат Менинг амримга бўйсуниб ҳаракат қилади, эй Кунтининг ўғли. У ҳар турли ҳаракатланувчи ва кўзгалмас тирик зотларни яратади. Унинг қонунларига биноан бу моддий олам қайта-қайта пайдо ўлади ва емирилади".(Б-г. 9.10.)

Тирик зотларни икки гуруҳга бўлиш мумкин: кўзгалувчан(одамлар, ҳайвонлар, ҳашаротлар ва ҳоказо.) ва кўзгалмас(дарахтлар, тоғлар).

Шу икки хил тирик зотларни бошқарувчи моддий табиат ҳам Менинг амримга биноан ишлайди, - дейди Кришна. Демак, бу мавжуд борликни Олий Ҳукмдор бошқариб туради. Илмлари етишмаган-

лиги туфайли ҳозирги замон одамлари мана шу ҳақиқатни тан олмайдилар, шу сабабли Халқаро Кришнани англаш жамиятининг мақсади - моддий табиат гуналари таъсири остида тўғри фикр юритиш қобилиятини йўқотган инсоният онгини ҳақиқий илм ёрдамида ёритишдир. Бошқача қилиб айтганда, биз инсоният онгини ғафлат уйқусидан уйғотиб, уни ўзининг аввалги азалий соғлом ҳолатига олиб келмоқчимиз.

Бутун дунёда, хусусан бу ерда, Америка Қўшма Штатларида, ҳар турли факультетлари бор Университетлар кўп, аммо ҳеч ким, уларнинг ҳеч бирида руҳ ҳақида илм бермайди. Худованд Шри Кришна айтган "Бхагавад Гита"даги таълимотни ўрганадиган бирорта факультет борми? Массачусети технология институти ўқитувчи ва студентлари олдида маъруза қилганимда, мен уларга шундай савол бердим: "Институтингизда тирик одам ва ўлик мурда орасидаги фарқни ўрганадиган факультет борми?" Одам ўлган пайтида унинг танасидан нимадир чиқиб кетади. Ана шу чиқиб кетган нарсани алмаштириш технологияси йўқми? Нимага олимлар мана шу муҳим, ечилиши жуда зарур муаммо устида ишламаяптилар? Бу муаммони ҳал қилишга уларнинг кучлари етмайди, шунинг учун, бунга қўл силтаб, ўзларини билимдон кўрсатиб еб-ичиш, ухлаш, танани муҳофаза қилиш ва жинсий алоқа технологияларини ўрганишга киришадилар. Аммо Ведавий битиклар таъкидлашича бундай технология - ҳайвонлар технологиясидир. Ҳайвонлар ҳам ўзларига яхши овқат топиш, дам олиш, жинсий алоқа қилиш ва ўзини муҳофаза қилиш имкониятини яратишга интилиб яшайдилар. Шундай экан, инсонларнинг олаётган илми ҳайвонларнинг илмидан нимаси билан фарқ қилади? Аслида инсон ўз илмларини тирик ва ўлик тана орасидаги, тирик инсон билан мурда орасидаги фарқни англаш даражасига етказиши керак. Кришна ана шу руҳий илмни "Бхагавад Гита"нинг аввал бошида дўсти Аржунга ўргатган. Аржун Кришнанинг дўсти бўлиб, зийрак ақлга эга эди, аммо аввал унинг илми ҳам бошқаларники сингари чекланган, номукамал эди. Лекин Кришна унга чекланган илми доирасидан ташқарида бўлган нарсалар ҳақида гапириб берди. Бу илм, фақат моддий нарсалар ҳақида илм олишга имкон берадиган сезги органларимиз орқали бевосита олиб бўлмаслиги назарда тутилиб, *адҳокшаджа* деб аталади. Масалан, инсоннинг мукамал бўлмаган кўзи кўра олмайдиган энг нозик нарсаларни кўра оладиган микроскоплар бор, аммо танамиздаги руҳни кўриш учун ҳеч қандай микроскоп бизга ёрдам бера олмайди. Шунга қарамай, руҳ(жон) барибир реал мавжуд нарса."Бхагавад Гита" таълимоти жон ва танани бир биридан

яққол ажратган ҳолда қарайди. Мен - ўз танамнинг эгасиман, бошқалар ҳам ўз таналарининг эгасидир. Мен - "Бу менинг қўлим"- дейман, аммо "Мен - қўлман" демайманку. Мен бу қўл меники эканлигини эътироф этипман, демак, мен қўлдан фарқ қиламан. Биз худди шу гапни кўзларим, оёқларим ва тананинг бошқа қисмлари тўғрисида ҳам айтишимиз мумкин. Шу нарсаларнинг орасида "мен" ўзи кимман? Ана шу саволга жавоб ахтариш медитация(муроқаба) деб аталади. Ҳақиқий муроқаба "Менинг ҳақиқий ўзлимиз кани, Мен ўзи кимман?" деган саволга ўз қалбидан жавоб излашдир. Аммо, биз қанчалик моддий ҳаракат қилмайлик, мустақил ҳолда бунга жавоб топа олмаймиз, шунинг учун ҳам бундай саволларни жаҳоннинг бирорта университетида ўрганмайдилар. "Бу жуда қийин фан" - дейди олимлар, одатда. Ёки бўлмаса, бундай илмни ўрганишдан ҳеч қандай маъно йўқ дейдилар.

Ҳозир инженерлар отсиз аравалар, қўлбола қушлар яшаш ҳаракатида юрибдилар. Авваллари араваларни отлар тортиб юрарди, ҳаво ҳам тоза эди, аммо эндиликда одамлар автомашиналарда ва самолётларда юрадилар, бундан олимлар фахрланадилар. Улар - "Бизлар отсиз юрадиган аравалар ва инсон қўли билан ясалган қушлар ихтиро қилдик!" - деб мағрурланадилар. Улар самолет ва ракетаалар учун сунъий қанотлар ўйлаб топишлари мумкин, аммо улар ҳеч қачон руҳсиз, жонсиз яшайдиган тана ярата олмайдилар. Агар улар жонли нарсани яратсалар эди, ҳар қандай олқишга сазовор бўлган бўлардилар, аммо бунинг ҳеч қандай иложи йўқ, чунки биз биламизки, фақат мангу мавжуд бўлган руҳгина ҳар қандай моддий машинани ишлата олади. Ҳатто энг замонавий компютерни ҳам албатта тажрибали оператор назорат қилиб туриши зарур. Худди шунингдек, коинот деб аталмиш бу моддий олам ҳам Олий Руҳ -Худонинг назорати остида ҳаракат қилади. Мана шу олий руҳ - Худо, Кришна.

Олимлар ҳар хил назария ва гипотезаларни олға суриб, моддий оламни бошқариб турган зот ёки бошланғич сабабни билишга тиришадилар, аммо ҳақиқий илм олишнинг амалий усули осон ва мукамал: - мукамал шахс - Кришнанинг айтганларини қабул қилиш лозим. Инсон Кришнанинг "Бҳагавад Гита"да берган илмини англаб етган заҳоти, бизнинг сайёрамиз - Ерни ҳам ўз ичига олган бутун моддий борлик, коинот, уни Кришна бошқариб тургани учун ҳам беҳато ҳаракат қилиб турганини тушунади.

Бизнинг илм олиш усулимиз жуда осон. Бизнинг асосий китобимиз Кришнанинг насиҳатларидан иборат бўлган "Бҳагавад Гита", уни энг биринчи, азалий тирик зот- *ади-пурушанинг* Ўзи, азалий

Олий Шахс, Парвардигорнинг Ўзи айтган. У ҳақиқатан ҳам комил шахс. Кимлардир бунга эътироз билдириши мумкин, Кришнани мукаммал шахс деб ишонувчи сизлар билан бир қаторда Кришнани тан олмайдиган, ёки Уни билмайдиган одамлар ҳам кўп-ку? Аммо булар шунчаки, шуни ўзлари хоҳлагани учун Кришнани мукаммал шахс деб тан олган, деб ўйламанглр. Кришнанинг мукаммал Олий шахс, Худо эканини барча муқаддас битиклар, буюк авлиёлар тан олишган. Биз Кришнани ўзларимизнинг хом ҳаёлларимиз ёки ҳиссиётларимизга ишониб тан олганимиз йўқ. Мутлақо ундай эмас. Бу ҳақиқат жуда кўплаб ведавий илм билимдонлари томонидан тан олинган, улардан бири барча ведавий асарлар муаллифи - Вьясадева. Ведалар - мавжуд барча илмларнинг манбаи, жавоҳиридир, уларнинг муаллифи Вьясадева "Кришна - Худонинг Олий Шахси, деб такидлайди". Буни унинг рухий устози Нарада муни ҳам тасдиқлайди. Нараданинг рухий устози Брахма эса Кришнани шунчаки Худонинг Олий Шахси деб эмас, балки Олий Ҳукмдор деб ҳам атаган. У *шиварах парамах кришнах* - "бутун борлиқнинг олий Ҳукмдори Кришна", деган.

Бутун мавжуд оламда ўзини мутлақо мустақил деб тасдиқлай оладиган бирор мавжудот йўқ. Ҳар бир тирик зот, қандай ҳолатда бўлмасин, қандай лавозим эгаллаб турган бўлмасин, кимнингдир амрига бўйсунушга мажбур. Аммо Кришна ҳеч кимга бўйсунмайди, шунинг учун ҳам У - Худо. У ҳар бир жонзотнинг ҳукмдори: Ундан буюкроқ ва Уни ўзига бўйсундира оладиган бирор зот йўқ. У билан тенг бўлган ва Унинг ҳокимлигини У билан тенг баҳам кўрадиган ҳам бирор зот йўқ. Бундай гаплар ғалати эшитилиши мумкин, чунки бугунги кунда ўзларини "Худо" деб атайдиганлар жуда кўпайиб кетган. Ана шундай сариқ чақага арзимайдиган "худо"лар асосан Ҳиндистонда кўп. Бошқа давлатлар бу жиҳатдан Ҳиндистонга қараганда омадлироқ, чунки бошқа ерларда бундай "худо"лар кам чиқади. Ҳиндистонда деярли ҳар куни кимнидир "худо" деб эълон қилишади. "Нью-Йорк ёки Лос-Анжелесга "Худо" келармиш", - деган гапларни тез-тез эшитиб турамыз, ва шу муносабат билан уни кутиб олиш учун жуда кўп одамлар тўпланади. Аммо Кришна бундай фирибгарлардан эмас, Уни ҳеч ким Худо қилиб қўймаган, У ҳамиша Худо.

Ведалар илмига асосланиб бутун борлиқни, моддий табиатни бошқариб турган Зот - Худо, Кришна эканини тан олишимиз керак. Буни барча мўътабар зотлар тан олган. Мўътабар зотларга ишониш ўзимиз ўйлаб топган усул эмас, ҳар ким ҳам кимгадир ишонади. Маълумот олиш учун биз мактабга борамиз, ёки ота-онамиз ўқитади.

Биз учун улар ишонарли, мўътабар манба, шунинг учун ҳам биз уларга ишонамиз. Болалигимизда биз кўп нарсаларни отамиздан ўрганганмиз: "Дада, бу нима?" - "Бу - ручка, стол, очки." Бола шундай қилиб ёшлигидан ота-онасидан илм ўргана бошлайди. Ҳаётдаги кўп нарсаларни одам ота-онасидан ўрганади. Яхши ота-она ҳеч қачон болаларини алдамайдилар, уларга ҳамма нарсани тўғри ва аниқ ўргатадилар. Худди шундай биз ҳам, тўғри жавоб бера оладиган ишонарли манбаларга мурожаат қилганимизда улардан илоҳий нарсалар ҳақида илм оламиз, ва олган илмимиз мукаммал бўлади. Агар қандайдир хулосаларга ўз тафаккуримиз орқали эришсак, албатта ҳа-тога йўл кўямиз. Индуктив усул, яъни баъзи нарсаларни ўрганиш, кузатиш асосида умумий хулосага келиш мукаммал усул бўла олмайди. Бизнинг танамиз чекланган имкониятга эга, ва кузатувларимиз ва тажрибамиз ҳам чекланган, шунинг учун хулосаларимиз ҳам мукам-мал бўлмайди.

Аммо илмни мукаммал манбадан, яъни Кришнадан олсак, ва кейин эшитганимизни шунчаки такрорласак, айтганларимиз мукам-мал ва ишонарли бўлади. *Парампара* - шогирдлар силсиласи(занжири)нинг коидаси ана шундан иборат: Кришнадан ёки Унинг содиқлари бўлган ишонарли манбалардан илм олишимиз, ва улардан олган илмимизни ҳеч ўзгартирмасдан, аниқ қилиб такрорлашимиз лозим. "Бҳагавад Гита"да Кришна айнан ана шу усулни тавсия қилади:*эвам парампара-праптам имам раджаршайо видух* "Бу буюк илм шогирдлар силсиласи орқали ана шу тарзда авлоддан авлодларга етиб келган ва такводор шоҳлар уни шундай қилиб эгаллаганлар".(Б.Г. 4.2.) Олдинги замонларда илм буюк такводор шоҳлар орқали ўтиб келган, уларнинг илмлари албатта ишонарли, мўътабар бўлган. Шундай шоҳлар *риши*, яъни "буюк донишманд ва Худонинг содиқ кишиси" унвонига эга бўлганлар. Улар оддий одамлардан бўлмаган, шу боис ҳам улар бошқараётган ҳокимият ўз вазифаларини бенуқсон бажарган. Ведалар жимияти тарихида Худого холис хизмат қилиш бобида камолотга эришган ана шундай шоҳлар жуда кўп. Масалан Дхрува Махараж Худони излаб ўрмонга йўл олди, ва қаттиқ риёзатлар чекиб, олти ой деганда Унинг дийдорини кўришга муваффақ бўлди. Гарчи бу шахзода ҳали атиги беш ёшга тўлган ва танаси ҳали жуда нозик бўлса ҳам, руҳий устози Нарада Мунининг кўрсатмаларига қатъий амал қилгани учун мақсадига эришди. Ўрмонга боргандан кейин Дхрува Махараж биринчи ой мобайнида ҳар уч кунда бироз мева-чева ерди ва олти кунда бир марта озгина сув ичарди. У аста секин олаётган нафасини ҳам камайтира борди ва охи-

рида умуман нафас олишни тарк этди. Бутун олти ой давомида у бир оёғида турди. У олти ой шу тарзда риёзат чеккандан сўнг, Парвардигорнинг Ўзи унинг олдида пайдо бўлди. Эндиликда бизнинг бундай қаттиқ риёзатлар чекишимизнинг ҳожати йўқ, чунки ведавий илмларни тўлиқ эгаллаган шундай буюк содиқларнинг изидан бориб, биз ҳам Худони юзма-юз кўра оламиз. Инсон ҳаётидаги ҳақиқий руҳий камолот ана шудир.

Кришнани англаш усулининг асоси ҳам риёзатдан иборат, аммо ҳозирги риёзатга амал қилиш унчалик қийин эмас. Бу риёзат овқатланишни, жинсий ҳаётни, шунингдек инсонга руҳий камолот йўлида ёрдам берадиган бошқа баъзи бир нарсаларни тартибга солишдан иборат. Масалан, ҳар қандай овқатни аввало Кришнага тортиқ қилгандан сўнггина ейиш керак. Жинсий алоқа эса фақат никоҳ доирасидагина бўлиши лозим. Ҳозирги кунда ҳеч ким Дхрува Махараж риоа қилган риёзатни такрорлай олмайди, аммо ведаларда келтирилган асосий қоидаларга амал қилган ҳолда, биз ўзимизда руҳий, илоҳий онг-- Кришна онгини ривожлантиришимиз мумкин. Шу йўлдан бориб биз аста-секин мукамал илмга эга бўламиз. Агар биз кейинги ҳаётимизда қаерда, ким бўлишимизни билмасак, файласуф ёки олим бўлишимизнинг нима маъноси бор? Ўзида Кришна онгини ривожлантирган ҳар бир одам ҳеч қийналмасдан ўзининг кейинги ҳаёти қандай бўлишини, аслида Худо Ўзи ким эканини, тирик зотнинг моҳияти аслида нимадан иборат эканини ва унинг Худо билан ўзаро муносабати қандай эканини айтиб бера олади. Бундай одамнинг илми мукамал ҳисобланади, чунки у ўз илмини "Бҳагавад Гита" ва "Шримад Бҳагаватам" сингари мукамал илоҳий асарлардан олади.

Кришнани англаш усули мана шундай. У жуда осон: ҳар бир одам буни амалда, ўз ҳаётида қўлланиб комил инсон даражасига эришиши мумкин. Ҳатто ўқиш-ёзишни ҳам билмайдиган, ҳеч қандай маълумоти бўлмаган киши ҳам бу усулдан бемалол фойдалана олади. Ҳар қандай одам ҳам куйидаги маха-мантрани такрорлаш шарофати билан энг юксак камолотга эришиши мумкин:

*Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре
Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре.*

Кришна ҳар биримизга тил ва икки кулоқ бериб кўйибди, ва шуниси хайратланарлики, Парвардигорга кўз эмас, айнан тил ва кулоқлар ёрдамида эришиш мумкин. Кришнанинг насиҳатларига амал қилиб тилимизни тийишни, унинг хўжайини бўлишни ўрганамиз, тилимизни тийишни ўргансак бошқа аъзоларимизни тийишни ҳам ўрганамиз. Барча ҳиссий органлар ичида энг очофати ва

баднафси - тил, аммо уни ҳам Ҳаре Кришна мантрасини такрорлаш ва Кришнага тақдим этилган таом, прасад ейиш билан жиловлаб олиш мумкин.

Кришнани ўз ақлимиз ва ҳиссиётларимизга сиғдира олмаймиз. Бунинг иложи йўқ, чунки Кришна шунчалик буюк ва улуғворки, ҳиссиётимиз ва ақлимиз Уни англаб олишга ожизлик қилади. Аммо Унга бутунлай ўз ихтиёрини топшириш орқали эришиш мумкин. Шунинг учун ҳам Кришна айнан шу усулни тавсия қиляпти:

*сарва-дҳарман паритїаджа мам экам шаранам враджа
ахам твам сарва - папेбхїо мокишайишїами ма шучах*

"Барча диний ақидаларни тарк эт ва ўз ихтиёрингни бутунлай Менга топшир. Мен сени барча гуноҳларинг оқибатидан халос этаман. Ҳеч нарсадан кўрқма!"(Б.Г.18.66.). Аммо, бахтга қарши, биз ҳаммамиз ғафлат остидамиз, ғофиллигимиз сабаби эса, бизнинг бўйсуннишни истамаслигимизда, биз ҳеч кимга, ҳеч нарсага ишонгимиз келмайди. Барибир, ҳеч кимга бўйсунмаймиз деганимиз билан, аёвсиз моддий табиат бизни ўзига бўйсундириб қўйибди. Унинг қонунларига бўйсуннишга мажбурмиз. Ҳар хил ишларга мубтало этувчи ҳиссиёти талабларига қул бўлиб яшаётганига қарамай, мен ҳеч нарсага бўйсунмайман, деб даъво қилувчи кишидан ҳам ачинарли зот борми? Ҳеч қандай мантиққа тўғри келмайдиган мустақилликни даъво қилиш бемаъниликдир. Биз ҳеч кимга бўйсунмаймиз деб қанчалик даъво қилмайлик, барибир ҳамиша кимнингдир ҳукми остидамиз. Мана шу майа, алданиш деб аталади. Аммо шуни айтиб ўтиш лозимки, биз озгина мустақилликка эгамиз. Бу мустақиллик шундан иборатки, биз кимнинг ҳукми остида бўлишни мустақил ҳолда ўзимиз танлай оламиз: ўз ҳиссиётларимизнинг ҳукминими ёки Кришнанинг ҳукминими? Кришна -Олий Ҳукмдор, шу билан бирга У ҳукмдорларнинг энг аълоси, чунки У ҳамиша бизга яхшиликни раво кўради ва нимани буюрса ҳам ҳамиша бизнинг саодатимиз учун буюради. Шундай экан, барибир кимнингдир ҳукми остида бўлишга мажбур эканмиз, Кришнанинг олий ҳукмдор эканлигини тан олиб, Унга бўйсунган маъқул эмасми? Унинг "Бҳагавад Гита" ва "Шримад Бҳагаватам"да куйланган улуғворлиги ҳақидаги илоҳий ҳикояларни шунчаки мунтазам тинглаш ва Унинг муқаддас номларидан иборат бўлган Ҳаре Кришна мантрасини такрорлаб, зикр қилиб юриш билан биз ўз ҳаётимизда энг олий мақсадга эришишимиз мумкин.

Кришна Ўзи ким?

1973 йил августида Лондон яқинидаги гўзал манзарали Бхакти-веданта Менор саройида бир неча минг киши Шрила Прабхупаданинг даъват - маърузасини тинглади. Улар орасида Ҳиндистоннинг олий комиссари ҳам бор эди. Шрила Прабхупада Ҳиндистоннинг қадимий ведавий битиклари асосида Олий Худо Шахси, Парвардигорни таърифлаб берди. Унда Парвардигор мўйсафид чол қиёфасида эмас, балки бениҳоя жозибали, мафтункор ўспирин кўринишида намоён бўлади.

Ҳурматли Олий Комиссар ҳазратлари, муҳтарам хоним ва жаноблар, Кришна Ўзини Ер сайёрасида намоён қилган кун - *Жанмаштами* тантанасини нишонлаш маросимида иштирок этиш учун ташриф буюрганларингиздан самимий миннатдорман. "Бҳагавад Гита"да Кришна шундай дейди:(4.9) *жанма карма ча ме дивйам эвам йо ветти таттватах*

тйактва деҳам пунар жанма наити мам эти со "ржуна

"Менинг бу дунёга келиб кетишимнинг, қилган ишларимнинг илоҳий табиатини англаб етган киши бошқа ҳеч қачон бу моддий оламда туғилмайди. Танасини тарк этгандан кейин у Менинг мангу даргоҳимга келади, эй Аржун."

Биз шубҳасиз бу кетма-кет туғилиб-ўлаверишларнинг занжирини узишимиз ва мангу ҳаётга эришишимиз мумкин. Афсуски, ҳозирги даврда одамлар - буюк файласуфлар, сиёсатчилар ва олимлар - бу ҳақда ҳеч нарса билмайдилар. Уларга инсон - *амритаттвам*, яъни "мангулик" ҳолатига эришиш имкониятига эга экани номаълум. Бизларнинг ҳар биримиз *амрита*, "мангу тирик"миз, биз ҳеч қачон ўлмаймиз. "Бҳагавад Гита"да (2.20) шундай дейилган: *на жайате мрияте ва кадачит* - "Биз, тирик зотлар ҳеч қачон туғилмаймиз ва ўлмаймиз."

аджо нитйах шашвата "йам пурано на ханйате ханйамане шарире. Биз азалдан мангу мавжудмиз, бизнинг на аввалимиз, на охиригимиз мавжуд эмас. Тана ҳалок бўлганда биз ўлмаймиз. Бизнинг бу танамиз эскириб, йўқ бўлгандан кейин биз бошқа тана олишимиз керак бўлади.

дехино "смин ятха дехе каумарам йауванам жара татха дехантара-праптир дхирас татра на мухйати

"Танада мужассам бўлган рух гўдак танасидан ўспирин танасига, ундан кейин кекса чол танасига ўтгани сингари, бир тана ҳалок бўлгандан кейин рух бошқа танага ўтади. Ўзлигини англаган, зийрак тафаккурли киши бундай ўзгаришлардан безовта бўлмайди.(Б.Г.2.13). Ҳозирги пайтда бутун жаҳондаги одамларга мана шу оддий ҳақиқат илми етишмайди: барча тирик зотлар - Кришнанинг ажралмас бўлакларидир; Кришна сингари биз ҳам, лаззатга тўла ва чуқур тафаккурга эга мангу тирик жонлармиз. Ведавий битикларда Кришна куйидагича тасвирланган:

*ишвараҳ парамаҳ кришнаҳ саччид-ананда - виграҳаҳ
анадир адир говиндаҳ сарва-карана-каранам*

"Говинда деб ҳам чакириладиган Кришна, - Олий Худо Шахсидир. Унинг лаззатга тўла мангу, руҳий танаси бор. У - бугун борлиқнинг манбаидир, аммо Унинг Ўзининг манбаи йўқ, чунки У Ўзи - барча сабабларнинг олий сабабчисидир".(Б-с.5.1).

Мен "Кришна" деганимда ягона Худо, Парвардигорни назарда тутяпман. Баъзан, Худонинг номи йўқ деб айтадилар. Бир томонидан бу тўғри, Унинг қилган ишларига қараб одамлар Уни ҳар хил номлар билан атайдилар. Масалан, Кришна Нанда Махараж ва Яшодамайанинг, Васудева ва Девакиларнинг ўғли қиёфасида намоён бўлди. Аммо аслида ҳеч ким Кришнанинг на отаси на онаси бўла олмайди, чунки Кришна барча тирик мавжудотнинг азалий отасидир. Аммо, Кришна бу моддий оламга ташриф буюрганида буюк солихларнинг баъзиларини отам ёки онам деб қабул қилади.

Айни пайтда Кришна - *ади-пурушам*, яъни, "азалий бошланғич шахс". Демак, Уни энг кекса шахс деб тушуниш керакми? Асло, мутлақо бундай эмас. *Навайауванам ча: У* ҳамиша ёш. Кришна ана шундай. Курукшетрадаги жанг майдонида Кришна йигирма-йигирма тўрт ёш атрофидаги ёш йигит кўринишида эди. Аммо у пайтда Унинг чеваралари бор эди. Демак Кришна ҳамиша ёш йигит қиёфасида қолади. Барча ведавий битиклар шуни тасдиқлайдилар.

Аммо, барча ведавий битикларнинг мақсади - Кришнани англаб етиш бўлса ҳам, бу илм юзаки, чуқур эътиборсиз ўрганилса, Кришнанинг кимлигини англаш жуда қийин. "Бҳагавад-Гита"да(15.15.) Кришна шундай дейди: *ведайи ча сарвайр ахам эва ведйаҳ* -"Барча ведавий илмларнинг вазифаси - Мени англаб етишдир." Агар Кришнани англаб етмасангиз Ведаларни ўрганишнинг маъноси қолмайди. Илм ўрганишнинг охириги мақсади - Олий Худо, Парвардигорни, барча сабабларнинг сабабчиси Кришнани англашдир. "Веданта сутра"да шундай дейилган: *атхато браҳма-жижнаса* - "Энди, сен инсон та-

насига эга бўлганингдан кейин Олий Мутлақ Ҳақиқат, Брахманнинг табиати ҳақида савол бериш вақти келди". Брахман дегани нима? *жанмадй асйа йатах*. Брахман - бу бутун борлиқнинг манбаи. Демак, барча илмларнинг ва фалсафанинг умумий мақсади - бутун борлиқнинг энг биринчи сабабчисини аниқлашдан иборат. Мана шу илмни, *-(сарва-карана-каранам)* Кришна бутун борлиқнинг бошланғич сабабчиси экани ҳақидаги илмни - ведавий битиклардан ўрганишимиз мумкин.

Шуни тушуниб олишга ҳаракат қилинг. Масалан, менинг дунёга келишимнинг сабабчиси - менинг отам, унинг дунёга келишининг сабабчиси - унинг отаси, унинг отасининг ҳам отаси бор... Ана шу тарзда давом этаверсак, биз охири ҳеч қандай сабабсиз дунёга келган зотгача етиб борамиз. *анадир адир говиндах*: ҳеч қандай сабабсиз сабабчи, - Говинда, Кришна. Мен ўғлимнинг дунёга келишига сабабчи бўлишим мумкин, аммо менинг ўзимнинг сабабчи сифатида дунёга келишимга ҳам сабабчи бор, - у менинг отам. Аммо, ведавий битиклар таъкидлайдики, - Кришна - азалий, бошланғич шахс. Унинг пайдо бўлишининг сабабчиси йўқ. Парвардигор, Кришна мана шундай шахс.

Шунинг учун Кришна шундай дейди: "Менинг бу дунёга келишимнинг, қилган ишларимнинг илоҳий табиатини тушуниб етишга ҳаракат қил!" Кришнанинг бу дунёга ташриф буюриши жуда муҳим воқеа. Биз Кришнани англашга, Унинг бу дунёга ташриф буюришидан мақсадни, Унинг бу моддий оламга нимага келишини, Унинг вазифаси нимадан иборатлигини, Унинг нима ишлар қилганини тушунишга ҳаракат қилишимиз лозим. Биз шунчаки Кришнани англашга, тушунишга ҳаракат қилиш билан нимага эришамиз? *тйактва дехам пунар жанма наити мам эти со "ржуна* - биз мангуликка эришамиз.

Инсон бўлиб яшашдан ҳақиқий мақсад - *амритатвайа калпате*, яъни мангуликка эришиш. Бугун, Кришнанинг бу дунёга келган кунини нишонлар эканмиз, биз Кришна фалсафасини тушуниб етишга ҳаракат қилишимиз лозим.

Муҳтарам жаноби олийлари тинчлик ҳақида гапирдилар. "Бҳагавад Гита"да тинчликка эришишнинг формуласи келтирилган, Уни Кришнанинг Ўзи бизга берган. Мана шу формула:

*бхоктарам йажна-тапасам сарва-лока-махешварам
сухридам сарва-бхутанам жнатва мам шантим ричхати*

"Ҳамиша Мени эслаб юрган, барча қурбонлик ва риёзатларнинг натижасидан лаззатланувчи фақат Мен(Кришна) эканини тушунган,

барча сайёра ва фаришталарнинг олий ҳукмдори Мен эканимни, барча тирик мавжудотларнинг саодатманди ва раҳнамози Мен эканимни англаб етган киши барча моддий қийинчиликлардан озод бўлиб фароғатда яшайди".(Б.-г. 5.29). Давлат арбоблари ва сиёсатчилар бутун дунёда тинчлик ўрнатишга ҳаракат қиладилар. Шу ниятда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва кўплаб бошқа ташкилотлар тузилган. Уларнинг бутун фаолияти ер юзида тинчлик ва осойишталик ўрнатишга, миллатлар ва халқлар ўртасидаги турли келишмовчиликларни бартараф этишга қаратилган. Аммо, афсуски бундай бўлмапти. Сабаб шундаки, улар нотўғри йўлдан боряптилар. Ҳар бир одам: "Менинг ватаним", "Менинг оилам", "Менинг жамиятим", "Менинг мулким" деган тушунчалар асосида ҳаракат қилади. Аммо "меники" деган тушунча алданиш, майа асосидаги тушунчадир. Шастраларда айтилганки, жанасйа мохо *"йам ахам мамети* - "Мен ва меники" тушунчаларга асосланган фалсафа - ғофилликнинг, алданиш, майанинг намоён бўлишидир.

Агар сиз мана шу майа алданишнинг тасиридан озод бўлишни истасангиз, Кришнанинг кўрсатмасига амал қилинг: *мам эва йе прападйанте майам этам таранти те* - "Ўз ихтиёрини Менга топширган киши бу алданиш таъсиридан осонгина қутулади". "Бҳагавад-Гита"да бизни ҳақиқат йўлига олиб чиқиш учун зарур бўлган барча илм берилган. Агар биз "Бҳагавад - Гита" фалсафасини асл ҳолида қабул қилиб яшасак, биз излаётган ҳамма нарсамизга эришамиз: тинчлик ҳам, тараққиёт ҳам, бахт-саодат ҳам ўз-ўзидан келади.

Афсуски, ана шу фалсафани баъзан рад этамиз, ёки нотўғри тушунган ҳолда амал қиламиз. Шу сабабли ҳар хил бахтсизликларга дуч келамиз. "Бҳагавад - Гита"да Кришна шундай дейди: *ман-мана бхавамад-бхакто мад-йаджи мам намаскуру* - "Ҳамиша Мени ўйла, Менинг содиқ хизматкорим бўлиб Менга сажда қил!" Наҳотки шунга амал қилиш шунчалик қийин бўлса? Мана Кришнанинг илоҳи, тасвири Наҳотки мана шу Илоҳ ҳақида ўйлаш қийин бўлса? Эҳромга келиб, бу ердаги содиқлар билан бирга Илоҳга сажда қилинг. Имкониятингиз борича Илоҳга хизмат қилишга ҳаракат қилинг.

Кришнага сизнинг бойлигингиз керак эмас. Кришна Ўзига сажда қилиш имкониятини ҳаммага бир хилда яратиб қўйибди, ҳатто энг камбағал одамлар ҳам Унга сиғина оладилар. Кришна нима дейди? *патрам пушпам пхалам тойам йо ме бхактйа прайаччхати* - "Агар кимда-ким Менга меҳр ва садоқат билан барг, гул, мева ва сув тақдим қилса, Мен уларни тановвул қиламан".(Б.-г. 9.26.) Кришна ҳечам оч эмас, У шунчаки сизнинг Унга содиқ хизматкор бўлишингизни

хоҳлайди. Гап мана шунда. *Йо ме бхактйа прайаччхати* - "Менга садоқат билан нимадир тақдим эт!". Мана шу асосий қонун. Кришнага бирор нарса тақдим қилинг! Кришна сизнинг тақдим қилган овқатингизга муҳтож эмас, Унинг Ўзи бутун мавжудотнинг ризқини берувчи- Раззоқдир. Аммо Унга сизнинг ихлосингиз, садоқатингиз, муҳаббатингиз керак. Шунинг учун ҳам У озгина сув, барг, мева ёки гул сўрапти. Мана шунда сиз ҳамиша Кришна ҳақида ўйлашингиз ва Унинг содиқ хизматкори бўлишингиз мумкин(*ман-мана бхава мад-бхакта*).

Кришна онгини эгаллаш ва Кришнани англаш машаққатли иш эмас, барибир ҳаммамиз ундан бош тортамиз, - бу табиатимизга хос бўлган касал. Аммо, самимий ихлоси бўлган киши учун Кришнани англаш қийин эмас. Сиз Кришнанинг содиқ хизматкори бўлишингиз биланоқ, бутун борлиқ сизнинг кафтингизда бўлади. Бизнинг фалсафа, бхагавата фалсафаси, руҳий коммунизм фалсафасидир, чунки биз Кришнани бутун мавжудотнинг отаси деб тан оламиз, ва барча тирик зотлар - Унинг фарзандларидир. Кришна айтадики, *сарва-локамахешварам* - У барча сайёраларнинг олий ҳукмдоридир. Шу боис осмонда, ерда ва сувда мавжуд нимаики бўлса, ҳаммаси Кришнанинг мулкидир. Биз ҳар биримиз Унинг фарзанди бўлганимиз учун, ўз Отамизнинг мулкидан фойдаланишга ҳақлимиз. Аммо бошқа бировнинг мулкига кўз олайтирмаслигингиз лозим. Мана тинчлик формуласи. *шивасйам идам сарвам... ма грिдахх касйа свид дханам*: - "Ҳамма нарса Худоники, ва сиз Худонинг фарзандлари бўлганингиз учун, отангизнинг мулкидан фойдаланиш ҳуқуқига эгасиз. Аммо, ўзингизга етарлисидан зиёдини олманг, бунинг жазоси бор!". Агар ким керагидан ортиғини олса, демак у ўғри. *йажнартхат карmano "нйатра локо "йам карма-бандханах*(Б.-г. 3.9) Биз нима иш қилсак ҳам Кришнани, Худони рози қилиш учун қилишимиз лозим. Кришна учун ишлашимиз, бутун фаолиятимизни Унга бағишлашимиз лозим.

Кришнани англаш ҳаракати одамларни айнан мана шунга ўргатади. Бу эҳромда барчамиз - америкаликлар, ҳиндистонликлар, англияликлар, канадалиқлар, африкаликлар - жаҳоннинг турли мамлакатларидан чиққан кишилар бахтиёр яшаймиз. Бу сизлар учун сир бўлмаса керак. Фақат биргина мана шу эҳромда эмас, балки бутун жаҳон бўйлаб Кришнани англаб етган кишилар шундай бахтиёр яшайдилар. Кришна бу моддий оламга одамларни бахтиёр яшашга ўргатиш учун ташриф буюради.

Мана шу ҳақиқатни, Кришна - бутун борлиқнинг отаси эканини, У - Олий Ҳукмдор эканини, олий лаззатланувчи ва ҳар бир тирик зот-

нинг энг яқин дўсти эканини унутган захоти моддий оламда туғиламиз ва тирикчилигимиз учун бир-биримиз билан кураша бошлаймиз. Бу дунё ҳаёти мана шундай.

Бизга ҳеч қандай сиёсатчилар ҳам, давлат арбоблари ҳам, файласуфлар ҳам ёрдам бермайди. Улар тинчлик учун шунчалик жон куйдириптилар, аммо барчаси бефойда. Масалан, Бирлашган Миллатлар Ташкилотини олайлик. Бу ташкилот иккинчи жаҳон урушидан кейин пайдо бўлди ва унинг ташкилотчилари "Мана энди ҳар қандай жоҳарларни музокаралар йўли билан тинч ҳал қиламиз!" деб ўйлагандилар. Афсуски бундай бўлмаяпти. Ҳиндистон ва Покистон, Вьетнам ва Америка ўртасида ва бошқа давлатлар орасида гоҳида урушлар бўлиб турибди. Дунёвий сиёсат, фалсафа ва дипломатик алоқалар йўли билан бу муаммоларни ҳал қилиб бўлмайди. Энг тўғри йўл - Худони, Кришнани тан олиш ва Уни англаш йўлидир. Ҳеч ким ҳеч нарсанинг эгаси эмаслигини ҳар бир киши англаб етиши зарур. Бутун борликнинг ягона эгаси - Кришна, Худо. Бунга ҳеч қандай шакшубҳа йўқ. Масалан Американи олайлик, Икки юз йил аввал Европадан келган одамлар бу мамлакатнинг эгаси эмасдилар. Бу ерлар бошқа одамларники эди, ундан олдин эса ундан бошқаларники эди, ёки умуман кимсасиз саҳро эди. Аммо унинг ҳақиқий эгаси - Кришна. Биз эса мана шу ерни "бизники!" деб даъво қиламиз, гарчи бунга ҳеч қандай асосимиз бўлмаса ҳам. Бу алданиш, майа ҳисобланади. Кришна бу моддий оламга бизларни ана шу алданиш дардидан озод этиш учун тушади. Кришна шундай дейди: *йада йада хи дҳармасйа гланир бхавати бхарата* - "Эй Аржун, ер юзида дин тушқунликка тушганда Мен ташриф буюраман"(Б.-г.4.7.)

Ҳақиқий дин, ҳақиқий дҳарма деганда биз нимани тушунамиз? Дҳарма, диннинг энг оддий, аниқ белгиси мана шундай: *дҳармам ту сакшад бҳагават-пранитам* -"Олий Худо, Парвардигорнинг Ўзи ўргатган дин ҳақиқий диндир"(Бҳаг.6.3.19). Масалан, "Фуқароларнинг ҳуқуқлари" деганда биз нимани тушунамиз? Фуқароларнинг ҳуқуқлари деганда биз ҳукумат тасдиқлаган қонунлар мажмуасини тушунамиз. Сиз бундай қонунни уйингизда ўтириб ўйлаб топмайсиз. Бунинг иложи йўқ. Агар ҳукумат сизга "бундай қилинг, ундай қилинг!" деса, бу сиз учун қонун. Худди шунингдек, дҳарма, дин ҳам Худо томонидан берилган қонун. Дҳарма - бу Худонинг кўрсатмаларидар. Бу диннинг энг оддий ва аниқ белгисидир. Агар сиз бир дин яратсангиз, мен бир дин яратсам, яна биров бошқа бир дин яратса, буларни ҳеч қандай дин деб ҳисоблаб бўлмайди. Шунинг учун ҳам Кришна "Бҳагавад Гита"ни шундай сўзлар билан ту-

галлайди: "*сарва дҳарман паритяджйа мам экам шаранам враджа*: "Ўзинг ўйлаб топган барча динларни тарк эт ва ўзингни бутунлай Менга топшир!" (Б.-г.18.66). Дин бу - Худога, Кришнага ўз ихтиёрини топширишдир. Бошқа ҳар қандай дин - дин эмас, афюн. Акс ҳолда Кришна: - "Ҳаммасини тарк эт!" - демаган бўларди. У шундай дейди: - "Ҳар даврда дин қонунларини тиклаш, тасдиқлаш учун Мен Ўзим ташриф буюраман". "Бхагавад Гита"нинг охирида эса, ўзимиз ўйлаб чиқарган барча динларни тарк этишни буюради. Аслида одамларнинг ўзлари ўйлаб чиқарган қонун-қоидаларнинг ҳақиқий динга ҳеч қандай алоқаси йўқ. Ҳақиқий дин, ҳақиқий дҳармани Худонинг Ўзи яратиб қўйибди. Аммо ҳозир бизда Худонинг ким эканлиги, Унинг Сўзи(қонуни) нимадан иборат эканлиги ҳақида ҳеч қандай тушунча йўқ. Ҳозирги замонавий жамиятнинг энг асосий касали мана шунда.

Аммо, Худо ҳам, Унинг қонунлари ҳам мавжуд, биз шунчаки уларни тан олгимиз келмайди. Бу аҳволда биз қандай қилиб тинчликка эриша оламиз. Бизга зарур бўлган ҳамма нарса яратиб қўйилган. Аммо биз уларни қабул қилишни, тан олишни истамаймиз. Бу касалдан биз қандай қутулишимиз мумкин? Биз тинчлик бўлишини истаймиз, аммо тинчликка олиб келадиган ҳақиқатни тан олишни истамаймиз. Бу бизнинг касалимиз. Шунинг учун "Кришнани англаш ҳаракати" ҳар бир киши қалбида мудраб ётган Кришна онгини уйғотишга, одамларни Худонинг қонуни билан таништиришга ҳаракат қилади. Ўйлаб кўринг: бир неча йил олдин мана шу америкалик ва европаликлар Кришна ҳақида эшитмаган ҳам эдилар, лекин эндиликда улар Кришнани англаш жараёни билан жиддий шуғулланыптилар. Кришна онги, онги ҳар бир инсон қалбида мавжуд. Уни фақат уйғотиш зарур, ва бунинг усули "Чайтанья-Чаритамрита"да таърифланган:(мадхйа,22.107).

*нитйа сиддха кришна-према "садхйа" кабху найа
шраванади-шуддха-читте карайе удайа*

Кришнага, Худога бўлган муҳаббат туйғуси, Унга садоқат ҳар бир инсон қалбида мавжуддир, аммо биз буни эсдан чиқариб қўйдик. "Кришнани англаш ҳаракати" Кришна ҳақидаги ҳикояларни тинглаш имкониятини яратиш билан кишилар қалбида мудраб ётган муҳаббат туйғусини уйғотишни ўз олдига мақсад қилиб қўйган. Бизнинг йўлимиз мана шундай.

Масалан, ухлаб ётган одамни уйғотиш учун унга қаттиқ овозда: - "Ҳой, туринг! Ишни бошлаш керак!" - деб қичқирасиз. Ухлаганингизда барча аъзоларингиз ичида фақат қулоғингизгина ишлайди. Шунинг учун, одамлар шунчалик тубанликка юз тутиб, ҳеч ким ҳеч нар-

сани ҳатто тинглашни ҳам истамайдиган ҳозирги даврда улардаги Кришна онгини фақат Ҳаре Кришна маха-мантрасини куйлаш билангина уйғотишимиз мумкин. Бунга бемалол эришса бўлади. Агар биз ҳақиқатан ҳам, жамиятда тинчлик бўлишини истасак, Кришна ҳақидаги илмни ўрганишга жиддий эътибор беришимиз керак. Сизлардан илтимос, Кришнани англаш Ҳаракатига эътиборсиз бўлманг. Бу Ҳаракат ҳаётдаги барча муаммоларни, бутун жаҳондаги муаммоларни ҳал қилишга қодир. Кришнани англаш шарофати билан ҳар қандай сиёсий, ижтимоий, фалсафий, диний, иқтисодий муаммоларнинг барчасини ҳал қилиш мумкин. Шунинг учун бу ерда иштирок этаётган олий комиссар сингари инсониятнинг барча йўлбошчиларини "Кришнани англаш Ҳаракати"ни тушунишга ҳаракат қилиб кўришларини илтимос қиламиз. Кришнани англаш илми - жиддий ва ишонарли илм. Бу илм қандайдир хом ҳаёллар ёки эзгу орзуларга юзаки интилиш маҳсули эмас. Бу ҳаракат чуқур илмга асосланган ҳаракатдир. Барча халқларнинг йўлбошчиларини бизнинг ғояларимизни тушунишга, ўрганишга чақирамиз. Агар ҳақиқатан ҳам теран фикрли, чуқур тафаккурга эга бўлсангиз, Кришнани англаш ҳаракати ўз олдига энг буюк мақсад - бутун инсониятни фаровонликка, бахт-саодатга эришиш йўлига бошлашни мақсад қилиб қўйганини тушуниб оласиз.

Биз ҳаммани таклиф қиламиз - келинглр, биргаликда муҳокама қиламиз. Инсон бўлиб яшашнинг энг олий мақсади - мангуликка эришишдир. *тйактва дехам пунар жанма наити*. Бизнинг мақсадимиз шу, аммо биз уни эсдан чиқариб қўйганмиз. Биз, на ўлиш, на туғилиш бўлмайдиган мукамал ҳолатга эришиш мумкинлигини билмаган ҳолда, худди ит, мушуклардек кун кечиряпмиз. Биз ҳатто *амритатвам*, мангуликка эришиш имконияти ҳақида ўйлаб ҳам кўрмаймиз. Бу эса бемалол амалга оширса бўладиган нарса. Ҳеч кимнинг ўлгиси келмайди. Ҳеч ким кексайиб, қартайгиси келмайди. Ҳеч ким касал бўлишни истамайди. Бу табиий ҳол. Нима учун? Чунки, аввал, биз руҳий танага эга пайтимизда биз ҳеч қандай туғилиш, ўлиш, касал бўлиш ва кексайиш деган нарсани билмаганмиз. Энди эса, бу моддий дунёда пайдо бўлиб, эволюция жараёнида балиқ танасидан ўсимлик танасига, кейин дарахт танасига, қушлар ва ҳайвонлар танасига ўтиб, ниҳоят инсон танасига эга бўлгандан кейин, яшашдан асосий мақсад нима эканини англаб етишимиз лозим. Яшашдан мақсад - амритатвам, мангуликка эришиш.

Кришна онгига эга бўлиб ҳақиқатан ҳам мангуликка эришишингиз мумкин. Худо, Кришна шундай дейди, ва Худонинг айтган сўзи

шубҳа қилиб бўлмайдиган ҳақиқатдир. Биз шунчаки буни англаб етишимиз лозим. *жанма карма ча ме дивйам эвам йо ветти таттватах*. Агар ҳақиқатан ҳам Кришнани англашга ҳаракат қилсангиз, бу танангизни тарк этгандан сўнг, бошқа моддий танага кириб юрмайсиз (*тйактва дехам пунар жанма наити*). Агар бошқа танага кирмасангиз, демак мангуликка эришган ҳисобланасиз. Гап шундаки, аслида биз табиатан мангу, барҳаётмиз. Кришна бу моддий оламга мана шу ҳақиқатни бизга эслатиш учун келади:

*мамаивамшио жива-локе жива-бхутах санатанах
манах шаитханиндрийани пракрити-стхани каршати*

"Сиз табиатан мангусиз. Сизлар - Менинг ажралмас бўлақларим, мангу руҳсизлар. Мен ўлмас, мангуман, сизлар ҳам мангусизлар. Бекорга бу моддий оламда бахтли бўлишга ҳаракат қилиб юрибсизлар".(Б.-г.15.7.)

Шу пайтгача: мушук, ит, фаришталар, дарахтлар, ўсимликлар, ҳашаротлар каби ҳар хил таналарга эга бўлиб, ҳиссий лаззатланишлар орқали бахтли бўлишга бир неча бор уриниб кўрдингиз. Энди чуқур тафаккурга эга инсон танасига эга бўлганингиздан кейин, ўткинчи ҳиссий лаззатлар қопқонига яна тушиб қолишдан сақланинг. Энди Кришнани англашга, Унга эришишга интилишингиз лозим. Барча ведавий, муқаддас битиклар шуни тақозо этади.

*найам дехо деха-бхаджам нрилоке
каштан каман архате вид-бхуджам йе* (Бхаг.5.5.1).

"Инсон чўчка ва итлар сингари фақатгина ҳиссий лаззатланиш учунгина кеча-кундуз тер тўкиб ишлаши шарт эмас. Инсонга ҳаёт риёзат учун берилган". *тапо дивйам путрака йена саттвам шуддхйет*. Биз ҳаётимизни поклашга интилишимиз керак: инсон ҳаётининг мазмуни шунда. Нимага покланишга интилишимиз лозим? *брахма-саукхйам тв анантам* - чунки шундагина руҳнинг табиатини англаб ега оламиз ва мангу, чексиз лаззат ва бахтга эга бўламиз. Ҳақиқий лаззат ва ҳақиқий бахт:

*раманте йогино "нанте сатйананда-чид-атмани
ити рама-паденасау парам брахмабхидхйате*

"Йоғлар Мутлақ Ҳақиқатга эришиб, Ундан беқиёс илоҳий лаззат оладилар, шу боис Олий Мутлақ Ҳақиқат, Худо Шахсини Рама деб ҳам атайдилар.(Падма-пурана).

Ҳиндистоннинг барча буюк авлиёлари шу илоҳий илм чўққиларига жиддий иштиёқ билан интилганлар. Қадимги пайтларда илоҳий илм олиш учун одамлар Ҳиндистонга борардилар. Ҳатто Иисус Христос ҳам у ерда бўлган. Аммо биз, ҳозирги замон одамлари

шундай ноёб неъматдан фойдаланишга шошилмаймиз. Биздаги муқаддас китоблар фақатгина хиндистонликлар, индуслар ёки браҳманларгагина мўлжалланган эмас. Йўқ, мутлақо ундай эмас, улар бутун инсоният учун нозил қилинган, чунки Кришна мана бундай деган: *ахам биджа-прадах пита* - "Мен барча тирик зотларнинг Отасиман". Шунинг учун ҳам У ҳаммамизнинг тинч-тоғув ва бахтиёр яшашимизни истайди. Фарзандининг бахтли ва фаровон турмуш кечиришини истаган ҳар қандай ота сингари Кришна ҳам ҳар биримизнинг бахтли бўлишимизни хоҳлайди. Ҳақиқий бахтга элтувчи йўлни кўрсатиш ва шу йўлга киришимизда ёрдам бериш учун У аҳён-аҳёнда моддий оламга ташриф буюриб туради. Унинг бу оламга келишидан мақсади мана шундан иборат.

Эътиборларингиз учун раҳмат.

Энг буюк санъаткор-рассом.

1973 йил Янги Зеландиянинг Окленд шаҳрида Шрила Прабхупадани санъат саройида маъруза қилишига таклиф этдилар. Ўз маърузасида тингловчилардан эътиборларини энг буюк санъаткор - Парвардигор Кришнага қаратишига чақирди: "Чиройли атиргулни Худонинг қудрати яратади, гарчи биз буни сезмасак ҳам, у шундай моҳирлик билан ҳаракат қиладики, бир кечада шундай ажойиб мўъжизавий гулни барпо этади. Шунинг учун ҳам Кришна - энг буюк санъаткордир."

Хоним ва жаноблар, мени бу ерга таклиф қилиб, буюк рассом ҳақида гапириб бериш имкониятини яратганингиз учун сизлардан ғоят миннатдорман. Ведалар Кришнанинг нақадар ажойиб санъаткор эканлигини таърифлайдилар:

*на тасйа карйам каранам ча видйате
на тат самаш чабхйадхикаш ча дришйате.*

Парвардигордан улуғроқ ёки Унга тенг келадиган ҳеч ким йўқ. Гарчи У энг буюк рассом бўлса ҳам, бирор нарсани Унинг Ўзи бажаришининг ҳожати йўқ.

Бу дунёда ҳамиша кимдир бизга тенг, кимдир биздан устунроқ, кимдир биздан пастроқ ҳолатда бўлади. Буни ўз ҳаёт тажрибамизда

кузатишимиз мумкин. Сиз қанчалик улуғ инсон бўлманг, барибир сизга тенг ёки сиздан ҳам улуғроқ инсон топилади. Олий Худо Шахсига келсак, буюк донишмандлар чуқур мулоҳазалар, изланишлар асосида шундай қарорга келганларки, Унга тенг келадиган ёки Ундан буюкроқ ҳеч ким мавжуд эмас.

Парвардигор жуда ҳам буюк, шунинг учун Унинг Ўзи бирор нарса қилиши шарт эмас, Унинг қилиши зарур бўлган ҳеч қандай вазифа, иш йўқ(*на тасйа карйам каранам ча видйате*). Буни қандай тушунса бўлади? *Парасйа шактир вивидхаива шруйате* - У ҳар турли қудратлар соҳибидир ва Унинг истагига қараб ана шу қудратларнинг ўзлари ҳамма ишни бажарадилар(*свабхавика жнана-бала-крийа ча*). Масалан, сиз рассомсиз. Чиройли атиргулни яшашингиз учун мўйқалам олиб, рангларни бир-бирлари билан аралаштириб, чизаётган тасвирингиз ҳақиқатан ҳам чиройли чиқиши учун бош қотиришингиз зарур. Аммо боққа кирсангиз бир эмас, бир қанча минглаб атиргулларни кўрасиз. Уларни буюк маҳорат билан табиат яратиб қўйибди.

Аммо бунга чуқурроқ назар ташлашимиз лозим. Табиат ўзи нима? Табиат - бу шунчаки қурол, Парвардигор қудратининг намоён бўлишидир. Бирор қувват ёрдамисиз ғунчадан мана шундай ажойиб атир гули очила оладими? Аниқки, бу қандайдир қувватнинг, қудратнинг таъсир қилиши натижасидир, шу қувват - Кришнанинг қуввати. У шунчалик тез ва сезилмай ҳаракат қиладики, унинг қандай ҳаракат қилаётганини ҳатто англайолмай қоламиз.

Бутун моддий олам ўз-ўзидан ҳаракат қилаётгандай бўлиб туюлади, аммо аслида унинг ҳаракатини қудратли онг бошқариб туради. Расм чизаётганингизда сизнинг ишлаётганингизни ҳамма кўриб туради. Худди шундай ҳақиқий атиргулни ҳам ҳар хил қувватлар яратади. Атиргул ўз-ўзидан пайдо бўлади, деб ўйламанг. Йўқ. Ҳеч нарса ўзидан-ўзи пайдо бўлмайди. Чиройли атиргулни Худованднинг қудрати яратади, гарчи биз буни сезмасак ҳам, у шундай моҳирлик билан ҳаракат қиладики, бир кечада шундай ажойиб мўъжизавий гулларни барпо этади. Шунинг учун ҳам Кришна - энг буюк санъаткордир. "Ҳозирги ҳар хил электрон асбоблар, аппаратлар яратилган замонда олим бир тугмачани босиш билан ўз асбобларини ишга туширади. Биргина тугмани босиш билан учувчи катта самолетни ҳавога кўтаради. Агар оддий одамлар биргина тугмачани босиш билан шундай мўъжизалар кўрсатишга қодир экан, Парвардигорнинг қанчалик қудратга эга эканини фараз қилиб кўринг. Парвардигорнинг тафаккури инсон тафаккуридан, оддий рассом ва олимларнинг тафаккуридан

неча бор қудратли! У нимани хоҳласа Унинг истаги шу заҳотиёк амалга ошади. Шунинг учун ҳам Кришна - энг буюк санъаткор.

Кришнанинг яратган мўъжизалари бениҳоя, чунки У бутун борлиқни яратувчи манба, коинотнинг бошланғич нуқтаси, уруғидир (*биджам мам сарва-бхутанам*). Сизлар банйан дарахтини кўрганмисиз? Шу дарахт кичкинагина уруғдан ўсиб чиқади. Ана шу кичкинагина уруғга шунчалик қудрат ато этилганки, уни тупроққа кўмиб суғориб турсангиз, баҳайбат дарахтга айланади. Кичкинагина уруғни катта дарахтга айлантирувчи бу қандай қудрат, мўъжиза? Қандай илмий ва сеҳрли сир шу кичкина уруғда яширинган? Катта банйан дарахтида эса минглаб мевалар етилади, шу меваларнинг ҳар бирида яна шундай катта дарахт бўлишга қодир минглаб уруғлар бор. Мана шундай мўъжизани ярата оладиган олим борми? Бутун дунёни ахтариб, банйан дарахти сингари кўзни қувонтирадиган санъат асарини ярата оладиган рассомни топа оласизми? Биз мана шундай саволлар устида бош қотиришимиз лозим.

"Веданта-сутра"нинг биринчи мисраси куйидагича: *атхато брахма-жижнаса* - "Инсон танасига эга бўлганингдан кейин сен Мутлақ Ҳақиқат ҳақида саволлар беришинг керак!". Инсон мана шу саволлар устида жиддий бош қотириши лозим. Сиз ўз-ўзидан катта банйан дарахтига айланадиган нарса ярата олмайсиз. Табиатнинг мана шундай мўъжизаларини бошқариб турувчи қандайдир буюк санъаткор, буюк олимнинг онги, тафаккури мавжудлиги ҳақида ўйлаб кўрганмисиз? Агар сиз "Буларнинг ҳаммасини шунчаки табиатнинг ўзи яратади" десангиз, ишонарли бўлмайди.

"Веданта-сутра"нинг иккинчи мисраси: *жанмадй асйа йатах* "Мутлақ Ҳақиқат - бутун борлиқнинг манбаидир". Фикримизни кичкина нарсалардан буюк нарсаларга олиб ўтиб, дунёқарашимизни кенгайтиришимиз лозим. Ҳозир осмонда кичкинагина Ер йўлдошини кўриб хайратга тушамиз. У ойга қараб йўл олса, бундай машина яратган олимларга тасанно айтамыз, олимлар эса гердайданларидан: "Худо дегани ким? Фақат илмий тараққиётгина чексиз қудратга эга!", - деб даъво қиладилар.

Агар фикрлашга қодир инсон бўлсангиз, мана шу олимлар яратган йўлдошни коинотдаги сон-саноксиз сайёра ва юлдузлар билан таққослаб кўринг. Биз яшаб турган кичкинагина Ер сайёрасида шунча океанлар, тоғлар ва осмонўпар иморатлар бор. Аммо бир неча миллион километр баландликдан Ер кўз илғамас нуқта бўлиб кўринади. Фақат кичкина нуқтанигина кўрасиз, холос. Коинотда бунга ўхшаган миллионлаган сайёралар учиб юрибди. Шу боис агар кичкинагина Ер

йўлдоши яратган олимларни шу қадар кўкларга кўтарсак, бутун борликни яратиб қўйган Зотга қанча ҳамду-санолар айтишимиз керак бўлади? Мана шу, энг буюк олим, энг буюк рассомни яратиш кудратига яраша олқишлаш, шарафлаш - Кришнани, Худони англаш демакдир.

Кўплаб рассомларни шарафлаб кўкларга кўтаришимиз мумкин, аммо агар энг буюк рассом - Кришнани англаб, Уни санъатига яраша шарафлай олмасак, инсон бўлиб яшаган умримиз бекорга ўтди, деб ҳисоблайверинг. Кришнани қандай олқишлашни "Брахма-самхита" мисолида кўришингиз мумкин. Унда бу коинотни яратган Тангри Браҳма Кришнани олқишлаб ҳамду-санолар айтади.

*йасйа прабха прабхавато жагад-анда-коти котишв ашеша-
васудхади-вибхути-бхиннам*

*тад брахма нишкалам анантам ашеша-бхутам говиндам ади-
пурушам там ахам бхаджами*

Биз илмий тадқиқотлар ўтқазиб сайёрамизни ўрганишни истаймиз. Аммо биз, минглаган бошқа сайёраларни эмас, ҳатто энг яқин сайёра - Ойни ҳам ўрганишга қодир эмасмиз. Лекин "Брахма-самхита"дан биз биламизки, *йасйа прабха прабхавато жагад-андакоти-котишу*. Кришнанинг танасидан таралаётган порлоқ ёғду нурларидан сон-саноксиз коинотлар пайдо бўлади. Биз ҳатто ўзимизнинг сайёрани ўргана олмаяпмиз, аммо, "Брахма-самхита"да айтилишича, сон-саноксиз коинотлар мавжуд, ва уларнинг ҳар бирида сон-саноксиз сайёралар бор(*жагад-анда-коти-котишу*). *жагад анда* - "коинот" дегани, *коти-котишу* - "сон-саноксиз". Демак сон-саноксиз ой, қуёш ва сайёраларга эга бўлган сон-саноксиз коинотлар мавжуд.

Мана шу моддий оламнинг ҳаммаси Кришнанинг илоҳий танаси таратаётган *брахмажйоти* нурдан пайдо бўлади. Ўзларининг арзимас тафаккурлари кучига ишониб, Мутлақ Ҳақиқатни фалсафий изланишлар орқали англашга интилаётган энг изчил кишилар яъни *гъянилар* охир-окибатда мана шу брахмажйотига эриша оладилар. Аммо *брахмажйоти* - Кришнанинг танаси таратиб турган ёғду, холос. Буни қуёш нури мисолида осон тушунтириш мумкин. Қуёшнинг нури қуёш саёрасидан таралади. Қуёш ўзи коинотда маълум жойда жойлашган, аммо унинг нурлари бутун коинотга таралади. Худди Ойдан Қуёш нурининг акси таралгани сингари, Қуёш ҳам брахмажйоти нурларини акс эттиради. *брахмажйоти* - Кришна танасидан таралаётган нур.

Шундай қилиб, Кришнани, Худони англаб етиш энг буюк санъатдир. Ҳақиқатан ҳам буюк санъат. Ким ҳақиқий рассом бўлишни истаса, энг аввало у Кришнани англашга ҳаракат қилиши, ана шу энг

буюк рассомга иложи борича яқинроқ бўлишга ҳаракат қилиши лозим. Шу мақсадда биз Халқаро Кришнани англаш жамиятини ташкил қилдик. Бизнинг жамият аъзолари ҳар бир табиат гўзаллигида Парвардигор Кришнанинг нозик бадиий дидини кўра билишга ўрганадилар. Ҳар бир нарсада Яратганнинг қудратини кўра билиш - Кришнани англай билиш, Кришна онги билан яшаш демакдир. "Бхагавад-Гита"да(10.8) Кришна шундай дейди: *ахам сарвасйа прабхаво маттах сарвам правартате* - "Сиз кўриб турган ҳамма нарса Мендан пайдо бўлган. Бутун борлиқ Менинг қувватимдан пайдо бўлади". Кришна - бутун борлиқнинг манбаи эканини тушуниш керак. Буни Тангри Брахма "Брахма-самхита"да тасдиқлайди(5.1): *ишвараҳ парамаҳ кришнаҳ* - "Кришна - олий ҳукмдор". Биз бу моддий оламда бошқаларга ҳукмдорлик қилаётган кўп одамларни учратамиз. Бизларнинг ҳар биримиз кимгадир ҳукм юргизамиз. Сиз ҳам, мен ҳам кимларгадир буйруқ берамиз. Аммо, бизларга ҳам кимдир буюради, ўз навбатида уларга ҳам кимдир ҳукмрон. Шу тарзда давом этиб, барча ҳукмдорларни бирма-бир текшириб, охири ҳаммага ҳукмини ўтказадиган, аммо Унга ҳеч ким ҳукм ўтказа олмайдиган Зотни топсангиз, ана шу Зот - Кришна бўлади. Биз Худони мана шундай аниқлаймиз: "Олий ҳукмдор".

Ҳозирги даврда ўзини "худо" деб санайдиганлар кўпайиб қолган, уларни ҳар қадамда учратасиз. Аммо ундай "худо"ларнинг ҳақиқий эканини осонгина текширишингиз мумкин. Агар у бирор зотнинг ҳукми остида бўлса, демак у Худо эмас. Фақат олий ҳукмдорнигина Худо деб аташ мумкин. Худонинг ким эканини аниқлашнинг оддий усули мана шу.

Худонинг яна бир сифати - Унинг лаззатга тўла эканидир(*анандамайо "бхйасат*). Ўз табиатига биноан Мутлақ Олий Шахс - *анандамайя*, лаззатга тўла. Масалан, сиз рассомсиз. Сиз лаззатланиш учун расм чизасиз. Санъат билан машғул бўлар экансиз, сиз қандайдир лаззат, раса, ёқимли туйғу ҳис қиласиз. Акс ҳолда сиз шунчалик берилиб ишламаган бўлардингиз. Тасвирий санъат кишига қандайдир лаззат олиб келиши керак. Кришна - *расо ваи сах* - барча роҳатбахш лаззат(раса)лар манбаидир. У - *сач-чид-ананда-виграҳаҳ*, мангулик, илм ва лаззатланишлар манбаидир. *ананда*- лаззатланиш деганидир. Унинг лаззатланиш қуввати - Шримати Радҳарани. Сиз Радҳа- Кришна тасвирини кўрганмисиз?. Мана шу Радҳарани Кришнанинг лаззатланиш қувватининг тимсоли. Кришна жуда кўп қувватлар соҳибидир, шу қувватлардан бири - Унинг лаззатланиш қуввати бўлган Радҳарани.

Ўз қалбида Худога нисбатан муҳаббат уйғота билган киши ҳамиша илохий лаззатга ғарқ бўлиб юради, чунки ҳар бир нарсада Кришнанинг мукамал санъатини кўриб юради. Солиҳ кишилар учун бу табиий ҳолат. Шу боис ҳам ҳар бир одамни Худонинг солиҳ бандалари бўлишга, ҳар ерда Кришнанинг яратиш маҳоратини кўра билиш имкониятидан баҳраманд бўлишга чақирамиз.

Ҳамма нарсада Кришнани кўра билиш унчалик қийин эмас. Масалан сиз чанқаб, сув ичасиз. Ичаётган сувингиздан сиз чуқур лаззат оласиз. Кришна эса барча лаззатлар манбаидир(*расо ваи сах*). Сув ичаётгиб олган лаззатингиз - Кришна. Кришна "Бҳагавад Гита"да (7.8) шундай дейди: *расо "хам ансу каунтейа-* "Эй Кунтининг ўғли, сувнинг таъми - Менман". Кришнани англаши қийин бўлган оддий одамга Кришна тушунтириб айтяптики,- "Чанқокни қондирадиган сувдаги таъм - Менман". Агар шунчаки, сувдаги таъмининг Кришна, Худо эканини тушунишга уринсангиз, аста-секин Худони англай бошлайсиз. Демак, Кришнани англашга кириш унчалик қийин иш эмас. Сиз шунчаки бунга ўрганишингиз лозим. Агар сиз "Бҳагавад Гита"ни асл ҳолида, ҳар хил ярамасларнинг нотўғри талқинларига берилмай, Кришна қандай ўргатган бўлса шундайлигича қабул қилсангиз, Кришна онгига эга бўласиз. Кришна онгига эга бўлиб, Уни англай олсангиз ҳаётда энг юксак зафарга эришасиз. Сиз албатта Кришнага эришасиз.(*тйактва дехам пунар жанма наити мам эти*).

Кришнани англаш билан сиз ҳаётда ҳеч нарса йўқотмайсиз, аксинча бениҳоя бахтга эга бўласиз. Шу боис барчангизни Кришнани англашга уриниб кўришга чақирамиз. Агар "Бҳагавад Гита"ни ўқисангиз Худони, Кришнани англаш учун зарур бўлган ҳамма саволларга жавоб топасиз. Агар "Бҳагавад Гита"ни ўқишни истамасангиз, унда шунчаки мана бу маха-мантрани тақрорлаб юринг:

Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре

Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре.

Бу йўл билан ҳам Худони англаб оласиз ва албатта ҳақиқий илохий бахтга эришасиз. Ҳаре Кришна.

Ҳақиқий муҳаббат.

"Ҳозирги пайтда ҳаётдан мамнун одамни тополмайсиз, эрлар, хотинлар, ёш йигит-қизлар...Ҳаётдан норози одамларни ҳар ерда, ҳамма вақт учратиш мумкин, чунки қалбимиздаги севиш, муҳаббат

туйғуси севишга арзигудек нарса тополмай сарсон". 1968 йил 20 октябрда Сизтл шахрида қилган маърузасида Шрила Прабхупада қалбимизда Худога нисбатан муҳаббат уйғотиши билан ҳаётда барча орзуларимизга эришишимиз мумкинлигини тушунтириб берган.

*ом ажнана-тимирандхасйа жннананжана-шалакайя
чакишур унмилитам йена тасмаи шри-гураве намах*

"Илохий илм нури билан қалбимдаги зулматни ёритиб, кўзларимдан ғафлат пардасини олиб ташлаган рухий устозимнинг нилуфар кадамлари пойига чуқур эҳтиром билан бош эгаман".

Моддий оламда ҳамма ғофил бўлиб дунёга келади. Аслида моддий оламнинг табиати шундай - у қоронғу зулматга чўмган. Бу олам фақат куёш ёки ой нури, олов ёки электр нури шарофати билангина ёритилиши мумкин, лекин, аслида унинг ўзи қоронғу. Бу илмий ҳақиқат. Шу боис, моддий оламда, коинотнинг энг олий сайёрасининг ҳукмдори Браҳмадан то кичкина чумолигача - барча тирик зотлар, туғилганиданок зулмат, қоронғулик ичига тушиб қоладилар.

Айни пайтда Ведаларда шундай дейилган: *тамаси ма жйотир гамах* - "Ғафлатда қолма, ёруғликка чик!" Бунинг учун рухий устоз зарур. Рухий устознинг вазифаси - илм нури ёрдамида зулматни ёритиб, ғафлатга ботган кишининг кўзларини очиш, бизнинг вазифамиз эса - рухий устоз олдида камтарин бош эгиш.

Инсониятни ғафлат ботқоғидан ёруғликка чиқариш зарур. Шунинг учун ҳам ҳар қандай жамиятда қандай бўлмасин бирор динга эътиқод қиладилар. Индуизм, ислом, христианлик ёки буддизмнинг мақсади нимадан иборат? Одамларни ёруғликка чиқариш. Ҳақиқий диннинг мақсади мана шундан иборат. Ёруғлик нима ўзи? Ёруғлик - Худонинг Олий Шахси. "Шримад Бхагаватам"да шундай дейилган: *дҳармам ту сакшад бҳагават-пранитам*. "Дин қонунларини Парвардигорнинг ўзи белгилайди". Ҳар бир давлатда барчанинг амал қилиши лозим бўлган қонунлар мавжуд. Ҳукумат бошлиғи қонун чиқаради, агар сиз шу давлатнинг фуқароси бўлсангиз, шу қонунларга амал қилиб тинчгина яшайсиз. Бу қонунлар замон, макон ва шароитга қараб ўзгариши мумкин. Масалан Ҳиндистоннинг давлат қонунлари Американинг қонунлари билан бир хил бўлмаслиги мумкин, аммо ҳар бир давлат ўз қонунларига эга ва уларга амал қилишингиз лозим. Инсон давлат қонунларига бўйсунуши лозим, акс ҳолда уни жамият қонунларини бузувчи, жинойтчи сифатида жазолашлари мумкин. Бу қоида ҳамма ерда мавжуд.

Худди шунингдек, дин - Худонинг қонунларига бўйсунуш, амал

қилиш демакдир. Агар инсон Худонинг қонунларига бўйсунмаса унинг ҳайвондан фарқи қолмайди. Барча муқаддас битиклар, барча диний қонун-қоидалар инсонни ҳайвон даражасидан инсон даражасига кўтариш учун нозил қилинган. Демак, диний қоидаларга амал қилмайдиган, Худони, Унинг қонунларини тан олмайдиган кишининг ҳаёти ҳайвоннинг ҳаётидан фарқ қилмайди. Ведавий битикларда бу ҳақда шундай дейилган:

*аҳара-нидра-бхайа-маитхунам ча
саманйам этат пашубхир наранам*

дхармо хи тешам адхико вишешо дҳармена хинах пашубхих саманах
Овқатланиш, ухлаш, жинсий ҳаёт ва ўз ҳаётини муҳофаза қилиш - одамларнинг ва ҳайвонларнинг ҳаёти мана шу тўрт принципга асосланган. Улар орасидаги фарқ шундан иборатки, инсон Худони излаш, Унга интилиш имкониятига эга, ҳайвонлар эса бундай имкониятдан маҳрум. Улар орасидаги мавжуд фарқ мана шундан иборат. Шунинг учун, Худони излашга интилмайдиган одам ҳайвондан фарқ қилмайди.

Бахтга қарши, ҳозирги замон одамлари қайси давлатда, қандай жамиятда яшашларидан қатъий назар, Худони унутишга интиладилар. Баъзи бировлар очикдан-очик "Худо йўқ!" дейдилар, баъзи бирлари "Худо бўлгани билан ҳам ҳозир У ўлган" дейди ва ҳоказо. Одамлар ривожланган жамият барпо қиляптилар, осмонўпар бинолар қурыптилар, аммо уларнинг бу ютуқларининг барчаси Худонинг, Кришнанинг амрига боғлиқ эканини унутиб қўйганлар. Бу инсоният учун жуда хатарли ҳолат.

Жамиятда Худони, Олий Худо Шахсини унутиш нималарга олиб келишини изоҳловчи ажойиб бир масал бор: Қадимда бир каламуш мушук келтирган азобларга чидамай, сеҳр кучига эга бир авлиё одамнинг олдига йўл олибди.

- Ҳожам, мени кутқаринг!

- Нима бўлди?

- Менга мушук кун бермаяпти. Ҳамиша мени қувлагани қувлаган.

- Нима истайсан?

- Илтимос, мени мушукка айлантинг.

- Майли, сен айтганча бўлсин.

Орадан бир оз вақт ўтгандан кейин ўша мушук қайтиб келибди.

- Эй ҳожам, мен яна қийин аҳволда қолдим!

- Нима бўлди?

- Менга итлар кун бермаяпти.

- Энди нима истайсан?

- Мени итга айлантинг.

- Майли, итга айлан.

Орадан бир неча кун ўтгач, ўша ит авлиё олдига келибди:

- Ҳожам, менинг аҳволим янаям оғир.

- Энди ким сенга азоб беряпти?

- Тулкилар, улар мени қувляптилар.

- Нима истайсан?

- Мени тулкига айлантисангиз.

- Майли тулки бўлақол.

Кўп ўтмай ўша тулки авлиё олдига келибди:

- Менга йўлбарслар кун бермаяпти!

- Нима истайсан?

- Йўлбарс бўлишни хоҳлайман.

- Майли, йўлбарс бўлақол.

Тулки йўлбарсга айланиб, кўзларини олайтириб авлиёга тикила бошлабди.

- Мен сени емоқчиман,- дебди йўлбарс.

- Сен мени емоқчимисан? Мен сени йўлбарсга айлантисам, мени ейсанми?

- Ҳа, мен йўлбарсман, Ҳозир сени ейман.

Авлиё уни дуои бад қилиб, яна каламушга айлантириб қўйибди.

Ҳозирги замон тараққиёти ҳам шунга ўхшаб кетмайдими? Яқинда мен "Жаҳон альманахи" журналинини ўқидим. У ерда ёзилиши бўйича яна юз йилдан кейин одамлар ер остида яшашга мажбур бўларканлар - каламушлар сингари. Илм-фан тараққиёти одамларни оммавий қирғин қуроли - атом бомбалари яратилишига олиб келди. Агар ана шу бомбалар ишлатила бошласа одамлар каламушлар сингари ер остида яшашга мажбур бўладилар. Йўлбарс каламушга айланади. Айнан мана шундай бўлади - бу табиатнинг қонуни.

Агар давлат қонунини бузсангиз, жазоланасиз. Худди шундай, агар Худонинг қонунларига бўйсунмасангиз, Унга қарши чиқсангиз табиат сизни жазолайди. Сиз яна каламушга айланиб қоласиз. Атом бомбалари қўлланилса ер юзидаги моддий тараққиётдан асар ҳам қолмайди. Балки бундай бўлиши мумкинлиги ҳақида бош қотиришни, ўйлашни, тинглашни ҳам истамассиз, бунга бутун вужудингиз билан қаршидирсиз, аммо ҳақиқат шуни тақозо этади.

сатйам грехйат приям грехйан ма приях сатйам априям.

Жамиятдаги одоб қоидалари фақат ёқимли ҳақиқатларни гапиришни тақозо этади. Аммо биз жамият қоидаларини тан олмаймиз. Биз Худонинг хизматкорларимиз, шу боис бизлар аниқ ҳақиқатни га-

пиришимиз лозим, бу одамларга ёқадими йўқми, бунинг аҳамияти йўқ.

Худони инкор этувчи тараққиёт одамларга бахт келтира олмайди. Бу инкор этиб бўлмайдиган ҳақиқатдир. Шунинг учун ҳам, худосиз жамиятни ғафлат уйқусидан уйғотиш учун Халқаро Кришнани англаш жамиятини ташкил этдик. Худони севишга ҳаракат қилинг - бизнинг ягона истагимиз шу. Сизнинг қалбингизда севиш туйғуси азалдан мавжуд, - ахир ҳамиша кимнидир севишни истайсизку. Йигит қизни, қиз йигитни севишни истайди. Бу табиий ҳол, чунки ҳар биримизнинг қалбимизда севишга эҳтиёж бор. Аммо ўзимиз билмаган ҳолда шундай яшаймизки, севгимиз, муҳаббатимиз бизга фақат пушаймонлар келтиради. Ҳамма пушаймонда - эрлар, хотинлар, йигитлар, қизлар. Пушаймон бўлиб юрган одамларни ҳар ерда ҳамиша учратиш мумкин, чунки бизнинг севишга бўлган эҳтиёжимиз ўз орзусига етолмаяпти. Бунинг сабаби нимада? Бунинг сабаби Худони унутганимизда. Бу бизнинг касалимиз, дардимиз.

Диннинг мақсади - инсонга Худони севишни ўргатиш. Бу - ҳар қандай ҳақиқий диннинг ягона мақсади. Динингиз қандай бўлмасин - христианми, исломми, индуизмми - унинг мақсади Худони севишга ўргатиш, чунки бу севги азалдан сизнинг табиатингизда бор.

"Шримад Бҳагаватам"да (1.2.6.) шундай дейилган: *са ваи нумсам паро дҳармо йато бҳактир адхокиадже*. Инглиз тилида *дҳарма* сўзини одатда "дин", "имон" деб таржима қиладилар, аммо *дҳарма* сўзининг асл мазмуни - "асосий белги, сифат". Масалан, қанднинг асосий белгиси - ширинлигидир. Агар сизнинг олдингизга оқ порошок келтиришса, тотиб кўриб унинг ширин эмаслигини сезсангиз, сиз дарров -"бу қанд эмас!" дейсиз. Демак ширинлик - қанднинг дҳармаси. Худди шундай, шўр таъм - тузнинг дҳармаси, аччиқлик - мурчининг дҳармаси.

Хўш, сизнинг асосий белгингиз қандай? Сиз тирик зотсиз, ва шунинг учун ҳам тирик зот сифатида сизнинг асосий сифатингиз қандайлигини англашингиз лозим. Мана шу сифатингиз - дҳармангиз, ҳақиқий динингиз бўлади: бу ҳеч қандай индуизм ҳам, ислом ҳам, христианлик ҳам ёки бошқа бир дин ҳам эмас. Сиз билан мангу бирга бўладиган асосий хислатингиз, - сизнинг динингиз бўлади.

Бу белги нима экан? Асосий белгингиз шундан иборатки, сиз ҳамиша кимнидир севишни, ва оқибатда кимгадир хизмат қилишни истайсиз. Бу сизнинг асосий белгингиз. Оилангизни, дўстларингизни, жамиятингизни, ватанингизни севасиз. Сиз севганингиз учун уларга

хизмат қилишни истайсиз. Севганингизга хизмат қилишга интилиш - асосий сифатингиз, дҳармангиз. Ким бўлишингиздан қатъий назар - христианмисиз, мусулмонмисиз, индузмисиз - шу асосий сифат сақлаиб қолади. Масалан, сиз бугун христиансиз. Эртага индузмисиз бўлишингиз мумкин, аммо кимнидир севиш ва унга хизмат қилиш сифатингиз ҳамиша сиз билан бирга қолади. Демак, бошқаларни севиш ва хизмат қилиш - сизнинг динингиз, ёки дҳармангиз. Бу ҳаммабоп дин, бутун инсониятнинг дини.

Севгингиз ва қилаётган хизматингиз ўзингизга роҳат олиб келиши учун, севадан, хизматингиздан қалбингиз қувониши учун шунга муносиб зотни севишингиз лозим. Ҳозир ўз севадан арзишмаган ўткинчи нарсаларга қаратяпсиз, ва шунинг учун пушаймондасиз, бахтиёр эмассиз. Пушаймондасиз, ҳаётингиз паришон. "Шримад Бхагаватам" севадан лойиқ зотни топишда бизга ёрдам беради.

*са ваи пумсам паро дҳармо йато бҳактир адҳокишадже
ахаитуки апратихата йайатма супрасидати*

Динларнинг ичида энг аълоси - Худони севишга ўргатадиганидир. Мана шу дин сизни тўла бахтиёр қилади.

Агар қалбингизда Худога нисбатан ҳақиқий муҳаббат уйғота олсангиз, комил инсон даражасига эришасиз. Комил инсон бўлганингизни ўзингиз ҳам сезасиз. Сиз ҳаётингиздан мамнун бўлишни, тўла мамнун бўлишни истайсиз, аммо фақат Худони севишга эришибгина тўла мамнуниятга эришиш мумкин. Худони севиш ҳар бир тирик зотнинг табиий ҳолатидир. Мусулмонмисиз, христианмисиз ёки индузмисиз, бунинг аҳамияти йўқ. Шунчаки қалбингизда Худога нисбатан муҳаббат уйғотишга ҳаракат қилинг. Бу сизнинг динингизга маъно келтиради, акс ҳолда шунчаки вақтингизни бекорга кетказасиз (*шрама эва хи кевалам*). Агар умр бўйи у ёки бу дин ақидаларига амал қилсангиз, аммо қалбингизда Худога муҳаббат уйғота олмасангиз, демак, ҳаётингизни бекор яшадингиз.

Кришнани англаш ҳаракати - барча динларнинг маъносини тушунган кишилар учун аспирантура ҳисобланади. Биз ҳаммани: христианларни, мусулмонларни, индусларни ва ҳ.к. ҳаммани биргаликда Худони севишни ўрганишга таклиф қиламиз. Шунчаки ушбу мантра ни такрорланг:

*Ҳаре Кришна. Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре
Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре.*

Менинг барча шогирдларим - америкаликлар, улар христиан ва йудаизмга эътиқод қилувчилар орасидан чиққан. Улар орасида ҳеч бири ҳиндистонлик эмас. Демак, мен уларга берган усул, яъни Ҳаре

Кришна мантрасини такрорлаш усули - ҳаммабоп. Бу усул индусларники ҳам эмас, ҳиндистонники ҳам эмас, бу усул бутун инсониятга мўлжалланган.

Санскритча *мантра* сўзи икки иборадан тузилган: *ман* ва *тра*. *Ман* - "ақл, ҳаёл" деганни, *тра* эса - "озод қилиш", "поклаш" деганни билдиради. Яъни мантра бизни бекорчи ҳаёл суришлардан, фалсафий сафсатабозликлар ичида адашиб кетишдан озод қилади. Агар сиз мана шу мантрани такрорлаб юрсангиз - *Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре.*- кўп ўтмай ҳақиқатан ҳам ўзингизнинг ғафлат ботқоғидан ёруғликка чиққанингизни сезасиз.

Мен сизнинг вақтингизни олишни истамайман, мен шунчаки мана шу Ҳаре Кришна мантрасини такрорлашнинг нечоғлик муҳим эканлигини тушунишларингизни истайман. Ўзингиз оддийгина тажриба ўтказиб кўринг: шу мантрани атиги бир ҳафта такрорлаб юринг ва натижасини кўринг, бу руҳий ҳаётингизга қандай таъсир қиларкин. Биз сиздан ҳеч қандай ҳақ олмаймиз, демак сиз ҳеч нарса йўқотмайсиз. Лекин мен кафолот бераманки, руҳий ҳаётингизда жуда катта силжишга эришасиз. Шунинг учун, сизлардан илтимос: Худонинг номларини такрорлаб юринг: *Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре / Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре.*

Эътиборларингиз учун раҳмат.

Руҳий оламга қандай эришса бўлади?

"Руҳий оламда ҳамма нарса ўзгармас ва асл ҳолида. Моддий дунё эса, - шунчаки унинг сояси, аксидир. Бу дунё худди, ҳаётни акс эттирувчи кинога ўхшайди". 1966 йил 18 ноябрда Нью-Йоркда қилган маърузасида Шрила Прабхупада руҳий оламни яққол тасвирлаган ва таъвишларга тўла бу дунёдаги ҳаётимиз охирида руҳий оламга қандай эришиши мумкинлигини тушунтириб берган.

*парас тасмат ту бхаво "нйо "вйакто "вйактта санатанаҳ
йаҳ са сарвешу бхутешу наийатсу на винаийати*

"Аммо, намоён бўлган ва намоён бўлмаган бу моддий борлиққа нисбатан илоҳий, мангу, намоён бўлмаган бошқа табиат(олам) ҳам мавжуд. Бу олий табиат ҳеч қачон йўқолмайди. Бутун олам емирилганда бу олам ўзгаришсиз қолади".(Б.-г.8.20).

Биз ҳатто биргина ўзимиз яшаб турган коинотнинг ўлчамларини аниқлай олмаймиз, аммо моддий борлиқда миллионлаб шундай коинотлар мавжуд. Моддий борлиқдан юқорида яна бошқа олам ҳам мавжуд, у - руҳий олам. У ерда барча сайёралар мангу, у ерда ҳаёт ҳам мангу. Бу ҳақдаги илмни моддий манбалардан олишнинг иложи йўқ, ва шунинг учун "Бҳагавад Гита"да келтирилган маълумотлардан фойдаланишимиз керак.

Моддий олам бутун борлиқнинг, яъни моддий ва руҳий оламнинг тўртдан бир қисмини ташкил қилади. Бошқача қилиб айтганда, бутун борлиқнинг тўртдан уч қисми моддий осмонни қоплаб турган парда ташқарисида жойлашган. Моддий олам қалинлиги бир неча миллион километр бўлган қобиқ билан қоп-ланган, ва шу қобиқдан ўтгандан сўнггина чексиз руҳий оламга чиқиш мумкин. Кришна *бхавах аниах* иборасини ишлатган, бу ибора "бошқа табиат" маъносини англатади. Бошқача қилиб айтганда, бизга маълум бўлган моддий табиат билан бир қаторда, бошқа, руҳий табиат ҳам мавжуд.

Аммо, ҳозирнинг ўзидаёқ ҳам моддий, ҳам руҳий табиатни сеза оламиз. Қандай қилиб? Гап шундаки, бизнинг ўзимиз - руҳ бўлган ҳолда моддий тана ичидамиз. Биз руҳимиз, моддий танамиз эса, биз унинг ичида юрган вақтдагина ҳаракат қилади. Биз танани тарк этишимиз биланоқ, у тош каби қўзгалмас, ўлик бўлиб қолади. Шундай қилиб биз руҳ ва модданинг мавжудлигига ишонч ҳосил қилар эканмиз, худди шундай руҳий оламнинг мавжудлигини ҳам тан олишимиз керак.

"Бҳагавад Гита"нинг еттинчи бобида Кришна моддий ва руҳий оламни тасвирлаб берган. Руҳий табиат - олий, моддий табиат эса, қуйи табиат ҳисобланади. Моддий оламда моддий ва руҳий табиат аралашган, аммо моддий табиат чегарасидан чиқиб руҳий оламга кирсак, атрофимизда фақат олий, руҳий табиатни кўрамиз. Бу ҳақда "Бҳагавад Гита"нинг саккизинчи бобида айтилган.

Замонавий илм-фан руҳий табиатни тушунтиришга ожизлик қилади. Олимлар телескоп ёрдамида миллионлаб юлдузларни кўришлари мумкин, аммо уларга яқинлаша олмайдилар. Уларнинг куруллари бунга ожизлик қилади. Улар ҳатто энг яқин сайёра - Ойга ҳам яқинлаша олмайдилар, бошқа сайёралар ҳақида гапирмаса ҳам бўлади. Бир нарсани яхши англаб олишимиз зарур-ки, Худо ва Унинг даргоҳига моддий тажрибалар, усуллар, усқуналар ёрдамида эришиб бўлмайди. Иложи бўлмаган нарсага уринишнинг ўзи аҳмоқликдир. Унинг ўрнига "Бҳагавад Гита"ни тинглаш орқали Худони англаб олишимиз лозим. Бунинг бошқа иложи йўқ. Ҳар қандай тажриба

Ўтказиш йўли билан отангиз ким эканлигини аниқлай олмайсиз. Онангизнинг - "Мана шу сенинг отанг!" деган гапига ишонишдан бошқа иложингиз йўқ. Худди шундай, руҳий оламни билиш учун зарур барча илмни берувчи "Бҳагавад Гита"га ишонишимиз керак.

Шундай қилиб, Худони тажрибалар ёрдамида билиб бўлмаса ҳам, Худони, Кришнани англашда юқори даражага эришганингиздан сўнг, Унинг Ўзи билан бевосита мулоқотда бўлиш имкониятига эга бўласиз. Масалан, Кришна ҳақида айтаётган гапларимнинг барчасини ўз тажрибамдан олганман, шунинг учун ҳам менинг Кришнага бўлган имоним кўр-кўрона ишониш эмас. Ҳар бир одам Худони худди шундай англай олиши мумкин. *свайам эва снхуратий адаҳ* - Кришнани англаш йўлидан изчил бораётган ҳар бир киши Худо Шахсини ўз кўзи билан кўриши мумкин. Шундай одам албатта англаб етадики: "Худонинг даргоҳи, руҳий олам албатта мавжуд, албатта шу даргоҳга етишим керак. Албатта бунга тайёрланишим лозим". Бошқа бир давлатга боришдан олдин киши у давлат ҳақида кўп нарсани билиши мумкин, аммо у ерга боргандан кейингина ҳамма нарсани ўз кўзи билан кўради. Худди шундай, Кришнани англаш йўлига кирган киши ҳам, эртами-кечми албатта Худо ва Унинг даргоҳини кўради ва натижада ҳаётидаги барча муаммолардан халос бўлади.

Бу ерда Кришна руҳий оламни тасвирлаш учун *санатанаҳ* иборасини ишлатган. Моддий табиатнинг аввали ва охири бор, руҳий табиатнинг эса аввали ҳам, охири ҳам йўқ. Буни қандай тушуниш керак? Буни оддий мисол тариқасида тушуниб олишимиз мумкин: Баъзан қор ёғаётган пайтда бутун осмонни булут қоплаб олганини кўрамиз. Аслида булут осмоннинг арзимас бир бўлагинигина қоплаган. Биз жуда кичкинамиз, шунинг учун, булут осмоннинг кичкина бўлаги бўлган бир неча километр жойни қоплаб олганда бутун осмонни булут қоплагандай бўлиб туюлади. Худди шунга ўхшаш, (махат-таттва деб аталувчи)моддий борлиқни руҳий осмоннинг кичкина қисмини қоплаган булутга ўхшатиш мумкин.

Бундан ташқари, худди булутнинг аввали ва охири бўлгани сингари моддий табиатнинг ҳам, биз ҳозир эга бўлиб турган моддий тананинг ҳам бошланиши ва охири бор. Бизнинг танамиз ўткинчи. У туғилади, ўсади, анча вақт ўзгармай туради, ўзидан иккиламчи моддалар ҳосил қилади, эскиради, кейин йўқолади. Моддий тананинг олти хил ўзгаришлари мана шулардан иборат. Худди шундай ўзгаришлар ҳар бир моддий мавжудотда ҳам рўй беради. Энг охирида эса бутун моддий олам йўқ бўлиб кетади.

Аммо Кришна бизни ишонтириб айтяптики:

парас тасмат ту бхаво "нйо "вйакто "вйактат санатанаҳ -
"Булут сингари ўткинчи моддий табиатдан ташқарида бошқа мангу, олий табиат ҳам мавжуд. Унинг аввали ҳам, охири ҳам йўқ". Кейин яна айтадики: *йаҳ са сарвешу бхутешу наийатсу на винаийати -* "Моддий олам емирилганда бу олий табиат ўзгармай қолади". Осмондаги булут йўқолганида, осмон ўзгармай қолади. Бу ерда ҳам шундай: Рухий олам ўзгармай қолади. Мана шу *авйакто "вйактат* деб аталади. Ведавий битикларда моддий ва рухий осмонлар ҳақида жуда кўп маълумотлар келтирилган. "Шримад Бхагаватам"нинг иккинчи кўшиғида рухий осмоннинг табиати, унинг аҳолиси, уларнинг ўзига хос хусусиятлари - ҳамма белгилари таърифланган. Биз рухий осмонда илоҳий ҳаво кемалари учиб юришларини билиб оламиз. У ердаги барча тирик зотлар - озод руҳлардир, улар ўзларининг ҳаво кемаларида сайр қилганларида уларнинг жилоси кўзни қамаштиради.

Демак, рухий оламда ҳамма нарса ўзгармас ва асл холида. Моддий олам эса, - шунчаки унинг сояси, аксидир. Биз моддий оламда кўриб турган нарсаларимизнинг барчаси - соя, арзимас акс тасвирдир, холос. Бу дунё худди, ҳаётни экранда акс эттирувчи кинога ўхшайди.

"Шримад Бхагаватам"да (1.1.1) шундай дейилган: *йатра трисарго "мриша -* "Моддий олам алдамчи". Магазин витриналаридаги чиройли қизларнинг манекенларини ҳамма кўрган. Эс-хуши жойида бўлган одам улар шунчаки одамга ўхшаш нарсалар эканини билади. Моддий оламдаги чиройли, гўзал бўлиб кўринган ҳар бир нарса магазин витринасидаги чиройли киз манекенидан фарқ қилмайди. Биз моддий оламда кўриб турган барча гўзалликлар - рухий оламдаги бекиёс гўзалликнинг шунчаки аксидир. Бу ҳақда Шридхара Свами шундай дейди: *йат сатйатайа митхйа сарго "ни сатйават пратийате -*"Рухий олам - ҳақиқий, моддий олам эса - фақат ҳақиқийдек туюлади, холос". Фақат мангу қоладиган нарсагина ҳақиқий бўла олади. Ҳақиқат, ҳақиқий мавжудлик ҳеч қачон йўқолмайди. Худди шундай ҳақиқий лаззат ҳам мангу бўлиши керак. Моддий лаззат вақтинчалик, шунинг учун ҳам у ҳақиқий эмас, шунинг учун ҳақиқий лаззатга интилаётган кишилар бундай ўткинчи моддий лаззатни, алдамчи орзу-ҳавасларни, рад этади. Улар Кришнани, Худони англаш жараёни келтирадиган ҳақиқий, мангу лаззатга интиладилар.

Бу ерда Кришна шундай деган: *йаҳ са сарвешу бхутешу наийатсу на винаийати -* "Моддий оламдаги ҳамма нарса емирилганда, рухий табиат ўзгармай, мангу қолади". Инсон бўлиб яшашдан мақсад - ана шу рухий оламга эришиш. Аммо одамлар рухий оламнинг ҳақиқатан ҳам мавжудлигини билмайдилар. "Бхагаватам"да шундай

ёзилган: *на те видух свартха-гатим хи вишнум* - "Одамлар ўзларининг (фойда)вазифасини тушунмайдилар. Улар, инсон ҳаёти бизларга руҳий ҳақиқат мавжудлигини англаб етишимиз ва мангу мавжудликка ўтишга ҳозирлик кўришимиз учун берилганини билмайдилар. Биз бу моддий оламда қолиб кетиш учун яшамаймиз". Барча ведавий битиклар бизга шундай кўрсатма беради. *тамаси ма жйотир гамаҳ* - "Ғафлат қоронғулигида қолма, ёруғликка чиқ!" Моддий олам - зулмат. Биз уни сунъий йўл билан ёритамиз: олов, электр ва ҳоказо. Аммо у ўз табиатига кўра қоронғу зулмат. Руҳий оламда зулмат йўқ, у ёруғ. Худди кўёшда қоронғулик бўлмагани сингари руҳий оламда ҳам қоронғу зулмат йўқ, чунки у ердаги ҳар бир сайёра ўзидан нур таратиб туради.

"Бҳагавад Гита"да ёзилган-ки, ҳар бир тирик зотнинг охириги мақсади Олий Худо Шахси, Кришнанинг даргоҳига эришишдир, ва унга етишган зот бу моддий оламга қайтиб келмайди. "Брахма-самхита"да бу олий даргоҳ шундай таърифланган: *ананда-чинмайара*са, яъни ҳамма нарса руҳий лаззатга тўла бўлган даргоҳ. Бу даргоҳ хилма-хил гўзалликларга бой, аммо у ерда ҳеч қандай моддийлик йўқ, ва ҳамма нарса руҳий лаззатга тўлган. Бу руҳий ранг-барангликни Парвардигорнинг Ўзи намоён қилган, шунинг учун у ердаги ҳамма нарса соф руҳий қувватдан таркиб топган.

Гарчи Парвардигор ҳамшиша Ўзининг олий даргоҳида бўлса ҳам, бутун борликни Ўзининг моддий қуввати орқали қамраб олган. Шу боис, Ўзининг руҳий ва моддий қуввати ёрдамида У ҳар ерда, ҳам руҳий, ҳам моддий оламда мавжуддир. "Бҳагавад Гита"даги *йасйантаҳ-стхани бхутани* сўзларининг маъноси - "У ҳам моддий, ҳам руҳий оламдаги бутун мавжудотни таъминлаб туради".

"Бҳагавад Гита"да аниқ қилиб кўрсатилган-ки, Вайкунтха, яъни руҳий сайёралар тузумига фақат бҳакти, яъни Худога холис хизмат қилиш ёрдамидагина эришиш мумкин. Вайкунтханинг барча сайёраларида биргина олий илоҳ(маъбуд),- Кришна мавжуд, ва У Ўзини миллионлаган қиёфаларда намоён этади. Унинг ана шу қиёфалари тўрт қўллик кўринишга эга бўлиб, сон-саноксиз руҳий сайёраларга ҳукмронлик қиладилар. Улар ҳар хил номлар билан маълум - Пурушоттама, Тривикрама, Кешава, Мадхава, Анируддха, Хришикеша, Санкаршана, Прадьюмна, Шридхара, Васудева, Дамодара, Жанардана, Нарайана. Вamana, Падманабха ва ҳоказо. Кришнанинг ана шу қиёфаларини дарахт баргларига, Кришнанинг Ўзини эса дарахт танасига қиёслаш мумкин. Кришна Ўзининг олий даргоҳи - Голока Вриндаванда яшайди ва айни пайтда, ҳамма ерни қамраб олган ҳолда, ҳам

моддий, ҳам рухий олам тартибини назорат қилиб туради.

Демак, агар биз Кришнанинг олий даргоҳига эришишни истасак, бҳакти-йога йўлига киришимиз лозим. *бҳакти* сўзи "содиқ хизмат қилиш" маъносини, бошқача қилиб айтганда, ўз ихтиёрини бутунлай Парвардигорга топширишни билдиради. Кришна шундай дейди: *пурушаҳ са параҳ партха бхактйа лабхйас тв ананйайа. тв ананйайа* сўзи бу ерда "бошқа ҳеч нарсага машғул бўлмасдан" деган маънони англатади. Демак, Худонинг рухий даргоҳига эришиш учун биз Кришнага холис хизмат қилиш билан бутунлай банд бўлишимиз лозим.

"Нарада-Панчаратра" асарида бҳакти шундай таърифланган:

*сарвопадхи-винирмуқтам тат-паратвена нирмалам
хришикена хришикеша-севанам бхактир учйате*

"Бҳакти, ёки холис хизмат қилиш дегани шуни англатадики, биз барча хис-туйғуларимизни хиссиётларнинг ҳукмдори - Олий Худо Шахси, Парвардигорга хизмат қилиш билан банд қиламиз. Парвардигорга хизмат қилиш икки тарафдан натижа беради. Биринчидан: мангу рух ўзини моддий танага қиёслашдан озод бўлади, ва иккинчидан, Парвардигорга хизмат қилиш билан банд бўлгани учун, унинг моддий хиссиёти моддийлик иллатидан покланади".

Айни пайтда ўзларимизни танага қиёслаб, ҳар хил номлар қўйиб олганмиз. "Ҳиндистонлик", "америкалик", "африкалик", "европалик" - буларнинг барчаси танага хос бўлган номлар. Танамиз бизнинг ўзимиз эмас, шуни англамасдан уни ўзимиз деб ҳисоблаймиз. Масалан, кимдир илмий унвонга эга бўлади-ю, ўзини магистр, бакалавр, ёки доктор деб ҳисоблайди. Унинг ўзи ва унинг илмий унвони - аслида бир нарса эмас, лекин у ўзини мана шу унвонга қиёслайди. *бҳакти* деганда ана шу нотўғри қиёслашлардан озод бўлишни тушуниш керак(сарвопадхи-винирмуқтам). *упадхи* - "қиёслаш" деганни билдиради. "Лорд" унвонига эга бўлган киши ўзини жуда бахтиёр ҳисоблайди: - "Энди мен обрўли кишилар қаторига кўшилдим!" Бу унвони унинг ҳозирги танаси мавжудлик пайтидагина амал қилишини эсига ҳам келтирмайди. Аммо унинг танаси кўп ўтмай барча қиёсий номлари билан бирга йўқ бўлиб кетишини, кейин яна бошқа қиёслашларга эга янги тана олишини билмайди. Масалан, сиз ҳозир америкаликсиз. Аммо кейинги оладиган танангиз хитойликнинг танаси бўлиши мумкин. Демак, бизнинг таналаримиз ўзгариб турар экан, ўзимизни ўткинчи таналарга қиёслашни тарк этишимиз лозим. Агар - ўзимизни бемаъни қиёслашлардан озод бўлишга қатъий қарор қила олсаккина бҳакти(Кришнага муҳаббат билан холис хизмат

қилиш)га эриша оламиз.

“Нарада-панчаратра”дан олинган бу шеърдаги *нирмалам* ибораси мутлақо пок, соф” деган маънони англатади. Бу қандай поклик? “Мен - руҳман!”(*аҳам браҳмасми*). Тана шунчаки мени ўраб турган либос, холос. Мен аслида Кришнанинг, Худонинг мангу хизматкориман. Менинг асл ҳолатим шундан иборат”. Мана шу ҳақиқатга инсон ўзида тўла ишонч, иймон ҳосил қилиши лозим. Бемаъни киёслашлардан ўзини озод қила билган ва ўзининг ҳақиқий, азалий асл ҳолатини тўла тушуниб, англай олган одам бутун ҳиссиёти билан ҳамиша Кришнага хизмат қилади(*хришикена хришикеша-севанам бхактир учйате*). *хришика* сўзи “ҳиссиёт аъзолари” деганини билдиради. Ҳозир биз ҳиссиётимизни моддий ҳиссий органлар билан киёслаб юрибмиз, аммо биз мана шу нотўғри киёслашлардан озод бўлсак, ва шундай пок ҳолатда Кришнага хизмат қила бошласак, мана шу - соф содиқ хизмат қилиш бўлади.

Соф содиқ хизмат қилиш нима эканини Шрила Рупа Госвами ўзининг “Бҳакти-расамрита-синдху” асарида шундай таърифлаган: (1.1.1)

*нйабхилашита-шунйам жнана-кармадй-анавритам
анукулйена кришнану-шиланам бхактир уттама*

“Кришнага соф содиқ хизмат қилишга интилаётган киши барча моддий орзу-ҳавасларни тарк этиши, дунёвий фалсафа билан булганган илмдан воз кечиши ва ҳар қандай кармали (окибат келтирувчи) фаолиятни тарк этиши зарур. Худонинг соф содиқ хизматкори ҳеч нарсага чалғимасдан, ҳамиша Кришнанинг истаги ва амрига қараб Унга хизмат қилиши керак”. Биз Кришнага Унинг амрига қарши эмас, аксинча Худонинг ўзининг хоҳиш-иродасига қараб хизмат қилишимиз керак. Айни пайтда бундай хизмат қилиш эвазига қандайдир моддий истакларга эришиш орзусидан ҳам озод бўлиш керак(анйабхилашита-шунйам). Одатда Худога бирор моддий нарса таъма қилиб хизмат қилишни истайдилар. Аслида бундай хизмат қилишнинг ҳам ёмон жойи йўқ. Худога бирор моддий нарса сўраб мурожаат қилиш - Унга умуман ишонмасликдан яхшироқ. Буни “Бҳагавад Гита” ҳам таъкидлайди:

*чатур видха бҳаджанте мам жанаҳ сукритино ”ржуна
арто жиджснасур артхартхи жнани ча бхаратаршабха*

“Эй Бхаратлар аълоси, Аржун, ҳалол одамлардан тўрт тоифаси Худога соф содиқ хизмат қилиш йўлига кирадилар: -мусибат чекаётганлар, -бойлик излаётганлар, -қизиқувчанлар, ва -Мутлақ Ҳақиқатга интилувчи донишмандлар”. Барибир, Худога ҳеч қандай моддий манфаат

кўзламасдан мурожаат қилган яхширок. Биз ҳар қандай нопок орзу-хаваслардан, истаклардан озод бўлишимиз керак.(анйабхилашита-шунйам).

Соф бҳактини Рупа Госвами шундай таърифлайди: *жнана-кармадй-анавритам*. Жнана ибораси Кришнани фалсафий фикрлашлар ёрдамида англашга интилишни билдиради. Албатта Кришнанинг табиати ҳақида фикр юритишимиз керак, аммо ҳамиша эсимизда тутишимиз лозимки, У бениҳоя буюк ва Уни ҳеч қачон тўлиқ англай олмаимиз. Бу қўлимиздан келмайди. Шунинг учун муқаддас китобларда Кришна(Худо) ҳақида ёзилган маълумотларни тўла қабул қилишимиз лозим. Масалан Худо ҳақида тўғри тассавурга эга бўлишимиз учун Кришна атайлаб "Бҳагавад Гита"ни Аржунга айтиб берган. "Бҳагавад Гита" ва "Шримад Бҳагаватам" каби китобларни тинглаш орқали Худони англаб олишга ҳаракат қилишимиз лозим. *карма* сўзи "моддий манфаат кўриш ниятида қилинган фаолият"ни англатади. Аммо, агар соф бҳакти йўлидан бормоқчи бўлсак, Кришна онги билан хизмат қилишимиз, - ҳеч қандай манфаат кўзламасдан, холисона хизмат қилишимиз лозим.

Кейин Шрила Рупа Госвами айтадики, соф бҳакти Кришнани қувонтириши керак, ануқулёна. Қалбимизда Кришна онгини Кришнанинг Ўзи истаган шаклда ривожлантиришимиз керак. Бунинг учун Кришнани қувонтирадиган нарсаларни, Худо инсоннинг қайси амалларини хуш кўришини билиб олишимиз ва шунга қараб иш қилишимиз керак. Қандай ишлар Кришнани қувонтиришини қаердан билса бўлади? "Бҳагавад Гита"ни ишонарли устозлар оғзидан тинглаш керак. Шунда Кришнани нималар қувонтиришини билиб оламиз ва шунга қараб иш тутамиз. Шунда холис хизмат қилишда мукамалликка эришамиз.

Кўриниб турибдики, бҳакти-йога - мукамал илм, ва уни эгаллашда ёрдам берадиган жуда кўп китоблар бор. Бизга инсон ҳаёти учун берилган нодир вақтимизни ана шу илмни ўрганишга сарфлашимиз ва ажалимиз келган вақтда энг юксак мукофот - Олий Худо Шахсининг Ўзи яшайдиган мангу руҳий сайёраларга етишиш бахтига муяссар бўлишга тайёрланишимиз лозим.

Биз яшаётган коинотда миллионлаб сайёра ва юлдузлар бор аммо, коинотнинг ўзи бутун борлиқнинг арзимас бир бўлаги холос. Кўплаб коинотлар мавжуд, аввал таъкидланганидек, руҳий олам бутун моддий борлиқдан тўрт марта катта. Бошқача қилиб айтганда, бутун намоён бўлган борлиқнинг тўртдан уч қисми руҳий оламда жойлашган.

"Бхагавад Гита"дан биламизки, руҳий оламдаги ҳар бир руҳий сайёрада Кришнанинг алоҳида намоён бўлган қиёфаси бор. Уларнинг барчаси - пурушалар, алоҳида шахс бўлган Зотлардир. Кришна "Бхагавад Гита"да шундай дейди: *пурушах са парах партха бхактйа лабхйас тв ананйайа* - Худо Шахсини фақат Унга холис хизмат қилиш билангина англаш мумкин; ўз нафсини Худога қарши қўйиш, ёки фалсафий фикр юритишлар, ёки йоганинг бошқа усулларини қўллаш ёрдамида Худо Шахсини англаб, таниб бўлмайди. Бунинг асло иложи йўқ. Бу ерда аниқ қилиб айтилганки, Унга тўла ишониб, холис хизмат қилишга ўз ҳаётини бутунлай бахшида қилган кишигина Кришнага яқинлаша олади. Фалсафий фикр юритишлар ёрдамида ёки ҳар хил таълимотлар яратиш орқали, ёки жисмоний машқлар ёрдамида Худони англаш мумкинлиги ҳақида ҳеч қаерда кўрсатилмаган. Ҳаётда ҳеч қандай кармали фаолиятга, фалсафий сифтасабозликка ёки жисмоний йога усулларига чалғимасдан Худога холис хизмат қилиш билан машғул кишигина Кришнага эришиши мумкин. Мутлақо соф, ҳеч қандай бошқа манфаат кўзламай Худо учун қилинган холис хизматгина кишини Руҳий оламга олиб чиқади.

"Бхагавад Гита"да яна шундай дейилади: *йасйантах-стхани бхутани йена сарвам идам татим*. Кришна шу қадар қудратлики, Ўз даргоҳини тарк этмай туриб ҳам, бутун борлиқни Ўзида мужассам қилиб, ҳар ерда мавжуд бўла олади. Қандай қилиб? Қуёш бир жойда туради, аммо унинг нурлари бутун оламга таралади. Худди шундай Худо ҳам Ўзи руҳий оламдаги даргоҳида бўлса ҳам, Унинг қудрати бутун оламни қамраб олган. У ҳам, қуёш ўз нурларидан ажралмагани сингари, Ўз қувватидан ажралмаган. Қуёш ҳам, унинг нурлари ҳам бир хил, ўзидан нур таратувчи зарралардан таркиб топган. Худди шунингдек Худо ва Унинг қудрати орасида фарқ йўқ. Демак, Кришна Ўзини қуввати ёрдамида оламнинг ҳар бир бурчагида намоён этади, ва содиқ хизмат қилишда, Уни англашда етарлича юқори поғонага кўтарилган одам, худди - агар электр токига уланса, лампа ҳар ерда ёниши мумкин бўлгани сингари, Худони ҳар ерда кўра олади.

"Брахма-Самхита"да Тангри Браҳма инсон Худони кўра олиши учун қандай сифатларга эга бўлиши кераклигини айтган: *преманжана-ччхурита-бхакти-вилочанена сантаҳ садаива хридайешу вилокай-анти*. Ўзида Худога нисбатан муҳаббат уйғота олган киши Уни ҳамма ерда, кеча-ю кундуз кўра олади. Бу ердаги *садаива* сўзи "ҳамиша, кеча-ю-кундуз" маъносини англатади. Ҳақиқатан ҳам Худони англаб етган киши: -"Мен кеча кечкурун Худони кўргандим, аммо ҳозир У негадир кўринмаяпти". - демайди. Йўқ, ҳар ерда ҳамиша Ху-

дони кўриш мумкин, чунки У ҳар ерда мавжуд.

Демак, Кришнани ҳамма ерда кўра оламиз, фақат қалбимизда Уни кўра олиш қобилиятини ривожлантиришимиз керак. Ана шундай қобилиятни Кришнани англаш усули ёрдамида ривожлантириш мумкин. Агар Кришнани кўра олсак, Унинг мангу руҳий даргоҳига етиша олсак, шунда интилаётган барча орзуларимизга эришамиз. Шунда бахт, лаззат ва билимга тўла мангу ҳаётга эришамиз.

Учинчи боб.

Хизмат қилиш лаззати

Комил Ҳукмдор – ягона Парвардигорни қандай рози қилиш мумкин?

1968 йил кузида Сизтл шаҳрида қилган маърузасида Шрила Прабхупада шундай деди: "Шу ерда ўтирганлардан бирор киши- "Мен ҳеч кимга хизмат қилмайман, деб айта оладими? Йўқ, чунки, хизмат қилиш бизнинг табиий ҳолатимиздир". Кейин у кўплаб тингловчилар учун янги бўлган фикрни ўртага ташлади: -"Агар сиз Кришнага холис хизмат қила бошласангиз, аста-секин Кришна ҳам сизга хизмат қилаётганига амин бўласиз". Кейин Шрила Прабхупада Кришнани мамнун қилган кишининг чексиз бахтга эришиши мумкинлигини тусунтириб берди.

Ҳаётда ҳар бир одам бахтли бўлишга интилади ва вақтинчалик бўлса ҳам мусибатлардан қутулишни истайди. Бизга моддий табиат

келтирадиган мусибатлар, азоб-уқубатларнинг уч тури бор: *адхйатмика*, *адхибхаутика* ва *адхидайвика*. *адхйатмика* - бу танамиз ва ақлимиз келтирадиган азоблар. Масалан, организмизда модда ал-машинуви мутаносиблиги бузилса, ҳароратимиз кўтарилиб, оғрик сезамиз. *адхйатмиканинг* бошқа турини ақлимиз келтириб чиқаради. Масалан, яқин одамимдан ажралиб қолсам, мен ақлимни йўқотиб, мусибатга тушаман. Бу ҳам бир азоб. Демак, *адхйатмика* - тананинг касалликлари ва ақлнинг безовталиги.

адхибхаутика туридаги азобларни бошқа тирик зотлар келтиради. Масалан, одамлар ҳар куни миллионлаб ҳайвонларни ўлдирадилар. Ҳайвонлар чекаётган азобларини бизга айта олмайдилар, аммо улар ўлаётиб қанчалик қийналадилар. Биз ҳам бошқа тирик зотлар томонидан кўп қийналамиз.

адхидайвика - бу табиатнинг олий кучлари, фаришталар томонидан келадиган азоблар. Бунга очарчилик, зилзила, сув тошқини, қурғоқчилик ва бошқалар киради. Булар ахидайвика деб аталадиган азоблардир.

Биз ҳамиша у ёки бу азоблардан қийналаиб кун кечирамиз. Моддий табиат албатта бизни ана шундай жазолайди - бу Худонинг қонунини. Биз эса қўлимиздан келганча мана шу азобларни камайтиришга интиламиз. Ҳар бир одам азоб-уқубатлардан қутулгиси келади, бу ҳақиқат. Аслида яшаш учун курашнинг маъноси ҳам шундан иборат.

Азоб-уқубатлардан қутулишнинг ҳар хил йўллари бор. Ҳозирги замон олимлари унинг бир йўлини таклиф қилса, файласуфлар бошқа йўлни таклиф қиладилар, диндорлар бир йўл таклиф қилса, худосизлар яна бошқа бир йўлни айтадилар. Бундай таклифлар жуда кўп. Аммо Кришнани англаш фалсафаси қуйидагича: Агар сиз онгингизни Кришна онгига айлантурсангиз, ўз-ўзидан барча мусибатлардан озод бўласиз. Бунга шунинг ўзи кифоя.

Барча азоб-уқубатларимиз - ғофиллигимиз натижасидир. Биз - аслида Кришна(Худо)нинг мангу хизматкорлари эканимизни унутиб қўйганмиз. Бенгал тилида буни тасвирлайдиган ажойиб бир шеър бор:

*кришна-бахирмухха хаийа бхога-ванчха каре
никата-стха майа таре жапатийа дхаре*

Кришна онги билан бир хил бўлган соф азалий онгимиз - моддий лаззатланиш истаги, моддий табиатга ҳукмдорлик қилишга интилиш туйғуси билан булганган заҳоти мусибатларимиз, азоб-уқубатларимиз бошланади. Шу заҳотиёқ биз майа, алданиш тузоғига илинамиз. Бу дунёда ҳар бир одам: -"мен ҳаётимдан тўла лаззат олишим керак!" деб

ўйлайди. Ҳамма, энг кичик чумолидан - то энг қудратли тирик зот, Брахмагача ҳукмронлик қилишга уринади. Сизда кўп сиёсатчилар президент бўлиш учун курашадилар. Нима учун? Чунки уларнинг ҳар бири ҳукмрон бўлишга интиладилар. Майя, алданиш мана шундай амал қилади.

Аммо биз, Кришнани англаш ҳаракати аъзолари бунга қарама-қарши нуқтаи-назарга эгамиз. Бизлар ҳар биримиз Кришнанинг хизматкорининг хизматкорининг хизматкорининг хизматкори бўлишга интиламиз (*гопи бхартух пада-камалайор даса-дасанудадасах*). Ҳукмдор бўлишга интилиш ўрнига биз Кришнанинг хизматкори бўлишга интиламиз.

Кимдир буни "қуллик психологияси" дейиши мумкин. "Нега энди мен қул бўлишим керак? Мен ҳукмдор, хўжайин бўламан!". Аммо, айнан мана шу ҳукмдор бўлиш истаги барча азоб укубатларимизнинг сабабчиси эканини одамлар билмайдилар. Мана шуни тушуниб олиш керак. Моддий оламга ҳукмрон бўламиз деб, нафсимизнинг, хиссиётимизнинг қулига айландик.

Биз ҳамиша хизмат қилишга мажбурмиз. Шу ерда ўтирган ҳар бирингиз кимгадир хизматкорсиз. Кришнани англаш йўлига кирган мана бу ёш йигит-қизлар ўз ихтиёрлари билан Кришнанинг хизматкори бўлишга қарор қилдилар. Уларнинг барча муаммолари ҳал бўлди. Аммо бошқалар ўйлайдиларки: -"Нега мен Худонинг қули, хизматкори бўлишим керак? Мен хўжайин, ҳукмдор бўламан". Аслида ҳеч ким хўжайин бўла олмайди. Агар кимдир бунга эришишга интилса, у фақат хиссиётининг, нафсининг қули бўлади, холос. У эҳтиросининг, очкўзлигининг, ғазабининг, нафсининг - шунча нарсанинг қулига айланади!

Бундан юқорироқ онгга эришгандан сўнг, инсониятнинг, жамиятнинг, мамлакатининг хизматкорига айланиш мумкин. Аммо хўжайин бўлиш ниятимиз қолаверади. Бу барчага хос касал. Президентликка номзод бўлганлар ҳаммаси ҳам: -"Мен халқимга ва давлатимга иймон ва ихлос билан хизмат қиламан. Менга овоз беринг!"-деб айтишади. Аммо асл нияти - ҳар хил йўллар билан давлат бошлиғи бўлиб олиш. Алданиш, майя мана шундай амал қилади.

Биз табиатан хизматқормиз, хизмат қилиш учун яратилганмиз, - ҳаёт фалсафасининг мана шу муҳим қонунини тушуниб олишимиз зарур. Ҳеч ким ҳам: -"Мен озодман, мен ўзимга ўзим хўжайинман!"-деб айта олмайди. Агар ким шундай фикрда юрган бўлса, демак у ғафлатда, алданган, адашган. Шу ерда ўтирганлардан бирор киши мен ҳеч кимга, ҳеч нарсага хизмат қилмайман, деб айта оладими?

Йўқ, чунки, хизмат қилиш - бизнинг табиий ҳолатимиздир.

Биз Кришнанинг, Худонинг ёки ҳиссиётимизнинг қули бўлишимиз мумкин. Аммо, гап шундаки, биз ҳиссиётимизнинг қули бўлсак, азоб-уқубатларимизни яна ҳам кўпайтирамиз, холос. Қандайдир маст қилувчи нарсени истеймол қилиб, озгина вақтга азобларингизни унутишингиз мумкин. Мастлик оқибатида ўзингизни гўё ҳеч кимга қарам эмасдек, озод, мустикал ҳис қилишингиз мумкин. Аммо, бу вақтинчалик, ўткинчи туйғу. Мастлигингиз тарқаган заҳоти хизматкор эканингиз эсингизга тушади.

Демак, биз хизмат қилишга мажбурмиз. Бу муаммони қандай ҳал қилса бўлади? Бу муаммонинг ечими - Кришнани, Худони англашда, Унинг онгига эга бўлишда. Сиз Кришнанинг хизматкори(қули) бўлишингиз биланоқ, ҳукмдор бўлиш орзуингиз амалга ошади. Мана бу ердаги тасвирда Кришна ва Аржунни кўриб турибмиз. Кришна - олий Худо, Парвардигор, Аржун эса - оддий инсон. Лекин Аржун Кришнани дўсти сифатида яхши кўрарди, ва дўстона муҳаббати эвазига Кришна унинг хизматкори бўлиб, аравасини бошқаряпти. Шунга ўхшаб, биз ҳам ўзимизнинг Кришна билан бўлган илоҳий, муҳаббатга тўла муносабатимизни қайта тиклай олсак, ҳукмронлик қилиш истогимиз амалга ошади. Кришнанинг содиқ хизматкори бўлиб, Унга ҳолис хизмат қила бошласангиз, аста-секин Кришна ҳам сизга хизмат қилаётганига амин бўласиз. Сиз буни дарров англаб оласиз. Шунинг учун, агар ҳаётда бошқа бировларга, ҳиссиётларимизга қул бўлишдан қутулишни истасак, хизматимизни Кришна(Худо)га бағишлашимиз, Унга хизмат қилишимиз керак. Мана шу Кришнани англаш, яъни Кришна онги билан яшаш демақдир.

Шрила Рупа Госвами "Бхакти-расамрита-синдху" асарида ҳиссиётлар қули бўлишни шундай таърифлайди: *камадинам кати на катидха палита дурдинеша*. Бу ерда солиҳ Кришнага мурожаат қилиб айтяптики, узоқ йиллар ўз ҳиссиётимнинг қули бўлиб келдим(*камадинам кати на катидхи*). *кама* дегани эҳтиросни билдиради. У дейдики: -"Эҳтирос таъсирига берилиб, мен шунча номаъқул ишларни қилдим". Қул бўлган одамни ҳамиша у истамайдиган ишларни қилишга мажбур қиладилар. Айнан мажбур қиладилар. Бу ерда солиҳ ўзи хоҳламасдан, эҳтирос туйғуси мажбур қилгани учун кўп гуноҳлар қилганини тан оляпти.

Кимдир бундай солиҳ кишига айтиши мумкин: -"Нима қилибди, шунча вақт эҳтиросинг қули бўлган бўлсанг, энди озод бўлгандирсан? Энди ҳаммаси жойида!" Аммо, гап шундаки, *тешам жата майи на каруна на трапа нопашантих*. Солиҳ дейди-ки: -"Мен шунча вақт ўз

ҳиссиётларимга астойдил хизмат қилдим, қул бўлдим, аммо уларни ҳеч қондириб бўлмаёпти. Нафсни тўйдириб бўлмаёпти. Мени қийнаётган нарса ҳам ана шу. Менинг нафсим ҳам, ўзим ҳам ҳеч қаноат топа олмаяпман. Нафсимнинг эса менга ҳеч раҳми келмайди, қул бўлишдан озгина бўлса ҳам озод қилишни истамайди. Мен шундай қийин аҳволдаман. Шунча вақт нафсимга қул бўлгандан кейин, дам олиб ҳордиқ чиқарарман, деб ўйлагандим. Афсуски, улар(нафс, эҳтирос) ҳалигача мени тинч қўймаёптилар!"

Шогирдларимдан бири онаси кексайиб қолганига қарамай эрга чиққанини айтганди. Яна биттаси бувисининг эрга тегаётганини айтганди. Ўйлаб кўринг, уларнинг бири эллик ёшда, бошқа бири етмишга чиққан, шунга қарамай эҳтирос, ҳиссиёти уларни мажбур қияпти: "Сен эрга тегишинг керак!" Ҳиссиётимиз қанчалик кучли эканини тушунишга уриниб кўринг. Фақат ёш йигит-қизларгина ҳиссиётларининг қурбони бўлмайдилар. Етмиш, саксон ёшда, ва ҳатто ўлим тўшагида ётиб ҳам нафсининг қули бўлиб кетиш мумкин. Одамнинг нафси, ҳиссиёти ҳеч қачон тўймайди, қаноат топмайди.

Биз ҳаётда ана шундай ҳолатдамиз. Биз нафсимизнинг, ҳиссиётимизнинг қулимиз, аммо уларга қанчалик хизмат қилмайлик, кўзимиз тўймайди, ўзимиз қаноатланмаймиз. Нафсимиз, ҳиссиётимиз эса, ўз навбатида хизматимиздан қаноатланмайди, ҳеч тинчлик бергиси келмайди. Қандайдир оворагарчилик!

Шунинг учун яхшиси - Кришнага қул бўлиш, Унга хизмат қилиш. Кришна "Бҳагавад - Гита"да шундай дейди:(18.66)

*сарва дҳарман-паритйаджйа мам экам шаранам враджда
ахам твам сарва -папेбхйо мокшайишиями ма шучах*

Шунча замонлардан, шунча умрлардан бери, 8 400 000 марта тана алмаштириб, ҳиссиётингизнинг қули бўлиб келдингиз. Қушлар ва ҳайвонлар, одамлару - фаришталар - моддий оламдага ҳамма тирик зотлар ўз ҳиссиётларининг талабини, нафсларини қондиришга интиладилар. "Шунинг учун, ўз ихтиёрингизни бутунлай Менга топшинг. Менга хизмат қилишга рози бўлинг, сизларни Ўзим ҳимоя қиламан, ҳиссиётларингизга, нафсингизга қул бўлишдан озод қиламан!"- дейди Кришна. Умрлар оша гуноҳларга ботиб яшашимизнинг асосий сабабчиси - ҳиссиётимиз(нафсимиз)дир. Шунинг учун ҳар биримиз ҳар хил таналарга эга бўламиз. Аслида барчамиз ҳам бир хил ҳолатдамиз деб ўйламанг. Йўқ. Ҳар бир одам олдинги ҳаётларида қилган ишларига мос равишда муайян танага эга бўлади. Ҳар хил таналар ҳар хил ҳиссий лаззатлар олиш имконини беради. Ҳатто чўчкага ҳам ҳиссий лаззат олиш имконияти берилган, аммо бу лаззат-

лар дағал, ифлос, паст даражадаги лаззатлардир. Чўчка ҳиссий лаззатларга шунчалик берилган-ки, ўз онаси, опаси ёки қизи билан ҳам жинсий алоқа қилаверади. Афсуски, ҳатто одамлар орасида ҳам шундай ифлос, ҳаром кишилар учраб туради. Ҳиссиётлар ана шундай ашаддий қудратга эга.

Англаб етишимиз зарур-ки, чекаётган азобларимизнинг барчаси - ҳиссиётларимизга қул бўлиб қолганлигимиз натижасидир. Биз чангалидан қутула олмай, тортаётган уч хил азоб-укубатларимизга сабаб - айнан ҳиссиётларимиз қўлида ўйинчоқ бўлиб қолганимиздир. Аммо, агар бизни Худога, Кришнага хизмат қилиш жараёни ўзига жалб қилса, ҳиссиётларимиз чангалидан дарров қутула оламиз. Кришна(Худо)нинг номларидан бири - Мадана-Мохана. Унинг маъноси - "Севги фариштаси, эҳтиросни Ўзига ром қилувчи" деганни билдиради. Агар ҳиссиётларингизга хўжайин бўлиб, муҳаббатингизни Кришнага бера олсангиз, барча азоб-укубатлардан озод бўласиз.

Шунинг учун атрофимизда кўриб турган ҳамма нарсага хўжайинлик қилишга интилиш ҳиссидан воз кечишимиз керак. Бизлар ҳар биримиз табиатан хизматқормиз, қулмиз. Ҳозир ҳиссиётимизга хизмат қиляпмиз, аммо худди шундай Кришнага ҳам хизмат қилиш мумкин. Агар Кришнага хизмат қила бошласангиз, ва Унга хизмат қилишда қанчалик самимий бўлсангиз, Кришна ҳам шунчалик Ўзини намоён қилиб бораверади. Аста-секин бир-бирингизга ўзаро хизмат кўрсатиш муносабати пайдо бўлади. Сиз Кришнани дўст сифатида, ҳукмдор сифатида ёки севгили ёр сифатида севишингиз мумкин, Кришнани севишнинг турлари кўп.

Кришнани севишга ҳаракат қилиб кўринг, - ҳаётингиздан қанчалик мамнун бўлаётганингизни дарров сеза бошлайсиз. Ҳаётдан мамнун бўлишнинг, бахтли бўлишнинг бундан бошқа йўли йўқ. Пулингиз қанчалик кўп бўлмасин, улар сизга қаноат олиб келмайди, ором олиб келолмайди. Мен Калькуттада бир киши билан таниш эдим, у ойига олти минг доллар пул ишларди. Шу одам охири ўзини ўзи ўлдирди. Сабаб? Чунки, шунча пули уни бахтли қила олмади. У ҳаётдан излаган нарсасини топа олмаганди.

Шунинг учун сизларнинг барчангиздан ўтиниб сўрайман: Кришнани, Худони англашга, бунинг қанчалик лаззат, бахт олиб келишини тушунишга уриниб кўринг! Шунчаки Ҳаре Кришна мантрасини такрорлаш орқали қалбингизда Кришнага нисбатан муҳаббат уйғотасиз, Кришнани озгина севишингиз биланоқ барча азоб-укубатлардан озод бўлиб, ҳаётингиздан мамнун бўла бошлайсиз.

Этиборларингиз учун раҳмат. Саволларингиз бўлса, марҳамат.

Савол. Моддий танамизни Кришнага хизмат қилиш билан машғул қилганимизда унда ўзгариш бўладими? Моддий танамиз рухйлашадими?

Шрила Прабхупада. Агар мис симни электр токига уласангиз, у оддий мис сим бўлиб қолмайди, у электр токи бўлади. Худди шундай агар ўз қувватингизни Кришнага хизмат қилиш билан машғул қилсангиз, бу моддий қувват эмас, - рухий қувватга айланади. Шунинг учун, Кришнага хизмат қила бошлашингиз биланок моддий қувват ҳукмронлиги остидан чиқасиз. Кришна "Бхагавад Гита"да шундай дейди:(14.26.)

*мам ча йо "вйабхичарена бхакти-йогена севате
са гунан саматитйаитан браҳма-бхуйайа калпате*

"Танлаган йўлидан адашмай, бутун ҳаётини Худога холис хизмат қилишга бағишлаган киши моддий табиат гуналари таъсиридан чиқади ва Браҳман даражасига эришади".

Сиз ўз қувватингизни Кришнага холис хизмат қилиш билан машғул қилганингизда у моддийлигича қолади деб ўйламанг. Кришнага хизмат қилишга ишлатилган ҳар қандай моддий нарса рухий сифатга эга бўлади. Масалан, биз ҳар куни Кришнага эҳсон қилинган мевалар - прасаддан тарқатамиз. Кимдир -"Бу меваларнинг бошқа мевалардин нима фарқи бор? Уларни ҳам бошқа мевалар сингари бозордан сотиб олган-ку? Уйда ҳам худди шундай мевалардан еймиз"! - деб ўйлаши мумкин. Аммо, бу меваларнинг бошқа мевалардан фарқи жуда катта. Биз меваларни Кришнага тақдим қилганимизда бу мевалар рухий сифатга эга бўлади. Бунинг нима фойдаси бор? Кришна-прасад ейишда давом этинг, шунда Кришна онгига эга бўлишда, Худони англаб етишда қанча ютуқларга эришаётганингизни яққол сеза бошлайсиз.

Яна бир мисол келтираман. Агар жуда кўп сут ичсангиз, ошқозонингиз бузилиши мумкин. Шунда врачга мурожаат қилсангиз, у қатиқ асосида қилинган дори ичишни тавсия қилади. Ҳар ҳолда Аюрведага оид тиббиётда шундай. Қатиқдан қилинган дорини ичиб тузалиб кетасиз. Лекин, қатиқ ҳам аслида бошқа кўринишдаги сутнинг ўзи-ку. Демак, сут келтириб чиқарган касаллик сутнинг ўзи билан даволанади. Нимага шундай? Чунки тажрибали врачнинг тавсияси билан уни дори сифатида ичдингиз. Худди шунингдек, тажрибали рухий устоз раҳбарлиги остида моддий қувватингизни Кришнага хизмат қилиш билан машғул қилсангиз, бу дунёда кул бўлишингизга сабаб бўлган моддий қувватнинг ўзи ҳеч қандай азоб-уқубатлар

бўлмаган рухий оламга кўтарилишингизга ёрдам беради.

Савол. Сиз қандай қилиб ҳамма нарсани мана шундай осонгина, ҳаммага тушунарли қилиб етказа оласиз?

Шрила Прабхупада. Гап шундаки, бутун фалсафанинг ўзи жуда оддий, содда. Худо бенихоя буюк, аммо сиз - ундай эмассиз. Ўзингизни Худо деб ўйламанг. Худонинг борлигини инкор этманг. Худо чексиз буюк, сиз эса чексиз кичик заррасиз. Шундай экан, нима қилишимиз керак? Биз Худога, Кришнага хизмат қилишимиз керак. Бу энг оддий ҳақиқат. Худони инкор қилиш, Унга қарши чиқиш - алданиш, адашиш демакдир. Худони йўқ дейдиган, ёки, ўзини ёки ўзига ўхшаган одамни Худо деб ўйлайдиган ҳар бир одам адашган одамдир.

Агар одам ақлдан озиб қолса, ҳар хил бемаъни гапларни гапира бошлайди. Худди шундай, агар одам алданиш, (шайтон)майя таъсири остига тушиб қолса, у "Худо йўқ, Худо ўлган", ёки "Мен Худоман", "Сизга Худонинг нима кераги бор, нима қиласиз Уни излаб? Кўчага қаранг, шунча Худолар юрибди." деган гапларни айта бошлайди. Шундай гапларни айтиб юрганлар афсуски, шайтон васвасасига учиб адашиб қолган, ақлдан озган кимсалардир.

Уларни Ҳаре Кришна мантрасининг илоҳий товушлари ёрдамида даволашингиз лозим. Бу товуш улар учун энг самарали дори ҳисобланади. Улар шунчаки бу товушларни тингласа бас, аста-секин ғофиллик касалидан тузала бошлайдилар. Агар сиз ухлаб ётган одамнинг қулоғига кичкирсангиз, у дарҳол уйғонади. Худди шундай Ҳаре Кришна мантраси ҳам ғафлат уйқусига чўмган бутун инсониятни уйғотишга қодир. Ведалар бизга шундай таълим беради: *уттишитхата жаграта пратйа варан нибодхата* - "Эй инсон! Ғафлат уйқусидан уйғон! Шунча ухлаганинг етар. Шунчалик омадли экансан-ки, инсон танасига эга бўлдинг. Инсон деган номга муносиб ишлар қил. Шайтон(майя) чангалидан халос бўл!" Ведалар бизни шунга даъват этади. Ҳаре Кришна мантрасини такрорлашда давом этинг. Дўст ёрларингизни, ватандошларингизни ғафлат уйқусидан уйғотинг, уларга ҳаётий дунё мусибатларидан озод бўлишда ёрдам беринг!

Энг олий лаззат

"...ҳамма жинсий ҳаёт билан лаззатланишни истайди. Аммо, сиз

жинсий ҳаёт билан қанчалик лаззатланманг, қаноатланмайсиз. Ий-монингиз комил бўлсин-ки, бундан тўла лаззат ола олмайсиз, чунки, жинсий алоқа ҳақиқий лаззат олишга олиб келадиган йўл эмас."Бир неча аср аввал яшаб, Кришинани англаш таълимотини фаол тарғиб этган буюк руҳий устознинг бенгал тилида ёзган қўшигини таҳлил қилиш жараёнида Шрила Прабхупада жинсий алоқадан ҳам яхшироқ лаззат мавжудлигини, ва ана шу лаззатга қандай эришиши мумкинлигини тушунтириб беради.

Бу қўшиқни ёзган Нароттама дас Тхакур - буюк ачарйа(руҳий устозлардан бири) эди ва унинг ёзиб қолдирган барча қўшиқлари ведалар сингари муқаддас деб эъзозланади. Бу қўшиқда у ўзини худди биз билан сиздек оддий одам қилиб кўрсатади. Парвардигор Харига, Кришнага илтижо қилиб, у шундай нола қилади: *хари хари бипхале жанамга гонааину* -Эй Парвардигор, Худойим, бутун умрим бекорга ўтди, чунки Сенга сажда қилмадим".

Умрларини бекорга ўтказётганларидан одамларнинг хатто хабари ҳам йўқ. Улар: -"Уй-жойим, машинам, обрў-эйтиборим, чиройли хотиним, бола-чакам, мол-дунём ўзимга етарли, мен бахтлиман!"- деб ўйлайдилар. Мана шу моддий, дунёвий нарсаларнинг барчаси бизга инсон бўлиб яшашдан мақсад - Худони таниш, Худои Таолога, Кришнага сажда қилиш эканлигини унуттириб қўяди.

"Шримад Бхагаватам"нинг бир шеърида (5.5.8) дунёвий ҳаётнинг лаззатлари ҳақида гап боради:

*пумсаҳ стрийа митхуни-бхавам этам
тайор митхо хридайа-грантхим ахуҳ
ато гриха-киштра-сутапта-виттаир
жанасйа мохо "йам ахам мамети*

Барча дунёвий ҳавасларнинг, боғланишларнинг асосини жинсий алоқа ҳосил қилади. Эр киши аёлга интилади, аёл эса эркакка. Жинсий алоқа қилганларидан сўнг эса, улар бир бирларига жуда қаттиқ боғланиб қоладилар: *тайор митхо хридайа-грантхим ахуҳ. Хридайа* "юрак" маъносини, *грантхим* эса, "қаттиқ боғланиш"ни билдиради. Шундай қилиб, эркак ва аёл жинсий алоқа қилганларидан сўнг, қалбларидаги тугун қаттиқ боғланади. "Сенсиз яшай олмайман!" - дейди у. - Мен сени чин қалбим билан севаман. Сен менинг ҳаётимсан!" Аёл ҳам: -"Сендан ажралгим келмайди. Сен мен учун жонимдан ҳам ортиқсан!"- дейди.

Бундай гаплар бир неча кун давом этади, холос. Кейин эса - аж-

ралиб кетадилар. Аммо, ҳаммаси энг аввало жинсий алоқадан бошланади. Жинсий алоқа - барча моддий боғланишларнинг асосини ташкил этади. Жамиятда жинсий алоқа жуда кўп ижтимоий шартшароитлар билан йўлга қўйилган. Никоҳ маросими - бу инсонларнинг жамиятда жинсий алоқани тартибга солишга уриниб, уни маданиятлироқ қилиб кўрсатишга уринишидир, холос. Баъзан, никоҳ - бу қонуний фоҳишабозликдир, деб айтадилар. Жамиятда ижтимоий тартибни, одоб-ахлоқ нормаларини сақлаб туриш учун одамлар ҳиссиётларини босишга, жамият қонун-қоидаларига амал қилишга мажбур. Шунинг учун, маданиятли, ор-номусли, иймонли кишилар никоҳ доирасидаги жинсий ҳаёт - ҳайвонларнинг жинсий алоқасидан фарқ қилмайдиган никоҳсиз жинсий ҳаётдан тубдан фарқ қилишини тан оладилар.

Нима бўлганда ҳам, эркак ва аёл жинсий алоқа қилишлари билан уларга ер(кштра) ва уй-жой(гриха) керак бўлади. Кейин бола-лар(сута) пайдо бўлади. Уй-жойга эга бўлиб, хотин олишингиз биланок бола-чақа қилиш нияти пайдо бўлади, чунки бола-чақасиз оилавий ҳаётнинг қизиғи бўлмайди. *Путра-хинам грихам шунйам*: - "Боласиз уй чўлистонга ўхшайди". Болалар - оилавий ҳаёт келтирадиган энг буюк лаззатдир. Ниҳоят, қариндош-уруғлар ёки жамоат(апта) орасида бўлиш истаги. Мана шуларнинг барчасига пул керак(виттаих). Шундай қилиб инсон моддий дунё тузоғига тушиб, майя(шайтон), иллюзия таъсирига берилиб кетади. Нимага булар иллюзия, алданиш бўларкин? Нахотки хотин, бола-чақа, уй-жой, мол-дунё каби нарсалар - алдамчи нарсалар(иллюзия) бўлса? Сиз ҳозир ўз ҳаётингиздан мамнунсиз - уй-жойингиз, бола-чақангиз, обрў-этиборингиз сизни тўла қаноатлантиради, - аммо, сизнинг ҳозирги танангиз яроқсиз ҳолга келиб, уни тарк этишингиз биланок, бу нарсаларнинг барчасидан маҳрум бўласиз. Сиз барчасини ташлаб, ҳаётнинг бошқа турига ўтишга мажбурсиз. Энг ёмони шундаки, кейинги ҳаётингиз қандай бўлишини ҳам билмайсиз. Кейинги ҳаётингиз инсон танасида, ёки ит, мушук ёки фаришта танасида бўлиши мумкин. Сиз буни билмайсиз. Кейинги танангиз қандай бўлишидан қатъий назар, ҳозирги танангизни тарк этишингиз биланок, ҳаммасини унутиб юборасиз. Ҳеч нарсани эслай олмайсиз - ўзингизнинг ким бўлганингизни, хотинингиз ким бўлганини, уйингиз қандайлигини-ю, қанча пулингиз борлигини унутиб юборасиз. Сиз учун ҳаммаси изсиз йўқолиб кетади.

Ҳаммаси худди денгиз суви юзидаги ёрилган пуфакчалар сингари йўқ бўлиб кетади. Денгиздаги тўлқинларнинг тинимсиз ҳаракати

миллион, миллиардлаб пуфакчалар ҳосил қилади, аммо улар шу заҳотиёқ ёрилиб йўқ бўлиб кетади.

Моддий ҳаёт ҳам шундай. Тирик зот инсон танасига эга бўлгунга қадар ҳар хил сайёраларда, турли хил таналарда биридан бирига кўчиб сарсон бўлиб юради. Инсон танаси бизга -ўзимизнинг асл ҳолатимиз(ўзлимиз) қандай эканини англаб етмасдан бир танадан иккинчи танага, бир жойдан иккинчи жойга кўчиб, азоб-укубат чекиб юришимизнинг сабаби нимада эканини англаб етиш имкониятини беради.

Биз инсон танасига эга бўлганимиздан кейин шуларни тушуниб етишга ҳаракат қилишимиз лозим. Аммо, ўзимизнинг аслида кимлигимизни англаб етишга уринишнинг ўрнига, умримизни жинсий ҳаётга, хотин, бола-чақамизга, уй-жойга, обрў-этибор қозонишга интилишга сарфлаймиз(*митхуни-бхавам, гриха-кшетра-супаттавиттаиҳ*). Мана шу ўткинчи нарсалар қурбони бўлиб, умримизни зое кетказамиз.

Нароттама дас Тхакур бизнинг номимиздан Худого нола қилиб, шундай дейди: "Эй Худойим, мен ўз умримни хазон қилдим". Нимага? *манушья-жанама паийа радха-кришна на бхаджия*: "Тирик зотга инсон танаси Радха ва Кришнани(Худо ва Унинг қувватини) англаш ва Уларга сажда қилиш учун берилади. Аммо, Радха ва Кришнани излашнинг ўрнига, мен умримни дунёвий, ўткинчи орзу-ҳаваслар, хиссий лаззатларга интилиш билан хазон қиляпман".

голокера према-дхана хари-нама-санкиртана рати на жанмило кене тай. "Нега менда Ҳаре Кришна мантрасини куйлашга ихлос, иштиёқ йўқ?" Ҳаре Кришна мантраси - бу илоҳий товуш тебранишларидир: бу товушлар моддий олам товушлари эмас. Бу товушлар тўғридан тўғри Парвардигор Кришнанинг даргоҳидан чиқади. Ҳаре Кришна мантрасининг илоҳий товушлари бизга айнан шу даргоҳдан тушган. Бу товушлар худди куёш нурларига ўхшайди. Сиз куёшга етиб бора олмайсиз, чунки у жуда ҳам узокда, аммо, куёш нурларининг шу куёшдан таралаётганини биласиз. Бунга ҳеч қандай шубҳа бўлиши мумкин эмас. Худди шундай Ҳаре Кришна мантрасининг товуши ҳам Голокадан, Кришнанинг олий даргоҳидан(голокера према-дхана) келган. Мана шу мантра товушлари ўзи билан бирга Кришнага муҳаббат туйғусини олиб келади.(према-дхана - Кришнага нисбатан севги гавҳари, деганини билдиради).

Нароттама дас Тхакур шундай дейди: *хари-нама-санкиртана рати на жанмило кене тай* - "Нега менда Ҳаре Кришна мантрасини куйлашга ихлос йўқ?" Мантрани куйлашнинг нима кераги бор? Бу

кейинги сатрларда тушунтирилади: *самсара-бишанале дива-ниши хийа жале жураите*. "Ҳаре Кришна мантрасини куйлаш - инсон қалбини ўртагувчи ҳиссий лаззатлар захрига, оғусига қарши ягона, бирдан-бир дори, дармондир." *Хийа* - юрак деганни билдиради. Бизнинг юрагимизни, қалбимизни ҳамиша нимадир ёндиради. Нимага? Чунки у бизни ҳиссиётларимизнинг лаззатланишга бўлган истагини қондиришга ундайди. Мен ҳиссиётимни қанчалик лаззатлантиришга тиришсам ҳам, у ҳеч қачон тўймайди. Одамлар ҳиссиётларини қондиришда шунчалик илгарилаб кетганки, энг юқори поғонага етганга ўхшайдилар: стриптиз ва бошқа шунча нарсалар ўйлаб топганлар, мини юбкалари?

Шогирди. Ҳа, мини-юбка.

Шрила Прабхупада. Ҳа, мини-юбка. Жинсий ҳаёт - дунёвий ҳаётнинг негизи ҳисобланади, шунинг учун ҳамма жинсий ҳаёт билан лаззатланишни истайди. Лекин, жинсий ҳаёт билан қанчалик лаззатланманг, сиз қаноатланмайсиз. Иймонингиз комил бўлсин-ки, бундан тўла лаззат ола олмайсиз, чунки, жинсий алоқа ҳақиқий лаззат олиш йўли эмас. Сиз - мангу руҳсиз, ва руҳий лаззат олиш даражасига кўтарилмагунча, ҳиссий лаззатларга қанчалик берилманг, ҳеч қачон ҳам қаноатланмайсиз. Янгидан янги ҳиссий лаззатларга интилаверасиз, аммо ҳеч қачон ором олиб, қаноат ҳосил қилмайсиз.

Шунинг учун Нароттама дас Тхакур, *самсара-бишанале*да мусибат чекапмиз дейди. Самсара дегани еб-ичиш, ухлаш, жинсий ҳаёт ва ўзимизни муҳофаза қилишга бўлган моддий эҳтиёжларимиздир. Буларнинг барчаси аччиқ захарга ўхшайди. Кейин у шундай дейди: "Бу аччиқ захар менинг юрагимни ёндирыпти, мен ҳатто бу дарддан халос этадиган малҳам - Ҳаре Кришна мантрасини изламадим ҳам. Бу мантрани такрорлагим ҳам келмайди, демак мен умримни зое кетказяпман".

Кейин у *-враджендра-нандана жеи шачи-сута хошло сеи* дейди. Ҳаре Кришна мантрасини куйлашни Худованд Чайтанья, Шачисута кийёфасида Парвардигор Кришнанинг Ўзи, Враджендра-нандана олиб келган. Кришна Вриндаван шоҳи Махараж Нанданинг ўғли вазифасини бажарган, шунинг учун Уни Враджендра-нандана деб ҳам айтишади. Худованд Чайтанья эса Шачиматанинг ўғли кийёфасида намоён бўлган, шунинг учун Уни Шачи-сута деб айтадилар. Парвардигорни Унинг содиқ хизматкори номи билан ёки Унинг қуввати билан боғлаб чақирганлари Унга жуда ёқади. Парвардигорнинг содиқлари ҳам Унинг соф руҳий қувватларидир. Парвардигорнинг отаси йўқ, чунки Унинг Ўзи ҳар бир тирик зотнинг отасидир, аммо У ерга ташриф бу-

юрганида Ўзининг соф содиқларидан бирини ота қилиб олади. Соф содиқларидан бири Кришна унга ўғил бўлишини орзу қилганида, Парвардигор уни худди Ўз отаси, онасидек қабул қилади.

Нароттама дас Тхакур айтадики, Враджендра-нандана (Кришна) ҳозир Шачи-сута(Худованд Чайтанья) киёфасида, Баларама(Кришнанинг отаси) эса Нитай кўринишида намоён бўлди. Уларнинг бу дунёга келишларидан мақсад нима? *дина-хина жата чхило хари-наме уддхарило*:- гуноҳга ботиб азоб чекаётган жонзотларнинг барчасини Ҳаре Кришна мантрасини куйлашга жалб қилиш билан уларни қутқариш. Ҳозирги биз яшаётган Кали-юга даврида авлиё одам у ёқда турсин, ҳатто бирорта диёнатли одамни топиш амри маҳол. Одамларнинг барчаси гуноҳларга ботиб кетган. Аммо, инсониятга Ҳаре Кришна мантрасини бериб, Худованд Чайтанья ҳатто энг тубан ҳаётга мубтало бўлган одамларга ҳам озодликка чиқиш имконини берди". "Ҳаре Кришнани куйланг,- шунда сиз азобдан кутуласиз"- дейди У.Худованд Чайтанья ҳатто энг тубан тушган гуноҳкорларни ҳам қутқара олишини қаердан биламиз? *тара сакши жагаи мадхаи*. Жагай ва Мадхай дунёдаги энг гуноҳкор одамлар эди. Улар браҳманлар оиласидан чиққан, аммо нопок одамлар орасига тушиб қолган, уларнинг таъсири билан гуноҳ ишларга ботиб кетгандилар. Бундай ҳолат ҳозир биз яшаётган даврда ҳам рўй бериб турибди: Ғарбий давлатларнинг аҳолиси энг мўътабар арийларга мансуб халқлар эдилар, аммо нопок одамлар таъсирида ҳозир улар энг пасткаш одамларга айланганлар. Улар ноқонуний жинсий ҳаёт кечирадилар, маст қилувчи нарсалар истеъмол қиладилар ва гўшт ейдилар, кимор ўйнайдилар. Демак, Жагай ва Мадхай бизнинг даврдаги одамларга ўхшаб кетадилар. Худованд Чайтанья уларга шунчаки Ҳаре Кришна мантрасини такрорлашни ўргатиш билан уларни озодликка чиқарди. Ҳаре Кришна мантрасининг ҳар қандай гуноҳга ботган одамни ҳам озодликка чиқаришига ҳеч қандай шубҳа йўқ. Бу оддий сўзлар эмас. Бу мантрани куйлаган ҳар бир инсон, олдинги ҳаёти қандай бўлишидан қатъий назар қалби покланиб, авлиёсифат одамга айланади. У пок инсон бўлиб, қалбида Кришнага, Кришнага нисбатан муҳаббат уйғонади.

Ҳаре Кришна мантрасини куйлаш билан ҳозир ўтда ёнаётган қалбимизни поклаймиз. Шунда Олий Худо, Кришнанинг мангу хизматқори эканимизни англай оламиз. Одатда буни тушуниб етиш учун жуда-жуда кўп умрларни бошдан кечириш керак. Буни Кришнанинг Ўзи "Бҳагавад Гита"да тасдиқлайди:(7.19) *бахунам жанманам анте жнанаван мам прападийанте*:- "Жуда кўп умрлар яшагандан кейин

хақиқий донишманд киши ўз ихтиёрини Менга топширади". Нимага? *васудевах сарвам ити* "Чунки у Васудева, Кришнанинг бутун борлиқнинг манбаи, Парвардигори эканини англаб етади. Аммо ундай буюк рух жуда кам учрайди.(са махатма су-дурлабхах) Лекин Худованд Чайтанья ана шундай буюк рух даражасига осон эришиш йўлини кўрсатиб берди. Бунинг учун нима қилиш керак? Шунчаки Ҳаре Кришна мантрасини такрорлаб қуйлаш керак. Шунинг учун кўшиғининг охирида Нароттама дас Тхакур шундай дейди: *ха ха прабху нанда-сута вришабхану-сута-жута коруна карохо эи-баро* - "Эй Парвардигор Кришна, Сен ҳозир менинг кўз олдимда Ўзингнинг ички қувватинг, лаззатланиш қувватинг бўлган Радҳарани билан бирга намоён бўлдинг. Мендан Ўз марҳаматингни дариг тутма. Мендек осий гуноҳкор бандангни рад этма. Менинг ўтган бутун умрим ғафлат зулматида ўтди, шунда ҳам мени рад этма. Мени Ўз даргоҳингга қабул эт. Мен ўз ихтиёримни бутунлай Сенга топширдим".

Биз ҳам Нароттама дас Тхакур изидан боришимиз лозим. Қалбимизни поклаш учун Ҳаре Кришна мантрасини такрорлашимиз лозим. Қалбимиз бу дунёдаги ғафлат ғуборларидан пок бўлиши биланоқ унда Кришна - олий Парвардигор, биз эса - Унинг мангу хизматкорлари эканига ҳеч қандай шубҳа қолмайди. Шунчаки буни эсдан чиқариб қўйганмиз. Ҳа, биз ҳозир ҳам барибир хизмат қиляпмиз, аммо Кришнага эмас, ҳиссиётимизга. Барибир ҳукмдор бўлолмадик. Биз ҳиссиётимизнинг ҳукдори эмас, аксинча уларнинг(нафсимизнинг) қулимиз. Бизнинг ҳозирги ҳолатимиз ана шундай.

Шундай экан, ҳиссиётимиз қули бўлиб қолгандан кўра Худонинг, Кришнанинг қули бўлган яхши эмасми? Аслида фақат Кришнанинг қули бўлгандан кейингина одам ҳиссиётининг ҳукмдори бўла олади. Бунинг бошқа иложи йўқ. Сизнинг икки йўлингиз бор:*годас* ёки *госвами* бўлиш. Ҳиссиётининг қули бўлган кишини *годас* деб, ҳиссиётига хўжайин бўла олган кишини эса- *госвами* деб айтадилар. Госвами ўз ҳиссиётни бошқара олади. Унинг нафси аввал Кришнага тақдим этилмаган овқатни егиси келганида, у: -"Эй нафсим, бу таомдан ўзингни тий. Бу Кришнанинг марҳамати- прасад эмас". Мана шундай қилиб нафсининг, ҳиссиётининг хўжайини бўлиш мумкин.

Агар инсон ҳиссиётини лаззат олишга интилишдан тўхтатиб, уларнинг бутун фаолиятини Кришнага хизмат қилишга йўналтира олса, ундай фаолият Худога холис хизмат қилиш деб аталади. *хришикена хришикеша-севанам бхактир учйате*: Худога холис хизмат қилиш - бу ҳиссиётларни барча ҳиссиётлар султони(Худо)ни рози

қилиш учун ишлатишдир. Ҳиссиётларнинг олий ҳукмдори - Кришна. Ҳозир биз ҳиссиётимизни ўзимиз учун ишлатяпмиз. Бу майя, алданиш деб аталади. Аммо, ҳиссиётимизни Кришнага хизмат қилиш билан банд қилсак, биз камолотга эришамиз. Ҳиссиётимизни фаолиятдан ҳеч тўхтатиб қўймаймиз, фақат уларни Худога хизмат қилиш жараёнида поклаймиз. Мана шу Кришна онгидаги фаолиятдир.

Эътиборларингиз учун раҳмат. Саволлар борми?

* * *

Шогирд. Шрила Прабхупада нимага Иисус Христосни “Худонинг ўғли” деб айтадилар? Одатда Кришна кимнингдир ўғли бўлса, Иисус қандай қилиб Унинг...

Шрила Прабхупада. Ҳечам одатда эмас. Кришна - бутун борлиқнинг отаси, аммо, баъзан содиқларининг бирортасига меҳр-муҳаббати юзасидан "ўғиллик" вазифасини ўтайди. Ўзининг асл ҳолида Кришна ўғил эмас, - Ота(ахам биджа-прадаҳ пита). Аммо, баъзан Ўз хоҳиши билан, содиқларининг оталик ёки оналик меҳр-муҳаббатини ҳис қилиш учун кимнингдир ўғли вазифасини бажаради.

Худонинг соф содиқ хизматкори Кришнага -"Эй Парвардигор, Сенинг менга ўғил бўлишингни истайман!" деб илтижо қилса, Кришна унинг илтижосини бажо келтиради. Васудева ва Деваки шундай қилиб Унинг ота-онаси бўлдилар. Олдинги ҳаётларида улар Худо йўлида қаттиқ риёзат чекканлар. Улар уйланган бўлишларига қарамай жинсий ҳаёт қилмаганлар. Улар агар Парвардигорнинг Ўзи ўғил бўлишга рози бўлмаса, ҳеч қачон зурёд қолдиришга жазм қилмаслиқларини билдирдилар. Шундай қилиб улар бир неча минг йил риёзат чекдилар. Шунда Парвардигор уларнинг олдида намоён бўлиб, сўради:

- Мендан нима истайсизлар?

- Сенинг Ўзингга ўхшаган фарзандимиз бўлишини истаймиз.

- Бошқа ҳеч ким Менга ўхшай олмайди. Мен Ўзим сизларнинг ўғлингиз бўламан.

Мана шундай қилиб Кришна, барча тирик зотларнинг отаси бўлмиш Парвардигорнинг Ўзи, Ўз хоҳиши билан содиқ хизматкорларидан бирининг фарзанди бўлган. Аслида У ҳамиша барча тирик мавжудотларнинг азалий Отаси ҳолида қолади.

Шогирд. Шрила Прабхупада, мен "Шримад-бхагаватам"да ўқидим-ки, озодликка эришган инсон, руҳ Худди Кришна сингари, ҳатто Униқидан ҳам буюқроқ эркинликка, озодликка эришаркан. Шуни тушунтириб берсангиз.

Шрила Прабхупада. Ҳа, мисол учун Васудевани олайлик. У Кришнадан ҳам буюкроқ. Ёки она Яшода. Сиз Яшоданинг Кришнани аркон билан боғлаб, жазолаётганини кўрганмисиз?

Шогирд. Ҳа, Кришна у ерда ёш бола кўринишида.

Шрила Прабхупада. Ҳа, бутун олам - Олий Парвардигор, Худо шахсининг Ҳукми остида, ҳамма Ундан кўрқади, аммо Унинг Ўзи она Яшодадан кўркиб турибди, - "Онажон, илтимос, Мени боғламанг, - дейди ялиниб У. - Энди айтганингиздан чикмайман".

Она Яшода Худодан, Кришнадан ҳам буюкроқ бўляпти. Худо шахсини тан олмайдиган(майявади) файласуфлар Худога тенг бўлишга, У билан бир бўлиб қўшилиб кетишни истайдилар. Аммо бизнинг фалсафамиз ҳатто Кришнадан, Худодан ҳам буюкроқ бўлиш имконини беради. Агар Кришнадан ҳам буюк бўлиш имкони бўлса, Унга тенг бўлишнинг нима кераги бор? Аслида Кришна Ўзининг содиқ хизматкорларини Ўзидан ҳам буюкроқ даражага кўтаради.

Бошқа бир мисол - Аржун. Кришна унинг аравакаши бўлишга рози бўлди. Аслида Курукшетра жангоҳидаги жангнинг асосий қаҳрамони Кришна эди, аммо ғалаба шухратини У содиқ хизматкори Аржунга берди: -"Аржун, сен бу жангнинг қаҳрамони бўласан, Мен эса сенинг аравакашинг бўламан".

Кришна худди фарзандининг ўзидан улуғроқ бўлишини истайдиган отага ўхшайди. Агар отаси ўзи фан кандидати бўлса, ўғлининг фан доктори бўлишини орзу қилади. Шунда отаси мамнун бўлади. У бошқа бировнинг ўзидан ўзиб кетганини ёқтирмайди, аммо ўғлининг ўзидан ўзганига хурсанд бўлади.

Ссевги фариштасини Ўзига мафтун этган Зот

1972 йил 11ноябрь куни Вридаванда "Насиҳатлар лаззати" асари бўйича қилган маърузасида Шрила Прабхупада шундай деди: -"Аёл эркакни, эркак эса аёлни ўзига жалб этади, ва улар бир-бири билан топшишганларида уларнинг бу моддий дунёга боғланиш ришталари кун сайин ортиб бораверади. ...Биз ҳаётнинг ўтқинчи орзу-ҳавасларига алданиб қолмаслигимиз керак, Худога, Кришнага, Унинг гўзал даргоҳига интилишимиз лозим. Агар Кришнанинг гўзаллигини англаб ета олсак, бу дунёнинг ўтқинчи гўзалликлари арзимас нарса бўлиб

қолади".

Жинсий алоқадан лаззатланиш моддий дунёдаги ҳаммани ўзига жалб этади. Бу инкор қилиб бўлмайдиган факт. "Шримад Бхагаватам"да шундай ёзилган: *йан маитхунади-грихамедхи-сукхам хи туччхам* - "Оилавий ҳаётнинг лаззати жинсий ҳаётдан бошланади".

Инсон одатда хирсий эҳтиросини қондириш учун уйланади. Кейин бола-чақа пайдо бўлади. Фарзандлар улғайиб катта бўлгандан кейин, улар ҳам шу мақсадни кўзлаб,- қизлар эрга чиқадилар, ўғиллар уйланади. Кейин неваралар пайдо бўлади.

Моддий, дунёвий бахт деб атаганимиз мана шундай давом этаверади. Бу бахтнинг таркибий қисмлари - *шрй-аишварйя-пражесаваж*. *шрй* - "гўзаллик" дегани, *аишварйя* - "бойлик", *праджа* - "бола-чақа" деган маънони билдиради. Агар инсоннинг ҳаётида гўзал хотини, бойлиги, яхши фарзандлари бўлса - у ўзини бахтиёрман деб ҳисоблайди. Агар оилада гўзал аёл, мол-дунё ва яхши фарзандлар бўлса, ундай оиланинг бошлиғини зафар чўққисига чиққан одам дейишади.

Бу қандай бахт, бу қандай зафар? Муқаддас китоб (шастра)ларда буларни ҳиссий лаззатларнинг шунчаки давоми деб ҳисоблайдилар. Одатда одамлар фақат шу нарсалар билангина овуниб қоладилар. Биз бу "бахт"ни қанчалик нозик-лаштиришга, чиройли қилиб кўрсатишга уринмайлик, - ҳақиқат ҳақиқатлигича қолаверади: бунга ўхшаш хирсий лаззатлардан ҳатто энг ифлос чўққалар ҳам лаззатланишга қодир. Улар кун бўйи ахлат қовлаб ўзларига емиш ахтарадилар, қоринлари тўйгандан сўнг эса тўғри келган бирортаси билан жинсий алоқа қилади. Бундай алоқани ким билан қилиши уни қизиқтирмайди: онасими, опасими ёки қизими, унга барибир.

Шастраларда ёзилишича, фақат шундай ҳиссий лаззатларга интилаётганимиз учун ҳам биз моддий олам зиндонига ташланганмиз. Бошқача қилиб айтганда, Купидон, ёки Мадана - севги фариштасининг тузоғига илиниб қолганмиз. Фақат унинг чангалига тушган ва юрагида Мадана эҳтирос оловини ёндирган кишигина жинсий ҳаётдан лаззат олиши мумкин. Кришнанинг номларидан бири - Мадана-Мохана, яъни "Маданани Ўзига ром этувчи" деганни билдиради. Бошқача қилиб, айтганда, қалбида Худога нисбатан муҳаббат уйғонган киши ҳиссий лаззатланишларни умуман эсидан чиқаради. Кришнани қай даражада англаганингизни шунга қараб аниқлашингиз мумкин.

мадана сўзининг бошқа маъноси -"сармаст қилиш", "ақлдан оз-

дириш". Ҳирсий эҳтироснинг аланга олиши, ҳар қандай одамни ақлдан оздириб қўяди. "Шримад Бҳагаватам"да айтилганки, *пумсах стрийа митхуни-бхавам этам тайор митхо хридайя-грантхим ахух* - "Бутун моддий олам эркак ва аёлнинг бир бирига ўзаро интилиши туфайли мавжуддир". Аёл эркакни, эркак эса аёлни ўзига жалб этади, ва бир-бири билан-топишганларида уларнинг бу моддий дунёга боғланиш ришталари кун сайин ортиб бораверади. Оила курганларидан кейин эр-хотин ўзларига иш ёки деҳқончилик қилиш учун ер излайдилар, чунки тирикчилик қилиш учун пул топиш керак. Кейин сута (болалар), апта (дўст-қариндошлар) ва виттаих (бойлик) пайдо бўлади. Шу тарзда уларни бу дунё ҳаёти ўзига янада кучлироқ боғлай бошлайди. Буларнинг барчаси энг аввало *маданага* - жинсий алоқа лаззатига берилишдан бошланади.

Биз бу дунё ҳаётининг ўткинчи орзу-ҳавасларига алданиб қолмаслигимиз, Худога, Кришнага, Унинг гўзал даргоҳига интилишимиз лозим. Агар Кришнанинг гўзаллигини англаб ета олсак, дунёнинг ўткинчи гўзалликлари биз учун арзимас нарса бўлиб қолади". Шри Ямуначарйя шундай деган:

*йад-авадхи мама четаҳ кришна-падаравинде
нава-нава-раса-дхамани удйатам рантум асит
тад-авадхи бата нари-сангаме смарйамане
бхавати мукха-викараҳ суитхуништхиванам -*

"Парвардигор Кришна Ўз гўзаллиги билан маҳлиё этгандан бери Унинг муборак нилуфар қадамлари пойига хизмат қила бошладим, бундан ҳамиша чексиз роҳатланаман, (моддий дунёдаги энг олий лаззат ҳисобланган)жинсий алоқа ёдимга тушиши биланоқ афтим буришиб, тупургим келади".

Кришна - бу Мадана-Мохана, Мадана ёки Купидонни Ўзига маҳлиё қилган Зот. Севги фариштаси Мадана ҳаммани ўзига ром этади, аммо агар инсон Худонинг гўзаллигига маҳлиё бўлса, у Маданани Ўзига ром этади. Биз Маданани енган заҳоти бутун моддий олам оёғимиз остида бўлади. Бошқа йўл билан бунга эришишнинг иложи йўқ. Кришна "Бҳагавад Гита"да шундай дейди:(7.14) *даиви хи эша гунамаи мама майа дуратйайа*

мам эва йе прападйанте майам этам таранти те

Бу моддий олам чангалидан қутулиш жуда қийин, аммо Кришнанинг нилуфар қадамлари пойига сажда қилиб, Унга ўз ихтиёримизни топширгна ҳолда -"Кришна, мени кутқар!" - дея илтижо қилсак, Кришна ваъда беради: - "Қўрқма, Мен сени албатта кутқараман!" *каунтейа пратиджанихи нам бхактах пранаййати* - "Эй Кунтининг

ўғли, бутун оламга жар солиб айтишинг мумкинки, Менга холис хизмат қилишдан ўзга нияти қолмаган солиҳ бандамни Мен албатта Ўз ҳимоямга оламан".

Бахтга қарши, биз учун ҳаётда биргина нарса - Кришнанинг, Худонинг нилуфар қадамлари пойидан паноҳ топишимиз зарурлигини одамлар билмайдилар. Бошқа нарсанинг кераги йўқ. Бошқа ҳар қандай нарса моддий дунёга боғланиб қолишимизга сабаб бўлади. Инсон бўлиб яшашдан мақсад эса - бу моддий олам чангалидан озод бўлишдир. "Бхагаватам"да ёзилганидек, *на те видух свартха-гатим хи вишнум* - "Инсон бўлиб яшашнинг энг олий мақсади - Кришнага, Парвардигор Вишнуга эришиш эканлигини одамлар билмайдилар".

Мана шунинг учун ҳам ҳозирги даврда одамларни Худони, Кришнани англаш жараёнига жалб этиш жуда қийин. Шунга қарамай Чайтанйа Махапрабху бу илмни бутун оламга тарқатишни буюрган. Биз шунинг учун ҳаракат қилишимиз лозим. Агар, одамлар ҳатто таклифимизни рад этсалар, тинглагилари келмасалар ҳам - бу нотўғри иш қилаётганимизнинг белгиси эмас. Бизнинг вазифамиз - ўз ишимизда давом этиш. Майа(иллюзия) жуда кучли. Тирик зотларни унинг чангалидан озод қилиш осон иш эмас. Менинг Гуру Махараж(пири устоз)имнинг бутун Ҳиндистон бўйлаб жуда кўп катта-катта эҳромлари бор эди. У баъзан шундай дерди: -"Агар мана шу эҳромларнинг барчасини сотиб юбориб, атиги бирор инсонни Парвардигор Кришнани, Худони англаш йўлига кирита олсам, ўзимни ҳаётда мақсадига эришган деб ҳисоблардим!" У бу гапларни бир неча бор такрорлаганди.

Бизнинг мақсадимиз катта-катта эҳромлар қуриш эмас, гарчи баъзан Кришнани англаш ҳаракатини ривожлантириш ёки содиқларга бошпана қилиш мақсадида улар зарур бўлса ҳам. Бизнинг асосий мақсадимиз - ғафлат ботқоғига ботиб, бу дунё шароитига мосланиб, адашиб юрган руҳларни Худого, Кришнага олиб келиш. Асосий мақсадимиз мана шу. Шу боис Бхактивинода Тхакур ва бошқа авлиё инсонлар бизни катта-катта эҳромлар қуришдан сақланишни насихат қилганлар, чунки бундай ишлар бизнинг диққат-этиборимизни моддий ишларга жалб қилиб қўяди. Бошқача қилиб айтганда, биз Кришнани унутиб қўйишимиз мумкин.

Албатта, аслини олганда моддий нарсанинг ўзи йўқ. Ниманидир моддий деб қараш - алданишдир. Аслида руҳдан ўзга ҳеч нарса мавжуд эмас. Бирор нарса қандай қилиб моддий бўлиши мумкин? Парвардигор - Олий Руҳдир, ҳамма нарса Ундан пайдо бўлгани учун, ҳатто моддий қувват деб ҳисоблайдиган нарсалар ҳам, охир-оқибатда

рухий ҳисобланади.

Аммо, муаммо шундан иборатки, Кришнанинг пастки қуввати бўлган моддий оламда Кришнани унутиб юбориш мумкин. Одамлар ҳаётларида шунчалик кўп ишларга берилиб кетганларки, - айниқса ғарбий давлатларда - ўзларига шунчалик хилма-хил моддий қулайликлар яратганларки, натижада Кришнани умуман унутиб юборганлар.

Аммо, аслида Кришнадан ва Унинг ҳар хил қувватларидан бошқа ҳеч нарса мавжуд эмас. Нарада Муни айтганидек: *идам хи вишвам бхагаван иветарах* - "Бутун олам Кришна, Бхагаван (Парвардигор)дир". Ғофил одамлар учун бу олам Бхагавандан бошқа нарса, аммо маха-бхагаваталар, соф содиқлар учун модда ва рух орасида ҳеч қандай фарқ йўқ, чунки улар ҳар ерда Кришнани кўриб юрадилар. Биз моддий деб қарайдиган нарсада улар Кришна қувватининг намоён бўлганини кўрадилар(паринама-вада). Худованд Чайтанйя бу ҳақда шундай мисол келтиради.

*стхавара-жангама декхе, на декхе тара мурти
сарватра хайа ниджа ишта-дева-спхурти*

Худонинг соф содиқ хизматкори дарахтни кўриб унинг дарахт эканини эсидан чиқаради, ва унда Кришнанинг қувватини кўради. Кришнанинг қувватини кўриши биланоқ Кришнанинг Ўзини кўради. Шундай қилиб у дарахтнинг ўрнида Кришнани кўради.

Яна бир мисол: қуёш ва унинг нури. Қуёшнинг нурини кўришингиз биланоқ фикрингизда қуёш пайдо бўлади. Эрталаб деразадан тушаётган қуёш нурларини кўрганингизда қуёшни эслайсиз. Қуёшнинг осмондалигига аминсиз, чунки биласизки, қуёшсиз бу нурлар бўлиши мумкин эмас. Худди шундай, нимани кўрсак ҳам дарҳол Кришнани, бу нарса ёки ҳодисалар Кришна билан қандай боғланганини ўйлашимиз керак, ахир ҳамма нарсалар Унинг қувватининг намоён бўлиши-ку. Қувват манба билан боғлиқ бўлгани учун, Кришнани ва Унинг барча қувватларини англаб олган киши ҳар ерда Кришнадан бошқа нарсани кўрмайди. Ундай одамлар учун моддий олам деган нарса умуман мавжуд эмас. Камолотга эришган содиқ учун ҳамма нарса рухий ҳисобланади(сарвам кхалв идам браҳма).

Биз кўзларимизни ҳамма ерда Кришнани кўрадиган қилиб ўргатишимиз, шунга машқ қилишимиз лозим. Мана шу машқимизнинг ўзи Худога хизмат қилишдир, ва демак покланишимизга ёрдам беради.

*сарвопадхи-винирмуктам тат-паратвегна нирмалам
хришикена-хришикеша-севанам бхактир учйате*

Кришнани англаш йўлига кириш билан барча нотўғри қиёслашлардан воз кечамиз, барча хиссиётимиз - назаримиз, эшитишимиз покланади(нирмала), чунки уларни Кришнага хизмат қилиш билан машғул қиламиз. Шунда ҳар ерда Кришнани кўриш имкониятига эга бўламиз. Ҳиссиётимиз моддий ғуборлардан покланмай туриб, Кришнани кўра олмаймиз, аммо Худога холис хизмат қилиш жараёнида хиссиётимиз покланиши биланок, фақат Кришнани, Кришнадан ўзга ҳеч нарсани кўрмайдиган бўламиз.

Купидон - алдамчи, моддий қувватнинг хизматкорларидан бири, агар бутунлай Кришна онгига фарқ бўлсак, Купидон камонлари билан юрагимизга жароҳат етказа олмайди. Унинг бунга кучи етмайди. Харидас Тхакур бошидан ўтган ҳодиса бунга мисол бўла олади. Харидас Тхакур ёш йигит пайтида чиройли ясаниб олган гўзал фоҳиша ярим тунда унинг олдига келиб, ўзини таклиф қилади. Харидас Тхакур унга -"Майли, ўтириб тур, мен аввало Ҳаре Кришна мантрамни такрорлаб бўлай, кейин сени рози қиламан!" - дейди. Тасаввур қилиб кўринг! Ярим тунда ёш Харидас Тхакур олдида гўзал, ёш жувон кўз тикиб ўтирса-ю, у бамайлихотир мантра айтиб ўтирса: - Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре/Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре. У мантра айтишни сира тарк этмади, ва фоҳиша аёлнинг истаги рўёбга чиқмади.

Демак, агар Кришна онгига бутунлай фарқ бўлсак, Купидон бизни жалб эта олмайди. Худонинг солиҳ хизматкори олдида минглаб гўзал аёллар туриши мумкин, аммо улар унинг хиссиётини кўзғата олмайди. Солиҳ уларда Кришна қудратининг намоён бўлганини кўради. "Буларни Кришна яратиб қўйибди, - ўйлайди у, - улар Кришнага хизмат қилиб, Унга роҳат бағишлашлари керак".

Содиқ хизматкорнинг вазифаси - уларнинг даврасида лаззатланиш эмас, барча чиройли аёл танасидаги руҳларни Кришнага хизмат қилишга жалб қилишдир. Содиқнинг қалбига Купидон камонлари санчилмайди, чунки у ҳамма нарсани Кришна билан боғлиқ ҳолда кўради. Ҳақиқий таркидунёлик мана шундай бўлади. У ўз хиссиёти талабларини қондириш учун ҳеч нарсани қабул қилмайди, аксинча, уларни Кришна учун ишлатади ва ҳар кимни Кришнага хизмат қилишга жалб этади. Кришнани англаш усулининг моҳияти мана шундан иборат.

Руҳий устоз.

Ҳақиқий ва сохта эътиқод

Лос-Анжелес, 1968 йил 30 декабрь. Лос-Анжелес газеталаридан бирининг мухбирига берган интервьюсида Шрила Прабхупада охириги пайтларда пайдо бўлаётган,- одамларга куч, қудрат, соғлиқ, барча касаллик ва муаммолардан дарров халос этишини, руҳий баркамолликка эришишининг осон йўлини кўрсатишини ваъда берувчи кўплаб "гуру" - руҳий устозларга ўз муносабатини билдирди. Шу пайтдаги мавжуд бўлган жуда кўп сохта диний оқимларни фош этади. "Ўзини Худо деб билган киши - энг пасткаш, ярамас одамдир" - дейди у.

Мухбир. Билишимча, газетамизнинг кўплаб обуначилари, умуман Қўшма Штатлардаги одамларнинг кўпчилиги охириги вақтларда саросимага тушиб қолганлар: ўзларини "Худо" ёки "гуру" деб атайдиган одамлар кўпайиб кетдилар, улар мамлакатимизда худди баҳордаги кўзикоринлардек ҳар ер ҳар ерда пайдо бўляптилар, уларнинг айтишларича...

Шрила Прабхупада. Мен сизни ишонтириб айтаман-ки, уларнинг барча айтганлари бўлмағур гаплар.

Мухбир. Бу ҳақда батафсилроқ тўхталиб ўтишнинг иложи борми?

Шрила Прабхупада. Бунга яна шуни қўшимча қилишим мумкин - улар ҳаммаси ярамас одамлар.

Мухбир. Медитация учун мантра сотишда шуҳрат қозонган киши ҳам шулар қаторига қирадимми?

Шрила Прабхупада. Очиқ айтаманки, у уччига чиққан фирибгар, ундай қаллобни ҳали дунё кўрмаган.

Мухбир. Сиз бу фикрингизни изоҳлаб беролмайсизми, чунки газетхонларимиз...

Шрила Прабхупада. Қилаётган ишларига қараб унинг энг пасткаш одамлигини билиб олиш мумкин. Уни билишнинг ҳатто кераги ҳам йўқ, чунки қилаётган ишлари унинг кимлигини кўрсатиб турибди. Фақат бир нарса мени ҳайратга солади: одатда ғарбий давлатларда юқори маданиятли, онгли одамлар яшайди, деб айтишарди, - нимага улар мана шундай одамларнинг алдовига учиб юрибдилар?

Мухбир. Менинча, ҳозир одамлар қандайдир ғайриоддий нарсани кутяптилар, айти пайтда шунга ўхшаган нарсани таклиф қиладиган

одамлар пайдо бўлишди.

Шрила Прабхупада. Ҳа, одамлар жуда арзонгина нарсани истайдилар уларнинг айби ҳам мана шунда. Биз шогирдларимизни ҳеч қачон ундай нарсаларга ўргатмаймиз. Биз талаб қиладиган биринчи шартимиз - инсоннинг маънавий бойликка эга бўлиши. Шунини тушуна оласизми? Маънавий қонун-қоидаларга амал қилмайдиганларга фотиҳа ҳам бермаймиз ва уларни жамиятимизга қабул қилмаймиз ҳам. Сохта "гуру"лар эса одамларга: - "Хоҳлаган нарсангизни қилишингиз мумкин. Ўттиз беш доллар тўланг, сизга мантра бераман" - дейди. Гап нимада эканини тушунапсизми? Одамларнинг ўзлари алданишни истайдилар, натижада мана шундай қаллоблар пайдо бўлади. Одамлар ҳеч қандай қонун-қоидаларга амал қилишни истамайдилар. Уларнинг пули кўп, шунинг учун улар ўйлайдиларки, "Пулини тўлаб хоҳлаган нарсамизга эриша оламиз".

Мухбир. "Ҳозирок жаннатга тушишни истайман!"

Шрила Прабхупада. (Кулиб,) Ана холос. Бу мутлақо бемаънилик-ку.

Мухбир. Нимага ҳозирги пайтда ёшлар шарқий динларга кўпроқ муножаат қилиб қолдилар, албатта бу ҳақда менинг ўз фикрим ҳам бор.

Шрила Прабхупада. Чунки моддийлик, дунёвийлик асосида қурилган ҳаётингиз уларни қониктирмай қўйяпти. Айниқса мана шу ерда, Америкада, роҳатланиб яшаш учун ҳамма нарса мавжуд. Сизларда озиқ-овқат, аёллар, ичимликлар, турар жой - ҳаммаси етарли. Аммо, шунга қарамай мамлакатингизда йўлдан адашган, ҳаётдан норози одамлар камбағал ҳисобланган Ҳиндистондагига қараганда анча кўп. Тўғри Ҳиндистон моддий жиҳатдан қашшоқ, аммо улар ўзларининг қадимий маънавий қадриятларини, маданиятини авайлаб сақламоқдалар. Шунинг учун уларнинг ташвишлари сизларникидан анча камроқ. Бу шундан далолат берадики, дунёвий, моддий таракқиёт ўз-ўзидан одамларга осойишталик олиб кела олмайди, уларни ҳаётларидан мамнун қила олмайди. Ўз ҳаётида ҳақиқатан ҳам осойишталикка эришишни истаган киши маънавий ҳаётга, рухий ҳаёт йўлига кириши керак. Фақат шундагина ҳақиқатан ҳам бахтли бўлиш мумкин. Бу ерда эса одамларнинг ҳаммаси ғафлат ботқоғига ғарқ бўлган. Уларнинг ҳеч нарсадан умидлари йўқ. Улар қаерга бораётганини билмайдилар. Уларнинг ҳаётларида "инсон" деган номга арзигулик мақсадлари ҳам йўқ. Аммо, рухий ҳаёт йўлига кирган киши нима қилаётганини, қаерга бораётганини билади. Унинг ҳаёти ҳам, мақсади ҳам, бораётган йўли ҳам ойдin.

Мухбир. Бошқача қилиб айтганда, сизнингча, ғарбий динларда - на синагоғларда, на черковларда ва на бошқа жойларда одамлар ҳақиқий

рухий кадриятларни топа олмаптилар? Балки бу ерда тарғибот қилинаётган таълимотларни мукамал эмас деб ҳисобларсиз? Ёки черковлар ўзларининг соф таълимотларини бузиб кўрсатяпти деб ўйлаясизми?

Шрила Прабхупада. Мисол учун Библияни олайлик. У қачонлардир ёзилган ва саҳрода яшайдиган оддий, содда одамлар учун мўлжалланган. У пайтда одамларнинг илми жуда паст эди. Таврот ёзилган пайтларда одамларга -"Худо бор, У бутун борликни яратган!"- дейишнинг ўзи кифоя эди. Тўғрими? Аммо ҳозир, илм-фан ривожланган пайтда одамлар оламнинг қандай яратилганини батафсил тушунишни истайдилар. Тушунасизми? Афсуски, Библияда мана шу нарсалар батафсил тушунтирилмаган. Черков эса бунга бирор нарсани қўшишга ожизлик қияпти. Одамлар уларнинг таълимотидан қониқмаяптилар. Шунчаки черковга бориш ва Худога илтижо қилиш уларни қониқтирмапти.

Бундан ташқари дин намоёндаларининг ўзлари энг асосий диний қоидаларга риоя қилмаяптилар. Масалан, Тавротда ўн қоида берилган, улардан бирида:- "Ўлдирма!" дейилган. Аммо, ўлдириш христианлар учун одатдаги иш ҳисобланади. Дин намоёндалари қассобхоналар мавжудлигига эътибор бермаяптилар ва ҳатто "ҳайвонларнинг жони(руҳи) йўқ" деган аҳмоқона хулосага келганлар. Худди бўри билан бузоқча ҳақидаги масалдагидек.

Биз улардан "Нега ўлдиришдек катта гуноҳга йўл қўйяпсизлар?" деб сўрасак, диндорлар бу масалани муҳокама қилишдан бош торгадилар. Ҳаммаси бундан ўзини олиб қочадилар. Демак, улар онгли равишда Худонинг Ўзи нозил қилган ўн қоидани, қонунни бузаяптилар. Шундай экан уларда қаердан ҳам диндорлик, иймон, эътиқод бўлсин? Ахир: - "Ўлдирма!", деб аниқ ёзилган-ку! Нега улар ўлдиришда давом этияптилар? Сиз бунга қандай жавоб берасиз?

Мухбир. Сиз мenden сўраяпсизми?

Шрила Прабхупада. Ҳа.

Мухбир. "Ўлдирма!" деган, албатта асосий ахлоқ нормаларидан бири ҳисобланади. Бу буюк қонун, ва у ҳамиша долзарб муаммо. Аммо одамлар бунга унча эътибор бермайдилар...

Шрила Прабхупада. Тўғри. Одамлар дин билан унча қизиқмайдилар, қизиқсалар ҳам фақат бошқаларга кўз-кўз қилиш учун қизиқадилар. Агар сиз дин қоидаларига амал қилмасангиз, қандай қилиб бирор диндаман деб айта оласиз? Сизнинг диндорлигингиз нимада ўзи?

Мухбир. Мен сизга жавоб беришдан ожизман. Аксинча, сизнинг фикрингизга тўла қўшиламан. Дин қоидаларига амал қилмай туриб бирор

диндаман дейишнинг ҳеч қандай маъноси йўқ. "Ўлдирма!". "Мендан бошқа бирор Илоҳга сиғинма!", "Яқин одамингнинг молига кўз олай-тирма!", "Ота ва онангни хурмат қил!"... Буларнинг ҳаммаси ажойиб нарсалар...

Шрила Прабхупада. "Яқинингнинг хотинига кўз тикма!"... Ким ҳозир шу қоидага амал қилади?

Мухбир. Камдан-кам одам.

Шрила Прабхупада. Шунда қандай қилиб ўзларини диндор дея оладилар? Ҳеч қандай дин қоидаларига амал қилмайдиган жамият аъзолари хайвонлар тўдасидан фарқ қилмайди.

Мухбир. Хўп. Сиздан яна бир нарса ҳақида сўрашга ижозат беринг: мана шу ўн қоида ҳақида сизнинг тушунчангиз ва христианларнинг тушунчаси орасида фарқ борми?

Шрила Прабхупада. Ҳеч қандай фарқ йўқ. Аммо, аввал айтганимдек, мана шу ўн қоидага ҳеч ким қатъий амал қилмайди. Мен эса уларга "Худонинг қонунларига бўйсунинг, амал қилинг!" дейман ҳолос. Мен фақат шунга даъват қиламан.

Мухбир. Яъни сиз одамларни диний қоидаларга амал қилишга чақиряпсиз.

Шрила Прабхупада. Ҳа, мен христианларни индуc бўлишга чақираётганим йўқ, мен шунчаки:- "Сизлар ўз динларингиз қоидаларига амал қилинг!" -деяман. Менинг вазифам шундан иборат. Мен уларга: -"Сизнинг динингизда Худо йўқ, Худо фақат бизнинг таълимотимизда бор!"- деяётганим йўқ. Мен шунчаки уларга: - "Худонинг қонунларига риоя қилинг!"- дейман, ҳолос. Мен: - "Худонинг номи Кришна, Унинг бошқа номлари йўқ, шуни тан олишингиз керак!" - деяётганим ҳам йўқ. Асло. Мен уларга "Худонинг амрига бўйсунинг, Уни севишга ҳаракат қилинг!" -дейман, ҳолос.

Мухбир. Менга фикримни бошқача қилиб ифодалашга ижозат берсангиз. Агар сиз ҳам худди иуда ва христианлар тарғибот қилаётган нарсаларга даъват қилаётган бўлсангиз, нега бу ёшлар, нафақат ёшлар кўпчилик одамлар шарқий динларга берилиб кетяптилар? Агар уларнинг қонунлари ғарбий динларникидан фарқ қилмаса, нега айнан шарқий динларга берилиб кетяптилар?

Шрила Прабхупада. Чунки иудаизм ва христианлик ҳозирги ҳаётда дин қонунларига қандай амал қилиш кераклигини тушунтириб беролмайди. Мен эса айнан шунга ўргатяпман.

Мухбир. Яъни сиз, одамларга инсон руҳининг кундалик ҳаётда тўла баркамолликка эришишига ёрдам берасиз.

Шрила Прабхупада. Библия ҳам, "Бҳагавад Гита" ҳам одамларга Ху-

дони севишни ўргатади. Аммо бугунги диндорлар одамларга Худони севишни ўргатмаяптилар. Мен эса одамларга қандай қилиб Худони севиш мумкинлигини ўргатаяман, - фарқимиз мана шунда, холос. Мана шу барча ёшларни бизнинг жамиятимизга жалб этипти.

Мухбир. Хўп. Демак, мақсад битта, фақат унга эришиш йўллари ҳар хил?

Шрила Прабхупада. Йўқ, мақсад ҳам, йўл, усул ҳам бир хил. Аммо дин раҳбарлари шу усулни ҳаётда, амалда қандай қўллаш кераклигини ўргатмаяптилар, мен эса шунга ўргатаяман.

Мухбир. Мен сиздан ҳозирги пайтда жуда муҳим бўлган бир муаммо ҳақида сўрамоқчийдим. Эркак ва аёлларга Худони севишга ва Унинг ўн қондасига амал қилишга ҳалақит бераётган энг катта муаммо ... аниқроқ қилиб айтадиган бўлсак, жинсий алоқа, ҳирсий эҳтирос муаммоси. Мен буни яққол кўришиб турган нарса деб ўйлайман. Ҳаммамиз буни ўз ҳаётимизда кўрганмиз.

Шрила Прабхупада. Ҳа, ҳаммамиз.

Мухбир. Аммо, наҳотки ғарбий диний қонунларда мана шу муаммони ҳал қилишда ёшларга ёрдам берадиган йўл йўқ. Мен ўзим буни бошимдан кечирганман. Бу ҳамманинг ҳам бошидан ўтган. Сизнинг таълимотингиз ёшларга бу муаммони ҳал қилишда бирор ёрдам берадими? Қандай қилиб?

Шрила Прабхупада. Мен шогирдларимдан никоҳдан ўтишларини ўтиниб сўрайман. Шогирдларимнинг ўз гунаҳлари билан шунчаки яшашларига йўл қўймайман. Мутлақо. Сиз уйланиб, ҳақиқий инсонлардек тўғри ҳаёт кечиришингиз лозим.

Мухбир. Ёш ўспиринлар-чи? Ўн тўрт, ўн беш, ўн олти яшар болалар-чи?

Шрила Прабхупада. Биз ўспиринларни ўз ҳиссиётларини назорат қилишга, брахмачарий(жинсий ҳаётни рад қилиб яшашга) ўргатамиз. Ведавий қонунларга асосан йигит йигирма тўрт йигирма беш ёшга, қиз бола эса ўн олти, ўн етти ёшга етганда никоҳ қилинади. Улар Кришнани англаш жараёнида руҳий лаззат олаётганлари учун, уларни жинсий алоқадан олинадиган лаззатдан кўра юксакроқ нарсалар жалб этади. Биз "Аёллар билан алоқа қилманг!" ёки "Жинсий ҳаётни умуман эсингиздан чиқаринг!" -демаймиз. Асло, аммо бизда ҳамма нарса улуғвор қонунларга, Худони англаш қонунларига бўйсундирилган, шунинг учун бизда ундай муаммолар кам.

Мухбир. Демак, сизнинг шогирдларингиз ҳеч қийналмай: - "Мен унга яқинлашмайман!" - дея оладиларми? Ёки уларда жинсий алоқа лаззатининг ўрнини босадиган бошқа нарса борми?

Шрила Прабхупада. Албатта, уларда юксакроқ лаззатга - Кришнани англаш лаззатига интилиш бор. Ва мана шу интилиш уларга ёрдам беради. Мен ғарбий эркак ва аёлларни ҳирсий эҳтиросларини жиловлашга ўргатаман. Бу ерда кўриб турган шогирдларимнинг барчаси америкаликлар. Мен уларни Ҳиндистондан олиб келганим йўқ.

Мухбир. Мен мантралар сотиш билан донг таратган гуру сингари одамларга нисбатан муносабатингизни билмоқчийдим. Ўша гуру кўп одамларни ўзидан бездириб бўлди, шу ҳисобдан мени ҳам. Менинг кизим ҳам кўп вақтгача унинг издошлари орасида эди. Унинг жуда хафсаласи пир бўлган.

Шрила Прабхупада. Буни психологик жиҳатдан шундай изохлаш мумкин-ки, ғарбий давлатларда одамлар, айниқса ёшлар руҳий ҳаётга интиладилар. Агар бирор киши келиб менга: -"Свамиджи, мени ўзингизга шогирд қилиб олинг!" - деса, унга: - бунинг учун тўрт қоидага амал қилишингиз лозим:-гўшт емаслигингиз, қимор ўйнамаслигингиз, маст қиладиган нарсалар истеъмол қилмаслигингиз ва зино қилмаслигингиз лозим!" -дейман. Кўплар бу шартларни қабул қила олмай кетиб қоладилар. Аммо, ўша мантра сотувчи одам эса ҳеч қандай шарт қўймайди. У худди "Хоҳлаган ишингизни қилишингиз мумкин, фақат мана бу дорини ичсангиз бас, тузалиб кетасиз!"- дейдиган врачга ўхшайди. Албатта шундай врач дарров шуҳрат қозониб кетади.

Мухбир. Ҳа. Унинг бундай даволашидан қанча одамлар бекорга ўлиб кетадилар, аммо барибир ҳамма унга бораверади.

Шрила Прабхупада. Ҳа. Аммо ҳақиқий врач: - "Уни ема, буни қилма!" - деб ҳар хил шартлар кўяди. Одамларга бундай гаплар ёқмайди, улар дарддан осонгина кутулгилари келади, ана шундай пайтда ҳар хил каллоблар пайдо бўлади ва уларни лақиллатади. Улар мана шу имкониятдан фойдаланиб оладилар, чунки одамларнинг ўзлари алдангиси келади.

"Бу имкониятдан фойдаланиб қолиш керак"- деб ўйлайди фирибгар қаллоб. Тушуняпсизми? Шундай қилиб, улар одамларни йўлдан ура бошлайдилар: - "Сен - Худосан, сизларнинг ҳар бирингиз Худосизлар. Шунчаки буни эсингиздан чиқаргансизлар. Мана шу мантра ни такрорланг, шунда Худога айланасиз. Чексиз қудратга эга бўласиз. Ҳиссиётингизни жиловлашнинг ҳожати йўқ. Ароқ ичиб маст бўлишингиз, бемалол жинсий алоқа қилишингиз, умуман хоҳлаган нарсангизни қилишингиз мумкин".

Одамларга ўзи шу керак: -"Ўн беш минут медитация қилиш билан Худо бўлсам, атиги ўттиз беш долларга-я!" Бунга миллионлаб

одамлар рози бўладилар. Америкаликлар учун ўттиз беш доллар катта пул эмас. Аммо, уни миллионга кўпайтирсак, ўттиз беш миллион доллар бўлади...

Биз ҳеч қачон бундай кўзбўямачиликка йўл қўймаймиз. Биз, агар ҳақиқатан ҳам рухий ҳаёт билан яшашни истасангиз, белгиланган шартларга амал қилишингиз керак, деймиз. "Ўлдирма!" - дейилган Худонинг қонунида. Шунинг учун мен ҳеч қачон -"Ўлдираверинг, ҳайвон ҳеч нарсани сезмайди, унинг жони йўқ!"- демайман. Одамларни алдашга ҳаққимиз йўқ, тушуняпсизми?

Мухбир. Ана шундай ҳолларни кўриб жуда кўп ёшлар диндорлардан юз ўгирганлар.

Шрила Прабхупада. Шунинг учун бизга ёрдам беришга ҳаракат қилинг. Бизнинг ҳаракатимиз ҳақиқатан ҳам ажойиб. Бу сизнинг жамиятингизга жуда катта ёрдам беради. У бутун инсониятга ёрдам беради. Бу ҳақиқий рухий ҳаракат. Биз ҳеч кимни алдамаймиз. Бундан ташқари бу ҳаракат ҳақиқий, ишонарли, муқаддас манбаларга таянади.

Мухбир. Қандай ишонарли манбага?

Шрила Прабхупада. Кришнага, Худои Таолонинг Ўзига. Кришнани англаш фалсафасининг Ҳиндистонда миллионлаб издошлари бор: аҳолининг саксон фоизи. Ҳиндистонда хоҳлаган кишидан сўрасангиз, сизга Кришна ҳақида кўп нарса гапириб беради.

Мухбир. Кришнани англаш ҳаракати Америкада сезиларли муваффақиятга эришишига ишонасизми?

Шрила Прабхупада. Мен бу ерда кўрганларимдан шундай хулоса чиқариш мумкин-ки, бу ерда жуда катта имкониятлар бор. Биз одамларга: -"Ўз динингизни тарк этинг, бизнинг ҳаракатга қўшилинг!" деяётганимиз йўқ-ку. Биз: -"Ўз динингизнинг қоидаларига тўла амал қилинг, кейин, агар хоҳласангиз, биз билан бирга Худо илмини ўрганишингиз мумкин" деяпмиз. Институтни битказган студент диплом олгандан кейин чет элда илм олишни давом эттиради-ку. Нега шундай бўлади? Чунки инсон ўз билимини оширгиси келади. Худди шундай агар сиз хоҳлаган диннинг муқаддас китоби қонунларига амал қилсангиз Худо ҳақидаги илмга эга бўласиз. Агар Кришнани англаш жамияти Худо ҳақидаги илмингизни оширишига ишонсангиз, нимага бизга қўшилмайсиз? Агар ҳақиқатан ҳам ягона Худога ишонадиган бўлсангиз, -"Йўқ, мен христианман" ёки "Мен иудаман, сизнинг орангизда ўтира олмайман"- дейсизми? Ёки: -"Мен сизга бизнинг черковда Худо ҳақида гапиришингизга йўл қўя олмайман" - дейсизми? Агар Худога ишонсангиз, мен ҳам ўша Худо ҳақида гапир-

сам, бунга қандай монелик қилишингиз мумкин?

Мухбир. Мен сизга бутунлай қўшиламан.

Шрила Прабхупада. Мен Худонинг ягоналигига имон келтирган, Уни англашга ҳаракат қиладиган ҳар қандай одам билан учрашишга тай-ёрман. Биз бутун инсоният келажаги, равнақи, осойишталиги йўлида фаолиятимиз режаларини муҳокама қилишимиз мумкин. Аммо одамлар ҳалиям тор фикрлайдилар. Агар инсон қайси динда бўлса ҳам қалбида Худога муҳаббат уйғота олса, унинг дини - ҳақиқий диндир. Аммо дини Худога эмас, бу дунё нарсаларига боғланиш уйғотса, унинг қадри нимада?

Мухбир. Сиз ҳақсиз.

Шрила Прабхупада. Бу бизнинг энг асосий меъзонимиз - сиз қалбингизда Худога нисбатан муҳаббат уйғотишингиз лозим. Биз "сиз ислом, ёки христиан, ёки иудаизм динига ишонишингиз лозим!" - демаймиз. Бизни фақат бир нарса қизиқтиради: сиз қалбингизда Худога нисбатан муҳаббат уйғота олдингизми? Аммо одамлар: "Худо борми, мен ўзим Худоман" дейишади. Тушунайсизми? Ҳозир ҳар бир одамга: - "Сен ўзинг Худосан!" - деб уқтиришяпти.

Мухбир. Эсимда, жуда машҳур бурни пучуқ бир гуру бор эди, у ҳамиша кулиб юрарди... Ана шу гуру ўлиши олдидан "Мен - Худоман!" - деб эълон қилганди.

Шрила Прабхупада. У Худо эмишми? Яна бир ярамас, қаллоб. Кўряпсизми - ҳар ким ўзини Худо дейди. У ҳам ўзини Худо деган. Демак одамлар Худонинг қандай эканини мутлақо билмайдилар. Масалан, мен сизнинг олдингизга келиб, "Мен - Америка президенти-ман." - десам, менга ишонасизми?

Мухбир. Ишонмасам керак.

Шрила Прабхупада. Эҳ ярамаслар. Одамлар уларнинг Худоман деганига ишонадилар, чунки, улар Худо ҳақида ҳеч нарса билмайдилар.

Мухбир. Агар биров олдингизга келиб, ўзини Худо деб таниш-тирса, ўта кетган бемаънилиқ бўлади.

Шрила Прабхупада. Аммо, унинг Худолигига ишонган одам ҳам ундан бадтар ярамас, аҳмоқ. Ўзини Худо деб санайдиган одам - энг па-сткаш ярамас. Қаллоб. Унинг алдовига учган одам ҳам ундан афзал эмас. У Худонинг қандай эканини билмайди. У Худони арзонгина бозордан сотиб олиш мумкин деб ўйлайди.

Мухбир. Албатта, ахир ғарбий динлар:- одамни Худо Ўзига ўхшаган қилиб яратган, деб ўргатишади-да. Демак, Худо ҳам одамга ўхшаган бўлиши керак.

Шрила Прабхупада. Сизда шунча олимлар бор-ку? Нега улар Худо-

нинг асл қиёфаси қандай эканини, У кимга ўхшаши кераклигини аниқламайдилар? Нега шундай институт йўқ? Илмий текшириш, технология,... шунча институтларингиз бор. Аммо Худонинг кимлигини аниқлайдиган институт қаерда? Шундай илмий маскан борми?

Мухбир. Очигини айтсам, айнан ҳозир бизда ана шундай институт йўқ.

Шрила Прабхупада. Гап шунда-да. Кришнани англаш ҳаракати - Худо илмини ўргатувчи институтдир. Агар биз билан бирга Худо илмини ўрганишга киришсангиз, қандайдир ярамасларнинг "мен - Худоман" деган гапларига ишониб ўтирмайсиз. Ҳақиқий Худонинг кимлигини, қандайлигини билиб оласиз. Биз бу моддий табиатдан ташқарида бўлган илоҳий табиат ҳақида илм берамиз. Моддий табиат пайдо бўлади, кейин йўқолиб кетади, аммо Худо ва Унинг руҳий қуввати, табиати мангу. Бизлар, барча тирик зотлар ҳам мангумиз: Бизнинг аввалимиз ҳам, охиригимиз ҳам мавжуд эмас. Кришнани англаш ҳаракати бизга ана шу мангу, руҳий оламга, Худонинг даргоҳига қандай эришиш мумкинлигини ўргатади.

Мухбир. Аслини олганда ҳамма ҳам шунга интилади.

Шрила Прабхупада. Ҳа, ҳамма шунга интилади. Ҳар бир одам бахтга интилиб яшайди - бу ҳар бир тирик зотнинг қонуний ҳуқуқи. Аслида инсон бахт учун яратилган, аммо у ана шу бахтга қандай эришишни билмайди. У тўрт хил азоб: - туғилиш, кексалик, касаллик ва ажалга маҳкум бўлган бу дунёда бахт излаб юрибди. Олимлар ўзлари ҳам бахтли бўлишга интиладилар, бошқаларни ҳам бахтли қилгилари келади. Аммо қайси бир олим мана шу қариллик, касаллик, ажал ва қайта туғилишларни енга олди? Бирор киши шуларни енга олдими?

Мухбир. Йўқ, албатта.

Шрила Прабхупада. Нимага? Нимага улар шунга йўлаб кўрмайдилар? "Биз шунча тараққиётга эришдик, аммо нимага ҳалигача мана шу тўрт муаммодан бирортасини ҳал қила олмадик?" Ҳа, бирортасини ҳам. Шунга қарамай улар ўзларининг кашфиётлари билан, технологиялари билан гердайдилар. Аммо, асосий тўрт муаммо - ечилмай қоляпти-ку. Тўғрими? Олимлар тиббиётда катта муваффақиятга эришганлар, аммо - "Энди ҳеч ким касал бўлмайди?" - деб айта оладиларми, шундай дори яратдиларми? Йўқ. Шундай экан қандай тараққиёт ҳақида гап бориши мумкин? Аксинча, ҳозир жуда кўп касалликлар пайдо бўляпти. Улар атом бомбаси ихтиро қилдилар. Бунинг нимаси яхши? Бу шунчаки ўлдириш қуроли. Ўлимдан сақлаб қоладиган бирор нарса йўлаб топдиларми? Ана шундай кашфиёт ҳақиқий кашфиёт бўларди. Одамлар ҳар секунд сайин ўляптилар,

олимлар эса уларнинг ажалини тезлаштирадиган қурол ўйлаб топишди. Мана сизга ҳақиқат. Мана шу уларга обрў олиб келадими? Аммо ажални тўхтатадиган усулни ҳалигача тополганлари йўқ.

Яна улар аҳолининг кўпайишига қарши курашяптилар. Бунга қарши улар нима таклиф қиляптилар? Минут сайин аҳоли юз кишига кўпайяпти. Статистика маълумотлари шундай. Туғилишга қарши ҳақиқий омил йўқ, худди шунингдек ажалга, касалликларга ва кексайишга қарши ҳеч қандай илож тополмадилар. Ҳатто Эйнштейндай буюк олим ҳам кексайиш ва ажалдан қутула олмади. Нимага у кексалигини тўхтатиб қола олмади? Ҳар бир одам ўзининг ёшлигини сақлаб қолишга интилади, аммо бунинг йўли борми? Олимлар бу муаммони ҳал қилишга уриниб ҳам кўрмайдилар, чунки, бу муаммони ҳал қилиш уларнинг кўлидан келмайдиган иш. Улар фақат одамларни йўлдан урадилар, холос. Аммо Кришнани англаш жараёни ҳаётдаги барча муаммоларни ҳал қилишни таклиф этади. Бу ҳақдаги илм "Бҳагавад Гита"да берилган. Олимлар шуни тушунишга уриниб кўрсинлар. Атиги тажриба юзасидан уриниб кўрсинлар.

Рухий устоз қандай бўлиши керак?

Рухий устоз ҳеч қачон "Мен - Худоман" деб айтмайди. Рухий устоз - "Мен Худонинг хизматкори, қулиман" дейди. 1973 йил сентябрида Стокгольм Университетида қилган маърузасида Шрила Прабхупада ведавий муқаддас китоблар асосида рухий устоз эга бўлиши лозим бўлган саккиз асосий сифатни таърифлаб берди. Шу сифатлар билан танишиб ҳақиқий устозларнинг қаллоблардан фарқини билиб олишимиз мумкин.

Рухий ҳаёт йўлига кириш учун икки нарса зарур. Шри Чайтанья Махапрабху айтганидек, биз биринчидан, Худонинг марҳаматига, иккинчидан - рухий устознинг марҳаматига муҳтожмиз:

*брахманда бхрамите кона бхагйаван жива
гуру-кришна-прасаде пайа бхакти-лата-биджа*

Тирик зотлар ўз таналарини алмаштириб, бир танадан иккинчи танага, бир жойдан иккинчи жойга, бир сайёрадан иккинчи сайёрага ўтиб, моддий олам бўйлаб сарсон-саргардон бўлиб юрадилар.

браҳманда бҳрамите: улар моддий олам бўйлаб айланиб юрадилар. Мангу руҳнинг бир танадан бошқа танага, ва бир сайёрадан бошқа сайёрага ўтиб юриши ҳақидаги илм ҳозирги замон олимларига маълум эмас. Биз бу илмни "Бошқа сайёраларга енгил саёхат" асаримизда тушунтириб берганмиз.

Агар руҳий устозингиз бўлса, у бу сайёрадан руҳий оламга, сон саноксиз руҳий сайёралар мавжуд бўлган Вайкунтҳалокага ўтишингизда ёрдам беради. Руҳий оламдаги энг олий сайёра - Голока Вриндавана деб аталувчи Кришнанинг сайёраси. Кришнани англаш ҳаракати шу Голока Вриндавана, Кришналока сайёрасига қандай эришиш мумкинлигини ўргатади. Бу бизнинг мақсадимиз.

Моддий ва руҳий олам бир-биридан нимаси билан фарқ қилади? Фарқ шундаки, бу моддий оламда, ўзингиз мангу бўлишингизга қарамай, ҳар хил таналарни алмаштиришга мажбурсиз. *аджо нитйаҳ шашивато "йам пурано на ханйате ханйамане шарире*. Моддий танангиз ҳалок бўлганда ўзингиз ўлмайсиз, аммо 8 400 000 хил таналардан бирига ўтасиз. Сувда яшовчиларнинг 900 000 тури, дарахт ва ўсимликларнинг 2 000 000 тури, 1 100 000 ҳашарот турлари, кушларнинг 1 000 000 тури ва ҳайвонларнинг 3 000 000 тури мавжуд. Шунча таналардан ўтгандан кейин ниҳоят инсон танасига эга бўласиз. Энди сиз яна бошқа тана алмаштириб, қуйи ҳаёт турларига қайтасизми, ёки руҳий оламга, руҳий сайёра Голока Вриндаванага кўтариласизми, - бу фақат ўзингизга боғлиқ. Икки йўлдан қайси бирини танлаш - фақат сизнинг ҳуқуқингиз. Инсон танаси сизга шундай имконият беради. Бошқа таналарда бутунлай моддий табиат қонунлари ҳукмронлиги остида бўласиз, лекин табиат инсон танасини ҳаёти қилганидагина, сиз мана шундай танлаш имкониятига эгасиз. Буни "Бҳагавад Гита" ҳам тасдиқлайди(9.25.)

*йанти дева-врата деван питри йанти-питри-вратаҳ
бхутани йанти бхутеджйа йанти мад-йаджино "пи мам*

Дева-лока, яъни ҳаёт шароити жуда юқори ва узоқ яшайдиган фаришталарнинг сайёрасига кўтарилишни истайдиганлар фаришталарга сиғинадилар. Агар истасангиз, Питрилокага, арвоҳлар сайёрасига, ёки бўлмаса Кришнанинг Ўзи яшайдиган сайёрага ўтишингиз мумкин*йанти мад-йаджино "пи мам*). Ҳаммаси бу ҳаётда қилган ишларингизга боғлиқ. Энг яхшиси, яна самсара - "ўлиб-тирилиш"лар чархпалагига, бу моддий оламда бир танадан иккинчи танага, бир сайёрадан иккинчи сайёрага ўтиб юришлар тегирмонига тушиб қолмаслик.

"Самсара" деб моддий оламдаги ҳаётга айтилади. *бхутва бхутва*

пралийате: бир танада туғиласиз, унда бироз вақт яшайсиз, кейин уни тарк этишга мажбурсиз. Бошқа танага эга бўласиз, унда ҳам бироз вақт яшайсиз, кейин яна бошқа танага ўтасиз. Мана шу самсара деб аталади.

Моддий дунёдаги ҳаётни *даванала*, ўрмонга кетган ёнғинга қиёслайдилар. Маълумки, ўрмонга ҳеч ким атайлаб ўт бермайди, аммо барибир ёнғин тез-тез бўлиб туради. Худди шундай моддий оламда ҳеч ким бахтсиз бўлгиси келмайди. Ҳар бЁр одам бахтли бўлишга интилади, аммо ҳар ким ҳам турли бахтсизликларга мубтало бўлади. Қадимдан то бизнинг давримизгача дунёда ахён-ахёнда урушлар бўлиб туради, гарчи одамлар бор кучларини ишга солиб бунинг олдини олишга интилсалар ҳам. Менинг ёшлик пайтимда Миллатлар Лигаси бор эди. 1920 йилда, биринчи жаҳон урушидан кейин ҳар хил давлатлар жаҳонда тинчликни сақлаш учун Миллатлар Лигасини ташкил қилгандилар. Ҳеч ким урушни хоҳламаган эди, шунга қарамай, яна ўрмонга ўт кетди - Иккинчи жаҳон уруши бошланди. Ҳозир Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ташкил қилинган, аммо барибир Вьетнамда, Покистонда ва бошқа кўп ерларда урушлар давом этапти. Сиз тинчликни сақлашга қанча уринсангиз ҳам, моддий табиат уларнинг барчасини чиппақка чиқаради. Урушлар муқаррар нарсалардир. Қарама-қарши ҳиссиётларни йўқотиб бўлмайди, қаршиликлар фақат халқлар орасида эмас, айрим одамлар орасида ҳам мавжуд: - кўни-кўшнилар орасида, эр-хотин орасида, ота-она ва фарзандлар орасида. Қарама-қаршилик, душманлик тугамайди. Мана шуни ўрмон ёнғини - *даванала* дейдилар. Ҳеч ким ўрмонга атайлаб ўт қўйиш учун бормайди, аммо қуриган бамбук таёқлари шамолда бир-бири билан ишқаланишидан ўт чиқади ва ўрмонга ўт кетади. Худди шунингдек, гарчи бахтсиз бўлишни истамасак ҳам, ҳатти-ҳаракатларимиз билан ўзимизга душман орттирамыз, натижада келишмовчиликлар ва урушлар келиб чиқади. Мана шу - самсара-даванала деб аталади.

Ўрмон ёнғини сингари, моддий тирикчиликнинг олови ҳеч қачон ўчмайди, мана шу оловдан сизни қутқаришга қодир одам руҳий устоз - гуру деб айтилади.

У сизни қандай қутқаради? Бунинг учун у нима қила олади? Яна ўша мисолга қайтамиз. Ўрмонга ёнғин кетганида уни челақлаб сув қуйиб ҳам, ҳатто у ерга ўт ўчирувчиларни юборсангиз ҳам ўчира олмайсиз. Бу қўлингиздан келмайди. Хўш, қандай қилиб шу оловни ўчирса бўлади? Бунинг учун сув керак, бир челақ, ёки бир цистерна эмас. Сув осмондан қуйилиши керак. Фақат осмондан ёққан узлуксиз ёмғиргина бу ашаддий оловни ўчира олади. Ёмғир эса илмий

тадқиқотларингизга ва тажрибаларингизга бўйсунмайди. Ёмғир фақат Парвардигорнинг марҳамати билангина ёғиши мумкин. Шунинг учун руҳий устозни булутга қиёслайдилар. Худди булут ёмғир сувларини куйгани сингари, руҳий устоз ҳам Олий Худо Шахсининг марҳамат ёмғирини ёғдиради. Булут сувларини денгиздан олади. У ўз сувларини эмас, денгиздан олган сувларни ёғдиради. Худди шундай руҳий устоз ҳам Олий Худо Шахсининг марҳаматини олиб келади. Мана шу қиёслаш тўғрисида фикр-мулоҳаза юритиб кўринг. Унинг ўзи марҳамат кўрсатмайди, Олий Худо Шахсининг марҳаматини келтириб беради. Руҳий устознинг белгиси, марҳамати шундай.

Руҳий устоз ҳеч қачон: -"Мен - Худоман, сенга ўз марҳаматимни кўрсатаман!" - демайди. Йўқ. Шундай дейдиган одам - руҳий устоз эмас, шунчаки ярамас, фирибгар. Ҳақиқий руҳий устоз: -"Мен Худонинг хизматкориман, мен Унинг марҳаматини олиб келдим. Ундан баҳраманд бўлиб бахтингни топ!" - дейди. Руҳий устознинг вазифаси шундан иборат. Уни худди почтальонга ўхшатиш мумкин. Почтальон сизга катта пул олиб келса, маълум-ки бу унинг пули эмас. Уни кимдир бошқа биров юборган, аммо у ўша омонатни эгасига ҳалол етказди: - "Мана, сизга пул олиб келдим. Марҳамат олинг!" - бу пуллар уники эмаслигини билсангиз ҳам, бундан жуда хурсанд бўласиз. Пулга жуда муҳтож бўлиб турганингизда почтальон отангиз ёки бошқа кимдандир пул олиб келса, албатта жуда хурсанд бўласиз. Демак, барчамиз моддий дунёнинг бешафқат оловида азоб чекаёпмиз. Руҳий устоз бизга Олий Парвардигордан омонат олиб келади, ва агар мана шу омонатни қабул қилсак, азоб-уқубатлардан қутулиб, чинакам бахтга эришамиз. Руҳий устознинг вазифаси мана шундан иборат.

самсара-даванала-лидҳа-лока- транайя карунйя-гҳанагҳанатвам пратасйя калйана-гунарнавасйя ванде гуроҳ шри чаранаравиндам
"Эй руҳий устоз, сен Парвардигорнинг марҳаматини олиб келдинг, шу боис сенинг олдингга қарздорман. Сен мени кутқариш учун келдинг, мен оёқларингга бош қўяман" - деб руҳий устоз олдида бош эгамиз. Руҳий устоз(гуру)нинг энг асосий белгиси - у бизнинг қалбимизда ёнаётган (нафс, эҳтирос)оловини ўчиришга қодир бўлган Худонинг марҳаматини олиб келади. Унинг айнан шу қобиляти уни бошқалардан ажратиб туради.

Бизларнинг ҳар биримизнинг қалбимиз ташвиш, хавотир оловида беаёв ёняпти. Моддий дунёнинг табиати шундай. Бизларнинг ҳар биримиз ҳамиша хавотирдамиз - ҳеч ким ҳам беҳавотир яшай олмайди. Ҳатто энг кичкина қушча ҳам мана шу хавотир туйғусидан озод эмас. Агар сиз унга озгина дон ташласангиз, уни чўқиб ейиш билан

бирга, тинмай ҳар томонга аланглайди: -"Биров мени ўлдиришга келаятгани йўқми?" Бу моддий дунёда ҳаёт шундай қурилган. Оддий одамлар бу ёқда турсин, ҳатто президент Никсон ҳам ҳамиша хавотирда. Бизнинг давлатда ҳатто Ганди ҳам ҳамиша ташвиш билан юрарди. Барча сиёсатдонлар ҳамиша ташвишли, хавотирда юрадилар. Улар жуда катта лавозимларни эгаллаган бўлишлари мумкин, барибир моддий дунёнинг ажралмас касали бўлган хавотир уларни тарк этмайди.

Агар сиз барча ташвишлардан қутулишни истасангиз, руҳий устознинг, гурунинг паноҳи остига киришингиз лозим. Агар унинг насиҳатлари ташвиш ва хавотирлардан қутулишда ёрдам берса, бу унинг ҳақиқий гуру эканидан далолат беради. Мана шу ҳақиқий мезон. Ҳаммага овоза бўлиб арзон шуҳрат қозонган гуруни изламанг. Ҳамма югурган нарса(мода) кетидан чопманг. Баъзи бировлар нодир наслдор ит сақлашга кизиқадилар. Агар сиз ҳам шунчаки, бошқалардан қолмаслик учун: -"Ҳамма ўзига устоз танлайди, мен ҳам танлайман. Мана менда ҳам гуру бор!"- деб юриш учунгина устоз танласангиз, бунинг фойдаси йўқ. Қалбингизда ёнаётган ташвиш - хавотирлар оловини ўчира биладиган устозни танлашингиз лозим. Бу ҳақиқий гурунинг биринчи, асосий белгиси.

Руҳий устознинг иккинчи сифати шундай таърифланган:
махапрабхоҳ киртана-нритйа гита вадитра-мадйан-манасо расена.

Ҳақиқий устоз ҳамиша Худованд Чайтанйа Махапрабху шуҳратини кўйлаб юради, бу унинг қиладиган энг асосий иши. *Махапрабхоҳ киртана-нритйа-гита.* Руҳий устоз ҳамиша Худонинг муқаддас номларини зикр қилиб юради, чунки моддий дунёнинг барча ташвишларидан озод қилувчи ягона восита ана шу.

Ҳозир ҳеч ким медитация(мууроқаба) қилишга қодир эмас. Фарбий давлатларда кенг тарқалган медитация - шунчаки ўз-ўзини алдашдир. Ҳозир биз яшаётган нотинч Кали(урушлар ва иккиюзламачилик) даврида медитация қилиш жуда мушкул. Шунинг учун муқаддас китоб(шастра)ларда шундай дейилган: *крите йад дхйайато вишнум.* Сатъя-юга(ҳақиқатгўйлик) даврида, одамларнинг умри юз минг йил бўлган пайтда, Валмики Муни олтмиш минг йил медитация қилиб руҳий баркамолликка эришган эди. Аммо ҳозир бизларнинг ҳеч қайсимиз олтмиш йил ёки ҳатто олтмиш соат яшашимизга қафолот беролмаймиз. Шу боис ҳозир медитация қилиш билан шуғулланишнинг иложи йўқ. Сатъя-югадан кейинги Трета-югада одамлар ведавий шастраларда кўрсатилгандек диний маросимлар ўтказиш билан шуғулланганлар. *третайам йаджато макхаих. Мак-*

хаиҳ сўзи "катта қурбонлик маросими" деганни билдиради ва унга жуда катта маблағ сарфланади. Ҳозир одамлар жуда камбағал ва ундай катта қурбонлик маросимларини ўтказиш олмайдилар. *двипара паричарийайам*. (Трега-югадан кейинги) Двипара-югада эҳромларда маъбудларга қимматбаҳо эҳсонлар қилинади, ҳозирги кунда бунинг ҳам илоҳи йўқ. Шу боис, ҳозир ҳаммага бошқа йўл, бошқа усул тавсия этилган: *калау тад дхари-киртанат* - Кали-юга даврида Худонинг муқаддас номларини зикр қилиш ёрдамида энг юксак руҳий камолотга эришиш мумкин. Халқаро Кришнани англаш ҳаракати Худонинг муқаддас номларини зикр қилиш усулини кенг тарқатишга мўлжалланган. Ҳамма биргаликда Худо номларини зикр қилиб, куйлаб рақсга тушадиган бу ҳаракатни Шри Чайтанья Махапрабху бошлаб берганди.

Бу ҳаракатнинг бошланганига беш юз йил бўлди. Бу ҳаракат Ҳиндистонда жуда ривожланган, ғарбий давлатларга эса бир неча йил аввал бу ҳаракатни олиб келдик. Эндиликда бу ерларда ҳам одамлар бу ҳаракатга қўшилиб ҳақиқий бахт нима эканлигини тоғиб кўряптилар. Бу - бизнинг ҳозирги давримизда руҳий камолотга эришишнинг ягона йўли.

Шунинг учун ҳам гуру Худонинг муқаддас номларини ҳаммаша зикр қилиш билан банд. *Махапрабхоҳ киртана-нритйа-гита* - у ҳаммаша куйлаб рақсга тушади. Агар у ўзи куйлаб рақсга тушмаса, қандай қилиб у шогирдларини бунга ўргата олади? Шундай қилиб, Руҳий устознинг биринчи белгиси - барча ташвишлардан халос этувчи насиҳатлар бериши; иккинчи белгиси - у ҳаммаша Худонинг номларини куйлаб, рақсга тушиб юради. *махапрабхоҳ киртана-нритйа-гита вадитра-мадйан-манасо расена* - руҳий устоз куйлаб рақсга тушганида, у бундан илоҳий лаззат олади. Агар лаззат олмасангиз рақсга туша олмайсиз. Одам ўзини рақсга тушишга мажбур қилиши қийин. Худонинг холис хизматкорлари ўз-ўзидан, табиий ҳолда рақсга тушганларини билмай қоладилар. Улар бундан илоҳий лаззат олганлари учун ҳам рақсга тушадилар. Бу ўргатилган кучукчаларнинг рақсга тушишарига ўхшамайди. Мутлақо. Улар илоҳий қувват таъсири остида рақсга тушадилар. *Романча-кампаширу-таранга-бхаджаҳ*. Уларнинг илоҳий лаззат олаётганлари уларнинг юзларидан билиниб туради - улар баъзан йиғлайдилар, баъзан куладилар, туклари хурпайиб кетади. Илоҳий лаззатнинг шунга ўхшаган жуда кўп белгилари бор. Уларни қалбаки, сохта юзага келтириб бўлмайди, аммо руҳий камолотга эришган кишида булар яққол кўриниб туради.

Ҳақиқий гурунинг учинчи белгиси қуйидагича:

*шири-виграхарадхана-нитийа-нана-
ширингара-тан-мандира-марджанадау
йуктасйа бхактами ча нийунджато
"ни ванде гуроҳ шри чаранаравиндам*

Рухий устознинг вазифаси - шогирдларини шри-виграҳа - Илоҳга сажда қилишни ўргатиш. Ер юзидаги барча марказларда бизлар Илоҳларга сажда қиламиз. Бу ерда, Стокгольмда, биз ҳали Илоҳга сиғинишни бошлаганимиз йўқ, ҳали биз Худованд Чайтанйа ва гуруларнинг тасвирларига сажда қиламиз. Бошқа ҳамма марказларимизда, масалан Америка ва Англиядаги марказларда содиқлар Илоҳларга барча қонун-қоидалар асосида сажда қиладилар. *шири-виграхарадхана-нитийа-нан шрингара-тан мандира-марджанадау*. Илоҳларга хизмат қилиш - бу Илоҳларни чиройли либосларга кийинтириш, эҳромни озода қилиб тозалаш, Илоҳларга ширин-ширин таомлар пишириб таклиф қилиш, кейин ана шу овқат қолдиқларини тановул қилиш. Бизнинг Илоҳларга хизмат қилиш йўлимиз ана шундай. Рухий устоз Илоҳларга ўзи хизмат қилади ва бунга ўз шогирдларини ҳам жалб этади. Гурунинг учинчи белгиси шундай.

Гурунинг тўртинчи белгиси:

*чатур-видха-шири-бхагават-прасада-
сваде-анна-триптан- хари-бхакта-сангхан
критваива триптим бхаджатаҳ садаива
ванде гуроҳ шри-чаранаравиндам*

Рухий устоз (Кришнага эҳсон қилинган таом) - прасадани ҳамма одамларга тарқатишни буюради. Бизнинг таълимот одамларга фақат курук фалсафа бериб қолмайди, одамлар фақат маърузани тинглаб уйларига кетиб қолмайдилар. Йўқ. Биз прасад - жуда ширин таомлар тарқатамиз. Ҳар бир эҳромда бизлар ҳамма келган меҳмонларга прасад тарқатамиз. Ҳозир ҳар бир эҳромда эллиқдан то икки юзгача одам яшайди, четдан келиб ҳам прасад еб кетадилар. Шундай эҳромлар ҳозир юздан ортиқ. Демак, прасад тарқатиш - рухий устознинг яна бир белгиси.

Агар сиз бхагавад-прасад еб юрсангиз, сиз ҳаётингизда ўзидан ўзи аста-секин рухий юксалишга эриша борасиз: бу таомнинг таъсир кучи шундай. "Худони билиш - тилдан бошланади!" - деб бежиз айтмаганлар. *севонмукхе хи джихвадау*: агар тилингизни Худога хизмат қилиш билан машғул қилсангиз албатта Худога эришасиз. Хўш, тилингиз қандай қилиб Худога хизмат қилиши керак? Худонинг муқаддас номларини зикр қилишингиз, куйлашингиз, Худога тақдим этилган овқат қолдиқларини тановул қилишингиз лозим. Ана шунда,

шу икки усул ёрдамида ўзингизнинг руҳ эканингизни ва Худони англаб етишга эришасиз. Худони англаб етиш учун албатта файласуф ёки олим, бой ёки зукко бўлиш шарт эмас. Сиз агар Худога тилингиз билан самимий хизмат қилсангиз Унга албатта эришасиз. Бунинг ҳеч қийин жойи йўқ.

Шунинг учун гуру, руҳий устоз прасад тарқатишни ташкил қилади. *свадв-анна-триптан хари-бхакта-сангхан. хари бхакта сангхан* сўзлари "Худонинг содиқ хизматкорлари даврасида" деган маънони билдиради. Худонинг содиқ хизматкорларисиз бундай ишларни қилиб бўлмайди. *критвайва триптим бхаджатах садаива: прасад* тарқатиш йўлга қўйилганини кўрган гуру Худога ҳамду-санолар айтиб, Унинг муқаддас номларини зикр қилиб, куйлаб рақсга туша бошлайди. Бу гурунинг тўртинчи белгиси.

Энди бешинчи белгиси:

ири-радхика-мадхавайор апара- мадхурйа-лила-гуна-рупа-намнам
пратикшанасвадана-лолупасйа ванде гуроҳ ири-чаранаравиндам

Руҳий устоз ҳамиша Парвардигор Кришнанинг илохий, руҳий оламдаги ишлари ҳақида, Унинг Шримати Радҳарани ва гопилар билан бирга қандай вақт ўтказётганини ўйлаб юради. Баъзан у Кришнанинг подачи болалар билан ўйнаган ўйинлари ҳақида ўйлаб юради. Бу дегани у ҳамиша Кришна ҳақидаги ўйлар билан, Унга медитация қилиш билан банд дегани. *пратикшанасвадана-лолупасйа. Пратикшана* дегани ҳамма вақт, куну-тун деганни билдиради. Ана шундай яшаш - Кришна онги билан яшаш деганидир. Ҳамиша Парвардигор Кришна ҳақида ўйлаб юриш керак. Сиз ўз олдингизга шуни мақсад қилиб қўйишингиз керак. Ҳар ҳолда биз ана шундай ҳаётга интиламиз: Кришнани англаш жамиятидаги барча йигит-қизлар, ҳафтада бир марта қайсидир эҳромга бориб, шунчаки, сиғиниб кетиш билан эмас, Парвардигор Кришна ҳақида кеча-кундуз ўйлаб юриш билан машғул. Уларнинг бутун ўй-фикрлари Кришна ҳақидаги ўйлар билан банд. Руҳий устознинг навбатдаги белгиси:

никунджа-йуно рати-кели-сидхйаи йа йалибхир йуктир апекшанийа
татрати-дакийад ати-валлабхасйа ванде гуроҳ ири-чаранаравиндам
Руҳий устоз интилаётган энг олий мақсад - Парвардигор Кришнанинг даргоҳига эришиш, у ерда гопиларга Кришнага хизмат қилишда ёрдам бериш. Бир руҳий устозлар гопиларга ёрдамчи бўлишга, бошқалари - подачи болаларнинг ёрдамчиси бўлишга, яна бирлари - Нанда ва Яшоданинг ёрдамчиси бўлишга, баъзи бирлари Парвардигорнинг шахсий хизматкорлари бўлишга интиладилар. Ҳатто Вриндаван(Худонинг даргоҳи)да гуллаб турадиган дарахт бўлишни, мева бе-

радиган дарахт бўлишни, у ердаги бир бузокча ёки сигир бўлишни истайдиганлар ҳам бор.

Худога беш хил муносабатда хизмат қилиш мумкин: - шанта(сажда қилиб эҳтиром кўрсатиш); - дасйа(бевосита хизмат қилиш); - сакхйа(дўст бўлиш); - ватсалйа(ота-оналик муносабатида бўлиш); - мадхурйа(ошиқлик) муносабатида бўлиш. Худонинг рухий даргоҳида шу муносабатларнинг барчаси мавжуд. *чинтамани-пракара-садмасу*. У даргоҳда ҳатто ер ҳам рухий табиатга эга. Дарахтлар, мевалар, гуллар, сув, хизматкорлар, дўстлари, ота-оналари, Парвардигорнинг Ўзи ва Унинг яқин ҳамроҳлари - барчаси рухий табиатга эга. У даргоҳдаги ҳамма нарса мутлақ, айна пайтда хилма-хилликка тўла.

Шу хилма-хиллик моддий оламда, худди қирғоқдаги дарахтларнинг қўл сувидаги акси сингари акс этади. Дарахт сувда қандай акс этади? Тескари ҳолатда. Худди шунингдек бу моддий олам ҳам рухий, илоҳий оламнинг бузилган, тескари акси, намоён бўлишидир. Рухий оламда Радҳа ва Кришна орасида ҳақиқий муҳаббат мавжуд. Кришна ҳамиша ёш - *наваяувана*. Радҳарани ҳам ҳамиша ёш, чунки У - Кришнанинг лаззатланиш қувватидир. *шири-радҳика-мадхавайор апара. жайа радҳа-мадҳава*. Биз Кришнанинг ёлғиз Ўзига эмас, Унинг мангу йўлдоши Шримати Радҳарани билан бирга сажда қиламиз. Радҳарани ва Кришнанинг муҳаббати мангу. Шунинг учун "Веданта-сутра"да шундай дейилган: *жанмадй асйа йатах*. Мутлақ Ҳақиқат - бутун мавжудотнинг манбаидир. Бу ҳаётий дунёда биз она билан бола, эр билан хотин, хўжайин билан хизматкор, дўст билан дўст, хўжайини билан ити, мушуги, сигири орасидаги ўзаро муҳаббатни кузатишимиз мумкин. Булар фақат рухий оламнинг акс этиб туришидир. Кришна ҳам ҳайвонларни жуда севади, масалан сигир ва бузоқларни. Биз бу моддий дунёда ит ва мушукларни севамиз, рухий оламда Кришна сигир ва бузоқларни севади. Сиз буни Кришна тасвирланган расмларда кўришингиз мумкин. Бўлмаса рухий оламдаги муҳаббат бу ерда қандай акс этган бўларди? Бу дунё - фақат рухий оламнинг акс жилосидир. Агар бирор нарса ҳақиқатан ҳам мавжуд бўлмаса, унинг акси қаердан пайдо бўлади? Демак, рухий оламда ҳамма нарса мавжуд. Аммо, мана шу азалий мангу муҳаббатни англаб етиш учун аввало Кришнани, Худони англаш йўлига тушишингиз лозим.

Бу дунё ҳаётида сиз пушаймон бўлишга маҳкум этилгансиз. Бу ерда ҳам муҳаббат бор - йигит қизни севади, ёки қиз йигитни севиб қолади, аммо буларнинг барчаси пушаймон билан тугайди. Одамлар

бир-бирларини севиб турмуш курадилар, аммо кўп ўтмай ажралиб кетадилар, чунки, уларнинг севгилари - ҳақиқий муҳаббатнинг акс этган жилосидир. Бу дунёда ҳақиқий муҳаббат йўқ. Бу дунёда фақат эҳтирос бор, холос. Ҳақиқий муҳаббат - руҳий оламда, Кришна билан Радхарани орасидаги муҳаббатдир. Ҳақиқий муҳаббат Кришнани гопилар билан боғлаб туради. Ҳақиқий муҳаббат Кришна билан Унинг подачи ўртоқлари орасидаги дўстлик ришталарини боғлаб туради. Ҳақиқий муҳаббат Кришна билан сугир бузоқларни боғлаб туради. Ҳақиқий муҳаббат Кришна ва дарахтлар, гуллар ва сувлар орасида мавжуд. Руҳий оламда ҳамма нарса муҳаббатга тўлган. Руҳий олам муҳаббатдан тузилган. Бу моддий оламда фақат руҳий оламдаги мавжуд муҳаббатнинг аксигагина эгамиз. Шунинг учун, инсон танасига эга бўлганимиздан кейин, Кришнани англашга, Унинг даргоҳига эришишга интилишимиз лозим. Мана шу нодир имкониятни қўлдан бой бермайлик - Кришна онгига эга бўлишга ҳаракат қилайлик. "Бхагавад Гита"да шундай дейилган:(5.9) *жанма карма ча ме дивйам эвам йо ветти таттватах* - Кришнани шунчаки, юзаки эмас, тўлиқ англаб олиш лозим. Кришна ҳақидаги илмни ўрганинг. Яна бир маслаҳатим - Худони, Кришнани севишга шунчаки ҳаракат қилиб кўринг. Бунинг йўли шундай: Унинг Илоҳига сажда қилиш, прасад тановул қилиб юриш, Унинг муқаддас номларини зикр қилиб юриш ва руҳий устозингизнинг кўрсатмаларига амал қилиш. Шунда сиз Кришнани, Худони тушуниб етишга, Уни англашни ўрганасиз - сиз ҳаётингизда инсон эриша олиши мумкин бўлган энг олий мақсадга эришасиз. Бизнинг Кришнани англаш ҳаракатининг маъноси шундан иборат.

Тўртинчи боб. Йога ва муроқаб

Илоҳий товушлар ёрдамида муроқаб қилиш

1969 йил Бостоннинг Шимолий-Шарқий Университетида қилган маърузасида Шрила Прабхупада тингловчиларга ҳайратланарли даражада кучли таъсир қилиши, хоҳлаган жойда ва хоҳлаган пайтда қўлланиш мумкинлиги билан машҳур бўлган муроқаб усулини таништирди. "Сиз Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре/Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре ибораларини такрорлаган заҳоти илоҳий даражага кўтариласиз. Бу - муроқабанинг ҳатто кўчада кетаётиб ҳам қўллашингиз мумкин бўлган ягона ва осон усулидир".

Ҳурматли йигит ва қизлар, бу учрашувга келганингиз учун сиз-

ларга ўз миннатдорчилигимни билдираман. Биз Кришнани англаш ҳаракатини кенгайтиришга ҳаракат қиляпмиз, чунки бунга зарурият ҳар ерда сезиляпти. Биз таклиф қилаётган усул жуда ҳам осон ва унинг бошқа усуллардан афзаллиги ҳам шунда.

Энг аввало "илоҳий(трансцендент) поғона" сўзининг маъносини англаб олишимиз керак. Ҳозирги ҳолатда ҳар биримиз ҳар хил поғонадамиз. Шунинг учун илоҳий поғонага кўтарилиб олишимиз зарур, ва шундан кейингина илоҳий, ёки трансцендент мувоқабат ҳақида гапириш мумкин.

"Бхагавад Гита"нинг учинчи бобида моддий ҳаётнинг ҳар хил поғоналари таърифланган. Биринчи поғонада тирик зот ўзини танага қиёслайди. (*индрийани паранӣ ахух*). Бу дунёдагиларнинг барчаси ҳаёт ҳақида моддий тушунчаларга эга. Кимдир ўзини "ҳиндистонликман" дейди. Сиз эса ўзингизни "америкаликман" деб ҳисоблайсиз. Кимдир ўзини "русман" дейди. Яна биров бошқаман дейди. Ҳар бир одам комил ишонч билан ўзини - "Мен - танаман" - деб ҳисоблайди.

Моддий дунёдаги шартланган ҳаётда ўзини танага қиёс қилиш поғонаси - ҳиссиётлар поғонаси деб аталади, чунки, биз ўзимизни танага қиёслар эканмиз, ҳаётда бахт дегани - ҳиссиётимиз(нафсимиз) талабларини қондириш, бахт - шундан бошқа нарса эмас, деб ўйлаймиз. Бундай фикрлаш ҳозирги пайтда жуда кенг тарқалган, аслида бу фикрлаш азалдан мавжуд. Ўзини тана деб ҳисоблаш - ўзига хос касалликдир. "Шримад Бхагаватам"да шундай дейилган: *йасӣятма-буддхӣх қунане три-дхатуке*. Агар биз ўзимизни тана деб ҳисобласак, демак, теридан қилинган ва ичи суяк ва гўштларга тўлган қоп эканимизни тан олганимиз бўлади. Тана - бу ичи суяк, қон, сийдик, ахлат ва шу каби "ёқимли" нарсалар билан тўлган тери қопдан ўзга ҳеч нарса эмас. Шунинг учун:- "Мен - танаман" деб ўйлаганимизда, аслида: - "Мен - ичи сийдик, ахлат ва суякларга тўла чарм қопман. Бутун гўзаллигим ва бойлигим мана шу".- деб ўйлаган бўламиз. Шундай экан, - ҳаётни тана жиҳатдан, яъни ўзини танага қиёслаб тасаввур қилиш - кишининг бефаросатлигидан далолат беради. Танани мукаммаллаштириш, уни комил ҳолга келтиришга уриниш ўзимизнинг ҳақиқий ўзлигимизни англашда ёрдам бера олмайди.

Ўзини танага қиёслаш таъсирига берилган кишиларга *дхӣяна-йога* ёки мувоқабат усули тавсия қилинади. "Бхагавад Гита"да шундай ёзилган. Олтинчи бобда, ўн учинчи ва ўн тўртинчи шеърларда Кришна бундан шундай тушунтиради: - "Танани, бўйинни ва каллани тик ушлаб, нигоҳни бурун тепасига қаратиш, шундай ҳолатда ақлни жиловлаб, ҳар қандай кўрқинчдан халос бўлиб, жинсий ҳаётни тарк

этиб, инсон бутун фикрини Менда жамлаши ва Мени ҳаётининг олий мақсади қилиб олиши керак".

Бундан олдинги шеърларида Худованд Кришна (трансцендент)илоҳий муроқабага қандай тайёрланиш ва нималар қилиш кераклигини тушунтирган эди. Бунинг учун инсон ҳиссиёти талабларини қондиришни тарк этиши, энг аввало жинсий ҳаётни тарк этиши лозим. Кейин муқаддас маконда хилват жой танлаб, ерда кулай, мустаҳкам ўтириб олиши керак. Муроқаба билан мана шундай, яъни шаҳарда, одамлар гавжум бўлган жойда шуғулланиб бўлмайди. Хилват жойга кетиб, муроқаба билан ёлғиз ҳолда шуғулланиш зарур. Бундан ташқари, ўтириш учун махсус жой танлаш, маълум бир ҳолатда ўтириш керак. Бунинг бажариш зарур бўлган яна кўп шартлари бор, албатта уларнинг ҳаммасини бир неча минутда сизларга тушунтириб бўлмайди. Агар жуда қизиқсангиз, "Бҳагавад Гита"нинг "Дҳйана-йога" бобини ўқиб чиқишингиз мумкин.

Биз онгнинг тана поғонасидан илоҳий, руҳий поғонага кўтарилишимиз лозим. Бу - ўзликни англаш йўлидаги ҳар қандай усулнинг мақсадидир. Аввалига барчамиз ҳам: - "Мен - танаман". - деб ўйлаймиз. *Индрийани паранӣ ахуҳ*. Бу ҳақда ҳали айтгандим. Кейин, Ўзини танага қиёслаш поғонасидан юқорирок кўтарилган киши, - ақл поғонасига кўтарилади. *Индрийебҳйах парам манаҳ*. *Манаҳ* сўзи "ақл" маъносини билдиради. Ер юзида аксарият одамлар ўзларини танасига қиёслайди, фақат баъзи бировлар ўзларини ақллари билан қиёслаш даражасига кўтарила оладилар. Улар ўзлари ҳақида:- "Мен - ақлман" деб ўйлайдилар. Камдан-кам одам англашда тафаккур даражасига етади.

Манасас ту пара буддхих. *Буддхих* сўзи тафаккур(интеллект) маъносини англатади. Тафаккур поғонасидан юқори кўтарилган кишигина руҳий даражага етишади. Бу зарур бўлган биринчи шарт. Илоҳий муроқаба билан машғул бўлишдан олдин сиз илоҳий, руҳий поғонага кўтарилишингиз лозим. Бу поғона *браҳма-бхута* деб аталади. Балки сиз "Браҳман" сўзини эшитгандирсиз? Илоҳий одам *аҳам браҳмаасми* - "мен тана эмас, ақл эмас, тафаккур эмасман, мен - мангу руҳман" - деб ўйлайди. Ҳаётга илоҳий назар билан қараш, уни илоҳий тушуниш шундай бўлади.

Биз илоҳий муроқаба ҳақида гапираётган эдик. Демак, тана, ақл, тафаккур даражаларидан юқори кўтарилиб, *браҳма-бхута* деб аталадиган ҳақиқий илоҳий даражага эришдингиз. Шунчаки: - "Мен Браҳманга эришдим" дейишнинг ўзи кифоя қилмайди. Шундай фикрлашга мос келадиган сифатларни ривожлантириш лозим. Ҳар бир

одамнинг ўзига яраша сифатлари бор. Илоҳий даражага кўтарилган, Брахман даражасига етган кишининг сифатлари "Бхагавад Гита"да (18.54) таърифланган: *брахма-бхутах прасаннатма*. Илоҳий *брахма-бхута* даражасига етган одам ҳамиша фароғатда, лаззатда, қувончли ҳолатда бўлади. У ҳеч қачон, ковоғидан қор ёғиб, тунд бўлиб, ташвишланиб юрмайди.

"Қувонч ҳолати" деганда биз нимани тушунамиз? Бу кейинги сатрларда тушунтирилади: *на шочати на канкишати*. Илоҳий даражага эришган одамнинг ҳеч қандай орзуси, армони йўқ ва у ҳеч нарса ҳақида қайғурмайди. Ҳаёт тўғрисида моддий тасаввурга эга кишилар ҳамиша нимагадир интилиб ёки нимадандир пушаймонда юрадилар. Уларнинг асосий белгиси шундай. Биз ҳамиша ўзимизда йўқ нарсага интиламиз, йўқотган нарсамизга пушаймон бўлиб юрамыз. Бу - ҳаётда ўзини танасига қиёслаб яшашнинг белгисидир.

Моддий дунёда ҳамма жинсий ҳаётдан лаззатланиб яшашга интилади. Бу - барча истакларнинг асосини ташкил этади. *Пумсах стрийа митхуни-бхавам этам*. *Митхуни-бхавам* - "жинсий ҳаёт" дегани. Ҳоҳ одам бўлсин ёки ҳайвон, қушлар ёки ҳашаротлар - барча тирик зот учун жинсий ҳаёт жуда муҳим аҳамиятга эга. Моддий дунё ўзи шундай. Йигит қиз ҳақида ўйлайди, қиз йигит ҳақида ўйлайди, эркак кишини аёл ўзига жалб этади, аёлни эркак киши жалб этади, бу чексиз давом этаверади.

Эркак киши билан аёл қўшилган захоти уларнинг қалбларида ечилмас тугун пайдо бўлади. *Тайор митхо хридайа-гратхим ахух*. Улар: "Мен - танаман. Бу тана меники. Бу аёл (ёки эркак) меники. Бу мамлакат меники. Бу ватан меники. Бутун олам меники"- деб фикр юритишади. Мана сизга ечилмас тугун. Ўзини танага қиёслаш, ҳаётга моддий кўз билан қараш таъсиридан қутулиш ўрнига одамлар бадтарроқ унга ботиб кетадилар. Уларнинг аҳволлари тобора қийинлашиб бораверади. Шунинг учун Кришна "Бхагавад Гита"да йога ва муроқабани билан жиддий шуғулланишга, илоҳий, руҳий даражага кўтарилишга жиддий интилаётган кишига жинсий ҳаётни тарк этишни тавсия этади.

Лекин ҳозир бунинг илоҳи йўқ. Шунинг учун биз одамларга Кришнани англаш усулини таклиф этамыз. Биз: "Жинсий ҳаётни бутунлай тарк этинг!" - демаймыз. "Зинодан, яъни ноқонуний жинсий ҳаётдан сақланинг!" - деймиз. Фақат илоҳий даражага кўтарилган киши эмас, ўзини маданиятли деб ҳисоблаган ҳар қандай одам ҳам ноқонуний, жинсий ҳаётдан ўзини тийиб юриши керак. Ҳар бир маданияти ривожланган давлатда никоҳ қонунлари мавжуд, никоҳдан

ташқаридаги жинсий алоқалар ноқонуний ҳисобланади. Бундай нарсаларга баркамол инсон даражасига етишишга, илоҳий даражага кўтарилишга интилаётган кишилар орасида эмас, ҳатто маданиятли одамлар жамиятида ҳам ўрин бўлмаслиги керак. Фақат ўзини танага ва ақлга қиёслаш таъсиридан қутулибгина рухий, илоҳий ҳаёт кечирши мумкин.

Аммо, барча ўз ҳаловатини йўқотган, инсон умри жуда қисқа, ғам-ташвишларга тўла бўлган ҳозирги Кали-юга даврида одамларни илоҳий нарсалар қизиқтирмай қўйган. Уларни фақат тана даражасига мос келадиган ҳаётий кадриятлар қизиқтиради, холос. Туганмас ғам-ташвишлар билан юрган одам илоҳий онг даражасига ета оладими? Ҳозирги даврда бу жуда қийин. Ҳатто беш минг йил аввал, Кришна Аржунга "Бҳагавад Гита"ни айтиб, муроқабани усулини ўргатган пайтда ҳам қийин бўлган. Аржун шоҳ хонадонига мансуб ва жуда кўп яхши ҳислатлар соҳиби эди. Шунда ҳам Курукшетра жангоҳида у Кришнага шундай деган эди: "Эй Кришна, мен бу илоҳий муроқабани, "Дҳйана-йога" билан шуғуллана олмайман. Мен оилалари одамман, бунинг устига бу ерга сиёсий манфаатларимни ҳимоя қилгани келганман. Қандай қилиб хилват жойга бориб, қўзғалмай ўтиришни, бунинг устига жинсий ҳаётдан ҳам воз кечишни талаб қиладиган бу усулни қўллаб оламан? Бунинг иложи йўқ!" Бизларга нисбатан Аржуннинг қилган савоб ишлари кўпроқ эди ва шунга карамай у ҳаётида муроқабани усулини қўллашни рад этди. Демак, хатха-йога ва дҳйана-йога усулини қўллаб ҳозирги даврда илоҳий даражага кўтарилишнинг иложи йўқ экан. Агар кимдир ҳозир ҳам шундай муроқабани усули билан шуғулланмоқчи бўлса, аслида унинг илоҳий муроқабани билан ҳеч қандай алоқаси йўқ. Илоҳий муроқабани билан шаҳарда шуғулланиш мумкин эмас. Бунинг иложи йўқ. Бу ҳақда "Бҳагавад Гита"да аниқ ёзилган. Сизлар айнан шаҳарда, ўз оилангизда, дўст-биродарларингиз даврасида яшайсизлар. Ўрмонга кетиб, хилват жойда ўтириб олишга сизнинг имкониятингиз йўқ. Илоҳий муроқабани билан шуғулланиш учун ана шундай шароит бўлиши шарт, деган Кришна.

Шунинг учун, агар ҳозир илоҳий даражага кўтарилишни истасангиз, ведавий битикларда берилган кўрсатмага амал қилишингиз лозим: *калау тад дхари-киртанат*. Ҳозирги даврда фақат Худонинг муқаддас номларини зикр қилиш усули ёрдамида юксак камолотга эриша оласиз. Соддалиги, осонлиги билан одамларни жалб қилиш учун бу усулни биз ўзимиз ўйлаб топганимиз йўқ. Асло. Илоҳий муроқабани усулини 500 йил аввал Худованд Чайтанья Махапрабху жорий қилган. Бу усул муқаддас ведавий битикларда тавсия қилинган,

ва у ҳақиқатан ҳам жуда қулай. Менинг шогирдларим, мана бу ёш йигит қизлар Ҳаре Кришна мантрасини куйлаётганларида қанчалик илоҳий лаззат олаётганларини кўргансиз. Агар бу усулдан фойдалансангиз, унинг ёрдамида илоҳий даражага кўтарилиш мумкинлигини ўзингиз кўрасиз. Демак, Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре/Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре мантрасини зикр қилиш - илоҳий мувоқабата бўлишнинг энг осон йўлидир.

Илоҳий товушлар сизни шу захотиёқ илоҳий, руҳий оламга кўтариб қўяди, айниқса бу сўзларни бутунлай берилиб, диққат билан такрорласангиз. Ҳаре Кришна мантраси товушлари Кришнанинг Ўзидан фарқ қилмайди, чунки Кришна мутлақ табиатга эга. Парвардигор мутлақ табиатга эга бўлгани учун Худои Таолонинг Ўзи ва номи орасида фарқ йўқ. Моддий дунёда сув ва "сув" сўзининг орасида, гул ва "гул" сўзининг орасида фарқ бор. Аммо илоҳий, мутлақ табиатли руҳий оламда ундай фарқ йўқ. Шунинг учун Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна деб қуйлай бошлашингиз биланоқ Худонинг Ўзи ва Унинг қуввати билан бевосита алоқада бўласиз.

Ҳаре сўзи Худонинг қувватини англатади. Ҳар бир воқеа, ҳодисада Худонинг қуввати иштирок этади. *Парасйа браҳманах шактих*. Худди сайёралар Қуёшнинг қувватидан пайдо бўлгани сингари, барча моддий ва руҳий олам Худонинг қувватидан пайдо бўлган. Шунинг учун Ҳаре Кришна мантрасини такрорлаганимизда, Худонинг қувватига ва Унинг Ўзига илтижо қиламиз: "Илтимос менга ёрдам бер! Мени қутқар! Ҳаёт ҳақида моддий тушунчалар гирдобига ботиб кетдим. Бу ҳаётда азоб чекапман. Илтимос, ҳақиқий бахтга эришишим учун мени руҳий, илоҳий даражага кўтар!"

Ҳозирги ҳолатингизни, қилаётган ишингизни ўзгартиришнинг мутлақо ҳожати йўқ. Агар талаба бўлсангиз, талабалигингизча қолаверинг. Агар ишбилармон бўлсангиз, ишбилармонлигингизча қолинг. Эркаклар, аёллар, оқ танлилар, қора танлилар - ҳар бир одам Ҳаре Кришна мантрасини такрорлаши мумкин. Бу жуда оддий ва осон усул, уни ўрганиш учун ҳеч нарса тўлашнинг ҳам ҳожати йўқ. Биз: - "Менга шунча тўласангиз, сизга Ҳаре Кришна мантрасини такрорлашни ўргатаман" - демаймиз. Мутлақо, биз буни барчага бепул ўргатамиз. Фақат уни эслаб қолиб, такрорлаб юрсангиз бас. Жуда тез илоҳий даражага кўтариласиз. Илоҳий товушларни тинглаётганингизда илоҳий мувоқабата билан шуғулланаётган бўласиз.

Мана шу усул муқаддас китобларнинг барчасида тавсия этилган. Худованд Чайтанйа уни ўргатиб кетган, беш юз йилдан буён бу усул устоздан шогирдга, шогирдлар силсиласи орқали ўтиб келяпти. На-

тижада бугун Ҳаре Кришна мантраси шарофатидан фақат Ҳиндистон эмас, балки бутун жаҳон бўйлаб миллионлаб одамлар баҳраманд бўляптилар. Кришнани англаш ҳаракатининг мақсадини тушунишга ҳаракат қилсангиз, қандай қилиб илоҳий муроқаба билан шуғулланиш мумкинлигини ҳам билиб оласиз. Бизнинг ҳаракатимиз шунчаки ҳаёлий нарсалар асосида ташкил этилмаган: бизнинг жуда кўп китобларимиз бор - "Бҳагавад Гита", "Шримад Бҳагаватам", "Худованд Чайтанья таълимоти", "Ишопанишад" ва ҳоказо. Бизда "Худо хузурига қайтиш" деган журнал ҳам бор. Биз шунчаки ҳаёлий нарсаларга асосланмаймиз. Биз жуда чуқур фалсафага асосланамиз. Аммо, шунчаки Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре, Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре сўзларини такрорлаб юрсангиз, ҳатто фалсафий асарларни ўқимасангиз ҳам, илоҳий даражага кўтариласиз. Ҳаре Кришна мантраси ҳозирги Кали-юга даврининг одамларига Худованд Чайтанья Махапрабхунинг инъом этган буюк иноятидир ва барча муқаддас битиклар ҳам Худонинг номларини такрорлашни тавсия этади.

Шунинг учун сизлардан илтимос қиламиз: шуғулланиб кўринг! Шу мантрани уйингиздами ёки бошқа жойдами, шунчаки такрорлаб юринг. Бунинг учун ҳеч қандай шартларни бажариш ҳам керак эмас. Ҳаре Кришна мантрасини белгиланган жойда, ёки маълум шароитда такрорлаш талаб қилинмайди. *Нийамитаҳ смаране на калаҳ.* Ҳеч қандай жой ҳам, шароит ҳам, вақт ҳам халакит бермайди. Хоҳлаган пайтингизда, хоҳлаган ерда Ҳаре Кришна мантрасини такрорлаб илоҳий муроқабада бўлишингиз мумкин. Ҳатто кўчада кетаётиб ҳам илоҳий муроқабада бўла олиш имкониятини берадиган ягона усул мана шу. Ҳатто кўлларингиз банд бўлган тақдирда ҳам, барибир Ҳаре Кришна мантрасини такрорлай оласиз. Бу ҳақиқатан ҳам жуда ажойиб усул.

Кришна - Худонинг, Парвардигорнинг Ўзига энг муносиб бўлган номидир. Санскритча "Кришна" сўзи - "ҳаммани Ўзига жалб этувчи" деган маънони англатади. "Рама" сўзи - "энг олий лаззат" деганни билдиради. Агар ҳаммани Ўзига жалб этмаса, агар энг олий лаззатга тўла бўлмаса, Худо - Худо бўладими? Худо энг олий лаззат манбаи бўлиши керак, акс ҳолда У бизни қаноатлантира олмайди. Қалбингиз турли туман лаззатларга ташна. Агар Худо мана шу лаззатлар билан таъминлай олмаса, интилишларингизни қондира олмаса У Худо бўла оладими? Худо ҳаммани Ўзига жалб қиладиган бўлиши керак. Агар Худо ҳар қандай одамни Ўзига ром эта олмаса, У қандай қилиб Худо бўла олади? Кришна ҳақиқатан ҳам ҳаммани Ўзига жалб қилади.

Ҳаре Кришна мантраси - шунчаки айрим бир гуруҳнинг, маҳзабнинг, ёки бирор диннинг зикр қилиш мантраси эмас. Бизнинг Кришна, Рама, Ҳаре номларини такрорлаётганимизни кўрган одамларнинг баъзилари ўйлашлари мумкин: - "Бу - ҳинд Худоларининг номлари. Нимага бизлар ҳинд Худоларининг номларини такрорлашимиз керак?" Шундай деб фақат баъзи ақидапарастларгина ўйлашлари мумкин. Худованд Чайтанья шундай деган: - "Худонинг хоҳлаган номини такрорлашингиз мумкин. Агар Худонинг бошқа бир ҳақиқий номини билсангиз, уни такрорлашингиз мумкин. Худонинг номини такрорласангиз бас". Кришнани англаш ҳаракати ҳаммани шунга чақиради. Шунинг учун, бизнинг ҳаракатимиз сизларни христиан динидан ҳиндларнинг динига ўтказишга уриняпти деб ўйламанг. Қайси динда бўлсангиз шу динда қолинг: христианмисиз, муслмонмисиз, иудамисиз. Лекин, ҳаётингизда ҳақиқатан ҳам комил инсон бўлишни истасангиз, қалбингизда мудраб ётган Парвардигорга нисбатан бўлган муҳаббатни уйғотишга ҳаракат қилинг. Мана шу ҳақиқий инсоний баркамоллик бўлади.

Са ваи пумсам паро дҳармо йато бхактир адҳоқшадже. Сиз хоҳлаган динда бўлишингиз мумкин, аммо динингизнинг, ўзингизнинг қай даражада мукамал эканлигингизни қалбингиздаги Худога нисбатан муҳаббат билан аниқлашингиз лозим. Ҳозир муҳаббатимизни ҳар хил нарсаларга бағишляпмиз. Агар шу муҳаббатингизни Худога нисбатан мужассам қила олсангиз, у мукамал муҳаббат бўлади. Муҳаббат қалбимизда мавжуд, аммо биз Худо билан муносабатимизни унутиб қўйганмиз, шунинг учун ҳозир муҳаббатимизни итларга беряпмиз. Бу бизнинг касалимиз. Ўзимиздаги итларга бўлган муҳаббат туйғусини Худога қаратишимиз лозим. Ҳаётнинг баркамоллиги мана шундан иборат.

Биз сизларга ўз динимизни тарғибот қилаётганимиз йўқ. Биз сизларга Худони севишни ўргатяпмиз. Бунга эса фақат Ҳаре Кришна мантрасини такрорлаш ёрдамида эришиш мумкин.

Йога усули

Одатда йога деганда қандайдир жисмоний машқлар мажмуини тушунадилар. Аммо, 1966 йилнинг 15 ноябрида Нью-Йоркда қилган маърузасида Шрила Прабхупада Ҳиндистонликлар неча асрлардан

бери ўрганиб ва шуғулланиб келаётган ҳақиқий йоганинг табиати ва моҳиятини тушунтириб берган. У мукамал йогаларнинг машқ қилиши ёрдамида қандай қилиб коинотнинг хоҳлаган сайёрасига бора олиши мумкинлигини тушунтирди ва сўзининг охирида шундай дейди: - "Энг комил йог ўлимидан сўнг руҳий оламга, Худованд Кришнанинг сайёрасига бориб, у ерда Кришна билан мангу лаззатда яшаши мумкин".

*Сарва-дварани-самйамйа мано хриди нирудхйа ча
мурдхни адхайатманах пранам астхито йога-дхаранам*

"Йога билан шуғулланиш - моддий фаолиятдан воз кечиш демақдир. Ҳиссиётининг барча эшикларини бекитиб, ақлини қалбида, ҳаёт нафасини - калласининг юқори қисмида мужассам қилиши орқали инсон йогада мустаҳкам қарор топади".(Б.г.8.12.)

Илоҳиёт кишиларининг, яъни йогларнинг турлари кўп: гйана-йоглар, дхйана-йоглар ва бҳакти-йоглар. Уларнинг ҳар бири ҳам руҳий оламга боришлари мумкин, чунки ҳар қандай йога усули Худо билан бўлган алоқамизни қайта тиклашга мўлжалланган.

Аслида биз Худо билан мангу боғланганмиз, аммо ҳозир у ёки бу сабаблар билан моддият ботқоғига ботиб қолганмиз. Шунинг учун асосий вазиғамиз - асл ҳолатимизга қайтишдир. Худо билан бўлган муносабатимизни тиклаш - йога деб аталади.

Йога сўзининг ҳақиқий маъноси - "плюс" яъни "қўшув"дир. Ҳозир ҳаётимизнинг моҳияти - Худосиз ҳаёт, яъни, Худодан ажралган, "минус" ҳаётдир. "Минус"ни "плюс"га алмаштирсак, Худо билан муносабатимизни тикласак, инсон ҳаётининг мукамал поғонасига эришган бўламиз. Ажалимиз етмасдан олдин баркамолликка эришиш лозим. Токи тирик эканмиз камолот чўққисига интилишимиз керак. Ажалимиз етганда, бу танани тарк этаётиб, ҳақиқатан ҳам камолот чўққисига эришганимизни намойиш этишимиз мумкин. *Прайана-кале манасачалена. Прайана-кале "ажал етганда" деган маънони англатади.* Студент ҳам бир йил, икки йил, уч йил таълим олади ва охирида энг муҳим синовдан ўтади - имтиҳон топширади. Имтиҳонни топшира олса, диплом олади. Худди шундай, ажал - бу имтиҳондир, агар биз унга яхши тайёрланиб, уни топшира олсак, руҳий оламга борамиз. Ҳаётда олган илмимизнинг барчаси ажал келганда, ўлим пайтида текширилади.

Шунинг учун, "Бҳагавад Гита"да Худованд Кришна ажалимиз келганда биз нима қилишимиз кераклигини тушунтиради.

Дхйана-йога билан шуғулланувчиларга қуйидаги амаллар тавсия

қилинади: *сарва-дварани самйамйа мано хриди нирудхйа ча*. Йога тилида бу усул *пратйахара* деб аталади. *Пратйахара* "бутунлай карамақарши" деган манони англатади. Мисол учун мен бу дунёнинг гўзаллигига махдиёман. Гўзалликка махдиё бўлишни тарк этиб, қалбимдаги гўзалликни кўриш учун муруқаба билан шуғулланишим керак. Шу *пратйахара* деб аталади. Худди шундай, ичимда Парвардигорнинг товуш ҳолидаги кўринишини, омакарани тинглашим керак. Шунингдек, барча хиссий аъзоларимни ташқи фаолиятдан тўхтатиб, Худога муруқаба қилиш билан машғул бўлишим керак. Дхйана-йогаларнинг эришадиган энг юқори натижаси - бутун фикрухаёлини Худога, Вишнуда мужассам қила билишдир. Ҳаёл хамиша ҳаракатда бўлади, шунинг учун одам уни ўз қалбида мужассам қилиши керак: *мано хриди нирудхйа*. Кейин ҳаёт нафасини калланинг юқори қисмига кўтариш керак.: *мурдхйа ададахайатманах пранам астхито йога-дхаранам*. Йоганинг мукаммал поғонаси шу.

Мукаммалликка эришган дхйана-йог ўлганидан кейин қаерга боришни ўзи ҳал қилади. Моддий коинотда жуда кўплаб сайёралар мавжуд, ана шу моддий сайёралардан юқорида илоҳий, руҳий олам ястаниб ётибди. Йогалар шу сайёраларнинг ҳаммасини билдилар. Улар бу маълумотларни қаердан олган? Ведавий битиклардан. Масалан, сизнинг мамлакатингизга келишдан олдин уни ҳар хил китоблардан билиб олганман. Худди шундай "Шримад Бхагаватам"дан олий сайёралар ва руҳий олам ҳақида маълумотга эга бўламиз.

Йог ҳамма нарсани биледи ва ўлганидан сўнг хоҳлаган сайёрага бориши мумкин. Бунинг учун унга космик кеманинг кераги йўқ. Олимлар кўп йиллардан бери космик кема ёрдамида бошқа сайёраларга боришга интиладилар, улар ўз уринишларини яна юз йил, минглаб йиллар давом эттиришлари мумкин. Аммо ҳеч қачон бунинг уддасидан чиқа олмайдилар. Бунга иймонингиз комил бўлсин. Бундай усулда бошқа сайёрага боришнинг иложи йўқ. Балки илм-фан тараққиёти билан бир икки одам бунга муваффақ бўлар, аммо бу ҳамманинг қўлидан келмайди. Агар сиз ҳақиқатан ҳам қайсидир яхшироқ сайёрага боришни истасангиз, бхакти-йога билан эмас, дхйана-йога ёки гйана-йога билан шуғулланишингиз лозим.

Бхакти-йога моддий сайёраларга эришиш учун мўлжалланмаган. Кришнага, Олий Худога садоқат билан хизмат қилиб юрган кишини моддий оламнинг сайёралари қизиқтирмайди. Нимага? Чунки улар моддий коинотнинг қайси сайёрасига тушмасин, ҳамма ерда барибир моддий ҳаётнинг тўрт қонуни ҳукм суришини биледи. Бу қандай қонунлар? Ҳар бир тирик зот туғилади, ўлади, касал бўлади ва кек-

саяди. Қайси сайёрага борсангиз ҳам шу нарсаларга дуч келасиз. Баъзи бир олий сайёраларда умр кўриш ердагига қараганда жуда узоқ бўлади, аммо барибир, қачон бўлмасин сизни ажал топиб олади. Моддий ҳаёт бу - туғилиш, кексайиш, касалланиш ва ўлиш демакдир. Рухий ҳаёт эса шу азобларнинг барчасидан қутулишга олиб келади. Рухий оламда туғилиш ҳам, ўлиш ҳам, ғофиллик ва азоб уқубатлар ҳам йўқ. Шунинг учун фаросатли кишилар моддий оламнинг бирорта сайёрасига боришни ҳавас қилмайдилар.

Ҳозир олимлар Ойга чиқишга уриняптилар, аммо бунинг уддасидан чиқиш жуда қийин, чунки уларнинг бунга мослашган таналари йўқ. Лекин бошқа юқори сайёраларга йога ёрдамида боришни истасак, ана шу сайёрада яшашга мос келадиган танага эга бўламиз. Ҳар қандай сайёрада яшаш учун бунга мос келадиган махсус тана бўлиши керак. Акс ҳолда у сайёрага туша олмайсиз. Масалан, шу танамиз билан сувда яшай олмаймиз. Сув остида фақат кислород баллонлари билангина тура оламиз, шунда ҳам ўн беш-ўн олти соатдан кўп эмас. Аммо сув остида яшайдиган ҳайвонларнинг, балиқларнинг танаси сувда яшашга мослашган, улар сувда бутун умр яшайверадилар. Агар балиқни сувдан чиқарсангиз, шу заҳотиёқ ўлиб қолади. Кўряпсизми, ҳатто бир сайёранинг ўзида, маълум шароитда яшаш учун шунга мослашган тана бўлиши керак. Худди шунингдек, агар бошқа сайёрага тушишни хоҳласангиз, бунга тайёрланишингиз, шунга мос келадиган танага эга бўлишингиз лозим.

Юқори сайёралардаги бир сутка бизнинг бир йилимизга тўғри келади, ва у ерда мана шу ҳисоб билан ўн минг йил яшайсиз. Ведавий битикларда шундай ёзилган. У ерга тушган одам албатта жуда узоқ вақт яшайди. Аммо барибир, эртами, кечми ўлишга мажбурсиз. Ўн минг йилдан кейинми, йигирма минг йилдан кейинми, миллион йилдан кейинми - бунинг аҳамияти йўқ. Умрингиз ўлчанган ва ажал, ўлим муқаррар. Лекин, ўзингиз ҳеч қачон ўлмайдиган, мангу руҳсиз - "Бхагвад Гита" мана шундан бошланади. *На ханйате ханйамане шарире* - сиз мангу руҳсиз.

Нимага мен туғилиб ўлаверишим керак? Ўзига мана шу саволни бера олган одам ҳақиқатан ҳам чуқур тафаккурга эга. Кришнани англаш ҳаракатига қўшилган кишилар ҳақиқатан ҳам жуда фаросатли, чуқур тафаккурга эга кишилардир. Юқори сайёраларда умр кўриш қанчалик узоқ бўлмасин, улар бу сайёраларга интилмайдилар. Улар Худоники сингари руҳий танага эга бўлишга интиладилар. Парвардигорнинг танасини *сач-чид-ананда-виграҳах* деб атайдилар. *Ишварах параммах кришнах сач-чид-ананда-виграҳах*. Сат сўзи "мангу" деган-

ни, *чит* сўзи - "илмга тўла" деганни, *ананда* сўзи эса - "лаззатга тўла" деган маънони англатади. Агар биз ҳозирги танамизни ташлаб, Кришна билан бирга бўлиш учун руҳий оламга эришсак, - биз ҳам Худо сингари, билимга ва лаззатга тўла мангу илоҳий тана соҳиби бўламыз(*сач-чид-ананда*). Кришна онгига эришишга интилаётганларнинг ҳаётдан мақсади, моддий оламнинг юқори сайёраларига интилаётганларнинг мақсадидан тубдан фарқ қилади. Сиз - моддий тана ичидаги жуда кичкина руҳий заррасиз, сизнинг тана ичида мавжудлигинингизни *прана-ваю*, яъни "ҳаёт нафаси" таъминлаб туради. Дҳйана-йога тизимини - *шат-чакра* тизими деб ҳам атайдилар. Дҳйана-йоганинг мақсади руҳни юракдан калланинг юқори қисмига кўтаришдир. Бу усул билан машғул бўлган йог руҳини боши тепасига олиб чиқиб, танасини боши орқали тарк этса ва ўз хоҳиши билан бирон бир юқори сайёрага етиб борса, у камолот чўққисига етган ҳисобланади. Дҳйана-йог ўзи хоҳлаган сайёрага бора олади.

Агар сизни Ойдаги ҳаёт қизиқтирса, йога билан шуғулланинг ва шу ёққа боринг. Йог ўзича: -"Кўрайлик-чи, Ойда нима бор экан. Ундан кейин бошқа юқорироқ сайёраларга бораман".- деб ўйлайди. Худди шундай, саёҳатчилар одатда аввал Нью-Йоркка келадилар, у ердан Калифорнияга, у ердан Канадага ўтадилар. Йога усули ёрдамида жуда кўп сайёраларда бўлишингиз мумкин. Аммо қаерга борсангиз ҳам, божхона ва паспорт кўриқларига дуч келасиз. Шунинг учун, Кришнани англаб, Унинг онги билан яшаётган киши, вақтинчалик, ўткинчи сайёраларга интилмайди. Гарчи у сайёраларда ҳаёт жуда узоқ давом этса ҳам, бу уни қизиқтирмайди. "Бҳагавад Гита"да йогнинг қандай қилиб танасини тарк этиш усули кўрсатилган(8.13):

ом эти экакшарам браҳма вйахаран мам анусмаран

йаҳ прайати тйаджан дехам са йати парамам гатим

Ўлим пайтида "ом" иборасини талаффуз қилиш керак. Омкара бу - илоҳий товушдир. Агар одам мана шу омкарани талаффуз қилиш билан бирга Парвардигор Кришна ёки Вишну ҳақида ўйласа, руҳий оламга, Парвардигорнинг даргоҳига эришиши мумкин.

Йоганинг барча тури инсонга фикру-хаёлини Худода, Вишнуда мужассам этишга ёрдам беришга мўлжалланган. Худонинг шахс эканини тан олмайдиган имперсоналистлар мана шу омкарани Худонинг, Вишнунинг асл қиёфаси деб ҳисоблайдилар. Аммо, Худонинг содиқлари бундай деб ҳисобламайдилар, улар Худонинг асл қиёфасини яққол кўрадилар. Ҳар ҳолда, ақлингизни ҳаёлий қиёфада жам қиласизми, ёки Худонинг ҳақиқий қиёфасини кўрасизми, ўз фикрингизни Вишнуда жам қилишингиз лозим. *Мам* ибораси бу ерда

"Парвардигорда, Вишнуда" деган маънони англатади. *Йах прайати тйаджан дехам*: Вишну ҳақида ўйлаб танасини тарк этган ҳар бир одам руҳий оламга тушади.

Ҳақиқий йоглар моддий оламнинг бошқа сайёраларига тушишга интилмайдилар, чунки ҳаёт у ерда ҳам ўткинчи эканини биладилар. Улар ҳақиқий донишмандлардир. "Бҳагавад Гита"да таъкидланишича, вақтинчалик бахт, ўткинчи шодлик, ўткинчи ҳаёт ва ўткинчи лаззатлар билан қаноатланадиган кишилар ақлли кишилар эмас: *антават ту пхалам тешам тад бхавати алта-медхасам*. Мен мангуман. Мен ҳеч қачон ўлмайман. Бу ўткинчи нарсаларнинг кимга кераги бор? Ҳеч кимга.

Масалан, сиз ижарага квартира олдингиз дейлик. Бирдан уй эгаси уни бўшатишни сўраб қолди. Сиз албатта ташвишланасиз. Агарда ундан ҳам яхшироқ квартирага ўтадиган бўлсангиз, ташвишланмайсиз. Бизнинг табиатимиз шундай: Биз мангу бўлганимиз учун, қаерда бўлсак ҳам мангу қолишга интиламиз. Бу табиий интилишдир. Ўлишни истамаймиз. Нимага? Чунки мангумиз. Касал бўлишни истамаймиз. Туғилиш, касаллик, бахтсизликлар, ўлиш - булар ҳаммаси биз учун ёт, табиатимизга зид бўлган нарсалардир. Буларнинг бари - ташқи ҳолатлардир.

Мисол учун, иссиғингиз чиқяпти. Табиат сизни ҳарорати баланд қилиб яратмаган, аммо барибир касалга чалиндингиз, шу боис безовталаняпсиз. Ўзингизнинг табиий соғлом ҳолатга келиш учун даволанишингиз лозим. Худди шундай, биз моддий танага эга бўлганимиз учун туғилиш, ўлиш, касалланиш ва кексайиш билан боғлиқ бўлган азоб-укубатларга маҳкуммиз. Агар моддий танани тарк эта олсак, мана шу азобларнинг барчасидан қутуламиз.

Шунинг учун имперсоналист-йог учун, танасини тарк этаётганида "ом" илоҳий иборасини талаффуз этиш тавсия қилинади. Бутун фикрини Парвардигорда мужассам қилган ҳолда, илоҳий "ом" иборасини талаффуз қилиб танасини тарк эта олган ҳар бир одам шакшубҳасиз руҳий оламга кўтарилади.

Аммо, имперсоналистлар руҳий сайёраларга туша олмайдилар. Уларнинг бу сайёраларга тушиши ман қилинган. Буни куёш ва куёш нурлари мисолида тушунтириш мумкин. Куёшнинг нури куёшдан ажралмаган. Аммо барибир, куёш ва куёшнинг нурлари бир нарса дегани эмас. Худди шундай, руҳий оламга тушган имперсоналистлар *браҳмажйоти* деб аталадиган, Парвардигорнинг танасидан таралаётган ёғдуга қўшилиб кетадилар. Худонинг шахс эканлигини билмайдиган, тан олмайдиган кишилар майда зарралар шаклида мана шу

*брахмажйоти*да жойлашадилар.

Биз барчамиз майда рухий зарралармиз. *Брахмажйоти* ана шундай майда зарралар билан тўла. Шундай қилиб сиз ана шу рухий зарраларнинг бирига айланасиз. Бошқача қилиб айтганда - рухий борлиққа кўшилиб кетасиз. Ўзингизнинг алоҳида мавжудлик ҳолатингизни сақлаб қоласиз, аммо ҳеч қандай шахсий қиёфага эга бўлишни истамаганингиз учун, мана шу шахссиз, қиёфасиз брахмажйотида қолиб кетасиз. Куёш нури - жуда кичик, ўзидан нур таратувчи зарралардан иборат,- олимлар буни биладилар(квант), - биз ҳам мана шундай майда рухий зарралармиз. Бизнинг ўлчамимиз соч толасининг ўн мингдан бир бўлагига тенг. Мана шу майда зарра брахмажйотидан жой олади.

Бу ҳолат мукамал ҳолат эмас. Гап шундаки, тирик мавжудот сифатида мен лаззатланишни истайман. Мен ахир шунчаки мавжуд бўлишни истамайманку, менда лаззатланиш туйғуси яширинган. Мен уч рухий сифатга эгаман: *сач-чид-ананда* - мен - мангуман, мен - илмга ва лаззатга тўламан. Парвардигорнинг шахссиз ёғдусидан жой олган руҳ Браҳманга, Худога мангу кўшилганини англаб яшаши мумкин. Аммо, улар мангу лаззат ололмайдилар, чунки у ерда(брахмажйотида) лаззат йўқ.

Агар тўрт девор ичига қамаб кўйсалар, китоб ўқиб ёки ўй-хаёлга берилиб анча вақт ўтказишингиз мумкин, аммо у ерда бутун умр қолиб кета олмайсиз. Бунинг иложи йўқ. Ўзингизга ҳамсухбат, эрмак излай бошлайсиз. Бизнинг табиатимиз шундай. Шунга ўхшаб, агар Худонинг ёғдуси(брахмажйоти) билан кўшилсак, яна моддий оламга қайтиб тушиш эҳтимоли билан бирга бунинг учун имконият ҳам сақланиб қолади. Бу ҳақда "Шримад Бхагаватам"да шундай ёзилган: (10.2.32)

*Йе нйе равиндакша вимукта-манинас
Твайй аста-бхавад авишуддха-буддхайах
Арухйа криччхрена парам падам татах
Патанти адхо надрита йушмад-ангхрайах*

Космонавтлар одатда шундай аҳволда бўладилар: улар юкорига ўн минг, йигирма минг, юз минг километр кўтариладилар. Лекин улар қаердадир дам олишлари лозим. Худди шундай биз ҳам бир жойда дам олишимиз керак. Буни шахссиз брахмажйотида, нур ичида қандай амалга оширасиз? Шунинг учун "Шримад Бхагаватам"да: *арухйа криччхрена парам падам татах дейилган*. Имперсоналист ҳатто шунча уринишлардан кейин рухий оламга тушса-ю, ўзининг алоҳида шахс эканлигини тан олмай брахмажйотига жойлашса, яна қайтиб

моддий оламга тушиш эҳтимоли сақланиб қолади. Нимага? *Анадрита-йушмад-анхрайах*. Чунки у Худога муҳаббат билан холис хизмат қилмаган.

Демак, биз моддий дунёда яшаган вақтимиз - қалбимизда Худога, Кришнага нисбатан муҳаббат туйғусини уйғотишимиз лозим. Бу жуда зарур бўлган энг муҳим тайёргарлик. Шунда руҳий сайёраларнинг бирига бора оламиз. Агар шундай тайёргарлик кўрмасангиз, унда фақат руҳий оламнинг шахссиз ёғдусига тушасиз холос, ва кейин яна қайтиб тушасиз. У ерда ёлғизликдан қийналасиз ва ўзингизга ҳамсуҳбат қидира бошлайсиз. Олий Шахс-Худонинг даврасига кира олмаганингиз учун моддий оламга қайтиб тушишга мажбур бўласиз.

Шунинг учун ўзимизнинг азалий асл ҳолатимиз қандайлигини билиб олишимиз лозим. Унинг моҳияти шундан иборатки, биз тўлик илмга эга бўлиб, лаззатга тўлиб мангу яшашни истаймиз. Ёлғизликда биз лаззатлана олмаймиз. Ҳамиша нимадир етишмаётгандек туюлавереди. Ана шу етишмовчиликни тўлдириш учун биз моддий лаззатларга интиламиз. Хавфли томони ҳам шунда. Аммо, агар биз Кришна онгига эга бўлсак, ҳаётдан чуқур лаззат ола бошлаймиз. Моддий ҳаётда энг юксак лаззатни жинсий алоқадан оладилар, аммо бу ҳақиқий лаззатнинг бузилган кўринишидир. Руҳий оламда ҳам жинсий алоқа лаззати бор: унинг манбаи - Кришна. Аммо бу лаззатни моддий оламдаги жинсий алоқадан олинадиган лаззатга асло ўхшатмаслик керак. Агар руҳий оламда жинсий алоқа бўлмаганида, бу ерда ҳам жинсий алоқа лаззати бўлмасди (*жанмади асйа йатах*). Бу ердаги жинсий алоқа - руҳий оламдаги жинсий алоқанинг бузиб кўрсатилган аксидир. Ҳақиқий ҳаёт - у ёқда, Кришнанинг, Худонинг ҳузурида. Кришна - барча лаззатларнинг манбаидир.

Шунинг учун, энг тўғри йўл - Кришна онгида яшашга ўрганишдир. Шунда ўлгандан сўнг руҳий оламга, Кришналоқага, Кришнанинг сайёрасига эришамиз ва Кришнанинг даврасида лаззатга тўла мангу яшаймиз.

*чинтамани-пракара-садмасу калта-врикша-
лакшавритешу сурабхир абхипалайантам
лакшми-сахасра-шата-самбхрама-севйаманам
говиндам ади-пурушам там ахам бхаджами*

Кришналоқа шундай таърифланади. *Чинтамани-пракара-садмасу*: "у ерда уйлар фалсафа тошларидан бунёд этилган". Балки, сиз фалсафа тошларининг қандайлигини биларсиз? Агар шундай тошни темирга теккизсангиз, шу заҳоти темир олтинга айланади. Албатта сизлардан ҳеч қайсингиз фалсафа тошини кўрмагансиз, аммо шундай тош мав-

жуд. *Чинтамани-пракара-садмасу калпа-врикша*: у ердаги барча дарахтлар - орзу дарахтларидир. Бу дарахтлар хоҳлаган мевангизни беради. Бу ерда манго дарахти фақат манго мевасини, олма дарахти - фақат олма мевасини беради. Аммо, у ерда хоҳлаган дарахтингиздан хоҳлаган мевангизни олишингиз мумкин. Булар ҳали Кришналока сифатларининг энг кичик таърифларидир.

Шундай экан, моддий коинотнинг ҳеч бир сайёрасига интилмаслик керак, чунки уларнинг барчасида моддий ҳаётга хос бўлган азоб-укубатларга дуч келасиз. Биз буларга ўрганиб қолганмиз. Туғилиб-ўлишларга ўрганиб қолганмиз. Бизга барибир. Замонавий олимлар ўзларининг муваффақиятларини кўз-кўз қилишни ёқтирадилар, аммо улар ҳалигача мана шу ёқимсиз азоб-укубатларнинг бирортасини ҳам бартараф этолганлари йўқ. Улар касаллик, кексалик ёки ўлимни бартараф этадиган бирор нарса ярата олганлари йўқ. Бунинг иложи йўқ. Улар ўлимни тезлаштирадиган нарсалар ихтиро қилишлари мумкин, аммо ўлимни бартараф этадиган бирор нарса ярата олмайдилар. Бу уларнинг қўлидан келмайди.

Шунинг учун энг ақлли, донишманд кишилар мана шу тўрт азоб: *жанма-мритйу-жара-вйадхи* - туғилиш, ўлиш, касаллик ва кексайиш укубатларидан биратўла қутулишни истайдилар. Ундай одамлар илм ва лаззатга тўла руҳий ҳаётга интиладилар. Бундай орзуларни руҳий сайёраларга кўтарилиб амалга ошириш мумкин. "Бхагавад Гита"да Кришна шундай дейди:(8.14).

*ананйя-четах сататам йо мам смарати нитйашах
тасйахам сулабхах партха нитйя-йуктасйя йогинах*

Нитйя-йуктаҳ дегани "ҳамиша лаззатда" маъносини англатади. Ҳамиша Кришна ҳақида ўйлайдиган, ҳамиша Кришна онгида бўлган йог - энг комил йогдир. Ана шундай камолот чўққисига эришган йог йоганинг қайси бирини хоҳласам экан, гйана-йоганими ёки дхйана-йоганими, деб ўйлаб ўтирмайди. Унинг учун фақат битта йўл - Кришнани англаш йўли бор холос. *Ананйя-четах*. Унинг ҳаёли ҳеч нарсага чалғимайди. Ҳеч нарса уни безовта қилолмайди. У Кришна ҳақида ўйлаб юради, холос. *Ананйя-четах сататам*. *Сататам* дегани "ҳамиша ва ҳамма ерда" деганни англатади.

Масалан, менинг уйим Вриндаванда. У ер Кришна билан бевосита боғлиқ, беш минг йил аввал Кришна шу ерда бу оламга Ўзини намоен қилган. Мен ҳозир Америкада, сизнинг юртингизда яшайман. Бироқ бу мен Вриндавандан узоқлашиб кетдим, дегани эмас, чунки ҳамиша Кришнани ўйлаб юрган киши Вриндаванда юрган ҳисобланади. Ҳозир мен Нью-Йоркда, мана шу квартирадаман, аммо

ўй-фикрим ҳамиша Вриндаванда. Агар сиз Кришна онгига эга бўлсангиз, демак руҳий оламда, Кришна билан бирга бўласиз.

Мана шуни Кришна онги деб атайдилар: *ананйя-четах сататам йо мам смарати нитйашах*. *Смарати* дегани - "эслаб юриш" деган маънони англатади. *Нитйашах* - "ҳамиша". Кришна айтадики, Уни эслаб юрган одам учун Худо ҳамма ерда мавжуддир. Ҳаётда эришиш мумкин бўлган энг нодир, энг қиммат ҳолат Кришна онгига эга бўлган киши учун муҳайё бўлади. *Тасйаҳам сулабхах партха нитйа-йуктасйа йогинах*: "У ҳамиша йога билан, бхакти-йога билан машғул, шунинг учун у Менга осонлик билан эриша олади. Унинг Менинг олдимга келиши осон". Бошқа қандайдир қийин йўллارни излашнинг нима кераги бор? Бор йўғи мана бу мантрани такрорланг: Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре/Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре. Бу мантрани кеча-ю кундуз такрорлашнинг мумкин. Уни такрорлашнинг ҳеч қандай қатъий, қийин шартлари йўқ. Кўчада кетаётганингизда, метрода, уйингизда, ишхонада хоҳлаган жойингизда такрорлашнинг мумкин, бунинг учун ҳеч қандай ҳақ ҳам, солиқ ҳам тўламайсиз. Нимага шу йога усулидан фойдаланмайсиз?

Ақлимизни ўзимизга дўст қилиш йўли

Инсон қобилиятининг энг олий манбаи - ақлими? Ёки ақлдан ҳам устунроқ турадиган илм манбаи мавжудми? 1969 йил февралда Лос-Анжелесда қилган маърузасида Шрила Прабхупада нима учун инсон ақлини руҳий қувватига бўйсундириши лозимлигини тушунтириб беради. ...

Бандхур атматманас тасйа йенатмаиватмана джиттах

Анатманас ту шатрутве вартетатмаива шатруват

"Ақл(нафс)ини ўзига бўйсундирган кишига у энг яхши дўстдир, аммо бунинг уддасидан чиқолмаган киши учун ақл - энг ашаддий душмандир"(Б.г.6.6).

Барча йога тизимларининг мақсади - ақлни ўзимизга дўст бўладиган қилиб ўзгартиришдир. Моддий қувват таъсири остида

ҳаракат қилувчи ақл - бизнинг душманимиздир, у худди маст кишининг ақлига ўхшайди. "Чайтанйя-Чаритамрита"да(Мадхйя 20.117) шундай ёзилган: *кришна бхули сеи жива анади-бахирмухха атаива майа таре дейа самсара-дукха* - "Кришнани унутган тирик мавжудот қадим замонлардан бери ташқи қувват асирлигида яшаб келади. Шунинг учун, моддий ҳаёт кечираётган тирик зотга алдамчи қувват(майя) турли-туман мусибатларни дучор этади". Мен - Худонинг бир заррачаси бўлган мангу руҳман, аммо, ақлим моддий қувват таъсиридан салгина булганса бас, норози бўлиб, қаршилик қила бошлайман, чунки менга озгина мустақиллик берилган: - "Нимага Худога, Кришнага хизмат қилишим керак? Мен - ўзим Худоман!" Ақлим менга шу фикрни сингдирганида ҳолатим бутунлай ўзгариб кетади. Мен хато тушунчалар, алданиш таъсирига берилиб кетаман, натижада бутун ҳаётим ўз маъносини йўқотади. Биз катта-катта давлатларни бўйсундиришга интиламиз, аммо ақлимизни ўзимизга бўйсундиришга ожизлик қиламиз. Ақлимизни жиловлай олмасак, ҳатто бутун давлатни бўйсундирсак ҳам, ютқазган бўламиз. Ақлимиз бизнинг энг ашаддий душманимиз бўлиб қолаверади.

Саккиз поғонали йога усули билан - ақлни қўлга олиш учун, уни дўст қилиб олиш ва ҳаётда асосий мақсадга эришиш, ўзига ёрдамчи қилиб олиш учун шуғулланадилар. Ақлни жиловлаб олмай туриб йога билан шуғулланиш - бекорга вақт ўтказиш деган гап: бундай машғуллотлар фақат ташқаридан қараганлар учун, кўзбўямачилик учун қилинадиган ишдир. Ақлини жилов-лай олмаган киши ҳамиша энг ашаддий душмани билан ёнма-ён яшаётган бўлади, демак, бутун умри бекорга ўтади. Кимнингдир амрига бўйсуниб яшаш тирик зотнинг табиатига хос сифатдир. Ақли жиловланмаган киши ўз эҳтиросининг, ғазабининг, нафсининг ва бошқа ҳиссиётларининг қули бўлиб қолаверади. Аммо, ақлини енга олган киши ўз хоҳиши билан ҳар бир тирик зот қалбида мавжуд бўлган Олий Рух(Параматма)нинг иродасига бўйсунушга рози бўлади. Ҳақиқий йога билан шуғулланиб юрган одам қалбидаги Параматма билан алоқа қилиши ва Унинг амрига бўйсунуши лозим. Кришнани англаш йўлига кирган киши учун эса, Худонинг барча қонунларига сўзсиз бўйсунушдан табиийроқ нарса йўқ.

Житатманаҳ праиантасйя параматма самахитаҳ

Шитошна-сукха-духкхешу татха манапаманайоҳ

"Ақлини жиловлаган киши қалбидаги Худо(Параматма)га эришган ва ҳаловат топган ҳисобланади. Ундай инсон учун ғам ва шодликнинг, иссиқ ва совуқнинг, шон-шуҳрат ва шармандалиқнинг ора-

сида фарқ колмайди, у бу вақтинчалик нарсаларга эътибор бермайди. (Б-г. 6.7)

Аслини олганда ҳар бир тирик мавжудот қалбида Параматма шаклида мавжуд бўлган Олий Шахс-Худонинг амрига бўйсунуши лозим. Ташқи қувват ақлимизни адаштирган заҳоти моддий фаолият билан шуғуллана бошлаймиз. Шунинг учун бирон бир йога усули ёрдамида ақлимизни жиловлай олсак, мақсадга эришдик деб ҳисобласак бўлади. Барибир кимнингдир амрига бўйсунушга мажбурмиз, аммо, агар фикримиз олий, руҳий табиатга фарқ бўлган бўлса, қалбимизда туриб бизга йўл кўрсатаётган Худонинг амрига бўйсунамиз. Ақлимиз шу Олий кучнинг, Худонинг мавжудлигини тан олиши ва Унга бўйсунуши лозим. Ақлини жиловлаган инсон, Параматма яъни Худонинг амрига бўйсунуна бошлайди. Кришнани англаш йўлига кирган киши мана шу илоҳий даражага кўтарилгани сабабли моддий турмуш тарзининг бахт ва бахтсизлик, иссиқ ва совуқ сингари ҳар қандай ҳолатлари таъсиридан азоб чекмайди. Бундай ҳолатни *самадҳи* яъни, бутун фикрини Худои Таолода мужассам қилиш деса ҳам бўлади.

Жнана-вижнана-трипатма кута-стхо виджтендриях

Йукта ити учйате йоги сама-лоштрашма-канчанаҳ

"Олган илми ва руҳий табиатини англагани туфайли тўла осойишталикка эришган кишини йога(мўъжизакор) деб атайдилар. Ундай инсонни: -"ўзлигини тўла англаб етган".- деб гапирадилар. Бундай инсон илоҳий даражага кўтарилган ва ҳақиқий ўзлигига эга. Ундай одам учун тош, гавҳар ва олтин орасида фарқ колмайди". (Б-г.6.8)

Агар инсон олий Мутлақ Ҳақиқатга эришиш билан қувватланмаган бўлса, китоблардан олган илмининг фойдаси йўк. "Падма Пурана"да шундай шеър келтирилган:

Атаҳ шри-кришна-намади на бхавед грахйам индриях

Севонмукхе хи джихвадау свайам эва спхурати адаҳ

"Ҳеч ким ўзининг моддий унсурлар билан булганган ҳис-туйғулари ёрдамида Шри Кришнанинг номи, қиёфаси, ўйинлари ва сифатларининг илоҳий табиатини англаб ета олмайди. Фақат Худога илоҳий хизмат қилиш шарофати билан илоҳий даражага етгандан сўнггина унга Парвардигорнинг илоҳий номлари, сиймоси, сифатлари ва ўйинлари намоён бўлади".

Бу жуда муҳим. Биз Кришнани Олий Шахс -Худо деб биламиз. Нимага биз Уни Худо деб тан оламиз? Чунки, бу ҳақиқатни биз ведавий асарлардан ўқиганмиз. Масалан, "Брахма-самхита"да шундай дейилган: *ишвараҳ парамаҳ кришнаҳ сач-чид-ананда-виграҳаҳ* - "Кришна олий Ҳукмдордир. Унинг илоҳий лаззатга ва илмга тўла

мангу танаси бор". Ҳирс ва ғафлат гуналари таъсири остида бўлган кишилар ўз ҳаёлларида Парвардигор қиёфасини тасаввур қилишга интиладилар. Бунинг уддасидан чиқолмаганларидан сўнг эса:- "Худо шахс эмас. Унинг қиёфаси йўқ, У - бўшлиқдир!" - деб даъво қиладилар. Бу уларнинг омадсизликларининг исботидир.

Аслида Парвардигорнинг шахси, шакли, қиёфаси мавжуд. Нимага Унинг қиёфаси бўлмаслиги керак? "Веданта сутра"да шундай дейилган: *жанмади асйа йатаҳ* - "Олий мутлақ Ҳақиқат - бутун борлиқнинг манбаидир". Масалан, бизнинг қиёфамиз бор. Фақат биз эмас, барча тирик мавжудотларнинг қиёфаси бор. Бу қиёфалар қаердан пайдо бўлган? Қаердан келиб чиққан? Бу ўз-ўзидан, мантикий пайдо бўладиган саволлардир. Агар Худонинг Ўзи шахсиз, қиёфасиз бўлса, бизлар - Унинг фарзандлари қаердан шахс бўлиб қолдик? Агар отам шахс сифатига эга бўлмаса, мен қандай қилиб шахс сифатига эга бўламан? Агар отам ҳеч қандай қиёфага эга бўлмаса, мен қаердан қиёфага эга бўлиб қолдим? Шунга қарамай, одамлар қиёфалари, яъни моддий таналари уларнинг азоб-укубатлари манбаи эканини кўрганларида, ўзларининг қиёфа тўғрисидаги аввалги тушунчаларини рад этадилар ва "Худо қиёфага эга бўлмаслиги керак!", деган хулосага келадилар. Аммо, "Брахма-самхита" бундай хулосани инкор этади. Худонинг қиёфаси бор, аммо Унинг қиёфаси мангу, илмга ва лаззатга тўла. *Сач-чит-ананда-виграҳаҳ. Сат* - "мангу", *чит* - "илм", *ананда* - "лаззат" деган маъноларни англатади. Демак, Худонинг рухий танаси бор, ва Унинг танаси илм ва лаззатга тўла, мангу.

Энди танамизни Парвардигорнинг танаси билан таққослаб кўрамиз. Танамиз мангу эмас, лаззатга ҳам, илмга ҳам тўла эмас.

Демак, қиёфамиз Парвардигорнинг қиёфасидан фарқ қилади. Аммо, гап шундаки, тана ҳақида фикр юритган пайтимизда, барча таналар ҳам бизнинг танамизга ўхшаган бўлади, деб ўйлаймиз. Шу тарзда, Худонинг ҳамма нарсаси бизникига қарама-қарши, демак, Унинг танаси бўлмаслиги керак, деган хулосага келамиз. Аммо бу фақат фикр юритиш, мулоҳаза, тахмин холос, аниқ илм эмас. "Падма Пурана"да шундай ёзилган: *ири-кришна-намади на бхавед грахйам индрйаих* - "Моддий ҳис-туйғулар ёрдамида Парвардигорнинг қиёфасини, номини, сифатларини ва қароматларини англаб бўлмайди". Бизнинг ҳиссиётимиз мукамал эмас, шундай экан биз Худони, Унинг шахсини, юзини кўра оламизми? Бунинг иложи йўқ.

Парвардигорни қандай кўрса бўлади? *Севонмукхе хи жихвадау* - агар биз ҳиссиётимизни бунга тайёрласак, агар уларни покласак, по-

кланган хиссиёт ёрдамида Худони кўра оламиз. Ҳозир кўзларимиз ғафлат пардаси билан қопланган, ана шу парда бизга Худони кўришга халакит беради. Бу эса, биз ҳеч нарсани кўра олмаймиз дегани эмас, - биз шу кўзимиз билан Худони кўра олмаймиз дегани. Шундай қилиб, ҳозир Худонинг қиёфасини кўра олмаймиз, аммо кўзимиздан ана шу ғафлат пардасини олиб ташласак, Худони кўра оламиз. "Брахма Самхита"да шундай ёзиган: *преманжана-ччхурита-бхакти-вилочанена сантаҳ садаива хридийешу вилокайанти* - "Кўзларига Худога нисбатан муҳаббат малҳами сурилган солиҳлар Парвардигорни кечаюкундуз ўзларининг қалбида кўриб юрадилар". Шунинг учун хиссиётимизни поклашимиз лозим. Шунда Худонинг юзини, Унинг номини, сифатларини, даргоҳини ҳар ерда, ҳамиша кўриб юришга кодир бўламиз.

Ведавий битикларда Худонинг сиймоси ҳақида жуда кўп гапирилган. Масалан, Худонинг оёғи, қўллари йўқ, аммо Унга тақдим қилган нарсаларни қабул қила олади: *апани-падо жавано грихита*. Яна айтилганки, Унинг кўзлари, қулоқлари йўқ, аммо, У ҳамма нарсани кўриб, эшитиб туради. Бу ерда худди қарама-қаршилик борга ўхшайди: биз бировнинг кўриб турганини эшитсак, унинг ҳам худди бизникига ўхшаган кўзлари бўлиши керак деб ўйлаймиз. Моддий тасаввуримиз ана шундай. Худонинг ҳақиқатан ҳам кўзлари бор, аммо Унинг кўзлари бизникидан фарқ қилади. У ҳатто қоронғуда ҳам кўра олади, биз эса кўра олмаймиз. Худо эшитади ҳам. Парвардигор Ўз даргоҳида, биздан миллионлаб километр узоқда жойлашган, аммо У ҳатто шивирлаб айтган гапларимизни ҳам эшитади, чунки У қалбимизда ҳам мавжуддир. Шу боис, Худо кўрмасин ҳам, эшитмасин ҳам, бизга тегмасин ҳам дея, Худодан қочиб қутула олмаймиз. "Бҳагавад Гита"да Худованд Кришна шундай дейди:

Патрам пушпам пхалам тойам йо ме бхактия прайаччхати

Тад ахам бхакти-упахритам ашнами прайататманаҳ

"Агар инсон Менга муҳаббат ва садоқат билан япроқ, гул, мева ва сув таклиф этса, Мен уларни тановул қиламан". У қандай қилиб ейди? Биз Унинг еганини кўрмаслигимиз мумкин, аммо У тортиғингизни ейди. Биз буни ҳар куни сезамиз. Барча қондаларга риоя қилиб Кришнага таклиф этганимизда, таомнинг мазаси бутунлай ўзгариб кетганини ҳар куни сезамиз. Буни ўзингиз синаб кўришингиз мумкин. Парвардигор таом ейди, аммо У ҳамиша Ўзига тўқ, тўла бутун бўлгани учун бизга ўхшаб емайди. Агар менга биров бир тарелка овқат берса, унинг ҳаммасини ейман, аммо Худо оч эмас, шунинг учун У еганида овқатни қандай бўлса шундайлигича қолдиради. *Пур-*

насиа пурнам адайа пурнам эвавашиишйате: Худо Ўзига тўқ, тўла бутундир. Шунинг учун У тановул қилганида тақдим этган овқатнинг ҳаммасини ейиши мумкин, аммо бундан овқат камайиб қолмайди. У кўзлари билан ейиши мумкин. Бу ҳақда "Брахма Самхита"да айтилган: *ангани йасйа сакалендрийа-вритти манти* - "Парвардигор танасининг ҳар бир қисми бошқа қисмларининг вазифасини ҳам бажара олади". Масалан, бизлар кўзларимиз билан кўра олаемиз, аммо улар билан овқат ея олмаймиз. Аммо, Худо тақдим қилинган овқатни шунчаки нигоҳи билан уни ея олади.

Албатта, ҳозир бунинг ҳаммасини тушуна олмаймиз. Шунинг учун "Падма пурана"да айтилганки, Парвардигорнинг номи, қиёфаси, ўйинлари, сифатлари инсон Унга илоҳий хизмат қилиш билан вужудини поклаб, рухий даражага кўтарилганидан сўнг намоён бўлади. Ўз уринишларимиз билан Худони англаб ета олмаймиз, лекин Худонинг Ўзи бизга намоён бўлишга қодир. Ўз ҳолимизча Худони кўришга уриниш, худди кечаси қуёшни кўришга уриниш билан баробар. Кечаси,- "менинг жуда катта фонарим бор, мен қуёшни топа оламан!", - деб ўйлаганимиз билан, барибир қуёшни кўра олмаймиз. Аммо қуёшни эрталаб, унинг ўзи пайдо бўлганда бемалол кўрсак бўлади. Худди шунингдек, ўзимиз Худони кўра олмаймиз, чунки ҳиссиётимиз мукамал эмас. Биз - ҳиссиётимизни поклашимиз ва Худонинг марҳамат кўрсатишини кутишимиз лозим. Мана шу Кришнани англаш усулидир. Худодан талаб қила олмаймиз: - "Эй Худо, эй Кришна, Сен менинг олдимга келишинг шарт. Мен Сени кўришни истайман!" Йўқ. Худо амримизга бўйсунадиган хизматкор эмас. Уни хизматимиз билан рози қилсак, албатта Уни кўра олаемиз.

Шундай қилиб, бизнинг усулимиз Уни рози қилишга, Уни мамнун қилишга ва шу туфайли Унинг Ўзини бизга намоён этишга қаратилган. Мана шу ҳақиқий йога. Шуни билмасдан одамлар ҳар хил сохта "Худо"ларга сиғинадилар. Улар Худони кўра олмайдилар. Шунинг учун ўзини "Худо" деган ҳар бир одамни тан олаверадилар.

Улар Худонинг ким эканини билмайдилар ҳам. Баъзилар: - "Мен ҳақиқатни излаб юрибман"- дейиши мумкин. Аммо, у ҳақиқат нима эканини билиши керак. Акс ҳолда у ҳақиқатни қандай излайди, қандай топади? Масалан, олтин олмоқчи бўлсам, ҳар ҳолда унинг қандайлигини, озгина бўлса ҳам билишим керак. Бўлмаса алдаб кетишади. Худди шу сингари, бу одамларни ҳам алдайдилар: улар ҳар қандай ярамасларни Худо деб қабул қилаверадилар, чунки Худонинг қандайлигини билмайдилар. Ҳар қандай одам келиб ўзини Худо деб эълон қилиши мумкин, шунда унинг ўзига ўхшаган, унинг Худолиги-

ни тан оладиган аҳмоқлар албатта топилади. Ўзини Худо деб эълон қилган ҳам, унинг Худолигига ишониб юрган одам ҳам ғирт аҳмоқ. Ундай йўллар билан Худога эришмайдилар. Худони кўриш, Уни англаб етиш, Унга эришиш учун тайёргарлик кўриш керак. Бундай тайёргарликни Худони, Кришнани англаш йўли билан кўриш мумкин. *севонмукхе хи жихвадау свайам эва спхурати адаҳ*. Агар ўзимизни Худога хизмат қилишга бағишласак, Уни кўришга тайёрланган бўламиз. Бунинг бошқа йўли йўқ.

"Бҳагавад Гита"да Кришнани англаш илми берилган. Одатдаги, дунёвий маълумот ёрдамида ҳеч ким Кришна онгига эга бўла олмайди. Бировнинг фан кандидати ёки фан доктори деган унвони борлиги ҳали у "Бҳагавад Гита"ни тушуна олади, дегани эмас. Бу илоҳий илм, ва уни ғафлат босган ҳиссиёт билан англаб бўлмайди. Ҳиссиётимизни Кришнага хизмат қилиш билан поклашимиз лозим. Акс ҳолда машҳур олим - доктор ёки профессор ҳам - Кришнани тушунишда катта хатоликларга йўл қўяди. У бундан ҳеч нарса тушунмайди, чунки у бунга қодир эмас. Шунинг учун ҳам Кришна моддий оламга Ўзи қандай бўлса шундайлигича ташриф буюради. У туғилмаган (*аджо ни санн авйайама*), аммо У, Худонинг ким эканлигини билишимиз учун бу дунёга келиб туради. Лекин ҳозир бу дунёда шахсан Ўзи иштирок этаётгани йўқ, шунинг учун Уни фақат Кришна онгига эга бўлган одам билан учрашган кишигина англай олади. Кришнани англаган киши мукамал илмга эга: бу илмни у Кришнанинг кўрсатган марҳамати билан эгаллаган, чунки у ўз хизмати билан Кришнани мамнун қила олган. Шунинг учун биз ўз хизматимиз билан Кришнани мамнун қилиб, Унинг марҳаматига сазовор бўлишга интилишимиз лозим. Шунда Кришнани англай оламиз, шунда Кришнани кўра оламиз, шунда Кришна билан сўзлаша оламиз - бошқача қилиб айтганда - барча орзуларимизга эришамиз.

Кришна - шахс. У - олий шахс. Ведавий муқаддас китоблар шуни тасдиқлайди: *нитйо нитйанам четанаш четананам* - "ҳаммамиз - мангу шахслармиз, Худо эса мангу олий Шахс". Биз туғилиш ва ўлишга маҳкуммиз, чунки моддий танага қамалганмиз. Аммо, аслида табиатан мангу руҳ бўлганимиз учун ҳеч қачон туғилмаймиз ва ҳеч қачон ўлмаймиз. Ўз истакларимизга биноан ва қилган ишларимизга мос равишда бир танадан иккинчи танага, кейин учинчи ва ҳоказо таналарга ўтиб юрамиз. Аслида ўлмаймиз ҳам, туғилмаймиз ҳам. "Бҳагавад Гита"да бу ҳақда шундай дейилган(2.20): *на жайате мрийате ва* - "тирик мавжудот ҳеч қачон ўлмайди ва ҳеч қачон туғилмайди". Худди шу сингари Худо ҳам мангудир. *Нитйо нитйа-*

нам четанаш четананам . "Худо - барча тирик зотлар ичида энг олий тирик зотдир, бошқа барча мангу шахслар ичида мангу Олий Шахсдир". Шундай қилиб, Кришнани англаш жараёни билан шуғулланиб, ҳиссиётимизни покласак, мукамал мангу тирик Зот билан мангу муносабатимизни қайта тиклай оламиз. Шунда биз Худони кўрамиз.

Илоҳий илмни тўлиқ эгаллаб камолотга эришамиз. Илоҳий илмни чуқур ўзлаштирган одам ҳамиша ўз фикрида, иймонида, эътиқодида мустаҳкам қолади, лекин фақат дунёвий илмгагина эга бўлган кишининг эътиқоди ҳаётда учраган ҳар хил қарама-қаршилиқлар таъсири остида дарров ўзгаради. Фақат ўзининг ҳақиқий ўзлигини англаган кишигина ўзини ҳамиша вазмин, бамайлихотир, хотиржам тутади, чунки у бутун ихтиёрини Кришнага топширган бўлади. Ана шундай одам илоҳий одамдир, чунки унинг илмини ҳеч қандай дунёвий илмлар билан таққослаб бўлмайди. Бундай инсон учун дунёвий илмларни эгаллашдаги унвонларнинг ёки фалсафий сафсаталарнинг йўлда ётган чўп сингари кадри, қиммати йўқ.

Агар ихлос билан, камтарин ҳолда, муҳаббат билан Худога самимий хизмат қила бошласа, ҳатто саводсиз одам ҳам Худони англаб етиши мумкин. Айни пайтда, ҳатто жуда илмли бўлган одам ҳам Худони англай олмаслиги мумкин. Худо ҳар қандай моддий шарт-шароитлардан устун, чунки У - Олий Рухдир. Худони англаш жараёни ҳам ҳеч қандай моддий шароитларга боғлиқ эмас. Камбағал одам Худони англай олмайди, фақат бадавлат одам Худони англайди, деган фикр нотўғри. Йўқ. Парвардигор учун бизнинг моддий шароитларимизнинг умуман аҳамияти йўқ(апратихата).

"Шримад Бҳагаватам"да (1.2.6.) шундай дейилган:*са ваи пумсам паро дхармо йато бхактир адҳокиадже* - "Инсонда Худога нисбатан муҳаббатни ривожлантирадиган, Унга холис хизмат қилиш йўлидан боришда ёрдам берадиган дин - энг яхши диндир". "Шримад Бҳагаватам"да энг яхши дин индуизмдир, христианликдир ёки исломдир деб айтилмаган. Унда - инсонда Худога нисбатан муҳаббатни ривожлантирадиган, Унга холис хизмат қилиш йўлида ёрдам берадиган дин - энг яхши диндир, дейилган. Вассалом. Диннинг энг осон кўрсаткичи, меъзони ана шундай. Биз қайси дин яхши, қайси дин ёмон эканини кўрсатишга уринмаймиз. Маълумки, моддий дунёда табиатнинг уч хил гунаси мавжуд(эзгулик гунаси, ҳирс гунаси ва ғафлат гунаси), ва ҳар қандай диний таълимот мана шу гунага мос равишда қурилган. Диннинг мақсади - Худони англашга ва Уни севишга ўргатишдир. Худони севишга ўргатадиган ҳар қандай дин - мукамал диндир. Акс ҳолда дин - дин эмас, афюн. Қандайдир диний

ақидаларга биз бекаму-кўст амал қилишимиз мумкин, аммо агар қалбимизда Парвардигорга нисбатан ҳеч қандай муҳаббат ҳиссини сезмасак, аксинча моддий нарсаларга боғлиқлигимиз кундан кунга кучаяётганини сезсак, - демак, бу ҳеч қандай дин эмас, бошқа бир нарсадир.

"Шримад Бхагаватам"нинг шу шеъри охирида, диний маросимларни холис, ҳеч нарса таъма қилмасдан мунтазам (*ахаитуки апра-тихати*) бажариб юриш керак, дейилади. Агар ана шундай динга эътиқод қилсак, ҳақиқий бахтга эришганимизни сезамиз. Бундан бошқа бахт бўлиши мумкин эмас. *Са ваи пумсам паро дхармо йато бхактир адхокшадже*. Худонинг номларидан бири - Адхокшаджа. Адхокшаджа - "моддий кўз билан кўриш мумкин бўлмаган Зот" деганидир. Акшаджа - "бевосита тажриба ёрдамида сезиш", адхах - эришиб бўлмайдиган" деган маънони англатади. Биз Худога тажриба йўли билан эриша олмаймиз. Йўқ. Унга бошқача йўл билан - Унинг илоҳий номлари товушини тинглаб, камтарин, мўмин ҳолда Унга илоҳий хизмат қилиш йўли билан эришиш мумкин. Биз фақат шу йўл билангина Парвардигорга эришишимиз мумкин.

Агар дин қоидалари бизга Худони севишга ёрдам берса, улар мукамалдир. Аммо бизнинг муҳаббатимиз холис бўлиши керак. Агар: - "Мен Худони севаман, чунки У ҳиссиётим талабларини қондиришим учун менга шунча нарсалар бериб қўйибди" - деб ўйласам, бу муҳаббат эмас. Ҳақиқий муҳаббат ҳар қандай таъмагирликдан холи(ахайтуки). Биз: -"Парвардигор улўғдир, Парвардигор - менинг отам. Уни севиш - менинг бурчим". - деб ўйлашимиз керак. Муҳаббатда ҳеч қандай савдога ўрин йўқ: - "Парвардигор менга ризқ-рўз, насиба бериб қўйибди, шунинг учун мен Уни севаман!" Мутлақо ундай эмас. Худои Таоло ҳатто хайвонларга ҳам, итларга, мушукларга ҳам ризқ бериб қўйибди. Парвардигор ҳар бир тирик мавжудотнинг отаси, ва У ҳаммининг ризқини бериб қўйибди. Шундай экан, бизларга ризқ бериб қўйгани учунгина Парвардигорга раҳмат, шукрона айтиш, ҳали муҳаббат дегани эмас. Муҳаббат таъмагирлик асосида бўлмаслиги керак. "Агар Худо менинг ризқимни қирқиб қўйса ҳам, барибир мен Уни севаман!" - деб ўйлаш керак. Мана шу ҳақиқий муҳаббат бўлади.

Чайтанйа Махапрабҳу шундай дейди: *-ашилийа ва пада-ратам пинашту мам адаршанан марма-хатам кароту ва* - "Эй Парвардигор, Сен мени Ўз бағринга олишинг ёки оёғинг остида тепкилашинг мумкин. Ёки айрилиқ ўтида бағримни қон қилиб, менга кўринмаслигинг мумкин. Аммо барибир мен Сени севаман". Мана

Худога бўлган соф муҳаббат. Биз қалбимизда Худога нисбатан ана шундай муҳаббат уйғота олсак, ҳаётимиз лаззатга тўлади. Биз Худонинг Ўзи сингари лаззатга тўламиз. Мана шу ҳақиқий камолот чўққисидир.

Олий йога

1969 йил қилган ушбу маърузасида Шрила Прабхупада олий йога усулини таърифлаб беради. Қадимги ведалар таълимотига асосан йога хатха-йога, пранайама(жисмоний ва нафас олиш машқлари) ва карма-йогадан бошланиб, бхакти-йогада ўзининг энг олий даражасига етади. Бхакти йога - Худои Таолога садоқат билан хизмат қилиш йогасидир. "Бхакти-йога даражасига кўтарилган киши бошқа барча йога погоналаридан юқори кўтарилган бўлади".- дейди Шрила Прабхупада.

Йогинам апи сарвешам мад-гатенантаратманна

Шраддхаван бхаджате йо мам са ме йуктатамо матах

"Барча йоглар орасида мустаҳкам иймон билан ҳамиша Менда бўлиб, Мени эслаб юрган, Менга илоҳий муҳаббат билан холис хизмат қилиб юрган одам Менга йоганинг энг мустаҳкам ришталари билан боғланган ва бошқа йогларнинг барчасидан устун туради. Менинг фикрим шундай".(Б-г.6.47.)

Бу ерда аштанга-йога, хатха-йога, гйана-йога, карма-йога ва бхакти йогалар ичида бхакти-йоганинг бошқа йогалардан устун туриши аниқ айтилган. Кришна тўғридан тўғри айтяптики:- "Барча йоглар ичида йогада Мен билан узвий боғланган, чуқур иймон билан Мени эслаб юрган киши бошқа йоглардан устун туради". Бу гапларни Кришна айтиб тургани учун, У Мени деганида биз Кришнани, Худони тушунишимиз лозим. Яъни, ким камолот чўққисига эришишни истаса, йоганинг энг юқори чўққисига кўтарилишни истаса - у Парвардигор онгига, Кришна онгига эришиши керак.

Ана шу жиҳатдан бу ерда *бхаджате* сўзи катта аҳамиятга эга. *Бхаджате* сўзи *бхадж* сўзидан келиб чиққан, бу ибора эса, садоқат билан хизмат қилишни назарда тутди. Одатда бу иборани "таъзим

қилиш" деб таржима қиладилар, бу эса, иборанинг унчалик аниқ маъносини англамайди. "Таъзим қилиш" -"хурмат қилиш ёки эҳтиром кўрсатиш" маъноларини англатади. Аммо, энг аввало иймон ва муҳаббат билан Олий Шахс -Худога хизмат қилиш лозим. Бирор обрўли одамга ёки фариштага эҳтиром кўрсатмаган киши хурматсизликда айбланиши мумкин, аммо Парвардигорга хизмат қилишдан бош тортган киши оғир жазога маҳкум бўлади.

"Таъзим қилиш" "садоқат биланхизмат қилиш"дан жуда катта фарқ қилади. Таъзим қилиш, сажда қилиш одатда ҳар хил таъмагирлик билан, бирор нарса ният қилиш билан бажарилади. Масалан, бирорта бадавлат одам биздан мамнун бўлса, бирор фойдали иш бериши мумкинлигини билган ҳолда унга таъзим қилишимиз мумкин. Фаришталарга сиғиниш ҳам шундай сиғинишдан фарқ қилмайди. Одатда одамлар бирор мақсадга эришиш учун фаришталарга сиғинадилар, аммо "Бҳагавад Гита"да (7.20) бундай сиғиниш қораланади: *камауи тауи тауи хрита-жнанаҳ прападийанте нйадеватаҳ* - "Фикрлаш қобилиятидан махрум бўлган ва эҳтироси(нафси) таъсири остида қолган киши таъмагирлик билан фаришталарга сиғинади".

Шундай қилиб, сажда қилиш жараёнида ҳамиша қандайдир таъмагирлик туйғуси иштирок этади, аммо холис хизмат қилишда севган шахсга шодлик келтиришдан бошқа ҳеч қандай ният бўлмайди. Холис хизмат қилиш асосида фақат муҳаббат ётади. Мисол учун, она ўз фарзандини парваришлаётганида у ҳеч қандай шахсий манфаат кўзламайди, у фақат оналик меҳри-муҳаббати туфайли фарзандини парвариш қилади. Унинг фарзандига бошқа бировлар эътибор бермасликлари мумкин, аммо у ҳечам бундай қилмайди, чунки у ўз фарзандини севади. Худди шунингдек, Худога хизмат қилиш деганда ҳам, ҳеч қандай шахсий манфаат кўзламасдан қилинган хизматни тушуниш керак. Мана шу Парвардигорни мукамал англаш бўлади, ҳақиқий динни таърифлаш билан бирга "Шримад Бҳагаватам"да (1.2.6) шундай дейилган: *са ваи нумсам паро*

дхармо йато бхактир адхокшадже - "Энг яхши дин - киши қалбида Худони англашни ривожлантирадиган, Худога муҳаббат уйғотадиган диндир". Агар инсон қалбида Парвардигорга нисбатан муҳаббат уйғотадиган бўлса, ҳар қандай дин қоидаларига амал қилиш мумкин. Диний қонун-қоидаларнинг мукамаллиги уларнинг инсонда Парвардигорга нисбатан қанчалик муҳаббат уйғотиши билан баҳоланади.

Аммо, кимдир шахсий манфаатини кўзлаб, "мен мана шу дин қоидаларига амал қилсам, моддий эҳтиёжларимни қоплаб олишим мумкин" - деб ўйласа, унинг дини ҳеч қандай маънога эга эмас. Бу

учинчи нав дин. Инсон қалбида Парвардигорга нисбатан муҳаббат уйғотадиган дин энг яхши диндир ва бу муҳаббат ҳар қандай шахсий манфаатлардан холи бўлиши ва ҳар қандай тўсиқларга эътибор бермаслиги лозим(*ахаитуки апрахата*). Мана шундай дин - ҳақиқий дин ҳисобланади ва Кришна "Бҳагавад Гита"нинг олтинчи бобининг охирги шеърида айнан шундай динга амал қилишни маслаҳат беради. Кришнани англаш жараёни - йоганинг энг юқори поғонаси, шу билан бирга у дин сифатида ҳам ҳар қандай нуқсонлардан холидир, чунки унда ҳеч қандай бошқа манфаатлар кўзланмайди. Шогирдларим Кришна уларнинг моддий эҳтиёжларини қондиришидан умидвор бўлиб хизмат қилиб юрганлари йўқ. Улар ўзларига зарур ҳамма нарсаларга эга бўлишлари мумкин, аммо уларнинг мақсади бу эмас. Албатта улар қийналиб, ночорликда яшаётганлари йўқ, улар ҳеч нарсага муҳтож эмаслар, улар учун зарур ҳамма нарса етарли. Кришнани англаш йўлига кирсам ўзимни қашшоқликка мубтало қиламан, деб ўйламанг. Йўқ. Кришна, Худо бор жойда ҳамма нарса бор, чунки Худонинг Ўзи ҳамма нарсанинг яратувчисидир. Аммо биз Кришнадан талаб қилмаслигимиз лозим: -"Кришна, менга уни бер, Кришна менга буни бер!" Худди, отаси фарзандига нима зарурлигини боласидан яхшироқ билгани сингари, Кришна бизга нима кераклигини биздан кўра яхшироқ билади. Ундан бирор нарса сўрашимизнинг нима кераги бор? Худо ҳамма нарсага қодир. У керак бўлган нарсаларни, эҳтиёжимизни яхши билади. Буни ведавий битиклар тасдиқлайди: *эко бахунам йо видадхати каман* - "Парвардигор барча тирик мавжудотларнинг эҳтиёжларини қондиради".

Биз эвазига ҳеч нарса таъма қилмасдан Худони севишга ҳаракат қилишимиз лозим. Худо бизга зарур бўлган ҳамма нарсани беради. Ҳатто ит ва мушуклар ҳам ўзларига зарур нарсалар билан таъминланган. Улар черковларга бориб Худодан ҳеч нарса сўрамайдилар, аммо барибир керак нарсалар билан таъминланган. Шундай экан, наҳотки Худо Унга холис, беминнат хизмат қилиб юрган солиҳ бандасини зарур нарсалар билан таъминламаса? Ҳатто ит ва мушуклар ҳеч нарса сўрамасалар ҳам, ҳаёт учун зарур ҳамма нарсага эга бўлар экан, нега энди биз Худодан ҳар хил нарсаларни талаб қилишимиз керак: "Менга уни бер, менга буни бер!" Йўқ, асло бундай қилиш керак эмас. Биз фақат Уни севишга ва Унга холис хизмат қилишга ҳаракат қилишимиз лозим. Шунда тўлиқ ҳаловатга эришамиз, мана шу йоганинг энг юқори поғонаси бўлади.

Худога хизмат қилиш бизнинг табиий ҳолатимиз. Мен Худонинг ажралмас бир заррачаси бўлганим учун Унга хизмат қилиш - менинг

бурчим, вазифамдир. Бунга бармоқ ва танани мисол қилиб кўрсатиш мумкин. Бармоқ тананинг ажралмас бўлаги. Бармоқнинг вазифаси нимадан иборат? Унинг вазифаси - бутун танага хизмат қилишдан бошқа ҳеч нарса эмас. Агар бирор жойингиз қичиётганини сезсангиз, бармоғингиз дарров ишга киришади. Агар бирор нарсани кўришни хоҳласангиз, кўзларингиз дарров ишга тушади. Агар бирор жойга боришни истасангиз - оёқларингиз ҳаракатга келиб, сизни элтиб кўяди. Шундай қилиб, тананинг алоҳида қисмлари бутун танага хизмат қилади.

Худди шунга ўхшаш, барчамиз - Худонинг ажралмас заррачаларимиз ва бизнинг ягона вазифамиз - Унга хизмат қилишдир. Тананинг алоҳида бўлаклари бутун танага хизмат қилганда тананинг қуввати ўз-ўзидан барча аъзоларига етиб боради. Худди шундай Кришнага, Худога хизмат қилганимизда ўз-ўзидан ҳаёт учун зарур бўлган барча эҳтиёжларимизни қондирган бўламиз. *Йатха тарор мула-нишечанена*: агар дарахтнинг илдизига сув қуйсангиз, унинг қуввати шохалари ва барглари ҳам бориб етади. Худди шунингдек, Кришнага, Худога хизмат қилиш билан бутун оламга хизмат қилган бўламиз. Ҳар бир тирик мавжудотга алоҳида хизмат қилишнинг хожати йўқ.

Бундан ташқари, Худога хизмат қилар эканмиз, албатта барча тирик жониворларга,- фақат одамларга эмас, ҳайвонларга ҳам меҳрибон бўламиз. Шунинг учун, Худони англаш, Кришнани англаш - диннинг энг юқори поғонасидир. Агар биз Кришна онгида бўлмасак, бошқа тирик мавжудотларга раҳмимиз келмайди, Кришнани, Худони англаш бизнинг бошқа тирик зотларга бўлган меҳримизни чексиз кучайтиради.

Ҳар бир тирик зот Парвардигорнинг ажралмас заррачаларидир, шунинг учун ҳар биримизнинг вазифамиз - ҳар ким ўз имконияти ва қудрати етганича Худога хизмат қилишдир. Агар бундан бош тортсак, албатта ҳалокатга маҳкум бўламиз. Бу "Шримад Бҳагаватам"да тасдиқланган:(11.5.3.)

Йа эшам пурушам сакшиад атма-прабхавам ишварам

На бхаджанти аваджананти стханад бхраштах патанти адхах
"Ўзининг бурчини бажармай, барча тирик зотларни яратиб қўйган азалий Парвардигорга хизмат қилмаган ҳар қандай одам албатта ҳалокатга учрайди ва ўзининг асл ҳолатидан маҳрум бўлади". Биз қандай қилиб ҳалокатга учраймиз ва ўзимизнинг табиий ҳолатимиздан маҳрум бўламиз? Бу ерда ҳам тана ва бармоқни мисол келтириш мумкин. Агар бармоқ жароҳатланиб танага хизмат

қилолмайдиган бўлиб қолса, у танага фақат азоб келтиради. Худди шундай, Худо учун хизмат қилмайдиган ҳар бир одам Парвардигорга ташвиш, озор келтиради, холос. Ундай одамнинг ўзи, худди давлат қонунларини бузган жиноятчи сингари, азоб-укубатга маҳкум бўлади. Жиноятчи ҳокимиятни таш-вишга солади ва эртами-кечми ўзи ҳам барибир жазоланади. Ундай одам ўзини яхши одамман деб ҳисоблаши мумкин, аммо давлат қонунларини бузгани учун у ҳукуматни ташвишга солади. Буни тушуниш қийин эмас. Худди шундай, Худога холис хизмат қилмайдиган ҳар қандай тирик зот Унга озор беради. Худога озор бериш - гуноҳи азимдир.

Ҳукумат ўзига бўйсунмайдиган одамларни қамоқхонага ташлайди:- "Сизлар жиноятчисизлар, ҳукуматга садоқат биланбўлган бошқа одамларни безовта қилмасликларингиз учун қамоқда ўтиришларингиз керак!" Худди шундай, Худонинг қонунларини бузиб, Унга ташвиш келтирган жиноятчиларни Худо ҳам азоб укубатларга тўла моддий оламга юборади.- *Стханад бхраиштах патанти адхаҳ* - улар ўзларининг руҳий оламдаги табиий ҳолатларидан маҳрум бўлиб, моддий оламга тушадилар. Яна бармоқ ва танани мисол келтириш мумкин. Агар сизнинг бармоғингиз қаттиқ жароҳатланган бўлса, врач сизга:- "Бармоғингизни кесиб ташлаш керак. Акс ҳолда бутун танангиз касалланиши мумкин" - деб маслаҳат беради. *Стханад бхраиштах патанти адхаҳ* - бармоқни кесиб ташлайдилар, шунда бармоғингиз тананинг бир бўлаги бўлган ўзининг табиий ҳолатини йўқотади.

Худони англаш қонунларини рад этиб бизларнинг барчамиз мана шу моддий оламга тушдик. Агар биз ўзимизнинг аввалги табиий ҳолатимизни қайта тикламоқчи бўлсак, яна Унга хизмат қила бошлашимиз керак. Мана шу энг ишончли дармон бўлади. Акс ҳолда азоб-укубатларга дучор бўлаверамиз, биз учун Худо ҳам озор чекади. Моддий оламда биз Худонинг ёмон фарзандлари вазифасини бажаряпмиз. Агар фарзанд ёмон бўлса, унинг ўзи ҳам, отаси ҳам қийналади. Худди шундай, биз қийналсак, Худо ҳам қийналади. Шу боис энг яхшиси, - ўзимизнинг аввалги, азалий онгимизни, ўзимизда Кришна онгини қайта тиклаш ва умримизни Худога хизмат қилишга бағишлашдир.

"Шримад Бҳагаватам"да ишлатилган *аваджананти* сўзи, "Бҳагавад Гита"да ҳам ишлатилган(9.11), унда Кришна шундай дейди:

*аваджананти мам мудха манушам танум аширитам
парам бхавам аджананто мама бхута-махешварам*

"Бу оламга инсон қиёфасида ташриф буюрганимда, аҳмоқлар Менинг

устимдан куладилар. Улар Менинг табиатим илоҳий эканини ва Менинг бутун борлиқ хукмдори эканимни билмайдилар". Фақат аҳмоқ, ярамасларгина Олий Шахс- Худо, Парвардигор Кришна устидан кулишлари мумкин. *мудха* сўзи "аҳмоқ", "ярамас" деган маънони билдиради. Фақат ярамас, аҳмоқ одамгина Кришнага, Худога бефарқ қарайди. Ўзининг ана шундай бефарқлиги учун жавоб беришини ҳаёлига ҳам келтирмай, аҳмоқ одам Худони, Кришнани тан олмасликка журъат этади. Ярамас одам Худонинг ҳамма нарсадан устун туришини тушунмасдан, қандайдир ўзи ўйлаб чиқарган "Худо"га сиғинади. "Худо" сўзининг ҳозирги пайтда шунчалик кадри тушиб кетганки, кўпчилик одамлар: - "мен ўзим Худоман" дейдилар. Ундай ҳолда "Худо" сўзи нимани англатади? Агар ҳар қандай одам Худо бўладиган бўлса, бировни Худо дейишнинг нима кераги бор?

Бу ерда *аваджананти* сўзи жуда ўринли. Бу ибора "тана олмайдиган" деган маънони англатади ва "Худо деган ким Ўзи, мен ўзим Худоман. Нимага мен Худога хизмат қилишим керак?" дейдиган одамни ифодалашга жуда мос келади. *аваджананти* - ҳақиқий Худони тан олмасликдир. Жиноятчи ҳам ҳукуматга худди шундай муносабатда бўлади:- "Ҳукумат билан менинг нима ишим бор? Мен хоҳлаган ишимни қилишим мумкин. Ҳукумат ким бўлибди?" Мана шу аваджананти. Аммо, "ҳукумат билан нима ишим бор?" - десак ҳам, полиция бунга лоқайд қарамайди. У бизни жазолаб, азоб беради. Худди шундай, биз Худонинг қонунларини назар писанд қилмасак, моддий табиат бизни жазолайди - туғилиш, касаллик, кексайиш ва ўлиш азоблари билан азобланишга маҳкум этади. Ана шундай азоблардан қутулиш учун биз йога билан шуғулланишимиз лозим.

Барча йогаларнинг энг юқори поғонаси - бхакти-йога. Бошқа барча йога усуллари мана шу бхакти-йогага кўтарилишга ёрдам беради. Аслини олганда ҳақиқий йога - бхакти-йога, бошқа барча йогалар бахакти-йогага олиб келадиган зинапоярлардир. Ўзликни англашнинг карма-йогадан бошланиб бхакти-йога билан охирига етадиган узок йўлдир. Бу йўлнинг аввал боши - карма-йога, яъни ўз фаолияти натижалари билан лаззатланишдан воз кечишдир. Натижасидан лаззатланиш ниятида қилинадиган фаолият гуноҳ ишларни ҳам ўз ичига олади. Аммо карма-йога, гуноҳ ишларни рад этиб, фақат муқаддас китобларда кўрсатилган савоб ишларни бажаришни назарда тутаяди. Муқаддас китоблар қонуни асосида яшаш - карма-йогадир. Инсон карма-йога билан шуғулланиш натижасида илмга эга бўлиб, ҳаётий ўтқинчи, моддий нарсаларни тарк этганида гйана-йога поғонасига кўтарилган бўлади. Аста секин гйана-йога муроқабага айланади, бун-

да одам ҳар хил жисмоний машқларни бажариб, фикрини Олий Рухда мужассам қила бошлайди. Бу поғона аштанга-йога деб аталади. Аштанга-йога даражасидан юқори кўтарилиб Олий Шахс-Худо, Парвардигор Кришнанинг Ўзига хизмат қила бошлаган одам йога тузумининг энг юқори поғонаси - бҳакти-йогага эришган ҳисобланади.

Аслида бҳакти-йога - йога машғулотининг охирги мақсади, аммо уни тўла тушуниб етиш учун бошқа йога поғоналарини ҳам билиш керак. Ҳеч тўхтамасдан энг охирги мақсадни кўзлаб ҳаракат қилаётган йог тўғри йўлда ҳисобланади, аммо, йоганинг қандайдир бир поғонасида тўхтаб қолиб, ундан силжимаётган йог - эгаллаган даражасига қараб карма-йог, гйана-йог ёки аштанга-йог деб аталади. Омади келиб бҳакти-йога даражасига кўтарилган киши бошқа барча поғоналарни ўтган ҳисобланади. Шунинг учун Кришнани англаш, Кришна онгига эга бўлиш - йоганинг энг юқори поғонасига кўтарилиш демакдир. Ҳимолай тоғи ҳақида гапирганимизда унинг жаҳондаги энг баланд тоғ эканини ҳамма тушунади, унинг энг баланд чўққиси эса - Эверест чўққисидир.

Агар гйана-йога билан шуғулланиб юрган йог, мен камолотга эришдим, деб юрса, у адашади. У яна ҳам юқорига ҳаракат қилиши лозим. Фараз қилинг, юз қаватли бинонинг энг юқорисига кўтарилишингиз керак бўлса, масалан юзинчи қаватга. Сиз ўттизинчи, эллингинчи, саксонинчи ва ҳоказо қаватлардан ўтишингиз лозим. Аммо, эллингинчи ёки саксонинчи қаватга кўтарилиб - "мен мақсадимга етдим" деб ўйласангиз, адашган бўласиз. Мақсадга эришингиз учун юзинчи қаватга кўтарилишингиз лозим. Йоганинг барча поғоналарини пиллапоя шаклида фараз қилиш мумкин, оралиқ қаватларда тўхтаб қолмаслигимиз керак. Энг охирги мақсад сари - соф Кришна онгига эришгунча тўхтамаслигимиз керак.

Энди фараз қилинг, юзинчи қаватга кўтарилиши керак бўлган киши лифтдан фойдаланиш имкониятига дуч келди - бир пасда у энг охирги қаватда бўлиши мумкин. Албатта ундай одам: -"Менга лифтининг нима кераги бор? Мен аста-секин зинапоядан кўтарилавераман" - деб айтиши ҳам мумкин. У шундай қилиши мумкин, аммо бунда охирги қаватга етиб бора олмаслиги мумкин. Бҳакти-йога лифтидан фойдалансангиз, бир пасда юзинчи қаватда, йоганинг энг олий поғонасида, Кришна онгига тўлиқ эга бўласиз.

Кришнани англаш йўли - тўғри мақсадга олиб борадиган йўл. Поғонама-поғона барча йога тузумлари орқали кўтарилишингиз ҳам мумкин, тўғридан-тўғри Кришнани англаш жараёни билан шуғулланишингиз ҳам мумкин. Ҳозирги даврда айнан шу йўл билан

боришни Худованд Чайтаня тавсия қилган эди: "одамлар ҳозир жуда оз умр кўрадилар, ташвишлари кўп, шунинг учун энг тўғри йўл билан борганлари яхши". Ўзининг чексиз марҳамати билан У бизларга Ҳаре Кришна мантрасини инъом қилган. Бу мантра инсонни бир пасда бҳакти-йога поғонасига кўтариб қўяди. Бу жуда тез рўй беради, узок кутишнинг ҳожати йўқ. Худованд Чайтаня инъом этган ғаройиб тухфа ана шундай. Шунинг учун, Шрила Рупа Госвами Унга шундай мурожаат қилган эди: *намо маха-ваданйайа кришна-према-прадайа те* - "Эй Худойим, Чайтаня! Сен Худонинг энг меҳр-мурувватли киёфасисан, чунки Сен Парвардигорга, Кришнага бўлган муҳаббатни сахийлик билан ҳаммага улашяпсан". Одатда инсон қалбида Кришнага нисбатан муҳаббат уйғотиши учун йоганинг жуда кўп поғоналаридан ўтиши керак, аммо Худованд Чайтаня унга тўғри йўл очиб берди. Шунинг учун ҳам У Парвардигорнинг барча кўринишлари ичида энг мурувватлисидир. Худованд Чайтанянинг Ўзига хос сифати мана шундай. Бҳакти-йога - Худони мукамал билишнинг ягона йўлидир. Кришна буни "Бҳагавад Гита"да айтиб ўтган: (18.55) *бҳакти мам абхиджанати йаван йаши часми таттваматах* - "Инсон Менинг, Олий Шахс Худонинг қандайлигини фақат холис хизмат қилиш туфайли англай олади". Ведаларнинг тасдиқлашича, фақат бҳакти, яъни холис хизмат қилиш туфайлигина камолотнинг энг юқори поғонасига кўтарилиш мумкин. Агар кимдир йоганинг бошқа усуллари билан шуғулланмоқчи бўлса, уларда албатта бҳакти-йогадан бирор нарса бўлиши керак, акс ҳолда бирор натижага эришиб бўлмайди. Ҳозир одамларда бошқа ҳар қандай йога усуллари кўп қонун-қоидаларини бажаришга вақтлари бўлмагани учун, тўғридан тўғри бҳакти йога усулига - соф холис хизмат қилиш усулига ўтиш тавсия қилинган. Шунинг учун бҳакти-йога, Кришнани англаш йўлига кириб, Ведалар "инсон учун энг яхши ҳолат" деб ҳисоблаган ҳолатга эришган кишини омади келган, энг бахтиёр инсон деб ҳисоблаш мумкин.

Камолотга эришган йог бутун фикру-хаёлини Кришнада мужассам қилади. Унинг ажойиб танаси булут рангини эслатади, нилуфарсимон сиймоси куёшдек чарақлаб туради, либоси эса нур таратувчи дурлар билан безатилган. Унинг кўксини гулчамбарлар безаган, бутун атроф Ундан таралаётган *браҳмажйоти* деб аталадиган ёғду билан нурафшон. У Рама, Вараҳа, ва Олий Шахс-Худо, Кришна каби ҳар хил киёфаларда намоён бўлади. У инсон киёфасида, Яшоданинг ўғли кўринишида намоён бўлади, ва Уни Кришна, Говинда ва Васудева деб чакирадилар. У намунали фарзанд, намунали эр, намунали дўст

ва намунали ҳукмдор. У - барча илоҳий сифатлар ва комил ҳислатлар тимсолидир. Парвардигорнинг ана шу Илоҳий сифатларини ҳамиша тўла билган киши - йоглар ичида энг яхшисидир. Барча ведавий битикларнинг тасдиқлашича камолотнинг ана шундай поғонасига фақат бҳакти-йога усули шарофати билан эришиш мумкин.

5 - боб. Долзарб муаммолар ва уларнинг руҳий ечимлари

Халқаро бирдамлик маркази.

1969 йилнинг декабри. Бостонда Халқаро талабалар жамияти аъзолари олдида қилган маърузасида Шрила Прабхупада дунёда тинчлик ва ҳамжиҳатлик ўрнатишининг энг қулай, осон ва айни пайтда оқилона усулини таклиф қилди. У шундай деди: - "Нью-Йоркдаги Бирлашган Миллатлар Ташиқоти жойлашган иморат олдида янгидан янги байроқлар пайдо бўлаётганига қарамай, миллатлараро муаммолар ҳал бўлмаяпти, чунки сизнинг байналминал қадриятларингиз менинг байналминал қадриятларим билан тўқнашиб, орада низо пайдо бўлишига сабаб бўляпти. Бу муаммони ҳал қилиш учун бизнинг севишга бўлган эҳтиёжimizнинг ҳақиқий, умумий марказини топишимиз зарур... Мана шу умумий марказ - Худои Таоло, ҳамма учун ягона Парвардигор, Кришна".

Кришнани англаш жамияти ташкил этган ушбу тадбирда иштирок этаётганингиз учун сизларга ўз миннатдорчилигимни изҳор эта-

ман. Менга маълум бўлишича, сизнинг жамиятингиз - "Халқаро талабалар жамияти" деб аталади. Ҳозир жуда кўп халқаро жамиятлар бор, масалан, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти. Халқаро жамиятлар ташкил этиш ғояси ҳар қандай мақтовга муносибдир, аммо халқаро жамият асосида қандай меъзон бўлиши кераклигини яхши англаш лозим.

Кўлмақтаги сувга тош ташласангиз, унинг атрофидаги айланалар сувнинг энг чеккасигача тарқалади. Радио тўлқинлари ҳам шундай, айланма тўлқинлар бўйлаб тарқалади, сиз радиоприёмнингиз билан тўлқинларни ушлаб, қандайдир радиоэшиттиришни тинглашингиз мумкин. Бизнинг муҳаббатимиз ҳам худди шу айлана тўлқинлар сингари тарқалиб, кенгайиб боради.

Биз дунёга келгандан кейинги биринчи истагимиз фақат қорин тўйғазиш бўлади. Кичкина гўдак қўлига нима тушса оғзига солади. Унинг шахсий манфаати - қорин тўйғазиш, унинг шундан бошқа иши йўқ. Кейин, сал улғайгандан сўнг у ака-укалари бўлишиб ейишга уриниб кўради: - "Майли, сен ҳам озгина олақол!" Бу жамиятга қараб қўйилган биринчи қадамдир. Улғая борган сари у қалбида ота-онасига нисбатан, кейин ўзининг юртдошларига, кейин ватанига ва ниҳоят бутун дунё халқига нисбатан муҳаббат уйғотади. Аммо, муҳаббатнинг ҳақиқий маркази топилмаса, агар ҳатто у бутун миллатга ёки бутун жаҳонга қаратилган бўлса ҳам, ундай муҳаббат мукамал бўла олмайди.

Мисол учун, агар инсон бирор давлатда туғилиб ўсган бўлса, у ана шу маълум миллатга мансуб бўлади. Сизлар бошқа америкаликлар билан биргалигингизни ҳис қиласиз. Чунки сиз ҳам шу ерда туғилгансиз. Сиз ҳатто ўз ватандошларингиз учун жонингизни қурбон қилишингиз мумкин. Аммо, "бирор давлатда туғилган" деган меъзоннинг, яъни миллатни бундай аниқлашнинг нуқсони бор: америкада туғилган ҳайвонлар америкаликлар деб аталмайдику!? Бизнинг хатоимиз шундаки, биз фақат одамларга нисбатангина қандайдир туйғуларни ҳис қиламиз. Биз бу ерда туғилган ҳайвонларни ўзларимизнинг юртдошларимиз деб ҳисобламаймиз, ва шунинг учун уларни қушхона(гўшт комбинат)ларга жўнатамиз. Демак, бизнинг миллий ва байналминал туйғуларимизнинг маркази нотўғри танланган. Агар мана шу марказ тўғри танланган бўлса, унинг атрофига қанчалик айланалар чизманг, улар ҳеч қачон кесишмаган бўларди. Улар фақат каттайиб ривожланиб бораверадилар. Марказ тўғри танланган бўлса, унинг атрофидаги манфаатлар чизиғи ҳеч қачон бир бири билан тўқнаш келмайди. Бахтга қарши, гарчи миллий ва бай-

налминал туйгулар ҳар бир инсон қалбида мавжуд бўлса ҳам, мана шу туйгуларнинг ягона маркази йўқ. Сизнинг байналминал туйғунгиз ва мендаги байналминал туйғу, сизнинг миллий туйғунгиз ва мендаги миллий туйғу тўқнашади ва орада низо чиқади. Демак, биз умумий севиш туйғумизнинг ҳақиқий марказини топишимиз лозим. Шунда биз ўз туйғуларимизни қанчалик кенгайтирсак ҳам, уларнинг бошқа бировларнинг туйғусига тўқнашмаслигига ва низо чиқмаслигига амин бўламиз.

Мана шу марказ - Кришна, Худо. Ягона Парвардигор.

Бизнинг жамиятимиз, Кришнани англаш Халқаро жамияти бутун жаҳон халқларига, уларнинг муҳаббат изҳор қилиш туйғуларининг маркази - Кришна, Худо бўлиши лозимлигини ўргатади. Бошқача қилиб айтганда биз одамларни махатма, буюк инсонлар бўлишга ўргатамиз. Балки бу сўзни эшитгандирсиз, махатма. Бу санскрит тилидаги сўз бўлиб, жуда кенг фикрга эга бўлган, севиш туйғусининг айланаси бениҳоя кенг бўлган кишини билдиради. Ана шундай одам *махатма* бўлади. *Маха* дегани "катта" ёки "буюк", *атма* дегани эса - "руҳ" дегани билдиради. Ўз қалбидаги муҳаббат чегараларини жуда кенг очган киши махатма деб аталади.

"Бҳагавад Гита"да ана шундай буюк инсон таърифи келтирилган:

*бахунам жанманам анте жнанаван мам прападыате
васудевах сарвам ити са махатма су-дурлабхах*

Бу ерда энг аввало билдирилган фикр шундан иборатки, жуда кўп умрлар инсон танасида яшагандан кейингина махатма даражасига кўтарилиш мумкин (*бахунам жанманам анте*). Руҳ бирин-кетин сон-саноксиз таналарни алмаштиради. 8 400 000 турли ҳаёт шакллари мавжуд, ва инсон танасига эга бўлишдан олдин ана шу таналарнинг барчаси орқали яшаб ўтамиз. Фақат шундан кейин махатма даражасига кўтарилиш мумкин. Шунинг учун Кришна: - *бахунам жанманам анте* - "Жуда кўп умрлар яшагандан кейин махатма(буюк инсон) бўлиш мумкин"- дейди.

Шунга ўхшаган шеър "Шримад Бҳагаватам"да ҳам бор: *лабдхва судурлабхам идам баху самбхаванте* - "Сиз жуда кўп марта туғилганингиздан кейингина жуда нодир, танқис бўлган инсон танасига эга бўлиш бахтига сазовор бўлдингиз". Ҳаётда инсон бўлиб туғилиш - камдан кам учрайдиган ҳол. Ит, мушук ва бошқа ҳайвонларнинг танасида туғилиш қийин эмас, аммо инсон танасига эга бўлиш - жуда қийин. Биз 8000 000 марта ҳар хил ҳаёт турларида бир неча бор туғилганимиздан кейин инсон танасига эга бўламиз. Демак, "Шримад Бҳагаватам"да ҳам, "Бҳагавад Гита"да ҳам бир нарса

тўғрисида айтиляпти. Барча ведавий битиклар бир-бирини тасдиқлайдилар, уларни тушунишга қодир одам уларнинг мазмунидан ҳеч қандай тафовут топмайди.

Демак, бошқа таналарда жуда кўп марта туғилиб, яшаганимиздан кейин биз инсон танасига эга бўламиз. Аммо, инсон ҳақиқий ўзлигини англаб етиши учун ҳатто инсон бўлиб ҳам жуда кўп марта туғилиши лозим. Агар инсон бир умри давомида эмас, бир неча умрлар давомида ўзининг рухий илмини ошириб борса, - у аста-секин илм чўққисини эгаллайди: ана шундай илм чўққисига эришган одамни *гйанаван* - "ҳақиқий илм эгаси" деб атайдилар. "Шундан кейин у Менга, яъни Худога ўз ихтиёрини топширади"- дейди Кришна. Мен Кришна деганда Худони, ҳаммани Ўзига жалб этувчи ягона Худовандни, Олий Худо Шахсини назарда тутяпман.

Ҳақиқий илмга эга бўлган киши нимага ихтиёрини Кришнага топширади? *васудеваҳ сарвам ити*: Чунки, у Васудева, Кришна - бутун борлиқнинг, оламнинг маркази, манбаи эканини билиб олади. Ва ниҳоят - *са махатма су-дурлабхаҳ*. Бу ерда махатма ибораси ишлатилган. Жуда кўп умрлар давомида илмини ошира бориб, ниҳоят инсон ўзининг тафаккурини, онгини шу қадар кенгайтирадики, калбида Худога нисбатан муҳаббат уйғотиб, махатма, буюк руҳлар даражасига кўтарилади. Худо буюк, Унинг содиқ хизматкори ҳам буюқдир.

Аммо, Кришннинг айтишига қараганда бундай буюк инсон жуда кам учрайди (са махатма су-дурлабхаҳ). "Бхагавад-Гита"да махатма ҳақида ана шундай ёзилган.

Хозир биз муҳаббатимизни ҳар-хил нарсаларга қаратганмиз. Биз ватанимизни, ватандошларимизни, оиламизни, ит ва мушугимизни севишимиз мумкин. Ҳар ҳолда бизда ниманидир севишга бўлган эҳтиёж мавжуд, аммо нимани севишимиз бизнинг илмимиз қай даражада мукамал эканлигига боғлиқ. Биз мукамал илмга эга бўлганимизда Худони, Кришнани севишга қодир бўламиз. Бу - бизнинг камолот чўққисига эришганимиздир. Худога, Кришнага муҳаббат - бизнинг бутун ҳаётимизнинг, қилаётган амалларимизнинг ягона мақсадидир. "Шримад Бхагаватам"да (1.2.8.), яшашнинг мақсади Кришна, Худо экани тасдиқланган.

*дхармах свануштхитах пумсам вишвахсена-катхасу йах
нотпадайед йади ратим ирама эва хи кевалам*

Бу шеър *дхармах свануштхитах пумсам* сўзлари билан бошланади. Бу дегани, ҳар ким ҳаётдаги ҳолатига қараб ўз вазифасини бажаради. Оилавий ҳаёт кечираётган уй эгасининг, таркидунё қилган саняси одамнинг ва брахмачарининг белгиланган вазифалари бор. Ҳар

бир одамнинг касбига ва эгаллаган лавозимига яраша бурч ва вазифалари белгилаб қўйилган. Аммо "Шримад Бхагаватам"да таъкидланиб айтилганки, агар вазифангизни намунали равишда, сидқидилдан ба-жарсангиз ҳам, Кришнани, Худони англашга интилмасангиз, қилаётган барча ишларингиз бефойда (*шрама эва хи кевалам*). Шунинг учун, агар сиз камолотга эришмоқчи бўлсангиз Худони, Кришнани англаб етишга ва Уни севишга ҳаракат қилишингиз лозим. Шунда сиздаги миллий ва байналминал муҳаббат туйғуси ҳақиқатан ҳам бутун оламни қамраб олади.

Фараз қилайлик, кимдир: "Ҳозир ҳам менинг муҳаббатим чегара билмайди!"- деб айтиши мумкин. Хўп, аммо ундай одам чексиз муҳаббат туйғусини амалда исботлаши керак. Кришна "Бхагавад Гита" да шундай дейди : (5.18)

*Видйа-винайа-сампанне брахмане гави хастини
Шуни чайва швапаке ча пандитах сама даршинах.*

Мукаммал илм соҳиби бўлган донишманд назарида барча тирик зотлар баробардир(*сама даршинах*). Унинг тушунчаси фақат тана билангина чекланиб қолмагани учун ўзининг етук илми ва заковати билан ҳар бир жонивор - олим браҳман танасида ҳам, ит, фил ва табақаси паст ҳайвонсифат инсон танасида ҳам мавжуд бўлган мангу руҳни кўради. Жамиятда ҳар хил табақадаги одамлар бор. Келиб чиқишига қараб инсон олий табақага эга браҳмандан то чандал - худобехабар, ҳайвонсифат одамгача бўлиши мумкин, аммо ҳақиқий илм эгаси бўлган киши барча тирик мавжудотларга нисбатан бир хил муносабатда бўлади. Мана шу ҳақиқий илмдир.

Биз севгимизни халқимизга, давлатимизга, бир неча давлатга ёки бутун дунёга қаратишимиз мумкин. Бу бизнинг табиатимизга хос бўлган, онгимизни, дунёқарашимизни кенгайтиришга бўлган интилишдир. Лекин, агар дунёқарашимизни бениҳоя кенгайтиришни истасак тирикликнинг, яшашнинг ҳақиқий асосини, негизини, марказини топишга ҳаракат қилишимиз керак, ана шу марказ Кришна, яъни Худодир. Хўп, Кришнанинг ҳақиқатан ҳам Худо эканлигини биз қаердан биламиз? Кришна "Бхагавад Гита"да Ўзини Худо деб эълон қилган. Кришнани англаш ҳаракати "Бхагавад Гита"нинг аниқ талқинига таянган фалсафага асосланади. Менинг гапларимнинг ҳаммаси "Бхагавад Гита"дан келтирилган. Бахтга қарши, "Бхагавад Гита"ни жуда кўп одамлар нотўғри талқин қилганларки, кўпчилик у ҳақда нотўғри тушунчага эга. Аслида, "Бхагавад Гита"нинг мақсади кишида Кришна онгини, Кришнага бўлган муҳаббатни ривожлантиришдир ва биз одамларни мана шунга ўргатишга ҳаракат қиламиз.

"Бхагавад Гита"да Кришна бир неча марта махатмалар ҳақида гапиради. Масалан: *махатманас ту мам партха дайвим пракритим ашритах*. "*Махатма* - ҳақиқий донишманд ва чуқур тафаккурга эга бўлган инсондир ва у Менинг илоҳий қудратим ҳимоясида бўлади". Унга моддий оламнинг қонунлари, қуввати таъсир қилмайди.

Биз кўриб турган ҳамма нарса Худонинг ҳар хил қувватларидан таркиб топган. Упанишадаларда шундай ёзилган: *парася-шактир ви-видхаива ишруяте* - "Олий Мутлақ Ҳақиқат, яъни Худо ҳар хил қувватларнинг соҳибидир". Мана шу қувватлар бир бири билан шунчалик мутаносиб ҳолда ҳаракат қиладиларки, ҳамма нарса ўз-ўзидан бўлаётгандек туюлади (*свабхавики жнана-бала-крія-ча*). Масалан, очилаётган гул ғунчасини ҳар ким кузатган бўлса керак, биз уни ўзидан-ўзи очилиб чиройли бўлди, деб ўйлаймиз. Аслида ундай эмас, бу ерда Худонинг моддий қуввати ҳаракат қиляпти.

Моддий қувватдан ташқари Кришнанинг руҳий қуввати ҳам мавжуд. Ҳақиқий донишманд, яъни махатма Худонинг ана шу руҳий қуввати ҳимояси остида бўлади. Бошқача қилиб айтганда моддий қувват унга ўз таъсирини ўтказа олмайди. Буларнинг ҳаммаси "Бхагавад Гита"да батафсил тушунтирилган. "Бхагавад Гита"да Кришнанинг ҳар хил қувватларининг қандай ҳаракат қилишини тушунтирадиган жуда кўп шеърлар бор, ва бизнинг мақсадимиз одамларга "Бхагавад Гита"ни асл ҳолида, ҳар қандай кераксиз изоҳларсиз етказишдир. Қандайдир мунофиқларнинг бемаъни изоҳларига ҳожат йўқ. "Бхагавад Гита" худди кундай равшан. Қуёшни кўриш учун чироқ ёки шартми? Худди шунингдек, "Бхагавад Гита"ни ўрганишингиз учун сизга қандайдир илмсиз мунофиқнинг изоҳлари зарур эмас. Асл ҳолидаги "Бхагавад Гита"ни ўрганинг, шунда сиз ўзингизга зарур бўлган барча илмга эга бўласиз.

Ҳақиқий донишмандлик даражасига етгандан кейин сиз Худони, Кришнани англай оласиз. Шунда сиз ўз ихтиёрингизни бутунлай Кришнага топшириб, ҳақиқий махатма, буюк инсон даражасига етасиз.

Махатма нима билан машғул? Махатма Худонинг руҳий қуввати ҳимояси остида бўлади, аммо бу унинг кундалик ишларида қандай намоён бўлади? Кришна шундай дейди: *-мам...бхажанти ана не манасах* -"махатма ҳамиша Менга холис хизмат қилиш билан машғул". Мана шу махатманинг бошқалардан ажралиб турадиган белгисидир: у ҳамиша Худога, Кришнага холис хизмат қилиш билан машғул. Балки у Кришнага кўр-кўрона хизмат қилаётгандир? Йўқ. Кришна айтяптики: *жнатва бхутадим авйайам* - "у Менинг бутун борлиқнинг манбаи

эканимни яхши билади".

Кришна "Бхагавад Гита"да ҳамма нарсани тўла тушунтириб берган. Халқаро Кришнани англаш жамиятининг мақсади - "Бхагавад Гита"да берилган мукамал илмни нотўғри изоҳларсиз, асл ҳолида одамларга етказишдир. Шунда бу илм одамларга фойда келтиради. Ҳозирги инсониятнинг аҳволини соғлом деб айтиш мумкин эмас, аммо одамлар "Бхагавад Гита" илмини тушуниб етсалар ва дунёқарашларини ҳақиқатан ҳам кенгайтира олсалар барча ижтимоий, миллий ва халқаро муаммолар ўз-ўзидан ҳал бўлади, барча низолар ўз-ўзидан йўқ бўлиб кетади. Аммо, агар ҳаётнинг негизи, тирикликнинг ҳақиқий маркази нима эканлигини аниқламасдан ҳар ким ўз ҳолича дунёқарашини кенгайтиришга ҳаракат қилса, нафақат алоҳида одамлар орасида, ҳатто халқлар ва давлатлар орасида ҳам низолар чиқиши муқаррардир. Жаҳон халқлари бирлашишга интиладилар, сизнинг мамлакатингизда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти жойлашган. Афсуски, миллатларнинг бирдамлиги ҳечам таъминланаётгани йўқ, аксинча, у ердаги байроқлар сони тобора кўпайиб кетяпти. Ҳиндистон бир пайтлар ягона давлат эди, энди унда Покистон ҳам пайдо бўлди. Бироз вақт ўтгандан кейин яна қандайдир бошқа "истон" пайдо бўлади.

Бирлашаётганимиз йўқ, аксинча бўлиниб кетяпмиз, чунки бизларни бирлаштирувчи марказни тан олаётганимиз йўқ. Шунинг учун сизларга, ҳар хил давлатларнинг талабаларига илтимос билан мурожаат қиляпман: илтимос, халқаро ҳаракатингизнинг ҳақиқий марказини топишга ҳаракат қилинг. Мана шу марказ - Худо, Кришна эканини англаб етганингиздагина қалбингизда ҳақиқий байналминал туйғу пайдо бўлади, шунда халқаро ҳаракатингиз мувафақиятга эришади.

"Бхагавад Гита"нинг ўн тўртинчи бобида Парвардигор Кришна шундай дейди:

*сарва йонишу каунтейа муртайаҳ самбхаванти йаҳ
тасам брахма махад йонир аҳам биджа-прадаҳ нита*

"Мен барча ҳаёт туридаги мавжудотларнинг отасиман. Моддий табиат - она, Мен эса, - уруғлантирувчи отаман". Ота ва онасиз ҳеч ким дунёга келмайди. Ота уруғлантиради, она эса моддий тана беради. Моддий оламда Тангри Браҳмадан то кичкина чумолигача бўлган барча тирик зотларнинг онаси моддий табиат ҳисобланади. Бизнинг танамиз моддий унсурлардан таркиб топган, демак мана шу тана - она табиатнинг бизга берган тухфасидир. Аммо, ўзим мангу руҳман, олий ота, Кришнанинг ажралмас бўлаги бўлган мангу руҳман. Кришна

мамайвамишо.. жива-бхутах - "барча тирик зотлар Менинг ажралмас бўлаklarимдир" - дейди.

Шу боис, ўзингизнинг биродарлик, ҳамдўстлик туйғунгизни кенгайтиришни, ривожлантиришни истасангиз, "Бҳагавад Гита"ни тушунишга ҳаракат қилинг. Шунда ғафлат ботқоғидан қутулиб, ёруғликка чиқасиз, ҳақиқий маҳатма, буюк инсон даражасига етасиз.

Шунда ҳатто ит ва мушукларни, ҳатто судралиб юрувчиларни ҳам бир хилда сева бошлайсиз. "Шримад Бҳагаватам"нинг еттинчи кўшиғида Нарада Муни айтганки, агар сизнинг уйингизда илон ин курган бўлса, сиз уни ҳам овқат билан таъминлашингиз лозим. Кўряпсизми, сизнинг меҳрингиз, меҳрибонлик туйғунгиз қанчалик ривожланади! Сиз бошқа одамлар ёки уй ҳайвонларига эмас, ҳатто илонга ҳам ғамхўрлик қила бошлайсиз.

Шундай экан, Худони, Кришнани англаб етмагунча ҳақиқий зиёли одам бўла олмаймиз. Шунинг учун Кришнани англаш илмини бутун жаҳон бўйлаб тарғибот қиламиз. Кришнани англаш ҳаракати - бу янгилик эмас. Аввал айтиб ўтганимдек, бу Ҳаракат "Бҳагавад Гита" таълимотига асосланган, "Бҳагавад Гита" эса - энг қадимий муқаддас китобдир. Тарихий манбалар бўйича у беш минг йил олдин ёзилган. Аммо, биз чуқурроқ аҳамият берсак, унинг бир неча миллион йиллар олдин пайдо бўлганига амин бўламиз. Кришна унинг тўртинчи бобида айтадики: *имам вивасвате йогам проктаван аҳам авйайам.* - "Аввал бу йога илмини Мен Қуёш худосига ўргатган эдим". Демак, Кришна бу илми миллион йиллар олдин айтган. Аммо, текширилган тарихий манбаларга қараганда, "Бҳагавад Гита" беш минг йил олдин бўлиб ўтган Курукшетра жангидан бери маълум. Шунинг учун, "Бҳагавад Гита" бошқа барча муқаддас китоблар ичида энг қадимий ҳисобланади.

"Бҳагавад Гита"ни ҳеч қандай кераксиз изоҳларсиз, асл ҳолида тушунишга ҳаракат қилинг. "Бҳагавад Гита"нинг сўзлари сизга илмуруини беради, афсуски, жуда кўп олимлар "Бҳагавад Гита"нинг мўътабарлигидан фойдаланиб, унинг соясида одамларга ўзининг фалсафий таълимотини етказишга ҳаракат қиладилар. Бу курук сафсата-бозлиқдир. "Бҳагавад Гита"ни асл ҳолида тушунишга ҳаракат қилинг. Шунда сиз ҳақиқий ўзлигингизни англаб, Кришнанинг ҳақиқатан ҳам жамиятдаги ҳар қандай фаолиятининг маркази, асоси эканини тушунасиз. Агар сиз Кришнани англаш йўлига кирсангиз, сизнинг бутун ҳаётингиз мукамал ҳолга келади ва бу ҳаётдаги барча муаммоларингиз ўз-ўзидан ҳал бўлади.

Эътиборларингиз учун раҳмат. Саволларингиз борми?

Хиндистонлик талаба: Аниқ санскритча матни эсимда йўқ, аммо "Бхагавад Гита"нинг бир ерида Кришна шундай дейди: "Ҳамма йўллар Менга олиб келади. Нима қилишидан, нима ўйлашидан, қандай яшашидан қатъий назар эртами-кечми инсон барибир Менга эришади". Шунинг учун, инсоннинг ҳақиқий ўзлигини англаши, руҳий камолотга эришиши - унинг табиий ривожланиши натижаси эмасми?

Шрила Прабхупада. Йўқ. Кришна ҳеч қачон нима қилишингиздан, нима ўйлашингиздан қатъий назар, барибир охир оқибатда Менинг олдимга келасиз, деб айтмаган. Моддий олам шароитига тушиб қолган рух ўз-ўзидан бирданига ўзининг ҳақиқий ўзлигини англаши, Кришна онгига эга бўлиши мумкин эмас. Биз руҳий устознинг насиҳатларига муҳтожмиз. Акс ҳолда Кришна Аржунга шунча насиҳат бериб нима қиларди? Сиз ўзингиздан устун турган одамдан илм олиб, унинг насиҳатларига амал қилишингиз лозим.

Аржун саросимага тушиб қолган эди. Ўзининг урушда қатнашиши керакми ёки йўқлигини билмай ҳайрон бўлиб турган эди. Худди шундай, ҳар бир одам моддий дунёда саросимада яшайди. Шунинг учун бизга Кришнанинг ёки Унинг ҳақиқий вакилининг ёрдами керак. Фақат шунда ҳақиқий ўзлигимизни англаб етамиз.

Табиийки, ҳайвонлар онгининг ривожланиши эволюция асосида кечади. Аммо инсон танасини олганимиздан кейин бизга фикрлаш қобилияти, тафаккур инъом этилади. Қайси йўлдан боришни ўзингиз танлашингиз мумкин. Агар Кришнага эришишни истасангиз Кришнага, бошқа ёққа боришни истасангиз, ўша ёққа боришни танлашингиз мумкин. Ҳаммаси ўзингизга, фикрлаш қобилиятингизга, ақлингизга боғлиқ.

Ҳар бир инсон озгина мустақилликка эга. "Бхагавад Гита"нинг охирида (18.66) Кришна *сарва дхарма паритяджйа мам экам шаранам враджа* - "Ҳамма нарсани ташлаб, ўз ихтиёрингни Менга топшир!" - дейди. Агар табиий ҳолда ўз ихтиёримизни Кришнага топширадиган бўлсак, Кришна Унга ўз ихтиёримизни топширишга ундаб нима қиларди? Йўқ. Биз моддий олам шароитига тушгандан сўнг Кришнага ўз ихтиёримизни топширишни истамаймиз. Биз бунга ўрганишимиз лозим. Шунинг учун ҳам биз ҳақиқий руҳий устознинг, Кришнанинг ёки Унинг ҳақиқий вакилининг насиҳатларини тинглаб, унинг кўрсатмаларига амал қилишимиз лозим. Ана шунда биз ҳақиқий ўзлигимизни англаб, Кришна онгига эга бўламиз, камолот чўққисига эришамиз.

Ер юзида озиқ-овқат етишмаслиги - асоссиз уйдурма

Одамлар орасида, Ер юзида озиқ-овқат етишмаслиги ҳақида кўп тарқалган гапларга қарши ўлароқ, статистик маълумотларга қараганда она ер аҳолини етарлича таъминлайдиган озиқ овқат маҳсулотларини етиштириб беради. Аммо, одамларнинг очкўзлиги ва табиий бойликлардан нотўғри фойдаланилаётгани туфайли аҳолининг чорак қисми очлик азобини чекапти. Шрила Прабхупада очлик, ишсизлик, атроф-муҳитни ифлослаш муаммоларини кучайтириши билан бирга бир қатор муаммоларни келтириб чиқарувчи санотнинг ҳаддан ташқари ривожланишини қоралайди. 1973 йил 2 майда Лос-Анжелесда қилган маърузасида у инсонларни оддий, табиий шароитларда яшаб, Худони, ўзликни англашни ҳаётининг мақсади қилиб олишга чақиради.

*Име жана-падаҳ свриддхаҳ супакваушадхи-вирудхаҳ
Ванадри-надй-уданванто хи эдханте тава викишитах*

(Малика Кунти шундай деди): "Бу шаҳар ва қишлоқларнинг барчаси гуллаб яшнаяпти, чунки, дон экинлари ва майсалар мўл-кўл ўсиб ётибди, дарахтлар ҳосили мўл, дарёлар сувга тўла, тоғлар фойдали қазилмаларга бой, денгиз эса бойликлар кони. Буларнинг ҳаммаси Сенинг марҳаматли нигоҳинг шарофати туфайли шундай равақ топяпти".(Ш.б.1.8.40)

Одамларнинг фаровонлиги катта-катта санот корхоналари мавжудлигига эмас, балки табиатнинг, Худонинг берган инъомларининг кўплигига боғлиқ. Баҳайбат санот корхоналари - Худобехабар жамият тараққиёти келтириб чиқарган нарсалардир. Улар инсонлардаги эзгуликка бўлган интилишни йўққа чиқаради. Фақат ташвишлар олиб келадиган ва инсоннинг бутун ҳаёт кучини сўриб оладиган катта корхоналарни қанчалик кўп курсак, одамлар шунчалик бахтсиз бўлаверадилар, фақат бир ҳовуч одамларгина бошқаларнинг меҳнатларини суистеъмол қилиш эвазига роҳат-фароғатда яшайдилар. Ғалла, полиз экинлари, мева-чевалар, шунингдек дарёлар, қимматбаҳо тошларга ва фойдали қазилмаларга бой тоғлар, жавоҳирларга тўла денгизлар сингари табиий манбалар Парвардигорнинг амри билан ҳосил бўлади. Унинг хоҳиши билан моддий табиат уларни мўл-кўл

қилиб яратиши ёки умуман яратмаслиги мумкин. Табиат қонунлари асосида инсон табиатнинг ана шу эҳсонларидан авайлаб-тежаб фойдаланиши ва шунинг эвазига, она табиат устидан ҳукмронлик қилиш тўғрисида берилмасдан фаровон яшаши мумкин.

Биз ҳиссиётимиз талабларини қондириш ва лаззатланиш ниятида она табиатга қанчалик зулм қилсак, шундай фаолиятимиз натижалари ботқоғига шунчалик ботиб кетаверамиз. Агар бизда ғалла, мева ва сабзавотлар етарли бўлса, қушхоналар қуриб бечора ҳайвонларни ўлимга маҳкум қилишнинг нима кераги бор? Етарли миқдорда дон, мева-сабзавотлар бўлган ҳолда инсоннинг ҳайвонларни ўлдиришлари умуман номаъқул ишдир. Дарёлардаги сувлар бизга етарли миқдорда дон етиштирадиган ерларни суғоришга бемалол етади.

Тоғларда бойликлар мўл, денгизларда жавоҳирлар етарли. Агар одамларнинг фаровон яшаши учун етарли миқдорда дон, бойликлар, қимматбаҳо тошлар, сув ва сут каби нарсалар бўлса, бахтсиз одамларнинг оғир меҳнатлари эвазига ишлайдиган шундай катта-катта оғир саноат корхоналарининг нима кераги бор? Бизга табиатнинг барча инъомларини Кришна Ўзининг чексиз марҳамати билан бериб қўйибди. Демак, биздан талаб қилинадиган ягона нарса - Худонинг қонунларига бўйсуниш, Унга холис хизмат қилиш билан қомил инсон даражасига етишдир. Малика Кунтидеви айнан мана шу тўғрисида гапиряпти. Парвардигор ундан ва унинг фарзандларидан Ўз марҳаматини аямаслигини сўраб, уларнинг салтанати аввалгидек гуллаб-яшнашини истайди.

Малика Кунтидеви уларнинг салтанатида ғалла экинларининг ҳосилдорлигини, дарахтларнинг мўл мевалар бераётганини, дарёларнинг серсувлигини, тоғлардаги бойликлар мўллигини ва океаннинг жавоҳирларга тўла эканини айтяпти: у ўз салтанатининг раванқини таърифлар экан саноат корхоналарини ёки қушхоналарини айтаётгани йўқ, чунки улар умуман бефойда бўлган ҳолда, одамларнинг ҳаётини, яшаш шароитини қийинлаштиради, холос.

Агар биз ҳаётда фақат Худонинг, Кришна Ўз марҳамати билан яратиб қўйган нарсалардангина фойдалансак, биз ҳеч нарсага эҳтиёж сезмаймиз, бунинг устига ҳамиша лаззат оғушида яшаймиз. Худо яратиб қўйган ғалла ва ўсимликлар етарли: биз инсонлар дон ва мевачевалар билан, ҳайвонлар эса, масалан сигирлар, ўт-ўланлар билан озиқланади. Хўкизлар ғалла етиштиришга қўмаклашади, ўзлари эса инсонларга керак бўлмаган ҳашак ва ўт-ўланлар билан қаноатланадилар. Мева ва сабзавотларни еганда уларнинг чиқиндиларини қолдирамиз, улар уй ҳайвонлари учун овқат вазифа-

сини ўтайди. Шундай қилиб, табиатда дарахтлар, ҳайвонлар, одамлар ва умуман тирик мавжудотларнинг ўзаро мутаносиблиги мавжуд бўлган ва марказида Парвардигор Кришна турган иттифоқ пайдо бўлади. Ведавий қонунларга, Кришна онгига асосланган жамият ана шундай.

"Биз фақат Сенинг марҳаматли нигоҳинг тушгани туфайлигина мана шундай фаравонликда яшаяпмиз", - деб Кунтидеви Парвардигорга ҳамду санолар айтяпти. Кришнанинг эҳромига кирганимизда бизга Кришнанинг нигоҳи тушиши биланок бутун атроф чароғон бўлиб кетади. Буюк инсонлар Кришнанинг содиқ хизматкорлари бўлиб, унга холис хизмат қилишга интиланларида, Кришна Ўзининг чексиз марҳамати билан улар олдида Ўзининг бутун улўворлигида намоён бўлади ва Ўзининг марҳаматли нигоҳини ташлаб уларнинг калбларини бахтиёрлик ва шодлик лаззатига тўлдиради.

Худди шундай, моддий олам Парвардигор Кришнанинг назари тушгани туфайлигина мавжуддир (*са аукишата*). Ведавий битикларда ёзилишича, моддага Кришна нигоҳини ташлаганида жон кириб, у ҳаракатга келади. Аёл эркак билан қўшилиб уруғланади: ҳомиладор бўлади ва маълум вақт ўтгандан кейин фарзанд дунёга келади. Оламнинг яралиши ҳам шу тарзда рўй беради. Кришнанинг назари тушиши билан моддий табиат уйғониб ҳомиладор бўлади ва барча тирик мавжудотларга ҳаёт ато этади. Бу қандай рўй беради? Сизлардан ҳеч ким ҳам: "Мен хотинимга нигоҳ ташласам бас, у ҳомиладор бўлади"-деб айта олмайди. Биз бунга қодир эмасмиз, аммо Худо, Кришна ҳамма нарсага қодирдир. "Брахма самхита"да (5.32) шундай дейилган: *ангани йасйа сакалендрйя-вриттиманти* - "Парвардигор танасининг ҳар бир аъзоси Унинг бошқа аъзоларининг вазифаларини бажара олади". Биз кўзларимиз билан фақат кўра оламиз, Кришна эса Ўзининг бир нигоҳи билан оламни яратишга қодир. Тирик мавжудотларни яратиш учун Унинг жинсий алоқа қилиши шарт эмас, шунчаки бир нигоҳ ташласа бас.

"Бҳагавад Гита"да Парвардигор Кришна шундай дейди (9.10) *майа дхйакшена пракритих суйате са-чарачарам* - "Менинг назоратим остида моддий табиат барча кўзгалувчан ва кўзгалмас тирик мавжудотларга ҳаёт ато этади". *Акиша* - "кўзлар" дегани. *Акишена* сўзи барча тирик мавжудотларнинг Парвардигорнинг нигоҳи тушгани туфайлигина мавжудлигини англатади. Тирик мавжудотлар икки тур - кўзгалувчан(одамлар, ҳайвонлар, ҳашаротлар ва хоказо) ва кўзгалмас(дарахт ва бошқа ўсимликлар) мавжудотлар. Санскрит тилида бу икки тур мавжудотларни *стхавара-жангама* деб атайдилар,

ва уларнинг барчасини моддий табиат яратади.

Табиийки, моддий табиатнинг ўзи ҳаёт бахш эта олмайди, у фақат моддий таналарни яратади, холос. Худди она ўз фарзандига тана бергани сингари, моддий табиат ҳар хил тирик мавжудотларни маълум шаклдаги таналар билан таъминлайди. Тўққиз ой мобайнида она танаси орқали, унинг қонидан озикланиб, хомиладаги чақалоқ ривожланади - аммо аслида чақалоқ моддий унсур эмас, балки тирик мавжудотдир. Айнан шу тирик мавжудот(руҳ) она қорнига тушади, онаси эса, тирик мавжудотнинг танасини ривожлантириш учун зарур нарсаларни етказиб беради. Табиат қонуни шундай. Бунда она қандай қилиб унинг танаси бошқа бир тана яратаётганини билмаслиги ҳам мумкин, аммо чақалоқ танаси бутунлай ривожланиб бўлгандан кейин фарзанд туғилади.

Бунда тирик мавжудотнинг ўзи туғилмайди. *На жайате мрийате ва* - дейилган "Бҳагавад Гита"да(2.20). Тирик зот(руҳ) туғилмайди ва ўлмайди. Туғилмаган зот ўлмайди ҳам, фақат яратилган, туғилган нарасигина ўлишга, емирилишга маҳкум. "Бҳагавад Гита"да *на жайате мрийате вакадачит* деб ёзилган. *Кадачит* дегани "ҳеч қачон" деган маънони англатади, тирик зот ҳеч қачон туғилмайди. Гарчи биз фарзанднинг дунёга келишига гувоҳ бўлсак-да, аслида тирик мавжудот туғилмайди. *Нитйах шашвата йам пуранах*. Тирик мавжудот мангу (шашвата), у ҳамиша мавжуд, ва у азалийдир (пурана). *На ханйате ханйамане шарире*: тана ўлганда тирик мавжудот ҳам ўлади деб ўйлаш хатодир. Йўқ. У ўлмайди, ҳамиша мавжудлигича қолаверади.

Бир куни олим дўстларимдан бири: руҳнинг мангулигини қандай исботласа бўлади?- деб сўраган эди. *Наханйате ханйамане шарире* - деган Кришна. "Тана ҳалокатга учраганида руҳ мавжудлигича қолаверади". Мана шунинг ўзи сизга исбот. Бирор нарсани ана шундай исботлаш *шрути* деб аталади, яъни Парвардигордан ва шогирдлар силсиласи орқали устоздан олинган исбот, ҳақиқат. Исботлашнинг турли усуллари бор. Улардан бири - *няя-прастхана*, яъни мантиқан исботлаш. Мантиқ ва фалсафий изланишларга асосланиб, оламни ўрганиш мумкин. Исботлашнинг яна бир тури муқаддас манабадан олинган исбот ва исботнинг учинчи тури - *смрити*, яъни шрутидан келиб чиқадиган исбот. Пураналар - смритига, упанишадалар - шрутига, веданта эса - няяга мисол бўла олади. Исботлашнинг ана шу уч туридан шрути-прастхана, шрутилардан олинган исбот - энг муҳим ҳисобланади.

Пратякша усули, яъни ҳиссётларимиз орқали олинадиган илм

мукаммал илм эмас, чунки хиссётларимиз номукаммалдир. Масалан, хар куни куёшни кўриб юрамиз, у кичкина шарга ўхшаб кўринади. Аслида куёш ерга нисбатан бир неча бор катта сайёра. Шундай экан, кўзимиз билан олган илмимиз мукаммал эмас. Билим оладиган жуда кўп аъзоларимиз мавжуд: кўзлар, қулоқлар, бурун ва ҳақозо, аммо хиссиётларимиз номукаммал бўлгани сабабли улар ёрдамида олган илмимиз ҳам нотўғридир. Олимлар табиатни ўрганганларида мукаммал бўлмаган хиссиётлари ёрдамида олган илмларига асосланадилар, шу боис уларнинг чиқарган хулосалари ҳам номукаммалдир. Менинг шоғирдларимдан бири Сварупа Дамодара билан бирга ишлайдиган, "ҳаёт моддадан пайдо бўлади", деб ишонадиган олимдан сўрабди: "мен зарур бўлган барча кимёвий унсурларни бераман, сиз шулардан ҳаёт ярата оласизми?", "Билмасам?", деб жавоб берибди у. Мана сизга номукаммал илмга мисол. Агар ўзингиз билмасангиз демак, илмингиз ҳам номукаммалдир. Шундай экан, бошқаларни нимага ҳам ўргата оласиз? Бу ахир ҳақиқий кўзбўямачилик-ку! Камолотга эришиш учун комил инсондан ўрганиш керак - бизнинг нуқтаи-назаримиз ана шундай.

Кришна мукаммал шахс, шу боис биз илмни Ундан ўрганамиз. Кришна: *-наханйате ханйамане шарире*, - деяпти, яъни "тана ҳалокатга учраганда руҳ ўлмайди". Демак, руҳнинг мангулиги, тананинг ўткинчилиги ҳақидаги илм мукаммал илмдир. Малика Кунтидеви шундай дейди: *име жанана-падах свриддхах супакваушадхи-вирудхах* - "ғалла мўл ҳосил беряпти, дарахтлар меваси мўл, дарёлар тошқин, тоғлар бойликка кон, денгиз жавоҳирларга тўла". Инсонга бундан бошқа яна нима керак? Қадимги аёллар ипак кийимлар кийиб, олтин, кумуш ва тоғлардаги қимматбаҳо тошлардан, денгиз жавоҳирларидан қилинган гавҳар маржонлар билан безаниб юрганлар. Ҳозир шундай нарсалар қаерга ғойиб бўлди? Саноат ривожланган ҳозирги даврда сарвқомат, чиройли қизларимиз олтин, бриллиант ва жавоҳирдан қилинган безаклар тополмай пластмассадан ясалган тақинчоқлар тақиб юрибди. Шундай экан ҳашаматли катта-катта саноат корхоналарининг ва кушхоналарнинг кимга кераги бор?

Худо Ўз марҳамати билан етарли миқдорда ғалла, сут, мева-чевалар, сабзавот ва тоза дарё сувларини тухфа қилиши мумкин. Аммо, афсуски, Европа бўйлаб саёҳат қилар эканман амин бўлдимки, дарё сувларининг оқава сувлардан фарқи колмаган. Мен шундай дарёларни Германия, Франция, Америка ва Россияда кўрдим. Табиат қонунларига асосан океан суви топ-тоза, дарёларда ҳам шундай тоза, фақат одамлар ундан фойдаланишлари учун тузи кам бўлган сувлар

оқади. Табиат шундай тузилган, демак, Кришнанинг хоҳиши, амри шундай. Шундай экан, катта сув ўтказиш тармоқларига не ҳожат?

Табиат бизни зарур бўлган барча нарса билан таъминлаб қўйибди. Агар бадавлат бўлишни истасак, океандан жавоҳир излаб бойишимиз мумкин. Бунинг учун автомобиллар чиқарадиган катта заводлар қуришнинг ҳожати йўқ. Завод ва фабрикалар қуриш билан фақат ҳаётимизни чигаллаштирамиз, холос. Биз ихтиёримизни Худога, Кришнага топшириб, Унинг марҳаматидан умидвор бўлиб яшасак бас, чунки У Ўзининг бир нигоҳи билан (тава виқшитаих) ҳамма нарсани инъом этиши мумкин. Шунинг учун, агар Кришнадан нигоҳини биздан айирмаслигини илтимос қилиб, илтижо қилиб юрсак, ҳеч қачон ҳеч нарсага муҳтож бўлмаймиз. Ўзимизга керак бўлган ҳамма нарсага эга бўламиз. Парвардигор Кришнанинг саховатига ва Унинг марҳаматига таваккал қилиш керак, - Кришнани англаш ҳаракатининг асосини мана шу ғоя ташкил этади.

Ҳозир дунёда одамлар Ер аҳолисининг кўпайиб кетаётганидан хавотирланиб, аҳоли ўсишини ҳар хил сунъий йўллар билан камайитиришга ҳаракат қиляптилар. Бунга сабаб нима? Ҳайвонлар ва қушлар ҳам кўпаядилар, аммо улар ҳомиладорликка қарши ҳеч қандай дори ишлатмайдилар, лекин барибир улар озиқ овқат етишмаслигидан қийналаётганлари йўқ. Сиз ҳайвон ёки қушларнинг очдан ўлганларини кўрганмисиз? Бундай ҳоллар фақат шаҳарларда, шундаям жуда кам учрайди. Агар сиз қалин ўрмонларга борсангиз, у ердаги филлар, йўлбарслар, арслонлар ва бошқа ҳайвонларнинг тўқ ва соғлом юрганларининг гувоҳи бўласиз. Ким уларни озиқ-овқат билан таъминлаб турибди? Уларнинг баъзилари ўт-ўланлар билан, баъзилари гўшт билан озиқланади, аммо озиқ-овқат ҳаммасига этади.

Албатта, табиат шундай яратилганки, йўлбарс, гўшт билан озиқланадиган бўлгани учун, ҳар куни овқат топа олмаслиги мумкин. Табиийки, ҳеч қандай ҳайвон унинг оғзига ўзи бориб тушмайди. Ким ҳам йўлбарс олдига келиб: -"Мен ҳаммага раҳмдилман, сизнинг қорнингизни тўйғазишга келдим. Мени бемалол ейишингиз мумкин" деб айтмайди. Шунинг учун йўлбарс ҳар куни овқат топа олмайди. Бунинг устига овқат излаб овга чиққанида, унинг олдида кичкинагина ҳайвон нозик овоз билан бошқа ҳайвонларни йўлбарс келаётганидан огоҳлантириб юради. Демак, табиатан йўлбарснинг озиқ топиши осон эмас, Кришна ҳатто уни ҳам овқатсиз қўймайди. Бир ҳафтача оч юргандан кейин, йўлбарс ниҳоят қандайдир бир ҳайвонни тутишга муваффақ бўлади. У, ҳар куни ўзига овқат топа олмагани учун, ўлжасини дарахтлар орасига яшириб қўяди ва ҳар куни оз-оздан еб

тугатади. Йўлбарс жуда кучли хайвон, шунинг учун одамлар кўпинча йўлбарсга ёки арслонга ўхшашга интиладилар, аммо бу ҳавас қилса арзийдиган орзу эмас. Агар сиз ҳақиқатан ҳам йўлбарс бўлиб қолсангиз, ахён-ахёнда, қаттиқ қийинчиликлар билан овқат топа оласиз. Аммо вегетариан бўлсангиз, ҳар куни хоҳлаганингизча овқат ейишингиз мумкин, чунки ундай овқат ҳамма ерда етарлича топилади.

Хозир ҳар бир шаҳарда гўшт комбинатлари бор, аммо фақат гўшт билан овқатланмоқчи бўлсангиз, улар сизга етарли миқдорда гўшт етиштириб бера оладими? Йўқ, улар бунинг уддасидан чиқа олмайдилар. Ҳатто гўшт ейишни жуда яхши кўрадиган одамлар ҳам нон, сабзавот ва мевалар ейишга мажбур. Аммо битта кабоб ейишлари учун шунча бахтсиз хайвонларни азоблаб ўлдирадилар. Бу қанчалик катта гуноҳ! Шундай гуноҳларга ботган одамлар ҳаётда қандай қилиб бахтли бўла оладилар? Жониворларни ўлдириш катта гуноҳ, хайвонларни ўлдириш билан ўзлари билмаган ҳолда ҳар қил бахтсизликларга дучор бўладилар. Агар Кришнани англаб етсак, Унинг саховатига ва марҳаматли нигоҳига таваккал қилиб яшасак, У ҳаёт учун зарур бўлган ҳамма нарса билан таъминлайди ва озиқ-овқат етишмаслиги тўғрисидаги ташвишдан биратўла қутуламиз. Баъзи давлатларда одамларга озиқ-овқат маҳсулотлари етишмайди, айти пайтда бошқа давлатларда озиқ-овқатлар эҳтиёжга қараганда жуда кўп миқдорда бўлади. Бунинг ҳаммаси Кришнанинг саховатли нигоҳига боғлиқ. Агар Кришна хоҳласа, У бизга жуда кўп миқдорда ғалла, мева ва сабзавотлар бериши мумкин, лекин У бизни буларнинг ҳаммасидан маҳрум қилишни истаса, бизга гўшtdан нима фойда? Сиз мени ейишингиз мумкин, ёки мен сизни, аммо барибир муаммо ҳал бўлмай қолаверади. Ер юзида тинчлик ва осойишталик бўлиши, сув, сут ва ҳаёт учун зарур бўлган бошқа нарсаларнинг ҳаммаси етарли бўлиши учун шунчаки Худога, Кришнага таваккал қилиш керак. Буюк донишманд Бҳактивинода Тхакур бизга шундай насиҳат қилган: *марабӣ ракхаби йо ичҳа тоҳара* - "Эй Парвардигор! Мен ихтиёримни Сенга топшираман ва Сенинг Ўзингагина таваккал қиламан. мени ўлдиришинг ёки Ўз ҳимоянгга олишинг мумкин. Нима қилсанг ҳам ихтиёр Ўзингда". Кришна бунга жавобан шундай дейди: *"сарвадхарман паридйаджйа мам экам шаранам вражжа-* - сен Менга ихтиёрингни бутунлай топширишинг лозим". У бизга: "Сен Менга ҳам, ўзингнинг кушхона ёки фабрикаларинга ҳам таваккал қилишинг мумкин" - демаган. Йўқ. Фақат Менга таваккал қил, дейди Худо. *Ахам твам сарва папेбхийо моക്ഷишйами* - "Мен сени барча гуноҳларинг оқибатидан халос этаман".

Кришнани англамасдан, шунча умрлар оша, жуда кўп гуноҳлар қилганмиз, аммо Кришна ишонтириб айтяптики, биз Унга ихтиёри-мизни топшириб, таваккал қилган заҳоти, У барча гуноҳларимизни кечириб юборади, ва ҳаётимизни янгидан бошлашимиз мумкин. Шунинг учун мен шогирдларимга фотиҳа бераётиб, уларга: "сен ҳамма гуноҳларингдан фориг бўлдинг, бундан кейин гуноҳ ишлар қилма!" - деб айтаман.

Кришнанинг муқаддас номларини зикр қилиш барча гуноҳларимиздан халос этишига ишониб, гуноҳ қилишда давом эта-вераман ва уларнинг оқибатидан қутулиш учун мантрани зикр эта-ман, деб ўйламаслигимиз керак. Ана шундай деб ўйлашнинг ўзи катта гуноҳ. (*намо балад йасйа хи напа-будхих*) кўпгина диндорлар черковга келиб, қилган гуноҳларига тавба қиладилар, кейин гуноҳни қилишда давом этаверадилар. Бундай тавба қилишнинг маъноси бўлиши мумкинми? "Эй Парвардигор, мен билмасдан гуноҳ иш қилиб қўйдим, Ўзинг кечир!" - деб тавба қилган қаёқда-ю, олдиндан "Мен ҳозир гуноҳ қиламан, кейин черковга бориб тавба қиламан, ва яна гуноҳ қилишда давом этаман" - деб ўйлаш қаёқда. Худди шундай, барча гуноҳларимдан Ҳаре Кришна мантрасини такрорлаш билан озод бўламан, деган ўй билан гуноҳ қилишда давом этиш, шу билан бирга мантра такрорлашда давом этиш мумкин эмас. Руҳий ҳаётда жуда ҳам эҳтиёт бўлиш лозим. Устоздан фотиҳа олишдан аввал шогирд устози-га зино қилмасликка, маст қилувчи нарсалар истеъмол қилмасликка, қимор ўйнамасликка, гўшт емасликка ваъда бериб қасам ичади - шогирд ўзининг шу қасамини ҳеч қачон бузмаслиги керак. Фақат шунда-гина у ўзининг руҳий поклигини таъминлай олади. Агар инсон ўзининг руҳий поклигини сақлаб ҳамиша Худога, Кришнага холис хизмат қилиш билан машғул бўлса, у албатта ҳаётда ўз мақсадига ва истаган нарсаларининг ҳаммасига эришади.

Тадбиркорларга руҳий насиҳатлар

1973 йилнинг 30 январида Калкуттада Шрила Прабхупада шаҳарнинг етакчи тижоратчилари - Ҳиндистон савдо палатаси аъзолари олдида маъруза қилди. "Биз катта тижоратчи бўлганимиз билангина қаноатланмаслигимиз лозим. Бундан кейинги ҳаётимиз

қандай бўлишини билишимиз лозим... Агар шундай илми излаш билан бирга ўз бурчингизни бажаришда давом этсангиз, ҳаётда катта муваффақиятга эришасиз".

Ҳурматли раис, хоним ва жаноблар, маъруза қилишга таклиф қилганингиздан ғоят миннатдорман. Иложи борича сизларга фойдалироқ бўлишга ҳаракат қиламан.

Бугунги маърузамнинг мавзуси - "Маданият ва тижорат". "Бизнес", "тижорат" деганда у ёки бу касб ёки ҳунар билан шуғулланишни назарда тутамиз. Ведалар маданиятида фаолиятнинг ҳар хил турлари мавжуд. "Бҳагавад Гита"(4.13)да айтилишича, *чатурварнийам майа сриштам гуна-карма-вибхагашах*. Одамларнинг сифатларига ва уларнинг фаолиятларига қараб жамият тўрт табақага бўлинади: браҳманлар(руҳоний ва устозлар), кшатрийлар(ҳарбийлар ва ҳукмдорлар), вайшьялар(ер эгалари ва савдогарлар) ва шудралар(ишчилар). Қандайдир тижоратга қўл уришдан олдин, нима иш қилиш кераклигини ва шу ишни бажара оладиган одам бор ё йўқлигини билиб олиш керак. Ҳар бир одамнинг ўзига хос қобилияти, лаёқати бўлади ва қилинадиган ишлар ҳам ҳар хил, аммо ҳозир биз яшаётган жамиятда ҳар бир одам ўзининг сифатларига мос бўлмаган иш билан шуғулланади. Мана шундай ҳолатни ҳечам илмий деб бўлмайди.

Жамият табиий равишда, ҳар бир одамнинг маданий ривожланиш даражасига қараб ҳар хил табақаларга бўлинади, инсон танаси ҳам шундай табиий бўлақларга бўлинган. Инсон танаси тўла бутундир, аммо унинг ҳар хил аъзолари мавжуд - калла, қўллар, қорин ва оёқлар. Бу илмий ҳақиқат. Жамиятда браҳманлар - жамиятнинг калласи, кшатрийлар - қўллари, вайшьялар - жамият қорни, шудралар - жамиятнинг оёқлари ҳисобланадилар. Жамиятнинг фаолияти ҳам, худди шундай илмий асосда табақаларга бўлиниши керак.

Калла - тананинг энг муҳим қисмидир, шунинг учун калласиз тананинг бошқа аъзолари - қўллари, оёқлари ва қорни - ҳаракат қила олмайдилар. Агар қўли бўлмаса, киши қандайдир иш билан шуғулланиши мумкин. Худди шундай, оёқлар бўлмаса ҳам. Лекин, агар калла бўлмаса, - мисол учун калла кесиб ташланган дейлик, - инсоннинг қўллари, оёқлари ва қорни ҳеч нарсага ярамай қолади.

Калла - маданият ўчоғи, маънавият манбаи бўлиши лозим. Маданиятсиз ҳар қандай фаолият ҳам жамиятда чалкашликка, палапартишликка олиб келади. Ҳозир жамиятда айнан шундай ҳол ҳукм суряпти, чунки одамлар табиатларига хос бўлмаган ишлар билан

шуғулланишга интиляптилар. Демак, жамиятнинг калласи вазифасини бажарадиган табақа - бошқаларга йўл кўрсатиб, маслаҳат берадиган, "жамиятнинг калласи" бўлиши керак. Донишманд, чуқур тафаккурга эга ва муносиб брахманлар ана шундай маслаҳатчилар ҳисобланади.

*Шамо дамас тапах шаучам киантир арджавам эва ча
жнанама виджнанама астикйам брахма-карма свабхава-жам*

"Вазминлик, хотиржамлик, ростгўйлик, риёзат, ҳалоллик, поклик, сабр-тоқатлилик, одиллик, илмлилик, донишмандлик ва тақводорлик - брахманларнинг қилаётган ишларида намоён бўладиган табиий ҳислатлар мана шулардир. (Б.г. 18.42).

Жамиятнинг калласи бўлиши брахманлар жамият маданиятига етакчилик қилишлари керак. Маданият деганда инсон ҳаётининг мазмуни нимадан иборатлигини билишни англашимиз лозим. Яшашдан мақсад нималигини билмайдиган одам худди бошқарадиган рули бўлмаган, (елкани бўлмаган) кемага ўхшайди. Ҳозирги даврда нима учун яшаётганимизни билмаймиз, чунки жамиятнинг калласи (брахманлар) йўқ. Ҳозирги даврда жамият танасининг бошқа аъзоларига маслаҳат бера оладиган ҳақиқий брахманлар етишмайди.

Кшатрийлар(ҳарбийлар ва ҳукмдорлар) вакили бўлган кишининг устоздан насиҳат тинглаши зарурлигини Аржун намоён этган. Аржун жангчи эди, уруш унинг ҳунари бўлган. Курукшетра жанггоҳида Аржун ҳунарига хос бўлган вазифасини бажараётган, шу билан бирга брахманья-деванинг, Парвардигор Кришнанинг насиҳатларига амал қилди. Муқаддас китобларда шундай дейилган:

*Намо брахманья-девайа го-брахманья-хитайа ча
жагад-дхитайа кришнайна говиндайа намо намах*

"Мен Парвардигор Кришна олдида эҳтиром билан таъзим бажо келтираман, Унга брахманлар сажда қиладилар, У сигирлар ва брахманларнинг саодатманди ва бутун оламга бахт-саодат бахш этади. Кришна, Говинда номлари билан таниш бўлган Худо Шахси олдида тақрор ва тақрор таъзим бажо келтираман"(Вишну-пурана.1.19.65).

Бу шеърда сигирлар ва брахманларга алоҳида эътибор берилган(го-брахмана). Нимага? Гап шундаки, брахманлар маданиятидан маҳрум бўлган ва сигирларни ҳимоя қилиб эъзозламайдиган жамият - инсонлар жамияти эмас, тартибсиз ҳайвонлар тўдасидир. Тартиб, интизом бўлмаган жойда ҳеч қандай ишни яхши сифат билан охиригача етказиб бўлмайди. Ҳақиқий маданият қонун-қоидаларига амал қилинадиган жамиятда ҳар қандай фаолият билан шуғулланиб,

муваффақият қозониш мумкин.

Мукаммал ижтимоий жамият тузуми ҳақидаги илм "Шримад Бхагаватам"да берилган. Наймишаранйя ўрмонида, брахманлар ва донишмандларга насиҳат бераётганида Шрила Сута Госвами варнашрама тузумига алоҳида эътибор бериб ўтди: *атаҳ пумбҳир двиджа-ирештха варнашрама-вибхашах*. Ведавий жамият қоидаларига асосан, жамият тўрт табақа ва тўрт турмуш тарзидан иборат бўлади. Юқорида айтиб ўтганимдек, тўрт табақа - бу брахманлар, кшатрийлар, вайшялар ва шудралар, тўрт хил турмуш тарзи эса - брахмачариашрам (уйланмаган шогирдлар ҳаёти), грихастха-ашрам(оилавий ҳаёт), ванапрастха-ашрам(дунёвий ишлардан четлашганлар ҳаёти) ва саннйаса-ашрам(таркидунё қилганлар ҳаёти). Агар биз варнашрама қоидаларига амал қилмасак, жамиятда тартибсизлик, пала-партишлик ҳукм сураверади.

Варнашрама-дҳарманинг мақсади - Худони, Парвардигорни рози қилишдир. "Вишну-пурана"да шундай ёзилган:

*Варнашрамачаравата пурушена параҳ пуман
вишнур арадхйате пантха нанйат тат-тоша-каранам*

Бу ерда, инсон ўз ҳаётида варнашрама қоидаларида кўрсатилган вазифаларини виждонан бажариш билан Худони рози қилиши лозимлиги айтилган. Бирор давлатда яшаганингизда сиз ҳукумат талабларини бажаришингиз лозим. Агар сиз шундай қилмасангиз - жамиятда тартибсизлик келиб чиқишига сабаб бўлувчи ёмон фуқаро бўласиз. Бундай хулоса коинот ҳукуматига, яъни бутун моддий олам ҳукмдорига нисбатан ҳам тааллуқлидир: агар сиз бутун олам ҳукмдори, Худонинг қонунларига амал қилмасангиз - бутун борликда тартибсизлик келиб чиқишига сабабчи бўласиз. Ведалар маданияти шунга ўргатадики, сиз ҳаётингизда нимаики иш қилсангиз ҳам, Парвардигорни, Кришнани рози қилиш учун қилишингиз керак. Мана шу - ҳақиқий маданиятдир.

Сва-кармана там абхйарча сиддхим виндати манавах. Хоҳлаган ишингиз билан шуғулланишингиз мумкин: брахманларнинг иши билан, кшатрийларнинг иши билан, вайшяларнинг ёки шудраларнинг иши билан - аммо, қилган ишингиз билан Худони, Олий Худо Шахсини рози қилишингиз лозим. Ҳунарингиз, касбингиз қандай эканининг аҳамияти йўқ: тижоратчимисиз, адвокатмисиз, ишбилармонмисиз ёки врачмисиз. Агар ишингизда муваффақиятга эришишни истасангиз, Олий Худо Шахсини рози қилишга интилишингиз лозим. Акс ҳолда вақтингизни бекорга ўтказаяётган бўласиз.

"Бхагавад Гита"да (3.9) Кришна шундай дейди: *йаджнартхат*

карманах. *Йаджна* сўзи Вишну ёки Кришнани, Кришнани англатади. Худонинг розилиги учун ишлашингиз лозим, акс ҳолда қилаётган ишларингизнинг оқибати ўзингизга мусибат келтиради: *анийатра локо йам карма-бандханах*. Сиз қилган ишларингиз оқибати - карма чангалида бўлар экансиз, бир танадан иккинчи танага ўтиб, туғулиб-ўлиб юраверасиз.

Бахтга қарши ҳозирги даврда одамлар руҳнинг мавжудлигини ҳам, бир танадан иккинчи танага ўтиб юрганларини ҳам билмайдилар. "Бҳагавад Гита"да (2.13) шундай дейилган: *татха дехантара-праптих* - "тана ўлгандан кейин руҳ бошқа танага эга бўлади". Мен ўлимидан кейин яна ҳаёт давом этишини билмайдиган жуда кўп олимлар, профессорлар билан ҳамсуҳбат бўлганман. Аммо, ведаларнинг таъкидлашига асосан, ўлгандан кейин ҳаёт ҳақиқатан ҳам давом этади. Ҳатто ўз ҳаётимизда ҳам руҳнинг танадан танага ўтиб юрганига гувоҳ бўлиб турибмиз. Бунинг нимаси ҳайратли: чақалоқ ёш бола танасига эга бўлади, болакай - ўспирин танасини олади, йигит кекса чол танасини олади? Худди шунга ўхшаб, ажал келган пайтда кекса чол бошқа танага эга бўлади. Бу ҳеч ажабланиб бўлмайдиган табиий ҳол.

Аслида бизнинг икки танамиз бор:- кўпол ва латиф тана. Кўпол танамиз - ҳиссиёт органлари ва суяк, қон каби унсурлардан тузилган. Ўлаётганда биз кўпол танамизни тарк этамиз, у йўқ бўлиб кетади, аммо латиф, нафис тана - ақл, тафаккур ва сохта ўзлимиз яшашда давом этади. Мана шу латиф тана бизни янги кўпол танага олиб ўтади.

Шунга ўхшаган ҳолат туш кўрган пайтимизда ҳам рўй беради. Ухлаганда ўзимизнинг кўпол танамизни эсимиздан чиқарамиз, фақат латиф танамиз ҳаракат қилади. Тушимизда ётган жойимизни тарк этиб бошқа ерларга кетиб қоламиз, кўпол танамизни умуман эсдан чиқариб юборамиз. Уйқудан уйғонганда эса, тушимизни эсдан чиқариб, яна ўзимизни кўпол танага қиёслаб бошлаймиз. Бундай ҳолатни ҳар куни бошимиздан ўтказамиз.

Демак, биз баъзан ўзимизнинг латиф танамизни, баъзан кўпол танамизни ҳис қиламиз, кузатиб юрамиз. Бу икки тана ҳам ўзгариб туради, аммо ўзимиз ўзгармаймиз, ўзгармай мана шу таналар ичида кузатувчи руҳ сифатида қолаверамиз. Шунинг учун фикр юритишимиз, ўзимизнинг аслида кимлигимизни аниқлашга ҳаракат қилишимиз лозим: -"Аслида мен кимман ўзи? Ухлаганимда мен кўпол танамни эсдан чиқараман, кундуз кунлари эса - латиф танамни унутаман. Менинг ҳақиқий танам ўзи қандай?" Шу ҳақда албатта

ўйланишимиз лозим.

Худди Аржун сингари, сиз ҳам ўз бурчингизни бажаришингиз мумкин. У жангчи, кшатрий эди, аммо шу билан бирга ҳақиқий ўзлигини, маданиятини эсидан чиқармаганди, чунки у "Бҳагавад Гита" илмини устозидан ўрганган эди. Лекин сиз шунчаки ўз бурчингизни тўла бажарсангиз-у, руҳий ҳаётингизни эсдан чиқариб қўйсангиз, унда қилаётган ишларингиз - бекорга вақт ўтказишдир. (шрама эва хи кевалам)

Одамлар ўз маданиятларини эсларидан чиқармасликлари учун Кришнани англаш ҳаракатини кенгайтиришга интиляпмиз. Сизларни тижорат ишларини тарк этишга чақирмаймиз, таркидунё қилиб, мен сингари саньяси бўлишни ҳам таклиф қилмаймиз. Йўқ, ниятимиз ундай эмас. Кришна ҳам ундай демаган. Кришна Аржунга ҳеч қачон: -"Аржун, сен жангчи ҳунарингни тарк эт!" - демаган. Йўқ, У -"Аржун, сен кшатрийсан. Бу ёмон иш деб жанг қилишдан бош тортяпсан. Сенинг бундай дейишга ҳаққинг йўқ. Сен жанг қилишинг керак!" - деган. Кришнанинг берган насиҳати шундай эди.

Худди шунингдек, Кришнани англаш ҳаракати аъзолари ҳам, барчага: -"Ўз ишингизни тарк этманг, лекин шу билан бирга Кришна ҳақидаги ҳикояларни тингланг!" - деймиз. Чайтаня Махапрабҳу ҳам шундай маслаҳат берган. У "Шримад Бҳагаватам"дан бир шеърни айтган эди: *стхане стхитаҳ шрути-гатим тануван-манобхиҳ*. Чайтаня Махапрабҳу ҳеч қачон: "Эгаллаб турган лавозимингиздан, қилиб турган ишингиздан воз кечинг!" - демаган. Қилаётган ишни тарк этиш қийин эмас. Аммо, бошқа нарса талаб қилинади: ўз ҳолатингизда қолган ҳолда руҳий ҳаётга эришиш. Ҳайвонлар руҳий ҳаётга интилмайдилар. Бунинг иложи ҳам йўқ: ҳайвонлар руҳий илм олишга қодир эмаслар. Шунинг учун, агар одамлар руҳий илм изламасалар, ҳайвонларга ўхшаб қоладилар (*дхармена хинах пашубхиҳ саманаҳ*).

Биз шу нарсани яхши тушунишимиз лозимки, биз мангу мавжуд бўлган руҳмиз. Биз - тана ичида мавжуд бўлган мангу руҳмиз (*на ханйате ханйамане шарире*). Танамиз ўлганда биз ўлмаймиз. Ҳар қандай илмий изланишлар, яъни *браҳма-жигяса*, ўзимизнинг асл табиатимизни англашга интилиш - мана шу хулосага олиб келиши керак. Чайтаня Махапрабҳунинг биринчи шогирди, Санатана Госвами, аввал Навоб Хусайн шоҳ саройида хазинабон эди. Ишини тарк этиб, у Чайтаня Махапрабҳуга мурожаат қилди: "Эй Парвардигор, одамлар мени пандит (донишманд) деб атайдилар. У браҳманлар табақасига мансуб эди, табиийки, уни одамлар илми донишманд ҳисоблардилар. Ҳатто ўзимнинг ким ёки нима эканимни билмасам,

мен қандай донишманд бўламан?"

Ҳозир ҳамма шундай ҳолатда. Сиз тижорат билан, ёки бошқа қандайдир фаолият билан шуғулланишингиз мумкин, аммо агар ўзингизнинг ким эканингизни, бу дунёга қаердан келганингизни, моддий оламнинг қонунлари таъсири остида нимага азобланаётганингизни, кейинги ҳаётингиз қандай бўлишини билмас экансиз, қилаётган ишларингизнинг барчаси - бефойдадир. "Шримад Бхагаватам"да (1.2.8.) шундай дейилган:

*Дхармаҳ свануштхитаҳ пумсам вишаксена-катхасу йаҳ
нотпадайед йади ратим шрама эва хи кевалам*

"Агар инсоннинг хунари ёки лавозимига биноан қилаётган ишлари унинг қалбида Кришнанинг кўрсатмаларига нисбатан қизиқиш уйғотмаса, унинг фаолияти бефойда, бемаънидир". Шунинг учун биз ҳаммани, Кришна қандай ҳолатда қўйган бўлса, шундайлигингизча қолишга, ўз бурчингизни яхшироқ бажаришга, аммо, шу билан бирга Худони, Кришнани англашга ҳаракат қилиб кўришга чақирамиз.

Кришнани англаш - Худони таниш демақдир. Биз аслида Худонинг ажралмас бўлакчалари эканимизни англаб етишимиз лозим. *мамаивамшио жива-локе жива-бхутах санатанах*. Бу бизнинг мангу ҳолатимиз, аммо ҳозир ўзимизнинг фикримиз ва ҳиссиётимиз билан курашиб юрибмиз: *манах шаитхандрийани пракрити-стхани каршати*. Мавжудлик учун курашнинг нима кераги бор? Биз вақтинчалик мавжудликка ҳеч қандай алоқаси бўлмаган мангу ҳаёт билан қизиқишимиз лозим. Мисол учун, ҳозир вақтинчалик ҳаётимда жуда катта пулдор, бадавлат тижоратчи бўлиб, йигирма, эллик, боринг юз йил қолдим дейлик. Аммо, кейинги ҳаётимда ҳам шундай катта тижоратчи, бадавлат бўлиб қолишимга ҳеч ким кафолот бера олмайди-ку. Бундай кафолотни ҳеч ким бера олмайди. Аммо, бу бизни қизиқтирмайди. Биз фақат ҳозирги, ўткинчи қисқа умримизни ўйлаймиз-у, аммо ўзимизнинг мангу ҳаётимизни ўйлашни истамаймиз. Мана шу бизнинг энг катта хатоимиз.

Бу ҳаётимда машҳур тижоратчи бўлишим мумкин, аммо кейинги ҳаётимда, бу ҳаётда қилган ишларим оқибати - кармасига биноан, бошқа бир танага эга бўламан. 8400000 ҳаёт тури мавжуд. *Жаладжа нава-лакшани стхавара лакша-вимшатиҳ* - сувда яшайдиганларнинг 900000 тури, дарахт ва ўсимликларнинг 2000000 тури мавжуд. *Крмайо рудра-санкхйаках пакшинам даша лакхинам* - судралиб юрувчи ва ҳашаротларнинг 1100000 тури ва қушларнинг 1000000 тури мавжуд. Ва ниҳоят, *тримсал-лакшани пашаваҳ чатур-лакшани манушаҳ* - хайвонларнинг 3000000 тури ва одамларнинг 400000 тури

мавжуд. Инсон бўлиб туғилишдан олдин 8000000 турли таналарда яшаб ўтишимиз керак. Прахлада Махараж шундай деган эди:

*Каумара ачарет пражно дхарман бхагаватан иха
дурлабхам манушам жанма тад апи адхрувам артхадам*

"Етарли ақлга эга бўлган киши умрининг бошидан ҳаётини Худога холис хизмат қилишга бағишлаши керак. Инсон бўлиб туғилиш жуда нодир имкониятдир, гарчи танамиз бошқа таналар сингари ўткинчи бўлса ҳам, у жуда қимматбаҳодир, чунки, инсон танаси бизга Худога холис хизмат қилиш имконини беради. Ҳатто озгина бўлса ҳам, Худога қилинган самимий хизмат инсонни камолотнинг энг баланд чўққисига кўтара олади".(Ш.б.7.6.1).

Турли одамлар бор. Бировларни кармилар, бошқаларни гйанилар, яна бирларини - йогалар, баъзиларини бхактилар деб атайдилар. Кармилар ҳаётда, моддий, ўткинчи дунёвий бахтга интилиб юрганлардир. Ўзларининг шу ҳаётида иложи борича кўпроқ лаззатланиб қолишни, ўлганларидан кейин эса жаннатга тушишни истайдилар. Гйанилар ҳам бахтга интиладилар, аммо моддий ҳаёт уларнинг жонига теккан, улар моддий лаззатнинг арзимас нарса эканини тушуниб, Мутлақ Ҳақиқатга, Брахманга қўшилиб кетишга интиладиган одамлардир. Йоглар ҳар хил кароматлар кўрсатиш қобилиятига эга бўлишга интиладилар. Худонинг содиқ хизматкорлари, бхактилар эса, Худога холис хизмат қилиш билан машғул кишилардир. Аммо, Худо ҳақида ҳеч нарса билмай туриб, Худога қандай хизмат қилиши мумкин? Шунинг учун, Худо ҳақида илмга эга бўлган киши энг юкори маданиятли киши ҳисобланади.

Маданиятнинг ҳар хил турлари бор: кармилар маданияти, гйаниларнинг маданияти, йогаларнинг маданияти ва бхактиларнинг маданияти. Аслида, одамларнинг барчасини, агар улар бурчларини ҳалол бажарсалар, йоглар деб атайдилар. Карма-йоглар, гйана-йоглар, дхйана-йоглар ва бхакти-йоглар. Аммо, "Бҳагавад Гита"да (6.47) Кришна шундай дейди:

*йогинам апи сарवेशам мад-гатенантаратмана
шраддхаван бхаджате йо мам са ме йуктатамо матаҳ*

Энг яхши йог ким? Кришна шундай жавоб беради - "Ҳамиша Мени ўйлаб юрган одам!" Демак, Кришнани англаб, Уни ҳамиша эслаб юрган одам - энг яхши йог экан. Аввал айтганимдек, йогларнинг тури кўп, аммо уларнинг ичида ҳамиша қалбида чуқур иймон ва муҳаббат билан Худо ҳақида, Кришна ҳақида ўйлаб юрган одам - уларнинг энг яхшисидир. Кришнага холис хизмат қилиб юрган киши энг яхши йогдир.

Шунинг учун одам ўзининг аслида кимлигини, Кришнанинг кимлигини, ўзининг Кришна билан муносабати қандай эканини, яшашнинг маъноси ва мақсади нимадан иборат эканини ўйлаб кўрсин. Агар шу нарсаларни билишга интилмасак, шунчаки вақтимизни бекорга ўтказаятган, бу нодир инсон умрини бекорга зоя қилаётган бўламиз. Гарчи ажалдан ҳеч ким қутула олмаса ҳам, ажалдан аввал мана шу нарсаларни билиб олган ва шунга қараб иш тутган киши бахтли инсондир. Унинг ҳаёти ҳақиқатан ҳам мазмунли ўтган бўлади.

Ит ҳам ўлади, мушук ҳам ўлади, - ҳамма ўлади. Аммо Худони, Кришнани таниб ўлиш - энг шарафли ўлимдир! Кришна "Бҳагавад Гита"да шундай дейди. (4.9)

Жанма-карма ча ме дивйам эвам йо ветти таттваатаҳ

Тйактва дехам пунар жанма наити мам эти со ржуна

"Менинг намоён бўлишимнинг, қилган ишларимнинг илоҳий табиатини тушуниб етган одам моддий оламда ҳеч қачон қайта туғилмайди. Танасини тарк этгандан кейин у Менинг мангу даргоҳимга келади, эй Аржун!"

Биз Ер юзи бўйлаб саёҳат қилиб, ҳамма ерда одамлардан бир нарсани илтимос қиламиз:- "Кришнани, Худони англаб олишга ҳаракат қилинг, шунда сиз ҳаётингизда албатта бахт ва муваффақиятга эришасиз!" Қандай иш билан машғул эканингизнинг аҳамияти йўқ. Яшаш учун, кун кечириш учун ишлаш керак. Кришна шундай дейди: "*шарира йатрапи ча те на прасиддхйед акарманаҳ*" - "Ишламасдан тирикчилик қилиб бўлмайди". Тирикчилик қилиш учун ишлаш керак, аммо айни пайтда ҳаётда баркамолликка эришиш учун ёрдам берадиган илм олишга ҳам албатта ҳаракат қилиш керак. Ҳаётда баркамолликка эришиш осон: Кришнани танишга, Кришнани англаб етишга ҳаракат қилиш лозим. Биз бутун дунёга шуни тарғибот қиляпмиз. Кришнани англаш қийин эмас. Агар сиз "Бҳагавад Гита"ни ўқиб чиқсангиз бунинг уддасидан чиқасиз. У ерда Кришна ҳамма нарсани тушунтириб берган.

Ҳеч нарсадан хабари йўқ одамларга Кришна шундай дейди: *расо ҳам апсу каунтейа прабхасми шаши-сурйайоҳ* - "Эй Кунтининг ўғли, сувнинг таъми - Мен бўламан, куёш ва ойнинг нури - Менман". "Мен Худони кўролмаяман" - деган гап умуман бемаънидир. Мана Худо, сувнинг таъми - Худо. Ҳамма ҳам сув ичади, сув ичганда ҳар бир одам Худонинг борлигини сезиши мумкин. Нега "Мен Худони кўрмаяман!" - дейсиз. Худонинг, Кришнанинг Ўзи ўргатганига амал қилиб фикр юритинг, кўп ўтмай Уни албатта кўра оласиз. Шунчаки,

"Бхагавад Гита"даги шу насихатни эслаб юринг: *расо ҳам апсу каунтея прабхасми шашисурйайоҳ* - "Сувнинг таъми - Менман, Куёш ва Ойнинг нури ҳам - Мен". Куёшнинг нурини кўрмаган ким бор? Ойнинг нурини кўрмаган ким бор? Сувнинг таъмини ким билмайди? Қандай қилиб "мен Худони кўрмадим" дейиш мумкин. Бхакти-йога билан шуғулланинг, шунда ҳар бир култур сумуда Кришнанинг мавжудлигини ҳис қилиб, лаззат оласиз. Сув ичган заҳоти сиз Кришнани эслайсиз. Куёшга ёки Ойга кўзингиз тушиши билан сиз дарров: - "Мана Кришна!" - деб ўйлайсиз. Осмонда қандайдир товуш эшитган заҳоти сиз Кришнани эслайсиз: - "Мана Кришна!".

Шу тарзда Кришнани ҳар ерда, ҳамиша эслаб юрадиган бўласиз. Сиз ҳамиша Кришнани эслаб юрсангиз - йоганинг энг юқори поғонасига эришган бўласиз. Авваламбор ушбу мантрани такрорлаб юринг:

**Ҳаре Кришна, Ҳаре Кришна, Кришна Кришна, Ҳаре Ҳаре,
Ҳаре Рама, Ҳаре Рама, Рама Рама, Ҳаре Ҳаре.**

Шунда ҳамиша Кришнани, Худони эслаб юришингиз осон бўлади. Бунинг учун ҳеч қандай солиқ олмайдилар. Ҳеч нарса йўқотмайсиз. Агар мантра такрорлаб юрсангиз, сув ичганингизда Худони, Кришнани эслаб юрсангиз нима йўқотасиз? Шундай экан, нимага ҳаракат қилиб кўрмайсиз? Мана шу - ҳақиқий илмга асосланган ҳақиқий маданиятдир. Агар мана шу илмни ўрганишга ҳаракат қилсангиз ва шу билан бирга ўз бурчингизни ҳалол бажаришга ҳаракат қилсангиз - сизнинг ҳаётингиз маъноли ўтган бўлади.

Эътиборларингиз учун раҳмат.

Ведаларда берилган башоратлар

Қарийб беш минг йил аввал ёзилган "Шримад Бхагаватам" бугунги кунда содир бўлаётган ҳодисалар ва ҳолатларни ҳайратланарли даражада аниқ баён этганидан кўпчилик беҳабар. 1973 йилнинг 24 декабрида Лос-Анжелесдаги Кришнани Англаш жамияти эҳромида қилган маърузасида Шрила Прабхупада мана шу қадимий асардан бир неча мисоллар келтирди. "Шримад Бхагаватам"нинг ўн иккинчи қўшиғида биз ҳозирги замонавий жамиятда гувоҳи бўлаётган жуда кўп ҳодисалар баён этилган: "Диний қоидаларнинг ва адолатнинг

қандай бўлиши кераклигини ким кучлироқ бўлса, шу белгилайди.... Инсоннинг тақводорлиги унинг моддий бойлиги билан ўлчанади... Пули йўқ одам адолатга эриша олмайди, ҳар қандай маҳмаданани олим деб хурмат қиладилар".

Таташ чанудинам дхармаҳ сатйам шаучам кшама дайа

Калена балина раджежан нанкийати айур балам смритих

"Эй шох, бешафқат Замона таъсири остида тақводорлик, адолат, поклик, ҳалоллик, кечиримлилик, раҳмдиллик каби ҳислатлар, инсоннинг жисмоний қуввати, хотираси ва умри кун сайин камая боради.(Ш.б-12.2.1).

Ҳозир биз яшаётган Кали-юга даври "Шримад Бҳагаватам"нинг ўн иккинчи бобида шундай таърифланган. "Шримад Бҳагаватам" беш минг йил муқаддам, Кали-юга бошланиши олдида, унда айтилган нарсалар ҳали рўй бера бошламаган пайтда ёзилган. Шунинг учун "Шримад Бҳагаватам"ни шастра, яъни илоҳий, муқаддас китоб деб ҳисоблаймиз. Шастраларни ёзган одам ўтмиш, ҳозир ва келажакни кўра олишга қодир бўлган озод, илоҳий шахс бўлиши лозим.

"Шримад Бҳагаватам"да жуда кўп нарсалар башорат қилинган. Масалан, Худованд Будданинг, Худованд Калкининг келишлари. Худованд Калки Кали-юга охирида келади. Худованд Чайтанйанинг келиши ҳам эслатиб ўтилган. Гарчи "Шримад Бҳагаватам" беш минг аввал ёзилган бўлса ҳам, унинг муаллифи ўтмиш, ҳозир ва келажакни биладиган зот бўлган, ундай одамларни *три-кала-гйа* деб атаганлар ва келажакда бўладиган воқеаларни олдиндан аниқ айта олган.

Юқоридаги шеърда Шукадева Госвами биз яшаб турган даврга хос бўлган сифатларни таърифлаб беряпти. У *таташ-чанудинам* дейди, яъни бу даврда вақт ўтиши билан дхарма(диний қонунлар), сатйам(ҳақгўйлик), шаучам(поклик, ҳалоллик) кшама (кечиримлилик), дайа(саҳоват), айух(умр), балам(жисмоний куч) ва смрити(хотира) - буларнинг ҳаммаси заволга учраб, камайиб боради ва охирида умуман йўққа чиқади, деб айтяпти.

Маълумки, Кали-югадан бошқа югалар ҳам бор. 1800000 йил давом этган Сатйа-югада одамларнинг умри юз минг йил бўлган. Кейин Трета-юга 1200000 йил давом этган ва унда одамлар ўн минг йил умр кўрганлар. Бошқача қилиб айтганда, инсон умри ўн баробар камайган. Ундан кейинги, 800000 йил давом этган Двапара-югада одамлар яна ўн марта камроқ, минг йил умр кўрганлар. Ҳозирги Кали-югада биз ошиб борса юз йил яшашимиз мумкин. Эътибор беринг: инсоннинг умр кўриши ҳозир ўртача етмиш ёшга тушиб кетган. Бу ҳол то

йигирма-ўттиз ёшдаги киши кекса чол деб ҳисобланадиган ҳолатга қадар давом этаверади.

"Шримад Бҳагаватам"да башорат қилинган Кали-юганинг яна бир белгиси хотиранинг пасайишидир. Ҳозир, кўриб турибсизки, одамларнинг хотираси яхши эмас, - улар тез унутиб юборадилар. Ҳатто ҳар куни эшитиб юрган нарсаларини ҳам эсларидан чиқарадилар. Айни пайтда одамларнинг жисмоний кучлари ҳам камайиб кетяпти. Бу ҳеч кимга сир эмас, ҳар бирингиз биласизки, отангиз ёки бобонгиз сизларга қараганда анча бақувватроқ, кучлироқ бўлган. Демак, жисмоний куч камайиб, хотира пасайиб, умр қисқариб боряпти - буларнинг ҳаммаси "Шримад Бҳагаватам"да башорат қилинган.

Кали-юганинг яна бир белгиси - диннинг, инсонлардаги эътиқоднинг инқирозга учрашидир. Аслида бу даврда дин ҳақида умуман гапирмаса ҳам бўлади, дин деярли йўқка чиққан. Дин билан ҳеч ким қизиқмайди. Черковлар, эҳромлар, масжидлар ёпиб қўйилган, уларнинг эшикларига катта кулфлар осилган. Ҳозир биз ўтирган мана шу иморат ҳам олдин черков бўлган, аммо одамлар келмай қўйгани туфайли у сотиб юборилган. Биз Австралияда ҳам жуда катта черковни сотиб оляпмиз, Лондонда ҳам бўшаб ётган черковларни жуда кўп кўрганман - черковга ҳатто ҳеч ким кирмайди. Фақат черковлар эмас, Ҳиндистонда ҳам одамлар фақат бир неча катта эҳромларга борадилар, кичик-кичик эҳромлар эса бўшаб қоляпти. Улар итларга бошпана бўлиб қолган. Демак, дин, дҳарма ҳам инқирозга учраган.

Ҳақгўйлик, поклик, ҳалоллик ва кечиримлилик ҳам йўқолиб боряпти. Авваллари бир киши билмай бирор ёмон иш қилиб қўйган бўлса уни кечириб юборардилар. Масалан, Аржун ўз душманларидан қанча азоб кўрди, шунда ҳам Курукшетрадаги жанг олдидан "Кришна, мен кетаман, уларни ўлдиришни истамайман!"- деган. Мана сизга кечиримлиликка бир мисол. Аммо ҳозир одамлар, ҳатто энг яқин одамини ҳам салгина ҳақорат қилгани учун ўлдириб юборишга тайёр. Ҳамма ерда ҳозир шундай аҳвол. Саҳоват, раҳмдиллик, меҳрибонлик кўрсатиш ҳеч ерда қолмаган. Агар бировнинг бировни ўлдираётганини кўрсалар ҳам кўплар индамай ўтиб кетаверадилар. Бу ҳозир табиий ҳол. Шундай қилиб, одамларда диндорлик, ҳақгўйлик, поклик, кечиримлилик, раҳмдиллик, умр кўриш ва жисмоний куч камайиб кетяпти. Ана шу белгиларга қараб сиз атрофимизда Кали-юга ўз ҳукмини тобора кучлироқ ўтказаяётганига амин бўласиз.

Кали-юганинг сифатлари ичида яна биттаси: *виттам эва калау ринам жанмачара-гунодайах* - "Кали-югада инсоннинг обрў-

эътибори унинг мол-дунёси билан ўлчанади"(12.2.2) Авваллари одамнинг обрў-эътибори унинг рухий баркамоллиги билан ўлчанарди. Мисол учун, брахманларни уларнинг Худони, Брахманни англаб етганлари учун хурмат қилардилар. Аммо, Кали-югада брахманлар деярли йўқ бўлиб кетган, фақат брахман авлоди бўлгани учунгина уларни брахман дейдилар, *жанме*. Брахман хонадонида туғилганларни хурмат қилиш аввал ҳам бўлган, аммо қадимда, аввало одамнинг одоби, илмига, ўзини тутишига қараб баҳо берардилар. Агар одам брахман ёки кшатрий оиласида дунёга келган бўлса, у ўзини брахман ёки кшатрийлардек тутиши керак эди. Шоҳ эса, бир табақага мансуб одам бошқа табақанинг кийимини киймаслигини назорат қилиши лозим эди. Бошқача қилиб айтганда, одамларни уларнинг маданияти ва илмига қараб эъзозлардилар. Аммо ҳозир ундай эмас: *виттам эва калау нринам* - агар пулингиз кўп бўлса, хоҳлаган ишингизни қилишингиз мумкин. Ҳеч қандай яхши сифатларга эга бўлмаган, умуман ярамас, маданиятсиз одам ҳам, пули кўп бўлса, катта обрўга эга бўлади. Сизнинг маданиятингиз, маълумотингиз ва илмингиз ҳеч кимни қизиқтирмайди. Кали-юга мана шундай сифатларга эга.

Кали-юганинг яна бир сифати: *дҳарма-нйайа-вйава-стхайам каранам балам эва хи* - "Диний қонунлар ва адолатнинг қандай бўлишини кучлироқ, қудратлироқ бўлган одам белгилайди".(12.2.2) Агар обрўли одам бўлсангиз, ҳамма нарса сизнинг фойдангизга ҳал бўлади. Ўзингиз энг ашаддий - атеист, худобехабар одам бўлишингиз мумкин, аммо руҳонийни сотиб олсангиз, у сизни энг диндор одам деб гувоҳлик беради. Шундай қилиб, одамнинг обрўси унинг ҳақиқий сифатларига қараб эмас, унинг мол-дунёсига қараб белгиланади. Шеърнинг давомида айтиладики, *дам-пайе бхиручир хетур майаива вйавахарике* - "Никоҳлар бир зумлик эҳтирослар асосида тузилади, бирор ишингиз битиши учун ёлғон гапиришга мажбур бўласиз".(12.2.13) Эркак билан аёл орасидаги муносабат уларнинг бир-бирларига мойиллиги (абхиручи) билан белгиланади. Агар йигит билан қиз бир-бирига ёқиб қолсалар, улар: - "Уйлансак бўлмайдими?" деб ўйлашади. Бу йигит-қизларни келажакда нималар кутаётгани ҳеч кимни қизиқтирмайди. Шунинг учун улар тез орада ажралиб кетадилар. Тўйдан кейин олти ой ўтмасдан ажралиб кетадилар. Буларнинг ҳаммасига сабаб шуки, улар бир-бирларини чуқур ўрганмасдан, бир зумлик ёқтириб қолиш, эҳтиросга асосланиб турмуш қурганлар.

Ҳиндистонда авваллари, масалан менинг ёшлик давримда, йигит ва қиз бир бирини ёқтириб қолгани асосида никоҳ қилинмасди.

Мутлако. Келинни ота-оналар танлашарди. Мен студент пайтимда уйланганман, аммо келинни ўзим танламаганман. Ҳаммасини ота-оналар ҳал қилганлар. Яна бир мисол - Ҳиндистоннинг биринчи президенти - Раджендра Прасад. Ўзининг автобиографиясида ёзишича, уни саккиз ёшида уйлантирганлар. Менинг қайнотамни ўн бир ёшида уйлантирганлар, қайнонамни эса етти ёшида эрга берганлар. Авваллари Ҳиндистонда башоратчиларсиз биронта ҳам никоҳ ўқилмасди. Чунки келин ва куёвнинг олдинги ҳаётларини, ҳозирги ва келгуси ҳаётларини аниқ билгандагина уларнинг бахтли бўлишларига амин бўлиш мумкин. Никоҳ ана шундай илмий асосда қурилиб, муқаддас маросим билан тасдиқланганда эр-хотин тинч-тотув яшаб, руҳий ҳаёт кечирадилар. Бир-бири билан ҳамжиҳатликда, бахтиёр яшаб руҳий юксалишга эришадилар. Умрининг охирида эса, мангу уйларига Кришнанинг даргоҳига қайтадилар. Никоҳ ана шундай асосда қурилиши керак. Ёши етган йигит ва қизнинг бир-бири билан учрашишлари, бир-бирига ёқиб қолиб никоҳ қуришлари, кўп ўтмай бир-бирини ташлаб кетиши умуман ман қилинган... Ундай никоҳларга ҳеч қачон руҳсат этилмаган. Аммо, Кали-юга ҳақида шундай башорат қилинган: *дам-патйе бхиручих* - йигит ва қизнинг никоҳ қуришлари учун уларнинг бир бирларини яхши кўриб қолиши кифоя бўлади. Бундай муҳаббат эса бир зумда нафратга айланиши мумкин. Буни ҳамма билади. Шунинг учун, бир кўришдан муҳаббат изҳор қилишга асосланиб қурилган никоҳ сариқ чақага ҳам арзимаёди.

Бизнинг давримизнинг башорат қилинган сифатларидан яна бири: - *стритве нумстве ча хи ратир випратве сутрам эва хи* - "Эр хотин бир-бирига нисбатан ҳирсий эҳтирос мавжуд бўлсагина бирга туришади кейин ажралиб кетадилар. Браҳманларни фақат уларнинг муқаддас чилвирларидан таниб оладилар".(Ш.6-12.2.3) Браҳманларга муқаддас чилвир берилади. Уни тақиб олган одам: "Мен муқаддас чилвир тақиб олдим, демак, энди мен браҳман бўлдим. Мен ўзимни жамиятда худди чандал(иймонсиз ҳароми одам)лардек тутишим мумкин, бунинг аҳамияти йўқ!" - деб ўйлайди. Кўряпсизми, бизнинг ҳозирги давримизда нималар бўляпти. Браҳман бўлган одам ўз зиммасига қанчалик катта маъсулият олганини англаб етмайди. Сарик чақага арзимайдиган браҳманлик чилвирини тақиб олиб, ўзини браҳман бўлдим, деб ҳисоблайди. Яна айтилганки: *стрите нумстве ча хи ратих* - эр билан хотин бир-бирларига ёксаларгина бирга туришади. Аммо салгина жинсий, ҳирсий муаммо пайдо бўлган захоти уларнинг ўзаро муҳаббати нафратга айланади.

Кали-юганинг яна бир ҳислати: *авриттйа нйайа-даурбалйам*

пандитие чапалам вачаҳ - "Пули бўлмаган одам адолатга эриша олмайди, ҳар қандай маҳмадана, сафсатабозни олим деб ҳурмат қилишади"(Ш.б-12.2.4.) Агар пулингиз бўлмаса сиз ҳеч қачон ҳам судда адолатга эриша олмайсиз. Кали-юга мана шундай. Ҳозирги пайтда ҳатто Олий Суднинг судялари ҳам ишни сизнинг фойдангизга ҳал қилиш учун пора олишади. Агар пулингиз бўлмаса судга мурожат қилиб юришнинг ҳожати йўқ. *Пандитие чапалам вачаҳ*. Ҳар қандай гапга чечан сафсатабозни, лаганбардорни - нима гапираётганининг ҳам, уни тушунишнинг ҳам аҳамияти йўқ, - олим деб ҳурмат қиладилар. "У олим одам!" Агар сиз қандайдир мужмал сафсатани чиройли гапирсангиз, сизни ҳеч ким тушунмаса ҳам, одамлар: - "Қаранг, қанчалик илмли, олим одам экан!" - дейишади. Ҳозир ҳақиқатан ҳам шундай-ку! Ҳозир шунча кўп саводсиз олимлар қанча-қанча китоблар ёзптилар, аммо уларнинг бирортасидан "нималар тўғрисида ёзпасиз?"- деб сўрасангиз, у "Эҳ-хе, бунини тушунтириш жуда қийин!" - дейди. Бундай ҳолни ҳар қадамда кўриш мумкин. "Шримад Бхагаватам"да яна шундай дейилган:

*анадхйатаивасадохутве садхутве дамбха эва ту
свикара эва чодвахе снанам эва прасадханам*

"Қашшоқлик инсоннинг иллоти, нуқсонини деб ҳисобланади, ўзини диндор деб ҳисоблайдиган мунофиқ одам тақводор ҳисобланади. Никоҳлар эркин келишилган ҳолда қурилади, шунчаки сувда чўмилган одам ўзини пок ва чиройлиман деб ҳисоблайди"(Ш.б-12.2.5).

Биринчи белги - *анадхйата*. Агар камбағал бўлсангиз сизни ҳеч ким ҳурмат қилмайди: ҳалолу-ҳаром йўл билан пул топишни эплай олмаган киши ҳурмат қилишга арзимади, деб ўйлайди одамлар. *Свикара эва чодвахе* - никоҳ қуриш учун эркак ва хотин рози бўлсалар бас. Сизларда, ҳатто бизларда ҳам ҳозир шундай бўлиб кетган. Ҳукумат никоҳни қайд қилувчи бирор амалдорни белгилаб қўйган, йигит ва қиз унинг олдига келиб никоҳни қайд қилсалар, бас. Балки қандайдир солиқ тўлашлари керакдир. "Ҳа, бизлар оила қуришга розимиз"- десалар кифоя, уларга никоҳ гувоҳномасини берадилар. Авваллари ота-она фарзандларига келин ёки куёвни, уларнинг келажакини айтиб беришга қодир бўлган мунажжимнинг маслаҳати асосида танлар эди. Ҳозир эса никоҳ қуришга икки томон рози бўлса, шунинг ўзи кифоя.

Кали-юга сифатларидан яна бири: *дуре вари-айанам тиртхам лаванйам кеша-дхаранам* - "Узоқроқ жойдаги дарёга бориб келиш - зиёрат деб ҳисобланади, сочларини узун ўстирган йигит ўзини жуда

чиройлиман деб ўйлайди".(Ш.б.12.2.6.) Кўряпсизми, "Шримад Бхагаватам" келажакни қанчалик аниқ таърифлаган. "Кали-югада сочини узун қилиб ўстирган эрақк киши ўзини жуда чиройли ҳисоблайди". Сизда бунга мисоллар жуда кўп. Эрақкларнинг сочларини узун қилиб юришларини ким ҳам олдиндан кўра оларди? "Шримад Бхагаватам"да шундай ёзилган: *кеша-дхаранам. Кеша* - "узун соч" дегани, *дхаранам* эса - "ўстирмақ" деганидир.

Зиёратгоҳ жуда олисда бўлиши керак деб ўйлайди одамлар. Мисол учун, муқаддас Ганга дарёси Калкуттадан ҳам оқиб ўтади, аммо ҳеч ким Калкуттада унга чўмилмайди, ҳамма чўмилиш учун Хардварга боришади. Ҳаммаси бир дарё, - Хардварда ҳам шу Ганга, Бенгал бўғози томонга оқади. Аммо одамлар Хардварга бориб чўмилиш учун шунча йўл азобларига чидашга тайёр, чунки Хардвар *тиртха*, саждагоҳ жой деб ҳисоблана бошлади. *Тиртха* ҳар қайси динда ҳам бор. Мусулмонларда тиртха - Макка ва Мадина, христианларда - Голгоф. Индуслар ҳам, худди шундай тиртхага жуда узоқ масофа босиб бориш керак деб ўйлашади. Аммо, аслини олганда тиртха дегани - муқаддас авлиё одамлар тўпланган жойдир(*тиртха-курванти тиртхани*). Тиртханинг маъноси шу, ўн минглаб километр йўл босиб бориб, шунчаки чўмилиб орқага қайтиб кетадиган жой дегани эмас.

Кейин яна шундай белгилари башорат қилинган:

Ударам-бхарата свартхаҳ сатийатве дхаритийам эва хи

Дакийям кутумба-бхаранам йашио-ртхе дхарма-севанам

"Яшашдан мақсад - қорин тўйғазиб овқат ейиш деб ҳисобланади, сурбетлик - ҳақиқат меъзони бўлиб қолади. Ўз оиласини боқишга қодир бўлган одамни жуда эпчил одам деб ҳурмат қиладилар, диний амалларни эса, фақат обрў қозониш учун бажарадилар".(Ш.б-12.2.6). Хоҳлаган овқатидан қорнини тўйғазиш кўлидан келган одамни орзусига етган одам деб ҳисоблашади. Одамлар жуда очарчиликда яшайдилар, уларнинг ейишга нарсалари қолмайди, шунинг учун ҳам агар кимдир бир куни қорни тўйиб овқат еса, ҳаётдаги орзусига етган ҳисобланади. Чиройли гапиришни биладиган одамни ҳақгўй одам деб атайдилар. *Дакийям-кутумба-бхаранам* - оиласини боқишга қурби етган одамни эпчил одам деб ҳурмат қиладилар. Демак, оилани боқиш жуда қийин бўлиб қолади. Бу ҳозир ҳам анча қийин. Бир хотин билан икки болани боқиш катта муаммо бўлиб қолган. Шунинг учун ҳам ҳеч кимнинг уйлангиси келмайди.

Кейинги шеърда, одамларнинг барчаси Кали-юганинг иллатлари билан заҳарланганларида нималар бўлиши башорат қилинган.

Эвам праджабхир душтабхир акирне кишти-мандале

Брахма-вит-кшатра-шудранам йо бали бхавита нрипах

Кишининг жамиятда тутган ўрни ҳеч кимни кизиқтирмай кўяди: у браҳманми, кшатрийми, вайшями ёки шудрами. Агар у гапларига сайловчиларни ишонтириб, етарли овоз олса бас, шоҳ ёки президент лавозимига кўтарилади. Авваллари фақат кшатрийгина тахтга ўтириш ҳуқуқига эга бўлган, ҳеч қандай браҳманнинг, вайшя ёки шудранинг бунга ҳуқуқи бўлмаган. Аммо ҳозир, Кали-югада кшатрий ёки браҳман тоифасига оид одам қолмаган. Энди демократия. Ҳалол ё ҳаром йўллар билан кўпчилик овоз ола билган ҳар қандай одам раҳбарлик лавозимига кўтарилаверади. У энг учига чикқан фирибгар, ярамас бўлиши мумкин, аммо овоз тўпласа бас, энг юқори лавозимга - президент лавозимига ҳам кўтарилиши мумкин. Кейинги шеърда ана шундай ҳукмдорлар таърифланади:

Праджа хи лубдхаи раджанйаир ниргхринаир дасйу-дхармабхих

Аччхинна-дара-дравина йасйанти гирикананам

"Шафқатсиз ярамаслар ҳукмронлик лавозимига кўтарилганларидан сўнг, фуқароларни шу қадар қийнайдиларки, улар хотин ва молдунёларини ташлаб тоғу-ўрмонларга қочиб кетадилар"(12.2.8.). Демак, ҳуқумат лавозимига сайланган кишиларнинг пировард кўпчилиги очкўз, юлғич сипоҳилардир(*лубдхаи раджанйаих*). *Ниргхринаир дасйу*: - уларнинг қиладиган асосий ишлари - халқни талаш бўлади. Ҳақиқатан ҳам ҳозирги пайтда ҳокимиятнинг ҳар хил солиқларни тобора кўпайтираётганининг гувоҳимиз: солиқлардан тушган сармояларни эса, ҳар хил йўллар билан ўзаро бўлишиб оладилар, оддий халқнинг аҳволи эса яхшиланаётгани йўқ. Барча ҳуқуматлар шундай иш тутадилар. Вақти келиб одамлар бундай қийинчиликларга чидамай ўз уйларини, хотинларини ва мол-мулкни ташлаб ўрмонларга кетиб қоладилар(*аччхинна-дара-дравинах*). Биз бундай аҳволнинг ҳам гувоҳи бўляпмиз.

Шундай қилиб, *калер доша-нидхе раджан*: - Кали-юга даври - ҳар қандай иллатлар манбаи бўлган уммон, океандир. Агар сизни Тинч океанига ташласалар, ҳаётингизни қандай қутқара оласиз? "Шримад Бҳагаватам"да Кали-юга даври бекорга барча иллатлар уммони деб аталмаган. Бу даврда ёмон иллатлар, ҳар хил кўзбўямачиликлар шунчалик кўпки, инсон қочиб қутулишга жой топилмайдигандай туюлади. Аммо, барибир бу балолардан халос бўлишнинг ягона усули мавжуд: *киртанед эва кришнася мукта-сангах парам враджет*. "Шримад Бҳагаватам" таъкидлаб айтяптики, Кали-юга даврининг беаёв вабо касалидан сизни Кришнанинг, Худонинг муқаддас номларини зикр қилиш халос этади.

Эътиборларингиз учун раҳмат.

Қассоблар ёки ВАҲШИЙлар маданияти

1974 йил июнида Франциянинг Валенси шаҳрига яқинроқда жойлашган Кришнани англаш ҳаракатининг қишлоқ-хўжалик жамоасида Шрила Прабхупада ўзининг бир гуруҳ шоғирдлари билан суҳбатда бўлди. Унда - "ҳозирги одамларнинг гўшт маҳсулотларига бўлган талабининг ортиши, бутун жаҳон бўйлаб беозор ҳайвонларни аёвсиз равишда ваҳшийларча ўлдирадиган қушхоналарнинг кенг тарқалиши - жаҳон урушлари, инсонларнинг оммавий қирилиши сингари оқибатларга олиб келади". - деди.

Йогешвара дас. Шрила Прабхупада, яқинда сиз Ҳиндистонда яқин кунларгача сигир гўштини овқатга ишлатиш тақиқланганлигини, гўшт ейдиганлар эса фақат ит ва эчкилар сингари паст ҳайвонларни ўлдиришлари мумкинлигини айтгандингиз.

Шрила Прабхупада. Ҳа. Ведавий қонунларга асосланган жамиятда гўшт ейишни хоҳлайдиган одамларга итнинг гўштини истеъмол қилиш белгиланган. Худди Кореядагилар сингари ит гўштини ейишингиз мумкин. Аммо, то ўз ажали билан ўлмагунча сигир гўштини еманг. Биз -"Умуман гўшт еманг!" - демаймиз. Сигир гўштини ейишни жуда истасангиз, еяверинг, барибир ўлгандан кейин унинг гўшти қайсидир тирик зотларга ем бўлиб кетади. Одатда сигирларнинг жасади қарға, қузғунларга ем бўлиб кетади. Нимага калхатларга ем бўлиши керак? Нимага уларни қарға ва қузғунлардан ҳеч қолишмайдиган "замонавий одамлар"га бериб бўлмас экан?

Улар фақат "замонавий одамлар" деб саналадилар холос - шу ярамасларнинг қузғун, калхатлардан нима фарқи бор? Калхатлар ҳам ўлдиришни ва кейин ўлган жасадни титкилаб ейишни яхши кўрадилар. "Ўлдири, ундан кейин мазза қилиб гўштини е!"- одамлар ҳам калхатларга ўхшаб кетган. Уларнинг маданияти калхатлар маданиятидир. Ҳайвонларни ўлдириб гўштини ейдиган одамлар калхат, ит ва бўрилардан фарқ қилмайди. Гўшт инсон учун умуман тўғри келмайдиган овқат. Ҳақиқатан ҳам зиёли бўлган одамлар учун Худо, Ведалар, муқаддас китоблар инсоннинг табиатига мос овқатлар: сут, мева-чева, сабзавот, дон, ёнғоқларни белгилаб қўйган. Буни одамлар албатта билиб олишлари лозим. Тажовузкор, ёвуз, қонхўр - ҳозир олам-

ни айнан шундай сифатларга эга одамлар бошқаряпти.

Шунинг учун ҳам мен, ҳозирги йўлбошчилар энг паст табақага, тўртинчи синфга оид одамлар табақасига киради деганман, ва натижада бутун жаҳон инқирозга юз тутиб, бузилиб, пала-партиш бўлиб ётибди. Инсониятга илмли, маърифатли, биринчи синфга оид бўлган рухий устозлар, маслаҳатчилар керак. Менинг шогирдларим биринчи синф одамлари бўлиб етишиш учун илм оляптилар. Агар жамиятда одамлар бизнинг насиҳатларга кулоқ солиб, уларга амал қила бошласалар, бутун жаҳонда тартиб интизом ўрнатилади. Тартибсизлик ва пала-партишлик ҳукм сураётган жамиятни тўртинчи синфга оид одамлар бошқараётган бўлса, бундан нима яхшилик кутиб бўларди?

Менинг бундай ошқора гапларимдан балки кўпларнинг ғзаби келар. Аммо, бу - ҳақиқат: аслида ҳозир барча ҳукмдорлар паст табақага оид кишилардир. Ўз сўзлари билан ҳам, намунали ишлари билан ҳам ортидан ҳаммани - давлат арбобларини ҳам, оддий фуқароларни ҳам эргаштира оладиган, Худонинг холис содиқ хизматкорлари - биринчи синфга оид кишилардир. Ҳокимиятнинг адолатли ишлашини, фуқароларнинг манфаатларини, хавфсизлигини сақлашни ўйлайдиган раҳбар ва ҳарбийлар - иккинчи синфга оид одамлардир. Дон етиштирувчи ва сигирларга ғамхўрлик қилувчи кишилар - учинчи синф одамларидир. Ким ҳозир сигирларга ғамхўрлик қилади? Бу ахир учинчи синфга оид кишиларнинг вазифаси-ку. Ҳеч ким. Шундай экан, ҳозир ҳамма тўртинчи табақага, ҳатто ундан ҳам паст табақага оид одамлардир. *Шва-вид-варахоитракхараих самстутах нурушах пашух* (Бх.2.3.19).- "Одамлар ҳаётни бошқариб турувчи илоҳий қонунларни эсларидан чиқариб, худди ҳайвонлардек яшайдилар ва ораларидан энг ашаддий ҳайвонларни ўзларига ҳукмдор қилиб сайлайдилар". Ҳар ким ўзи хоҳлаган ишини қилиб юрибди, - ҳаётнинг мазмунини, маъносини белгилайдиган ҳеч қандай қонун-қоида қолмаган.

Инсон умри белгиланган маълум қонун-қоидаларга бўйсунуши керак. Мен шогирдларимнинг ҳаммасидан ҳаётларини тартибга солувчи қонун-қоидаларга амал қилишларини талаб қиламан - гўшт емаслик, зино қилмаслик, ароқ ёки бошқа маст қилувчи нарсалар истеъмол қилмаслик, кимор ўйнамаслик. Чунки, фақат шундагина улар ҳақиқий инсонлар бўлиб етиша оладилар. Ҳаётни тартибга солувчи қонунларнинг йўқлиги инсонларни ҳайвонлар қаторига кўшиб қўяди. Уларнинг ҳаёти ҳайвонлар ҳаётидан фарқ қилмайди.

Ўсимликлар ва ҳайвонлар танасида миллионлаб умрлар яшагандан кейин, ниҳоят инсон танасига эга бўлган мангу руҳ йога билан

шуғулланиш имкониятига эга бўлади, йога дегани эса ўзини тута билиш, ўз ҳиссиётларининг фаолиятини бошқара билиш деганидир. *Индрийани самйамах* - биз ўз ҳиссиётларимизни жиловлаб олишимиз лозим. Ҳақиқий йоганинг асл маъноси шундан иборат. Аммо ҳозир, "йога билан шуғулланиб юрибман", деб ўйлайдиган одамларнинг кўплари буни нотўғри тушунадилар. Худди ҳайвонлар сингари, улар ўз ҳиссиётларини бошқара олмайдилар. Инсон сифатида улар чуқур тафаккурга эга, шу боис улар ҳиссиётларини жиловлашни ўрганишлари лозим. Шунда уларнинг ҳаётини "инсон" деган номга муносиб ҳаёт деб атаса бўлади. *На йат-карна-патхонетах*: ҳеч қачон Олий Худо Шахсининг, Худонинг сўзлари қулоғига чалинмаган киши - шунчаки ҳайвондир. Давримиз одамларининг кўпчилиги ҳозир юксак рухий, маънавий кадриятларни оширишга ундайдиган илм билан қизиқмайдилар, шу боис, бундай одамларнинг ҳайвонлардан фарқи йўқ. Улар фикрлаш жихатидан ит, чўчка, туя ва эшаклар билан бир қаторда туради.

Замонавий университетларда бериладиган маълумот аслида одамларга хўжайинларига ит сингари садоқат билан хизмат қилишга интилиш туйғусини сингдиради. Шундай маълумотга эга бўлганларидан кейин, ўқишни тугатган "олий маълумотли" зиёли одамлар, итларга ўхшаб, ишга олишларини сўраб эшикма-эшик дайдиб юрадилар. Улар ўзларига хўжайин излаб юрадилар, чунки ўзлари мустақил равишда ишлай олмайдилар. Худди дайди итлар сингари: агар хўжайинлари бўлмаса, иш топа олмасалар, бирон-бир мақсадсиз кўчада санғиб юрадилар.

Бхагаван дас. Ҳозир жуда кўп одамлар фан доктори унвонини оляптилар, натижада ҳаммага ҳам иш топилавермайди. Натижада кўп олимлар таксис бўлиб ёки юк машиналарининг ҳайдовчиси бўлиб ишляптилар.

Йогешвара дас. Аммо, улар зиёлилар синфининг вакиллари ҳисобланадилар - браҳманлар.

Шрила Прабхупада. Йўқ. Улар браҳманлар эмас. Ўргатган илми эвазига пул оладиган одамлар браҳман деб ҳисобланмайдилар. Бизлар ҳам маърузалар ўқиймиз, илм ўргатамиз, аммо ҳеч қачон: - "Бизга пул тўланглар!" - демаймиз-ку. Биз шунчаки таклиф қиламиз: - "Келинглар, илтимос илм ўрганинглар!" Фақат шу мақсадда бизлар текин овқатлар тарқатиб, катта катта байрам маросимларини ўтказамиз: - "Биз корнингизни тўйғазамиз. Муҳташам биноларга таклиф қиламиз, илтимос, келинглар, ўзликни, Худони англаш илмини ўрганинглар!" Бунинг учун ҳеч кимдан пул сўраб, "Аввал пул тўланглар, ундан кей-

ин "Бхагавад Гита" илмини ўрганасизлар!"- демаймиз-ку. Аммо, ўзларини устоз деб ҳисоблайдиган ана шу домлалар биринчи гапни маошдан бошлайдилар: -"Менга қанча маош тўлайсизлар?" Бундай фикрлаш брахманларга эмас, итларга хос фикрлашдир. Брахман ҳеч қачон ўзига маош сўрамайди. Брахман шунчаки барчанинг илмли, маданиятли бўлишини истайди, холос. "Текинга илм ўрганинглар, илмли, зиёли одамлар бўлинглар, ҳақиқий инсонлардай яшанглар!" - ҳақиқий брахманнинг фикри, мақсади шундай. Сизлар ўзларингиз ҳам бунга гувоҳсизлар-ку, - мен юртингизга пул излаб келмаганман, мен бу ерга илм ўргатиш учун келдим.

Бхагаван дас. Ҳозирги кунда руҳонийлар, дин пешволари аччиқ ҳақиқатни тўғри, очиқ айтишдан кўрқадилар: уларни ишдан олиб ташлашлари мумкин, улар маошсиз қоладилар. Сиёсатчилар ҳам фикрларини очиқ айтишдан кўрқадилар. Улар сайловчиларини норози қилиб қўйишдан ва пулсиз қолишдан кўрқадилар.

Шрила Прабхупада. Руҳонийларни, диндорларни фақат пул кизиқтиради. Улар биринчи синф, олий мартабали эмас, энг паст синфга оид одамлардир. Христиан динининг инқирозга учрашининг асосий сабаби ҳам шунда. Руҳонийлар ҳақиқатни очиқ айта олмайдилар. Худонинг аниқ, яққол айтилган "Ўлдирма!" деган кўрсатмаси бор. Аммо одамлар ҳайвонларни ўлдириб гўштини ейишга ўрганиб кетганлар, руҳонийлар эса очикдан очик "Ўлдирма!" -деган қонунни уларга айтолмайдилар. Улар одамларга энг пасткаш ишларни ҳам қилаверишга руҳсат бериб қўйибдилар. Бу қандай разолат, қандай тушкунлик! Руҳонийлар шундай ифлосликни, ҳаром ишларни маъқуллаяптилар! Сизларнинг бундан хабарларингиз борми? Уларнинг маънавий саъвияси қай аҳволга тушиб кетган?

Джйотирмайи деви даси. Сизнинг олдингизга келган руҳоний черковга келган одамларнинг барчасини Худонинг қонунларига бўйсунушига даъват қилаётганини айтганди. Сиз ундан, одамларни бешинчи қоидага - ўлдирмасликка, ҳатто ҳайвонларни, айниқса, сигирларни ўлдирмасликка ҳам даъват қиласизми, деб сўрагандингиз.

Шрила Прабхупада. Ҳа, биз -"Сигирларни ўлдирманг, уларни ҳимоя қилинг!" - деб даъват қиламиз. Сигирларни соғиб, унинг сутидан жуда кўп ширин таомлар тайёрлашингиз мумкин. Агар гўшт ейишни шунчалик ёқтирсангиз, - ҳар қандай сигир ҳам эртами-кечми, ўз ажали билан ўлади, салгина чидаб туринг, гўшт мўл бўлади. Шунда сигирларнинг жасадини еяверасиз. Бундай таклифнинг нимаси ёмон? Агар бизларни гўшт ейишни ман қиляпти, деб ўйласангиз, адашасиз, - биз гўшт ейишни ман қилаётганимиз йўқ! Биз шунчаки ўлдириш

мумкин эмаслигини тушунтиряпмиз, холос: -"Сигирларни ўлдирманг. Улар ўз ажали билан ўлганларидан кейин гўштини ейишингиз мумкин".

Йогешвара дас. Сигир бизнинг онамиз сингари муқаддасдир, деган эдингиз.

Шрила Прабхупада. Ҳа, сигир бизларни ўз сути билан боқади.

Йогешвара дас. Аммо ҳозир, ғарбий мамлакатларда ота-оналари кексайиб қолганларида, уларни кексалар уйига жўнатишга одатланыптилар. Агар одамларда ҳатто ўз ота-оналарига нисбатан ғамхўрлик, меҳрибонлик туйғуси қолмаётган бўлса, уларни сигирларга ғамхўрлик қилишга, уларни ҳимоя қилишга қандай ўргатамиз?

Шрила Прабхупада. Уларнинг сигирларни ҳимоя қилишларига ҳожат йўқ. Ўзимиз уларга қараймиз. Биз шунчаки уларга:-"Қассоблардан гўшт сотиб олманг. Сигирлар ўзлари ўлгандан кейин гўштини сизларга текинга берамиз".- деймиз. Наҳотки бу таклиф ёқмаса?

Сатсварупа дас Госвами. Одамлар шунча кўп гўшт истеъмол қиладиларки, биз берган гўшт уларга етмайди. Ахир улар бизлардан дарров гўшт олмайдилар-да.

Шрила Прабхупада. "Етмайди?" Сигирни ўлдирганда ундан кўпроқ гўшт чиқадими? Сигирларнинг умумий сони ўзгармай қолади. Шунчаки сигирлар ўз ажали билан ўлганча кутиб турсанглар бас. Бу бизнинг ягона шартимиз. Сизларда маълум сондаги сигирлар бор. Уларни сўйиб ўлдирасизми, ёки ўзлари ўлишини кутиб турасизми, бундан сигирларнинг сони ўзгармайди-ку? Шунинг учун илтимос қияпмиз: -"Уларни ўлдирманг! Уларнинг ўзлари ўлишларини кутинг, кейин гўштини енглар!" Наҳотки бу шунчалик қийин бўлса? Улар тирик пайтида уларнинг сутини соғиб, ширин таомлар қилинг.

Йогешвара дас. Агар сигирларни ўлдирмасалар улар ейдиган гўшт яна ҳам кўпаяди, чунки сигирларнинг кўпайиш учун имкониятлари бўлади. Агар сигирларни ажалидан бурун ўлдирмасалар уларнинг сони кўпаяди.

Шрила Прабхупада. Ҳа, албатта. Уларнинг сигирлари кўпаяди. Биз шунчаки: "Ўлдирманглар! Кушхоналар очманг!" деб даъват қиламиз, холос. Чунки бу катта гуноҳ, гуноҳи азимдир. Карма қонунларига асосан бу гуноҳлар бутун жамиятга катта мусибатлар олиб келади. Кушхоналарни йўқ қилинглар. Биз -"Гўшт ейишни тўхтатинглар!" - деяётганимиз йўқ. Гўшт еяверинглар, аммо гўштни, ҳайвонларни бераҳмларча ўлдирадиган қассоблардан олманг. Салгина кутиб туринг, шунда ўз ажали билан ўлган ҳайвонларнинг жасадларини ейсизлар.

Ахир сигирлар узоқ яшамайдиларку! Энг кўпи билан йигирма йил, баъзи сигирлар ўн саккиз, ўн олти ҳатто ўн йил яшайди. Салгина кутиб туринг, шундан сўнг тўйганингизча еяверинг. Наҳотки, шу кийин бўлса?

Албатта, аввалига бир неча йил ҳозиргидек гўшт мўл бўлмайди. Бу пайтда ит ва мушукларни ейишингиз мумкин. Ахир Кореяда итларни ейдиларку. Сизнинг корейликлардан қаерингиз кам? Ҳозирча итларни еб туришингиз мумкин. Ёки чўчкаларни. Чўчкаларни еяверинглар. Сигир ўрнига фойдаси камроқ бўлган ҳайвонларни ўлдиришни ман қилмаймиз. Биз буни маъқулламаймиз, аммо ман қилмаймиз. Лекин, биз сигирларни ҳимоя қилишингизни талаб қиламиз, чунки буни Худонинг Ўзи, Кришна буюрган. Го-ракшья - сигирларни ҳимоя қилинг. Бу бизнинг бурчимиздир.

Бунинг иқтисодий жиҳатдан ҳам аҳамияти катта. Кришна бекорга сигирларни ҳимоя қилишни буюриб қўйгани йўқ. Унинг гапларида чуқур маъно яширинган. Жамоамиз фермаларидаги сигирлар бошқа сигирларга караганда кўпроқ сут беради, чунки бу ерда уларни ўлдирмасликларини биладилар. Ўзларини христиан деб ҳисоблайдиган иккиюзламачилар: -"Уларнинг руҳи, жони, онги йўқ" - деб айтадилар. Асло бундай эмас. Уларнинг онги, ақли бор. Бошқа жойларда улар шунчалик сут бермайдилар. Аммо бизнинг фермаларда улар ўзларини эркин ҳис қиладилар. Исmlарини айтиб чақирсангиз худди дўстлардек югуриб келадилар. Улар бу ерда ўзларининг бўғзига пичоқ қўймасликларини сезадилар. Шунинг учун ҳам улар ҳамиша қувнок ва кўп сут берадилар.

Европа ва Америкада сигирлар жуда ажойиб, аммо уларни сўйиб ўлдириш ҳам ажойиб равишда йўлга қўйилган. Бунга чек қўйиш керак. Одамларни ишонтиришга ҳаракат қилинг: -"Сигирнинг гўшти барибир сизларники бўлади. Сигир ўлган заҳоти сизларга унинг жасадини текинга берамиз. Тушуняпсизми, текинга, ҳозир шунча пул тўлаб гўшт сотиб оляпсиз. Нимага сигирларни ўлдиряпсизлар? Кушоналарингизни йўқотинг!" Бу таклифнинг нимаси ёмон.

Одамлардан дон, сабзавот ва мевалар етиштиришни, савдо қилишни тўхтатишни сўраётганимиз йўқ-ку. Аммо улардан "ажал фабрикалари"ни ёпишни сўраяпмиз, чунки бу - жуда, жуда катта гуноҳ. Аммо бу ярамаслар, карма(табиат) қонуни бўйича инсоннинг ҳар бир ҳаракати кейин ўзига оқибат келтиришини ҳатто билмайдилар ҳам.

Сиз бегуноҳ, беозор сигир ва бошқа ҳайвонларни ўлдиряпсизлар, аммо табиат улар учун сиздан албатта ўч олади. Ҳали қараб туринг,

вакти келиб табиат бу ярамасларнинг ўзларини кушхоналарга, "ажал фабрикалари"га жўнатади. Ҳаммаси яқсон бўлади. Улар ҳаммаси бир-бирлари билан тўқнашадилар: католиклар ва протестантлар, Россия ва Америка, улар ва бошқалар.. Бундан қочиб қутулиб бўлмайди. Нимага? Табиат қонуни шундай. Жонга-жон, қонга-қон. "Сиз ўлдирганмидингиз - энди ўзингизни ўзингиз ўлдирасиз!".

Ҳозир улар бегуноҳ жониворларни кушхоналарга жўнатыптилар, кейин эса ўзлари учун катта кушхона курадилар. "Бум-Бум! Ўлдилинг! Қиринг! Қандай бўларкин!" Масалан ҳозир Белфастда шундай бўляпти. Католиклар протестантларни, протестантлар католикларни ўлдирыптилар. Табиат қонуни шундай. Сизларни кушхоналарга жўнатишнинг ҳожати йўқ. Сиз кушхонани ўз уйингизда қурасиз. Аборт қилиб фарзандингизни ўзингиз ўлдирасиз. Мана сизга табиат қонуни. Ҳозир абортларда ўлаётган кимнинг болалари деб ўйлайсиз? Уларнинг ҳаммаси гўшт еган одамлар. Улар шунча беозор жониворларни ўлдириб роҳатланиб яшаган одамлар, энди ўз оналари уларнинг ўзларини ўлдирыпти. Табиат қонунлари қандай ишлашини одамлар билмайдилар. Агар сен бировни ўлдирсанг, ўзингни ҳам албатта биров ўлдиради. Агар сен онанг сингари муқаддас бўлган сингирни ўлдирсанг, кейинги ҳаётларингдан бирида онанг сени ўлдиради. Мана сизга табиат қонуни. Кейин эса онаси ҳомиладаги фарзанд бўлади, фарзанд эса она бўлади.

Мам са кхадатит мамсаҳ. Санскрит тилида буни мамса деб атайдилар. Мам - "мени", са дегани эса - "у" деганни билдиради. Мен бир ҳайвонни ўлдириб унинг гўштини ейман. Кейинги ҳаётда эса, у мени ўлдириб гўштимни ейди. Бирор ҳайвонни қурбонлик қилаётганида унинг қулоғига мана шу мантрани ўқиганлар: -"Сен ҳозир жонингни қурбон қиласан, натижада кейинги ҳаётингда инсон бўлиб туғиласан. Мен эса, сени ўлдирганим учун ҳайвон бўлиб туғиламан, ва сен мени ўлдирасан". Мантранинг шундай маъносини билган ақли бор одамнинг бегуноҳ ҳайвонни ўлдиришга қандай қўли боради?

Бхагаван дас. Бугунги кунда руҳнинг қайта туғилиши ҳақида жуда кўп одамлар гапирадилар, аммо улар бу нимага олиб келишини тушунмайдилар...

Шрила Прабхупада. Улар буни қаердан тушунсин? Зиёли одамларга ўхшаб кийиниб олган ярамас аҳмоқлар. Аслида улар мана шундай.

Тавач ча шобхате муркхо йават кинчин на бхашите. Аҳмоқ ва ярамас одамни то у гапира бошлагунча ҳурмат қиладилар. Гапира бошлаган заҳоти унинг аслида ким эканини билиб оласиз. Шунинг

учун ҳам ҳалиги руҳоний бизлар билан узоқ ўтира олмади. У ўзини фoш қилиб қўйгиси келмади.

Бхагаван дас. У жуда ақлли одам эмасди.

Шрила Прабхупада. Шундай қилиб, биз қишлоқ хўжалиги билан шуғулланишимиз лозим: озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириб, сигирларни ҳимоя қилишимиз лозим. Агар улар эҳтиёжларимиздан ортиб қолса, сотишимиз ҳам мумкин. Бу бизнинг қўлимиздан келадиган иш ва биз шундай қилишимиз лозим. Содиклар қишлоқ-хўжалик жамоаларида тинч-осойишта яшаб, дон, мева ва сабзавотлар етиштиришлари, сигирларни парваришлаб бор кучлари билан ишлашлари керак. Агар маҳсулотлар ортиб қолса, ресторанлар очишимиз мумкин. Кришнани англаб, Худонинг насиҳатларига амал қилиб юрган одам ҳеч қачон зарар кўрмайди. Улар фаровон яшаб ҳеч қачон муҳтожликка учрамайдилар. Таналарини тарк этганларида эса тўғри Кришнанинг даргоҳига эришадилар: *тйактва дехам пунар жанма наити* (Б.г.4.9.) Бизнинг ҳаёт тарзимиз шундай бўлиши лозим.

Шунинг учун, ҳар ерда ресторанлар очиб, қачори, шрикханд, пури, халава, ва бошқа ширин таомларни тайёрланглар. Одамлар уларни сотиб оладилар. Бизнинг ресторанларга кириб овқатланадилар. Улар қандай бўлишини сизларга тушунтиргандим: "Бизнинг ҳамма овқатимиз тайёр, келинг, ўтириб енг. Бизда фақат бир марта ҳақ тўлайсиз. Бир марта ҳақ тўлаб хоҳлаганингизча овқат ейишингиз мумкин - бир порциями, иккими, учми - хоҳлаганингизча. Фақат исроф қилмасангиз бас. Ортиқча олманг!" Масалан, бир одам бир порция ейиши мумкин, бошқа биров эса тўрт порция. Лекин, биз ундан кўпроқ пул талаб қилмаймиз. Йўқ, ҳамма тенг пул тўлайди. "Ўтириб тўйганингизча енг. Сизга хоҳлаганингизча овқат берамиз. Фақат исроф қилмасангиз бас". Бизнинг қоидамиз шундай. Бизнинг ресторанларда бошқалар сингари ҳар бир таомдан кейин сиздан пул талаб қилишмайди. Йўқ. "Ўтириб хоҳлаганингизча овқатланаверинг, баҳоси ҳамма учун бир хил".

Бхагаван дас. Одамлар бизнинг ресторанлардан чўнтақларини ширинликларга тўлдириб кетишлари мумкин.

Шрила Прабхупада. Бунга йўл қўймаймиз.

Бхагаван дас. Бир пайтлар айтган эдингизки, Ҳиндистонда оч бўлган одам манго ўсиб турган боққа кириб тўйганича улардан еб кетиши мумкин, фақат уларни ўзи билан олиб кетиши мумкин эмас.

Шрила Прабхупада. Ҳа. Агар сизнинг боғингиз бўлса, ва ўтиб бораётган биров сиздан: -"Меваларингиздан озгина есам майлими?" - деб сўраса, сиз: -"Келинг, хоҳлаганингизча еяверинг!"- дейсиз. Аммо, у

Ўзи билан ҳеч нарса олиб кетмаслиги керак. Бокқа қанча одам бўлса ҳам кириб тўйганича ейиши мумкин. Деҳқонлар ҳатто маймунларни ҳам ҳайдамайдилар: "Улар ҳам еяверсинлар, ҳамма нарса Худоники-ку". Кришна онгига эга бўлган одамлар мана шундай қиладилар: агар сизнинг боғингизга бирор ҳайвон, масалан маймун кириб қолса, уни қувиб юбормайсиз. У ҳам Кришнанинг ажралмас бир бўлаги. Агар қувиб юборсангиз, у қаердан овқатланади?

Бир пайтлар отам бир ҳикоя айтиб бергандилар. Отамнинг акасининг дўкони бўлган экан. Дўконни бекитишдан олдин ҳар куни кечқурун амаким полга гуруч тўла идиш қўйиб қўяркан. Албатта қишлоқларда ҳамма жойда бўлгани сингари, у ерда ҳам каламушлар бўлган. Каламушлар гуручни еб бирорта газмолни тешиб ташламаганлар. Газмол жуда қиммат туради. Каламушлар атиги бир ўрам газмолни тешсалар, бу катта зарар бўларди. Арзон пулга гуруч сотиб олиб тоғам шунча пулини тежаб қолган. Кришна онгига асосланган маданият ҳар томонлама қулай. "Улар ҳам Худонинг яратиб қўйган мавжудотлари, улар ҳам овқатланиши лозим. Уларнинг ҳам насибасини беринг, шунда улар сизга халақит бермайдилар".

Қорни оч жониворнинг қорнини тўйғазиш, ҳатто у йўлбарс бўлса ҳам, ҳар бир одамнинг вазифасидир. Бир пайтлар ўрмонда бир авлиё одам яшаган. Унинг шогирд(мурид)лари уларни ҳеч қачон йўлбарслар безовта қилмасликларига ишонардилар, чунки устози сал узоқроқда бир идишга сут солиб қўяр эди. Йўлбарслар сутни ичиб қайтиб кетишарди. "Эй йўлбарслар, келинглар, сут ичинглар!" деб қичкирарди устоз. Йўлбарслар аста келиб, сут ичиб яна ғойиб бўлишарди. Улар ҳеч қачон у ерда яшаётган одамларга ҳамла қилмаганлар. Устоз уларга "Булар менинг дўстларим - уларга тегманглар!"- деб айтарди.

Бутун жаҳон кўргазмасида арслон ўргатувчини кўрганим эсимда. У арслон билан худди уйидаги ит билан ўйнагандек ўйнарди. Ҳайвонлар ҳам сезади: "Бу одам мени яхши кўради. У менинг қорнимни тўйғазади, у менинг дўстим!" Улар ўзларига қилинган яхши муомалани қадрлайдилар.

Харидас Тхакур ғорда яшаб, Харе Кришна мантра такрорлаганида, ғорда яшайдиган катта илон у ерни ташлаб кетган. "Бу одам муқаддас авлиё одам, - деб ўйлаган илон, - уни безовта қилиб бўлмайди. Яхшиси бошқа ерга бораман!" "Бҳагавад Гита"дан биз биламизки, *швароҳ сарва бхутанам хрид-деше* - ҳар бир тирик зот қалбида Кришна, Худо бор ва У ҳар бир зотга йўл кўрсатиб туради. У беозорликни ҳар бир тирик зотнинг - ҳайвонларнинг, илонларнинг

қалбига жойлаши мумкин. Ведалар маданияти асосан сутдан тайёрланадиган ҳар турли ширин-ширин таомларни таклиф қилади. Аммо, ўзларини маданиятли ҳисоблаган ҳозирги одамлар бу ҳақда ҳеч нарса билмайдилар. Улар сигирларни ўлдирадилар, сутларни чўчкаларга берадилар, гарчи қилаётган ишлари бўри ва калхат, қузғунларнинг ишларидан фарқ қилмаса ҳам, ўзларининг маданияти билан мағрурланадилар. Кришнани англаш ҳаракатимиз бу маданиятсиз одамларнинг онгларини албатта ўзгартиради ва бутун жаҳонда инсонларга хос бўлган ҳақиқий маданиятни юзага келтиради.

* * * * *

6 - боб. Долзарб муаммолар ечими

Жаҳонда барқарор тинчликка эришиш ОМИЛИ

Бу мақолани Шрила Прабхупада биринчи бор 1956 йил Делҳида, 1944 йилда ўзи асос солган "Кришнага қайтиш" журнали саҳифаларида чоп этган эди. Ўзининг ҳиндистонлик ўқувчиларини "ўз ҳаётларини Кришнага холис хизмат қилишга бағишлаш"га чақирар экан, у "фақат шу йўлгина инсонлар орзиқиб кутаётган тинчликка олиб келади" деб хулоса чиқаради.

Муқаддас китобларда Кришна *сач-чид-ананда виграҳа* сўзлари билан таърифланган. *Сат* дегани - "мангу", *чит* - "илмга тўла", *ананда* - "лаззатга тўла", *виграҳа* сўзи эса - "алоҳида шахс" деганидир.

Демак, Кришна, ягона Худо, - мангу, лаззатга тўла, Ўзини тўла англаган алоҳида Шахс экан. Бу Парвардигорнинг энг қисқа таърифи холос. Ундан улуғроқ ва Унга тенг келадиган ҳеч қандай шахс йўқ.

Тирик мавжудот(жива) - Парвардигорга ўхшаган кичик зарра холос, шунинг учун тирик зот табиатан мангу умр кўришга, илмга ва лаззатланишга интилади. Тирик мавжудотларнинг шу уч сифати ҳатто Ер сайёрасида ҳам намоён бўлади, Бхуварлока, Сваргалока, Жаналока, Тапалока, Махарлока, Брахмалока сингари олий сайёраларда яшайдиган тирик зотларда эса, бу сифатлар бир неча бор кучли ривожланган ва уларга чуқурроқ лаззат олишга имкон беради.

Энг юқори сайёрадаги лаззатлар Ер сайёрасида олиш мумкин бўлган лаззатдан минглаб марта кучлироқ, аммо, ҳатто шундай лаззат ҳам, тирик мавжудот Кришнанинг даргоҳида оладиган лаззати олдида арзимас нарса бўлиб қолади. Парвардигорга муҳаббат билан ҳар хил раса(муносабат)ларда холис хизмат қилиш лаззати олдида, Худонинг шахсиз руҳий нури билан қўшилишдан олинадиган лаззат, худди океан олдида бир томчи сув сингари арзимас лаззат бўлиб қолади.

Моддий оламда ҳар бир тирик зот иложи борича кўпроқ лаззат олишга интилади, ва шунга карамай барибир бахтсиз бўлиб қолаверади. Гарчи орзу қилиш мумкин бўлган барча моддий имкониятларга эга бўлсалар ҳам, тирик зот ҳатто олий сайёраларда ҳам бахтга эриша олмайди.

Моддий табиатнинг қонуни шундай. Инсон ўзининг умрини қанчалик узайтирмасин, барча яхши нарсаларнинг эгаси бўлмасин, - табиат қонунларига биноан бахтсиз бўлиб қолаверади. Бунинг сабаби шундаки, асл ҳолатимизга мос келадиган ҳақиқий бахт, бу ҳаётда, моддий дунёдаги фаолиятимиздан оладиган бахтдан фарқ қилади. Тирик мавжудот *сач-чид-ананда виграҳа* бўлган Зотнинг кичик заррасидир, шунинг учун табиий ҳолда у руҳий бахтга интилади. Аммо, табиатига ёт бўлган моддий табиат куршовида руҳий лаззатга, руҳий бахтга эришиш орзуси ушалмай қолаверади.

Куруқликка чиқарилган балиқ, ҳатто унинг учун ҳар қандай шароит яратсангиз ҳам, бахтли бўла олмайди, - бахтли бўлиши учун у сувда яшаши керак. Худди шунингдек, тирик зот - сач-чид-ананданинг кичик бўлаги ҳам, бу дунёда, адашган ақли қанчалик моддий режалар тузмасин, ҳақиқий бахтга эришолмайди. Тирик мавжудотга умуман бошқа, руҳий лаззат деб аталадиган илоҳий бахт зарур. Бизнинг барча интилишларимиз моддий бахтга эмас, ана шундай руҳий лаззатга эришишга қаратилган бўлиши керак.

Инсоннинг руҳий лаззатга эришишга интилиши яхши, аммо

моддий бахтдан шунчаки воз кечиш билан биз рухий лаззатга эриша олмаймиз. Шрипада Шанкарачаря таклиф этган моддий фаолиятдан воз кечиш таълимоти балки бирор гуруҳ одамларига кўл келар, аммо Шри Чайтаня Махапрабху даъват қилган, Кришнага холис хизмат қилиш усули - рухий лаззатга олиб келадиган энг тўғри ва энг самарали йўл, у барчага мос келади. Аслида Худога холис хизмат қилиш моддий табиатнинг ўзини ҳам ўзгартириб юборади.

Моддий бахтга интилиш - эҳтирос деб аталади ва ана шу эҳтирос асосида қилинган ҳар қандай фаолият пушаймонга олиб келади. Захарли илоннинг танаси салқин бўлади. Аммо, кимдир илонни бўйнига ўраб, шу салқиндан роҳатланмоқчи бўлса, илон заҳаридан ҳалок бўлади. Ҳиссиётнинг моддий органлари ҳам худди шундай илонлардир, уларнинг ўткинчи моддий лаззатидан тўйиб лаззатланиш истаги инсонни рухий ўзлигини англаш имкониятидан маҳрум этади. Шунинг учун ақлли одам ҳақиқий бахт, рухий лаззатнинг ҳақиқий манбаини топишга интилиши керак.

Бир пайтлар, ҳеч қачон шакарқамиш мазасини тотиб кўрмаган тентак яшаган экан, бир куни унга ўртоғи шакарқамишнинг ширин эканини айтибди. Тентак ундан, шакарқамиш қандай бўлади, деб сўраганида, ўртоғи унга, бамбукка ўхшаган бўлади, дебди. Тентак бамбукдан ширин шарбат олишга уринган, албатта бунинг уддасидан чиқолмаган экан.

Алданиш тузоғига илинган тирик зот ҳам ана шундай аҳволда: у мангу бахтни, табиатан ўткинчи ва азоб-уқубатга тўла бўлган моддий дунёдан излаб юрибди. Моддий оламнинг азоб-уқубатга тўла экани, "Бҳагавад Гита"да ёзилган. Бахтга интилишнинг ўзи қонуний, табиий ҳол, аммо бахтни ўлик моддалардан илмий йўл билан топишга ҳаракат қилиш - алданишдан ўзга нарса эмас. Адашган инсонлар буни тушуна олмайдилар. "Бҳагавад Гита" моддий бахтга интилаётган одамни шундай таърифлайди: - "Бугун менинг шунча пулим бор, режаларим амалга ошса, ундан ҳам кўп бўлади. Мен энди бадавлат одамман, менинг бойлигим кўпаяверади!".

Атеистик, Худосиз тараққиёт ҳиссий лаззатланишларнинг кенг тармоғини ёйиб қўйган, бунинг оқибатида ҳар бир одам улардан фойдаланиш учун пул топишга ҳаракат қилади. Имконияти борича ҳамма лаззатлардан тотиб кўриш учун ҳар бир одам пул излайди. Пул топиш, лаззатланиш илинжида ақлдан озган одамлар билан тўлган бу дўзахда тинчликни, осойишталикни сақлаш - рўёбга чиқмайдиган орзудир. Бизда озгина бўлса ҳам, ҳиссиётларимизни қондиришга бўлган аҳмоқона интилиш сақланиб қолар экан, тинчликка, осойиш-

таликка эриша олмаймиз. Чунки, ҳар биримиз, табиатимизга кўра Худонинг мангу хизматкорларимиз, ва шунинг учун Ундан ажралган ҳолда лаззатланишга ҳаққимиз йўқ. Ҳамма нарсани Парвардигорга илоҳий хизмат қилиш учун, Уни рози қилиш учун ишлатишимиз лозим. Фақат шундагина орзу қилган осойишталикка эришишимиз мумкин. Тананинг ҳеч бир бўлаги ўзидан ўзи, бошқа аъзолардан ажралган ҳолда лаззатлана олмайди, у фақат бутун танага хизмат қилсагина, бутун тана билан бирга лаззатланади. Аммо, ҳозир ҳар кимни фақат шахсий манфаатлари қизиқтиради, ҳеч ким Худога хизмат қилишни истамайди. Шахсий манфаатларга интилиш - бизнинг моддий дунёга тушиб қолишимизнинг асосий сабабидир.

Энг юқори лавозимдаги амалдордан то оддий ишчигача - ҳамма ягона ният билан: - қандай қилиб қонундан ташқари кўпроқ пул топсам экан, деган ният билан ишлайдилар. Аммо, фақат шахсий манфаатни кўзлаб яшаш қонунга тўғри келмайди ва ҳалокатли. Ҳатто, инсоннинг ўзлигини, руҳнинг табиатини ҳам, фақат шахсий манфаатнигина кўзлаб англашга интилиш нотўғри ва ҳалокатлидир.

Ҳар хил молиявий кўзбўямачиликлар туфайли Ер юзида пул миқдори кундан кунга кўпайиб, тинчлик ва осойишталик эса камайиб борапти. Чунки инсоннинг бутун куч-қуввати пул топишга кетяпти, одамларнинг қобилиятлари ҳам шунга яраша ривожланиб борапти. Натижада, ноқонуний топилган пуллар ҳаддан ташқари кўпайиб кетяпти, бу ўз навбатида пулнинг кадрсизланишига, иқтисоднинг инқирозига олиб келяпти, шунингдек даҳшатли ва қимматбаҳо оммавий қирғин қуролининг пайдо бўлишига олиб келди, у эса, бизнинг мол-дунё тўплашга бўлган бутун фаолиятимиз натижаларининг кулини кўкка совуради.

Бу дунёнинг лаззатларидан баҳраманд бўлиш ўрнига, пули кўп бўлган катта-катта давлатларнинг бошлиқлари, оммавий қирғин қуролидан қутулиш режаларини ишлаб чиқяптилар ва шу билан бирга, худди шундай қуролларни синовдан ўтказиш учун халқнинг миллиардлаб пулларини ҳавога совурмоқдалар. Шундай синовлар катта маблағларнинг исроф бўлиши билан бирга кўплаб тирик мавжудотларнинг қирилиб кетишига, ва шу давлатларнинг карма қонунлари чангалига яна ҳам чуқурроқ ботиб кетишларига олиб келмоқда. Моддий оламнинг алдамчи кўриниши мана шундай. Ҳиссиётларини кондириш учун одамлар аҳмоқона равишда умрларини пул топишга зое қияптилар, кейин эса, топган пулларини инсониятни йўқ қилишга сарфляяптилар. Шундай қилиб, табиат қонунлари уларни ўз кучларини бекорга сарфлашга мажбур қияпти, чунки, улар кучлари-

ни барча қувватларнинг ягона соҳиби бўлган Парвардигорга холис хизмат қилишга сарфлашни истамаяптилар.

Инсонларга бойликни она Лакшми, равнақ фариштаси беради. Ведавий битикларда ёзилганига қараганда, равнақ фариштаси Худованд Нарайанага, барча нара - тирик мавжудотларнинг манбаига хизмат қилиши лозим. Наралар, яъни тирик зотлар эса, равнақ фариштаси раҳбарлигида Нарайанага, Худога хизмат қилишлари керак. Тирик мавжудот, агар Нарайана ёки Кришнага хизмат қилмаса, равнақ фариштаси билан лаззатлана олмайди, шунинг учун, ноқонуний равишда у билан лаззатланишни истаганлар, табиат қонунлари асосида албатта жазоланади, ва унинг бойлиги эса, тинчлик ва фаровонлик келтириш ўрнига ўзининг ҳалокатига сабаб бўлади.

Ноқонуний топилган пулларни ҳасис фуқаролардан давлат ҳар хил солиқлар сифатида йиғиб олади ва уларни ҳарбийларга беради, улар бу маблағни ички ва ташқи ҳарбий низолар пайтида шамолга совуради. Оддий фуқаро ҳозирги пайтда фақат оиласининг тирикчилигига ва руҳий ҳаёт билан шуғулланиш учун етарли пулга, яъни инсон тирикчилигига етарли бўлган маблағга қаноат қилмайди. У, ҳисобсиз орзу-ҳавасларини амалга ошириш учун бойлигини чексиз кўпайтиришга интилади. Унинг орзу-ҳаваслари, бемаъни интилишлари кўпайган сари алдамчи дунёнинг: врачлар, адвокатлар, солиқчилар, ҳар хил жамиятлар, диндорлар каби вакиллари ва очлик, зилзила ва бошқа шунга ўхшаган нарсалар унинг бойлигини талай бошлайди.

Бир ҳасис тижоратчи, алдамчи қувват таъсири остида "Кришнага қайтиш" журналини сотиб олишга озгина пулини қизғанган эди, аммо бир ҳафта ичида дорилар учун икки ярим минг доллар пулини сарфлади ва ўлиб кетди. Худога хизмат қилиш йўлида эҳсон қилишни истамаган бошқа бир одам ҳам оила аъзолари билан судлашиб уч ярим минг доллар пулини кўкка совурди. Табиат қонуни шундай. Агар одам пулларини Худога хизмат қилиш йўлида ишлатмаса, табиат қонунига биноан унинг пуллари касаллик ёки бошқа муаммоларга сарф бўлиб кетади. Ақлсиз одамлар мана шу ҳақиқатдан юз ўгирадилар ва натижада қайта-қайта Парвардигорнинг қонунларига биноан жазоланаверадилар.

Табиат қонунларига биноан оддий ҳаёт учун зарур бўлганидан кўп пулга эга бўлмаслигимиз керак. Табиат ҳар бир одамга ризқ ва бошпана бериб қўйибди, аммо инсоннинг очкўз нафси барча тирик мавжудотларнинг қудратли Отаси, Худо ўрнатиб қўйган тартибни бузиб юборган.

Худо бизга бутун океан тўла шўр сув бериб қўйибди, чунки барча тирик зотларга туз керак. Худо ҳаммага зарур бўлган ҳаво ва ёруғликни етарлича бериб қўйибди. Магазиндан хоҳлаган миқдорда туз сотиб олиш мумкин, аммо овқатга қанча керак бўлса, шунчагина солиш керак. Шўр бўлиб кетган овқат ҳам, тузи кам овқат ҳам бемаза бўлади. Лекин, туз меъйорида ишлатилса, овқат ҳам ширин бўлади, одам ҳам касал бўлмайди. Худди шунга ўхшаш, бойликка ружу қўйиш, керагидан ортиқ бойлик тўплашга интилиш ҳам, худди шўр овқат сингари ҳалокатга олиб келади. Табиат қонуни шундай.

Парвардигор ва карма қонунлари

Ведалар номи билан маълум бўлган қадимий санскрит битикларнинг ичида бир юз саккиз Упанишада фалсафий асарлар ҳисобланади. Упанишадаларнинг ичида энг муҳими - "Ишопанишад"дир. Эътиборингизга ҳавола қилинаётган Шрила Прабхупаданинг 1968 йил "Ишопанишад" бўйича қилган маърузаларидан олинган очерклардан Худо ҳақида, Унинг моддий ва руҳий оламларни бошиқариб турган қонунлари ҳақида, ва шунингдек карма қонунлари тузогидан қандай қутулиши мумкинлиги ҳақида билиб оласиз.

"Ишопанишад" Олий Худо Шахсини "ҳар томонлама мукамал" деб таърифлаган. Худо мукамал қилиб яратган моддий оламнинг ажралмас сифатларидан бири - яратиш, мавжудлик ва емирилиш жараёнидир. Моддий дунёда ҳар бир тирик мавжудот умри давомида олти поғонадан ўтади:- туғилади, -ўсади, -ҳаёт лаззатини суради, -ўзидан насл қолдиради, -кексяди, ва ўлади. Моддий табиат қонуни шундай. Гул - гунча кўринишида пайдо бўлади. У очилади, икки-уч кун очилиб туради, уруғлар ҳосил қилади, аста-секин сўлади ва ҳалок бўлади. Моддий илм-фан бу жараёни тўхтатишга қодир эмас. Тўхтатишга уриниш - ғофилликнинг намоён бўлишидир.

Баъзи бир одамлар ўзларининг ғофилликлари туфайли, фан таракқиёти инсонни ўлмайдиган, мангу яшайдиган қилиши мумкин, деб ўйлайдилар. Мутлақо бемаъни гап. Моддий табиат қонунларининг ҳаракатини тўхтатиб бўлмайди. Шунинг учун "Бхагавад Гита"да Худованд Кришна моддий қувватни дуратғайа (илоҳий қувват) деб атаган(7.14). Уни моддий омиллар билан енгиб бўлмайди.

Моддий табиат уч гуна(сифат)дан таркиб топган: саттва-гуна,

раджо-гуна ва тамо-гуна яъни эзгулик, ҳирс ва ғафлат гуналаридан. "Гуна" сўзининг "арқон" деган маъноси ҳам бор. Арқон иплардан уч ҳаракат давомида тайёрланади. Аввало уч ипни бир чилвир қилиб эшадилар, кейин уч чилвирни бир нозик арқон қилиб эшадилар, кейин нозик уч арқонни бир арқон қилиб эшадилар. Мустаҳкам арқон шундай тайёр бўлади. Худди шунга ўхшаш, табиатнинг уч гунаси - эзгулик, ҳирс ва ғафлат гуналари аралашиб, ҳар турли сифатларни ташкил қилади. Бу аралашиб такрор ва такрор юз беради. Шундай қилиб сон саноксиз сифатлар юзага келади.

Натижада моддий қувват сизни яна маҳкамроқ ўзига боғлаб олаверади. *Паварга* деб аталадиган бу тутқунликдан сиз ўз кучингиз билан қутула олмайсиз. Паварга - бу "деванагари" санскрит алфавитининг бешинчи гуруҳ ҳарфларидан. *У* - *па, пха, ба, бха, ма* ҳарфларидан таркиб топган. *Па* ҳарфи *парошрама*- "оғир меҳнат" деган маънони англатади. Моддий дунёда ҳар бир тирик зот ўз ҳаётини таъминлаш ва уни узайтириш учун оғир меҳнат қилади. Бу "ҳаёт учун кураш" деб аталади. *Пха* ҳарфи *пхена*, яъни "кўпик" сўзини билдиради. Оғир меҳнат қилганида отнинг оғзи кўпикка тўлади. Оғир меҳнатдан чарчаганимизда тилимиз қуриб, оғзимиз кўпиради. Бу дунёда ҳар бир одам ҳиссиётлари талабини кондириш учун жон-жаҳди билан меҳнат қилаётганлари туфайли "оғизлари кўпира" бошлайди. *Ба* ҳарфи - "бадха" яъни "қул, хизматкор" деган маънони англатади. Қанча уринсак ҳам моддий табиатнинг, гуналар билан қаттиқ боғланган қуллари бўлиб қолаверамиз. *Бха* - *бхая* сўзининг қисқарган кўриниши бўлиб, "қўркув" маъносини англатади.

Моддий оламда ҳар бир тирик зот ҳамиша қўркув остида бўлади, чунки бир пасдан кейин нима содир бўлишини ҳеч ким билмайди. Ва ниҳоят, *ма* ҳарфи *мритйу*, яъни "ажал, ўлим" маъносини англатади. Ҳар хил режалар тузамиз, ҳаётда бахт ва фаровонликка эришишни истаймиз, аммо ажал ҳамма режа ва умидларимизни йўққа чиқаради. Кришна онги, Кришнани англаб етиш - мана шу *паварга* жараёнини тўхтатиб қўяди. Бошқача қилиб айтганда, Кришнани, Худони англаш йўлига кирган одам *апаварга* ҳолатига эришади, бунда унинг тирикчилик учун жон-жаҳди билан курашишининг, моддий тутқунликда азоб чекишининг, ўз ҳаёти учун ташвиш қилишининг ва ўлимдан қўрқилишининг кераги бўлмай қолади. *Паварга* моддий оламни ифодалайди, аммо биз унинг олдига "а" ҳарфини қўйиб, унинг маъносини қарама-қарши, тесқари томонга ўзгартирамиз. Кришнани англаш ҳаракати апаваргага йўл кўрсатади.

Бахтга қарши одамлар бу ҳақиқатдан беҳабардирлар ва шу боис

умрларини бекорга ўтказиб юрибдилар. Ҳозирги замон тараққиёти инсон учун, унинг ҳақиқий ўзлиги бўлган руҳ учун ҳалокатлидир: одамлар умрларини зое қиляптилар, чунки ҳақиқий инсон қандай яшashi кераклигини билмайдилар. Улар худди ҳайвонлардек яшайптилар. Ҳайвонлар ҳаёт нималигини тушунмайдилар, шунинг учун улар табиат қонунларига бўйсунган ҳолда, шунчаки тирикчилик қилади ва аста-секин ривожланадилар. Аммо, инсон бўлиб туғилиш шарофатига муяссар бўлган экансиз, сизга жуда катта маъсулият юкланган: сиз бошқача яшашингиз керак. Сизга Худони, ўзлингизни англаш йўлига кириш ва барча муаммоларингизни ҳал қилиш имконияти берилган. Бироқ ана шу имкониятдан фойдаланмасдан ҳайвонлар сингари яшашда, фақат тирикчилик учун курашда давом этсангиз, яна ўлиб-туғилишлар гирдобига тушиб қоласиз ва 8400000 турдаги ҳаёт шакллари қайтадан босиб ўтишингизга тўғри келади. Сиз яна инсон бўлиб туғилгунга қадар кўп миллион йиллар ўтиб кетади. Мисол учун, ҳозир кўриб турган куёш нури яна кўришингиз учун орадан бир сутка ўтиши керак. Табиатда ҳамма нарса ўз навбати билан бўлади. Агар ҳозир имкониятингизни кўлдан бой бериб, ривожланишнинг юқориқ палласига кўтарилишни истамасангиз, яна туғилиб-ўлишлар чархпалагига тушиб қоласиз. Табиат қонунлари аёвсиз ўз ҳукмини ўтказаверади. Шунинг учун, одамлар келиб маънавий, руҳий жиҳатдан юқориқ поғонага кўтарилишлари учун биз жаҳоннинг жуда кўп ерларида Кришнани англаш жамиятининг марказларини очиб қўйганмиз.

Кришнани англаш йўлига иложи борича эртароқ кирган яхши, чунки ўзимизнинг яна қанча умримиз қолганини билмаймиз. Ҳозирги танада бўлиш, яшаш вақтингиз тугаганида ажални ҳеч нарса билан тўхтатиб бўлмайди. Моддий табиат шундай тузилганки, унинг кучига ҳеч ким қаршилиқ қилолмайди. Ажални салгина кейинга суришни илтимос қилишга ҳеч ким руҳсат бермайди. Шунга қарамай кўпчилик одамлар бунга уриниб кўрадилар. Мен Аллахободда яшаган пайтимда, бир бадавлат ўртоғим ўлим тўшагида ётганида: "Наҳотки менинг умримни атиги яна тўрт йилга узайтира олмасангиз? - деб у врачдан илтимос қилганди, - мен ҳали баъзи бир ишларимни тугатганим йўқ!" Бу ғирт аҳмоқлик. Ҳар бир одам - "Мен уни қилишим керак, мен буни қилишим керак!" - деб ўйлайди. Аммо, на врачлар, на олимлар муқаррар ажални тўхтата олишга қодир эмаслар. "Йўқ, йўқ азизим. Мен ажалингизни тўрт йилга эмас, ҳатто тўрт минутга ҳам кечиктира олмайман, сиз ҳозирнинг ўзида ҳаётдан кўз юмасиз!" Табиат қонуни ана шундай. Шунинг учун, ана шу маъшум вақт келмасдан аввал

Кришнани, Худони англаб етиш учун ҳар қандай имкониятдан фойдаланиш керак. Сиз бунга албатта шошилишингиз керак. Орқангиздан ажал яна қувиб етмасдан олдин қилишингиз шарт бўлган ишларни қилиб улгуришингиз зарур. Ақлли одамнинг иши шундай бўлади. Акс ҳолда умрингизнинг охирида пушаймон бўлиб қоласиз.

"Ишопанишад" "мукаммал бутун Зот - Парвардигордан чиқаётган ҳар бир нарса мукаммал бўлади", деб ўргатади. Шунинг учун, агар сиз умрингиздан мазмунли, унумли фойдаланиб, Кришна онгига эга бўлишни истасангиз, бунинг учун зарур ҳамма нарсага эга бўласиз. Лекин ўзингиз бунинг учун ҳаракат қилишингиз лозим. Кришнани, Худони англаш - бу шунчаки курук фалсафа, сохта таълимот эмас, бу - ҳақиқий амалий фаолиятдир. Бу борада зарур бўлган барча тажрибалар ўтказиб бўлинган. "Ишопанишад"да айтилгани сингари, мукаммал кичик зарра бўлган бизларга, олий мукаммал Зот бўлган Кришнани, Худони англаш учун барча имкониятлар бериб қўйилган. Биз ҳам мукаммал тўлиқ бутунмиз, аммо жуда кичикмиз. Мисол учун, катта машинанинг кичик винтининг мукаммаллиги унинг ўз жойида тургани билан белгиланади. Аммо, бирор сабаб билан винт ерга тушиб кетса, у дарров кадрили йўкотади. Худди шунингдек, биз ҳам Кришна, Худо билан боғланган ҳолатимиздагина мукаммал бўламиз, акс ҳолда бизнинг ҳеч қандай кадримиз бўлмайди.

Мукаммал бутун Зотни билиш, англаш учун У билан қандай муносабатда эканимизни билиб олишимиз керак. Барча тушунмовчиликлар Мукаммал бутун Зот ҳақида мукаммал илмга эга бўлмаганликдан келиб чиқади. Биз - "Мен Худога тенгман, мен Худоман!" - деб ўйлаймиз. Бу - мукаммал бўлмаган илм. Аммо сиз - "Мен - Худонинг ажралмас кичик заррасиман, шунинг учун сифат жиҳатдан У билан бир хилман" - десангиз, илмингиз мукаммал бўлади. Инсон танасида туғилиш бизга тирик зотга хос бўлган мукаммал онгни қайта тиклаш имкониятини беради. Ана шундай мукаммал онгни Кришнани англаш усули ёрдамида қайта тиклаш мумкин.

Аммо, агар сиз эътиборсизлик билан шундай имкониятни бой берсангиз, ўзингизни ҳалок қилган бўласиз, ўзингизни ўзингиз ўлдирган бўласиз. "Ишопанишад"да: - "Ўзини ҳалок қилган одам учун, у ким бўлишидан қатъий назар, ғафлат ва зулмат ботқоғига ботган иймонсизлик оламидаги сайёралардан жой ҳозирлаб қўйилган"- деб ёзилган. Ўзингизнинг, руҳингизнинг қотили бўлманг! Кришнани, Худони англаб етиш учун инсон сифатида сизга берилган имкониятдан фойдаланиб қолинг! Сиз учун ҳаётда бундан муҳимроқ

хеч нарса йўқ ва бўлмади ҳам.

Карма қонунлари чангалидан озод бўлиш

Бу моддий дунёда биз ўйлаб ўтирмасдан ҳар қадамда гуноҳ ишлар қиламиз. Биз ҳатто гуноҳ қилаётганимизни ҳам англаб етмаймиз, чунки, туғилганимиздан бери ғафлат ичидамиз. Атрофимизда шунча олий ўқув юртлари бўлишига қарамай ана шундай ғофиллик дарров кўзга ташланади. Нимага шундай? Чунки, катта-катта университет ва бошқа ўқув юртларининг бирортасида *атма-таттва*, руҳ ҳақидаги илм ўргатилмайди. Шунинг учун одамлар гуноҳ қилишда, гуноҳларининг оқибатлари азобини чекишда давом этиптилар. Бу ҳақда "Шримад Бхагаватам"да айтилган: (5.5.5) *парабхавас тавад абодха-джато йаван на жижнасата атма-таттвам*. Инсон ўзининг ҳақиқий ўзлигини англаши зарур эканлигини тушуниб етмагунча бундай нодонликни тарк эта олмайди. Яъни, университет ва бошқа ўқув юртлари ғафлат ва нодонлик ўчоқлари бўлиб қолаверади. Инсон қачон ўзига ўзи: -"Мен аслида кимман? Худо дегани ким? Бу мавжуд олам ўзи нима? Менинг бу оламга ва Худога қандай алоқам бор?" - каби саволларни бериб, уларга жавоб топмагунча, ҳайвонлар сингари ақлсиз, ғофил ҳолда қолаверади ва ҳар хил ҳаёт турларида бир танадан иккинчи танага ўтиб юраверади. Ғофилликнинг натижаси ана шундай.

Демак, ҳозирги замон тараққиёти инсоннинг маънавий ривожланиши учун жуда хатарли. Балки омади юришиб турган тижоратчи ёки сиёсатчи ҳаётдан мамнун ва кўнгли хотиржам бўлиши мумкин: худди шундай хотиржамлик Америка сингари бой давлатда туғилган одамларда ҳам бўлиши мумкин, аммо бундай ҳолат ўткинчи. Биз барибир ҳолатимизни ўзгартиришга мажбурмиз, кейинги ҳаётимизда ҳозир қилаётган гуноҳларимиз учун қандай азобларга дучор бўлишимизни билмаймиз. Шунинг учун, агар руҳий илм олишга интилмасак, ҳозирги ҳолатимиз хатарлилигича қолаверади. Юқумли касалликларга чалинган беморлар орасида яшаётган соғлом одамни кўз олдингизга келтиринг. Унинг ҳаёти хавф остида эмасми? У хоҳлаган пайтда касалга чалиниши мумкин. Шунинг учун, илоҳий илм ўрганишга интилишимиз ва унинг ёрдамида ғофиллигимизга чек қўйишимиз лозим.

Бизнинг қандай қилиб, ўзимиз англамаган ҳолда гуноҳ ишлар қилишимизга овқат тайёрлашимиз мисол бўла олади. "Бҳагавад Гита"да Парвардигор Кришна айтадики, Унинг содиқ хизматкорлари ўзларининг барча гуноҳларидан покланадилар, чунки улар аввал Кришнага тақдим этилган таомдан овқатланадилар. Овқатни фақат ўз нафси учун тайёрлайдиганлар, аслида ўз гуноҳларини тановул қиладилар. Бу ерда, эҳромда тайёрланган овқат билан бошқа оддий уйда тайёрланган овқат орасида катта фарқ бор. Бу фарқ шундан иборатки, бу ерда пиширилган овқатни аввало Кришнага тақдим этиб, Унинг қолдирган овқатини эҳтиром билан тановул қилиш туфайли гуноҳларимиздан покланамиз, Худони эсига олмайдиган одам уйда ўзининг нафси учун пиширган овқатини еганида гуноҳга ботиб, ўзига оқибат(карма) тайёрлайди. Сиртдан қараганда бу овқат ҳам, бошқа овқат ҳам бир хил тайёрлангандай, аммо уларнинг фарқи жуда катта. Бу ерда овқат тайёрланганда гуноҳга йўл қўйилмайди, чунки овқат Худо учун пиширилади.

Худони, Кришнани англаш билан боғлиқ бўлмаган ҳар қандай фаолият - табиат гуналарининг тўрига бадтарроқ ўралиб қолишимизга ёрдам беради. Кўпчилик одамлар шу тарзда гуноҳ ишларига ботиб кетадилар. Шахсий ҳаётига жиддийроқ муносабатда бўлганлар эса, гуноҳ ишлардан узоқроқ юриб, кўпроқ савобли ишлар қилишга интиладилар. Аммо бундай савоб ишлар ҳам уларни бу дунёга боғлаб қўяди. Кўп савоб ишлар қилган киши кейинги ҳаётида жуда бадавлат оилада туғилиши, жуда чиройли ва ақлли бўлиб ўсиши мумкин. Буларнинг барчаси инсоннинг олдинги ҳаётларида қилган савоб ишларининг натижасидир. Аммо, яхши одамсиз ёки ёмонми барибир бу дунёда яна туғилишга, она қорнига тушишга мажбурсиз. Жуда бой, бадавлат ёки обрўли оилада туғиламизми, ёки бирорта ҳайвондан туғиламизми, барибир туғилиш, кексайиш, касалланиш ва яна ўлиш азоблари давом этаверади.

Кришнани англаш ҳаракати сизга мана шу туғилиш, кексайиш, касалликлар ва ўлиш билан боғлиқ бўлган азоб-укубатлардан биратўла қутулиш имкониятини беради. Лекин, гуноҳ ишлар қилишда ва гуноҳли равишда тайёрланган таомлар билан овқатланишда давом этсангиз, бу азоблардан қутула олмайсиз. Кришнанинг "Бҳагавад Гита"да айтган насиҳатларига амал қилиб, Унга ихтиёрингизни топширсангиз, қилган гуноҳларингиз оқибатидан биратўла қутуласиз. "Ҳар қандай динларни тарк эт ва ўз ихтиёрингни бутунлай Менга топшир. Мен сени барча гуноҳларинг оқибатидан халос этаман"(Б.г.18.66). Инсон бутун ихтиёрини Худога, Кришнага топшириши учун, Унинг

амрига бўйсуниб, фақат аввал Унга тақдим қилинган овқатдан тановул қилиши керак. Ана шу қоидага изчил амал қилишга қатъий қарор қилишимиз лозим. Ҳатто қандайдир гуноҳ иш қилиб қўйган бўлсак ҳам, прасад, яъни Кришнага тақдим қилинган овқат еб, гуноҳ ишларимиз оқибатидан қутулишимиз мумкин. Агар Кришнанинг насиҳатларига амал қилиб, Унга ихтиёримизни топширсак, У бизларни қилган гуноҳларимиз оқибатидан халос этади. У бунга сўз берган.

Кришнага ихтиёрини бутунлай топширган одам танаси ўлгандан кейин унинг ўзи(рух, ҳақиқий ўзлиги) қаерга йўл олади? У бўшлиқ фалсафаси тарафдорлари айтадиган йўқликка, мавхумликка равона бўладими? Йўқ, Кришна айтадики, *мам эти* - "У Менинг олдимга келади". Ва биз у ерга қайтиш билан нимага эришамиз? *Мам унетйя пунар жанма духхалайам ашашватам напнванти*: "Менинг олдимга келган одам, азоб-уқубатларга тўла бўлган бу дунёда бошқа қайтиб туғилмайди". Мана шу энг юксак мукамаллик, энг юксак мукофотдир.

"Ишопанишад"да: -"Ўзини ўзи ҳалок қилган одам учун, у ким бўлишидан қатъий назар, гафлат ва зулмат ботқоғига ботган иймонсизлик оламидаги сайёралардан жой ҳозирлаб қўйилган"- деб ёзилган. Худосиз иблисларга нисбатан Кришна йўлбарсдек даҳшатли, Ўз содиқларига нисбатан эса - кўзичоқдек ширин, мулойим муомала қилади. Худога ишонмайдиганлар: "Биз Кришнани кўрмадик!" - дейдилар. Лекин сиз албатта Уни кўрасиз: - сиз Уни жонингизни олгани келганида даҳшатли ажал сифатида кўрасиз. Худосиз одам, атеист, Худони даҳшатли ажал қиёфасида кўради. Унинг солиҳ бандаси эса Кришнани кўзичоқдек мулойим, суюкли дўст сифатида кўради.

Аслини олганда Худога, Кришнага ҳамма хизмат қилади, аммо кимдир буни ўз хоҳиши билан қилади, бошқалар эса мажбурий равишда қилади. Бу ҳаётини дунёга боғланиб қолган одам ҳам Кришнага хизмат қилади, чунки у Худонинг ташқи қуввати бўлган моддий қувватга хизмат қилиши керак. Ҳар қандай давлатнинг фуқаролари ҳам шундай: давлат қонунларига бўйсунадиган одамлар ва жиноятчилар, - уларнинг ҳаммаси барибир ҳукумат учун ишлайдилар. Жиноятчи, менинг давлат билан ҳеч қандай ишим йўқ, дейиши мумкин, аммо полиция уни қамоққа ташлаб, ҳукуматнинг амрини тан олишга мажбур қилади.

Шундай экан, ҳар бир тирик зот Кришнанинг мангу хизматкори эканини тарғибот қилувчи Чайтанйа Махапрабху фалсафасини тан оласизми, йўқми, барибир Худонинг хизматкори бўлиб қолаверасиз. Фарқи шундаки, Худони тан олмайдиган атеистни табиат қонунлари

Худонинг, Кришнанинг олий ҳукмини тан олишга мажбур қилади, солиҳ киши эса, ўз хоҳиши билан Унга холис хизмат қилишга интилади. Кришнани англаш ҳаракати одамларга, улар Кришнанинг мангу хизматкорлари эканини эслатиб, Унга ўз хоҳишлари билан холис хизмат қилишлари лозимлигини ўргатади. "Ўзингизни Худо деб билманг - деймиз биз. - Бундай дейиш учун сизда ҳеч қандай асос йўқ!" Менинг Худо билан ҳеч қандай ишим йўқ, дейсизми? Афсус. Буюк иблис Хиранйакашипу ҳам, "менинг Худо билан ҳеч қандай ишим йўқ", деб айтган эди, шунда Худо Шахсининг Ўзи пайдо бўлиб, шу заҳоти унинг жонини олган эди. Атеист одам учун Худо - бу ўлим, ажал, Худони таниган одам учун эса У - суюкли, содиқ дўст. Мана фарқи нимада!

Агар сиз Худонинг холис хизматкори бўлсангиз ва руҳий ҳаётнинг шу фалсафасини тушуниб етсангиз, қанча яшашингизнинг аҳамияти йўқ, бир дақиқами ёки юз йилми. Аммо, агар Худони танимасангиз, Уни тан олмасангиз ҳаётингизнинг нима маъноси бор? Баъзи дарахтлар беш юз йил ва ҳатто беш минг йил яшайдилар, аммо ундай умр кўришнинг нима маъноси бор, ахир улар юксак, руҳий онга эга эмасларку.

Агар Кришнанинг хизматкори эканингизни, ҳамма нарса Худониники эканини билган ҳолда, шунга асосан онгли ҳаёт кечирсангиз, ўз бурчингизни ҳалол бажариб юзлаб йиллар яшашингиз мумкин, ҳаётингизнинг, фаолиятингизнинг ҳеч қандай ёмон, кармали оқибати бўлмайди. Буни "Бхагавад Гита" ҳам тасдиқлайди (3. 9): *йажнартхат кармано нйатра локо йам карма-бандханах* - Кришна, Худонинг розилиги учун қилинадиган ишлардан бошқа ҳар қандай фаолият, хоҳ яхши бўлсин, хоҳ ёмон бўлсин бизларни бу моддий оламга қаттиқрок боғлаб қўяди, холос. Агар савоб ишлар қилсангиз, кейинги ҳаётингизда роҳатда яшайсиз, аммо туғилиб-ўлишлар чархпалагидан кутула олмайсиз. Агар ҳаётингиз гуноҳ ишларга тўла бўлса, гуноҳларингиз оқибатидан азоб чекасиз, ва барибир туғилиб-ўлишлар азобидан кутула олмайсиз. Лекин, ҳаётда фақат Худонинг, Кришнанинг розилиги учун ҳаракат қилиб яшасангиз, бундай фаолият ҳеч қандай яхши ҳам, ёмон ҳам оқибатларга олиб келмайди, ва ажалингиз келганда Кришнанинг даргоҳига қайтиб борасиз. Карма тутқунлигидан озод бўлишнинг ягона йўли мана шундай.

Бутун борлиқ Парвардигор Кришна-

нинг мулки ва Унинг ҳукми остида

"Ишопанишад"да Олий Худо Шахсини таърифлаш учун *иша* сўздан фойдаланилган. *Иша* сўзи "Хукмдор" маъносини англатади. Нима деб ўйлайсиз, сизга ўз ҳукмини ўтказувчи бирор зот борми? Бутун дунёда ҳеч кимнинг ҳукмига бўйсунмайдиган бирор одам топиладими? "Мен ҳеч кимга бўйсунмайман!" - деб айта оладиган бирор одам борми? Шундай деб ҳеч ким айта олмайди. Агар кимнингдир ҳукми остида бўлсангиз, нимага -"Мен ҳеч кимга бўйсунмайман, мен мустақилман, мен - Худоман!" - деб жар соласиз? Бу бемаънилиқдир. Худо Шахсини тан олмайдиган майвадилар: -"Мен - Худоман, сен ҳам - Худосан, ҳамма ҳам - Худо!"- деб даъво қиладилар. Аммо, агар улар бировнинг ҳукми остида бўлса, қандайдир кучга қарам бўлса, қандай қилиб улар Худо бўла оладилар? Бу бемаънилиқ, шундай эмасми? Худо ҳеч кимнинг амрига бўйсунмайди, У - энг Олий хукмдор. Шунинг учун, агар кимдир қандайдир кучга, кимнингдир амрига бўйсунадиган бўлса, унинг Худо эмаслигини билиб оламиз.

Албатта, баъзи бир нодонлар "менга ҳеч ким хўжайин эмас" деб даъво қиладилар. Мен ана шундай фирибгарлардан биттасини танийман, у қандайдир жамият ташкил қилган ва ўзини "Худо" деб эълон қилиб, тарғибот қилиб юрган эди. Аммо, кунларнинг бирида унинг тиши оғриб қолди, ва оғриққа чидамай дод-вой солаётганини эшитдим: "Во-о-ой!" Мен унга: -"Мен - Худоман, олий хукмдорман, деб даъво қилган эдингиз, аммо ҳозир тиш оғригининг ҳукми остида қийналяпсиз. Сиз қандай Худосиз?"- дедим. Шунинг учун, агар кимдир ўзини Худо деб эълон қилса, ёки ҳамма ҳам ўзига яраша Худо, деб даъво қилса, ундай одамнинг энг ярамас нодон эканини билиб оласиз.

Бу дегани, тирик мавжудотларнинг ҳеч қандай эрки, ҳуқуқи йўқ дегани эмас. "Бхагавад Гита"да Худованд Кришна айтадики, тирик мавжудотлар Унинг олий қувватига мансуб. Нимага улар олий қувватга мансуб? Чунки улар, моддий қувват маҳрум бўлган онгга эга. Уларнинг онги бор, моддий қувват эса бундан маҳрум. Натижада тирик зотлар маълум даражада моддий қувватни бошқаришлари мумкин. Мисол учун, мана шу эҳромда мавжуд нарсаларнинг ҳаммаси моддий унсурлардан қилинган:- ердан, сувдан, оловдан ва ҳаводан. Аммо, уларнинг барчасини, Кришнага сиғиниш ниятида тирик зотлар хар хил шаклларга келтирдилар. Яна бир мисол: Европалик одамлар

Америкага келмасларидан олдин, бу ерлар бўшаб ётган чўл эди. Унинг аввалги хўжайинлари бу ерлардан олиш мумкин бўлган нарсаларнинг кўпларидан фойдалана олмасдан яшардилар. Аммо, кўчиб келганлар бу ерларни саноати ривожланган ва равон йўллар қурилган мамлакатга айлантирдилар.

Демак, олий қувватга мансуб бўлган тирик мавжудотлар моддий қувват устидан маълум даражада ҳукмрон бўлишлари мумкин экан. Кришна буни "Бхагавад Гита"да тушунтирган: *йайедам дхарйате джагат*. Моддий оламнинг яратилишининг мазмуни, маъноси - унда тирик зотларнинг борлигидадир. Лос-Анжелес, Нью-Йорк, ёки Лондон сингари катта-катта шаҳарлар, уларда яшайдиган тирик мавжудотлар бўлгани учунгина қандайдир аҳамиятга эга. Худди шунингдек, ҳар қандай тана ҳам, унинг ичида тирик зот - рух яшаган вақтдагина кадр-қийматга эга. Шунинг учун, рух моддадан устундир. Аммо, тирик зотлар шу устунликни суистеъмол қиладилар ва моддий унсурлардан ҳиссиётларини лаззатлантириш учун фойдаланадилар. Моддий ҳаёт ана шундай. Биз, моддий унсурлардан устун бўлганимиз билан, Худонинг ҳукми остида эканимизни унутиб қўйганмиз.

Илм-фан тараққиёт этган ҳозирги давримиз одамлари Худони тан олгилари келмайди, чунки ўзларининг моддий табиатдан устун эканликларидан гердайиб кетганлар. Улар мавжуд барча имкониятларини ишга солиб, моддий табиатдан фойдаланиш(эксплуатация қилиш)га интиляптилар, лекин бунда ҳаммининг - америкаликлар, руслар, хитойликлар, ҳиндистонликлар - Худонинг ҳукми остида эканини эсларидан чиқариб қўймоқдалар. Улар Худони, Кришнани унутиб бу моддий оламда ҳаёт лаззатини суришни истайдилар. Уларнинг касали мана шунда.

Солиҳ кишининг вазифаси - одамларда Кришна онгини уйғотиш, Худони эсига солишдир. Худонинг содиқ хизматкори уларга Худо ҳақида илм беради: - "Сиз моддий табиат устидан ҳукмронсиз, аммо ўзингиз Кришнанинг, Худонинг ҳукми остидасиз. Шунинг учун моддий табиат инъомларидан лаззатланиш ўрнига, уларни Парвардигорга хизмат қилиб, Унга лаззат келтириш йўлида ишлатишингиз керак".

Мисол учун, биз бу эҳромни ўзларимиз лаззат олишимиз учун эмас, Кришна роҳатланиши учун ҳар хил нақшлар билан безаймиз. Бировлар савол бериши мумкин: - биз билан бошқа одамлар орасидаги фарқ нимада? Улар уйлари чиройли қилиб безашлари мумкин, бизлар ҳам бу ерни меҳр билан безаймиз, аммо бизларнинг мақсадларимиз бир биридан фарқ қилади. Биз бу ишларни Кришна учун қиламиз, улар эса - ўзларининг ҳиссий лаззатлари учун

киладилар. Ўз уйингизни безайсизми ёки Кришнанинг эҳромини безайсизми, моддий унсурлар устидан ҳукмрон бўлиб қолаверасизчунки ундан ўз хоҳишингизга қараб фойдаланасиз. Аммо, моддий унсурлардан фойдаланаётганингизда чуқур тафаккур ёрдамида уларни Кришнани, Худони рози қилиш учун ишлатсангиз, инсон ҳаётининг асосий мақсадига яқинлашасиз, аммо, агар чуқур тафаккурингизни фақат ўз хиссиётингизни лаззатлантириш учун ишлатсангиз, моддий табиат тузоқларига бадтарроқ ўралашиб қолаверасиз ва ҳамиша хавотирда, ташвишда бўласиз. Натижада моддий таналарнинг биридан иккинчисига ўтиб юришингизга тўғри келади.

Кришна - олий ҳукмрон Зотдир, шунинг учун пастки қувват бўлган модда ҳам, олий қувватга мансуб тирик зотлар, яъни сиз билан биз ҳам Унинг ҳукми остидамиз. Биз Кришнанинг олий қувватига мансубмиз, чунки, гарчи бизнинг ҳукмронлигимиз чекланган бўлса ҳам, моддий оламини бошқара оламиз. Биз ўз ҳукмимизни моддий оламга белгиланган даражада ўткази оламиз. Аммо Кришна бизларнинг ўзимизга ҳукмронлик қилади, шунинг учун, биз фақат Кришнанинг рухсати билангина қандайдир ҳукм юргизиш ҳуқуқига эга бўламиз. Мисол учун, бир одам тафаккурини ишлатиб, мана шу ажойиб микрофонни ясади, дейлик. Бу шуни билдирадики, у одамнинг ўз истагини амалга ошириш учун қандайдир имконияти бор эди. Бунга у ақлни, тафаккурни қаердан олган? Инсонга фикрлаш қобилиятини Кришна бериб қўйибди. "Бхагавад Гита"да Кришна шундай деган(15.15): *Сарвасйа чаҳам хриди саннивишто маттах смритир жнанама апоханама ча* - "Мен ҳар бир одамнинг қалбида жойлашганман, хотира, билим ва унутиш Мендан таралади". Олий ҳукмдор Ўзининг фикрлаш қобилиятини инсон танасида мужассам бўлган олий қувватига ато этади:- "Мана бундай қил! Кейин бундай қил!..." Бу шунчаки тасодифий кўрсатмалар эмас. Кимдир олдинги ҳаётида бирор ишни қилишни истаган эди, ҳозир ўша ниятини эсидан чиқариб юборган, шунинг учун Кришна унга эслатиб қўяди: - "Сен шуни истаган эдинг. Энди бунга имкониятинг бор!" Шундай экан, гарчи ривожланган тафаккурга эга бўлсангиз ҳам, барибир Кришна уни ҳам бошқариб туради. Агар сизга Кришна ижодкор тафаккур берса, сиз мана шундай ажойиб микрофонни тайёрлай оласиз. Акс ҳолда қўлингиздан ҳеч нарса келмайди. Демак, ҳаётимизнинг ҳар бир қадамида биз Кришнага боғлиқ ҳолда қолаверамиз.

Бутун коинотда ҳам биз Кришнанинг ҳукмронлиги намоён бўлаётганининг гувоҳимиз. Биламизки, коинотда катта-катта сайёралар жуда кўп, уларга нисбатан Ер сайёраси жуда кичик. Аммо, ҳатто

мана шу Ерда ҳам Атлантика ва Тинч океани сингари катта океанлар, баланд тоғлар ва осмонўпар иморатлар бор. Устидаги шунча оғир юкига қарамай, Ер осмонда худди пардек учиб юрибди. Ким уни ушлаб турибди? Сиз ҳаттоки қумнинг майда заррасини ҳавода муаллақ сузиб юришини таъминлай оласизми? Сиз ўзаро тортишиш қонуни ёки шунга ўхшаш нарсалар ҳақида гапиришингиз мумкин, аммо улар сизнинг амрингизга бўйсунмайди. Самолет ҳам ҳавода учади, аммо ёқилғиси тугаган захоти у ерга тушади. Агар озгина вақт ҳавода учишга қодир бўлган самолётни қуриш учун шунча олимларнинг бош қотириши зарур бўлган бўлса, наҳотки шунча катта Ер сайёраси фазо бўйлаб ўзидан-ўзи учиб юрса? Бундай бўлиши мумкин эмас. Худованд Кришна "Бхагавад Гита"да шундай дейди(15.13); -"Мен моддий сайёраларда мужассам бўлганим туфайли, улар коинотда муаллақ қоладилар". Худди самолётнинг ичида уни бошқариб ўтирган учувчи бўлгани сингари, Ер сайёрасининг ичида ҳам уни коинотда бошқариб турувчи Кришна бор. Бу ўз-ўзидан маълум ҳақиқат.

Биз илмни Кришнадан ўрганишимиз лозим. Кришна ёки Унинг вакилининг сўзларини тинглашдан бошқа ҳар қандай илм олиш усуллари раҳмат этиш керак. Шунда мукамал илмга эга бўламиз. Агар сизни қизиқтирган барча саволларга жавоб бера оладиган Кришнанинг ҳақиқий вакилини топа оласангиз ва унинг айтган гапларининг ҳаммасини қабул қилсангиз, сизнинг илмингиз мукамал бўлади. Билиш усуллариининг ичида энг нотўғриси, энг ишончсиз усули - ҳиссиётлар ёрдамида билиш ҳисобланади. Масалан, кимдир менга савол бериши мумкин: - "Сиз менга Худони кўрсата оласизми?" Демак, у бевосита ўз ҳиссиёти билан қабул қилишни истади. Аммо бундай билим олиш - мукамал усул эмас, чунки бизнинг ҳиссиётимиз мукамал эмас ва биз табиатан алданишга, адашишга маҳкумимиз. Мисол учун, сизга олтин керак, аммо уни қаердан сотиб олиш мумкинлигини билмайсиз. Сиз темирчи дўконига бориб, сотувчидан сўрайсиз: -"Сизда сотиладиган олтин борми?" У темир сотиладиган магазиндан олтин излаб юргангиз учун сизнинг ғирт аҳмоқ экангизни билиб олади. Шунинг учун лақиллатишга уриниб кўради. Темир бўлагини олиб, сизга: -"Мана олтин" - дейди. Сиз нима қиласиз? Олтин ўрнига темир оласизми? Агар сиз олтиннинг қандай бўлишини билмасангиз, уни темир дўконидан излаб юрган бўлсангиз, албатта олтин ўрнига темир бериб алдайдилар. Худди шунингдек, ўзига Худони кўрсатишни талаб қиладиган нодонлар Худонинг қандай эканини билмайдилар, шунинг учун ҳам фирибгарлар ўзларини "Мен - Худоман!" - деб, ундай нодонларни осонгина

лакиллатадилар. Одатда айнан шундай бўлади.

Агар олтин сотиб олмоқчи бўлсангиз, салгина бўлса ҳам унинг қандай эканлигини билишингиз керак. Агар Худони кўрмоқчи бўлсангиз, албатта Унинг асосий белгиларини, сифатларини билишингиз керак. Акс ҳолда қандайдир фирибгар ўзини Худо деб таништиради, сиз эса унга ишонасиз ва албатта алданиб қоласиз.

Худони кўрсатишни талаб қилаётган одамга берадиган яна бир савол бор: - "Сиз Худони кўришга тайёрмисиз?!" Худо - хоҳлаган одам бориб кўраверадиган ўйинчоқ эмас. Йўқ, Кришнани англаш жамияти сизга қандайдир арзон нарсани таклиф қилаётгани йўқ. Агар Худони кўрмоқчи бўлсангиз, унда белгиланган қонун-қоидаларга амал қилишингиз лозим. Сиз Ҳаре Кришна мантрасини такрорлашингиз ва покланишга ҳаракат қилишингиз лозим. Шунда эртами - кечми сиз ҳақиқатан ҳам покланадиган ва Худони кўрадиган пайт келади.

Барибир, ҳозир ўзингиз ғафлатга ботган, Худони кўришга лойиқ бўлмаган ҳолатда бўлсангиз ҳам, Худонинг марҳамати шу қадар кенгли, У сизга Ўзини эҳромдаги Илоҳ қиёфасида кўриш имкониятини беради. Ўзининг ана шу қиёфасида У Ўзини, Худонинг ким эканини билиш-билмасликларидан қатъий назар, ҳамманинг кўришига руҳсат этади. Илоҳ - шунчаки ўйлаб топилган нарса эмас. Илоҳни қандай қилиб яшаш ва Уни ўрнатишни биз муқаддас китоблардан ва устозлардан, муқаддас авлиё(ачаря)лардан ўрганамиз. Шунинг учун, эҳромлардаги ҳақиқий илоҳлар Худонинг, Кришнанинг Ўзидир, ва Улар сизнинг муҳаббатингизга ва қилган хизматингизга аниқ жавоб берадилар.

Аммо, ўзингизнинг ҳозирги, яроқсиз моддий ҳиссиётингиз ёрдамида Парвардигорнинг руҳий, илоҳий сиймосини, Унинг номини, сифатларини, ўйинларини ва анжомларини англай олмайсиз. Ҳозирги замон тараққиётига мансуб одамлар Худони англашга қодир бўлмагани, буни устига, Худони тушунишларида ёрдам берадиган устозлари бўлмагани туфайли улар Худосиз, Худога ишонмайдиган бўлиб кетганлар. Аммо, агар ҳақиқий устоз раҳбарлиги остида "Ишопанишад", "Бхагавад Гита" сингари ведавий асарларни ўқисангиз, зарур барча қоидаларга амал қилсангиз, кўп вақт ўтмай Худо албатта сизга Ўзини очади, намоён этади. Ўзингиз, фақат ўз уринишларингиз ёрдамида Худони кўришга ҳам, тушунишга ҳам қодир эмассиз. Худони англаш имкониятини берадиган усулга тўла ишонишингиз лозим. Шунда У сизга Ўзини кўрсатади. У - олий ҳукмдор, демак, У сизни ҳам бошқариб турибди. Унга буйруқ бера олмайсиз: - "Эй Худо, бу ерга кел. Мен Сени кўришни истайман!" Худо, Парвардигор - сиз

чакирган захоти югуриб келиб, сизга Ўзини кўрсатадиган кичкина югурдак эмас. Йўқ, ҳеч қачон ундай бўлмайди. Сиз ҳамиша эсингизда тутишингиз лозим: "Худо - олий ҳукмдор, мен Унинг ҳукми остидаман. Мен Уни хизматим билан мамнун қила олсам, Унинг Ўзи менга кўринади". Ана шундагина сиз Худога нисбатан муҳаббат уйғотади. Мана шу ҳақиқий дин ҳисобланади. Сизнинг қайси динга амал қилишингизнинг аҳамияти йўқ, - христианмисиз, мусулмонмисиз ёки иудамисиз, - агар сиз қалбингизда Худога нисбатан муҳаббат уйғота олсангиз, демак ўз динингизда руҳий баркамолликка эришган бўласиз. Бизнинг Худога нисбатан ривожлантиришимиз лозим бўлган муҳаббатнинг табиати қандай? Бу муҳаббатда ҳеч қандай шахсий манфаат, таъмагирлик бўлмаслиги керак: - "Эй Парвардигор, мен Сени севаман, чунки Сен менга шунча нарсаларни бериб қўйибсан. Сен менинг барча орзуларимни рўёбга чиқардинг!" Йўқ. Биз Худога нисбатан бундай муҳаббат ривожлантирмаслигимиз керак. Унга бўлган муҳаббат мутлақо холис бўлиши керак.

Худованд Чайтаня Махапрабху шундай деган эди: -"Эй Парвардигор, Сен мени тепкилаб ташлайсанми, бағрингга босасанми, кўзларимга кўринмай бағримни қон қиласанми - фарқи йўқ. Мени хоҳлаган қўйинга солишинг мумкин, барибир шубҳасиз Сенга сизгинавераман, сажда қилавераман!" Ҳақиқий муҳаббат мана шундай бўлиши керак. Биз ҳам ана шундай ўйлашимиз керак: - "Худо мени ҳар қўйга солиши мумкин, аммо барибир Уни севаман. Бунинг эвазига менга ҳеч нарса керак эмас!" Парвардигор, Кришна биздан айни шундай муҳаббатни истайди. Шунинг учун У гопиларни жуда яхши кўради. Гопиларнинг Кришнага бўлган муҳаббатларида савдогарларча таъма қилишдан асар ҳам йўқ. Улар: - "Менга у ёки бу нарсани совға қил, шунда мен сени севаман!" - деб ўйламайдилар. Уларнинг муҳаббатлари ҳар қандай таъма ёки бошқа иллатлардан мутлақо пок, уларнинг муҳаббатига ҳеч нарса тўскинлик қила олмайди. Агар сиз Худони ана шундай муҳаббат билан севишга ҳаракат қилсангиз, бутун оламда сизга ҳеч нарса қаршилиқ қила олмайди. Сиз қалбингизда ана шундай қайноқ муҳаббат, интилиш уйғотишингиз керак: - "Кришна, Мен Сенга бутун қалбим билан интиламан!" Ана шу холос. Шунда сиз учун ҳеч қандай тўсиқ қолмайди. Ҳаётингизда нималар содир бўлишига қарамай сизнинг Кришнага бўлган муҳаббатингиз фақат кучаяверади. Агар ана шундай ҳолатга эриша олсангиз, сиз тўла фароғатга, осойишталикка эришасиз. Сизнинг муҳаббатингиз фақат Худога қандайдир роҳат бағишлайди, деб ўйланганг. Бу

мухаббатингиз сизнинг ўзингизга роҳат, лаззат бағишлайди. Лекин Кришнани севишдан бош тортсангиз, унда ҳеч қачон ҳам бахтли бўла олмайсиз.

Худои Таоло ва Унинг қувватлари

"Ишопанишад"да айтилганидек, дунёда биз кўриб турган жонли ва жонсиз нарсаларнинг ҳаммаси Худонинг ҳукми остида. Парвардигор Кришна "Баҳагавад Гита"да (9.10) ҳам: "Менинг қувватларим бутун борликни бошқариб туради", деб тасдиқлайди. "Вишну-пурана" ҳам бунга гувоҳлик беради: *эка-деша-стхитасйангнер джйотсна вистарини йатха* - "Худди бир жойда ёнаётган оловнинг ёруғлиги ва ҳарорати ҳар тарафга таралгани сингари, бутун олам - Худодан таралаётган қувватларнинг намоён бўлишидир". Қуёш бир жойда турган ҳолда бутун оламга ҳарорат ва ёғду таратади. Худди шундай Худо ҳам Ўзининг руҳий ва моддий қувватини бутун борлиқ бўйлаб таратиб турибди.

Бу ўткинчи, моддий оламда руҳий қувват ҳам мавжуд, аммо у моддий қувват пардаси билан қопланган. Бунга шундай мисол келтириш мумкин: қуёш хамиша осмонда нур сочиб туради - уни ҳеч ким ўчира олмайди, - аммо, баъзида у булутлар ортига яшириниб қолади. Шундай ҳолларда ерга тушаётган нур пасаяди. Булут қанчалик қалин бўлса, қуёшнинг нури ҳам шунчалик хира бўлади. Бироқ, бу қуёш нурининг озгина тўсилиши, холос. Қуёш нурини биратўла тўсиб қўйишнинг иложи йўқ. Осмондаги булутлар қуёш нурининг бир бўлагинигина тўсиши мумкин. Худди шунга ўхшаш, моддий олам ҳам руҳий оламнинг моддий қувват билан тўсилган, қопланган кичик бир бўлагидир, холос.

Моддий қувват ўзи нима? Моддий қувват - руҳий қувватнинг кўринишларидан биридир. Руҳий фаолият йўқолган жойда моддий қувват пайдо бўлади. Қуёш ва булут мисолига қайтиб, бунини тушунтириш мумкин. Булут қаердан пайдо бўлади? Уни қуёшнинг нурлари ҳосил қилади. Қуёш денгиз сувларини буғлантиради ва булут пайдо бўлади. Демак, булут пайдо бўлишининг азалий, олий сабабчиси Қуёш. Худди шундай, Ўзининг дийдорини бизнинг кўзимиздан беркитиб турган моддий қувватнинг пайдо бўлишининг сабабчиси ҳам Худонинг Ўзидир.

Шундай қилиб, бу моддий оламда икки қувват: руҳий ва моддий

қувват ҳаракат қилади. Моддий қувват саккиз моддий унсурлардан таркиб топган: ер, сув, олов, ҳаво, эфир, ақл(ҳаёл), тафаккур ва сохта ўзлик. Унсурлар табиати энг дағали, кўполидан нозиклигига қараб санаб ўтилди. Сув - ерга қараганда нозикроқ, олов сувга нисбатан нозикроқ ва ҳоказо.

Унур қанчалик нозик, латиф, нафис бўлса, шунчалик катта қудратга эга бўлади. Масалан, ақл(ҳаёл) бир лаҳзада мир неча минг километр масофаларни босиб ўтади. Аммо, тафаккур ҳаёлга нисбатан яна ҳам қудратлироқ, руҳий қувват эса тафаккурдан ҳам қудратли. Руҳий қувват нима ўзи? Бу ҳақда Парвардигор Кришна "Бҳагавад Гита" шундай дейди: *апарейам итас тв аниам пракритим виддхи ме парам жива-бхутам* - "Менинг қуйи, моддий қувватимдан ташқарида бўлган бошқа, руҳий қувватим ҳам мавжуд. У тирик мавжудотлардан таркиб топган".

Тирик мавжудот бўлган бизлар ҳам, Худонинг руҳий қувватини ташкил этамиз. Буни қандай тушунса бўлади? Бу шундан маълум бўладики, биз қуйи қувват бўлган моддий унсурларга ҳукмимизни ўткази оламиз. Моддий унсурлар ўз-ўзидан ҳаракат қилишга қодир эмас. Осмонга кўтарила оладиган катта самолет руҳий қувват - учувчи - бўлмаса, фойдасиз бўлиб қолади. Катта реактив самолет учуш йўлкасида минг йиллаб туриши мумкин, аммо, унинг кабинасига кичкинагина руҳий қувват - учувчи - ўтирмаса ўрнидан кўзгала олмайди. Наҳотки Худони англаб етиш шунчалик қийин бўлса? Агар шунча катта-катта машиналар тирик зотларнинг, яъни руҳий қувватнинг ёрдамисиз ҳаракатга келмаса, қандай қилиб бутун борлиқ, моддий табиат ҳеч кимнинг ёрдамисиз, ҳеч ким бошқармаса ҳам, ўзидан ўзи ҳаракат қилади, деб айтиш мумкин? Ана шундай аҳмоқона тахминни қандай одам ўртага ташлаши мумкин? Шунинг учун, Худо Ўзининг моддий қувватини қандай бошқариб турганини тушуна олмайдиган одамлар ҳақиқатан ҳам ақлсиз одамлардир. Худодан беҳабар, "моддий борлиқ ўз-ўзидан ҳаракат қилиб турибди!"- дейдиган одамлар - шунчаки аҳмоқ, бефаросат одамлардир.

"Ишопанишад" оламдаги барча жонли ва жонсиз нарсаларнинг ҳаммаси Парвардигорнинг мулки ва Унинг ҳукми остидалигини тасдиқлайди. Олий ҳукмдор бўлгани учун, У бутун борлиқнинг эгаси ҳамдир. Ўз тажрибамиздан биламизки, қандайдир корхонани бошқариб турган одам айти пайтда шу корхонанинг эгаси бўлади. Демак, атрофимиздаги кўриб турган ҳамма нарсани уларнинг ҳақиқий эгасига, Худого хизмат қилиш учун ишлатишимиз керак.

Бизларнинг эҳтиёжларимиз-чи? Бу ҳам "Ишопанишад"да тушун-

тирилган: "Инсон фақат ҳаёти учун зарур бўлган ва унинг улуши сифатида насиба қилиб берилган нарсанигина қабул қилиши лозим, ва бошқа ҳамма нарсанинг кимники эканини унутмасдан, уларга кўз олайтирмаслиги керак!" Кришна онги бизга ҳамма нарсага бошқача нуқтаи-назар билан қараш имконини беради. Агар ана шу қоидаларнинг моҳиятини тушуниб олсак Кришна онгида мустаҳкам бўлиб, ҳаётда буюк мақсадга эришамиз.

Кришнанинг таърифи

"Ишопанишад"да Кришна шундай таърифланган: "Ўз даргоҳида қолган ҳолда, Парвардигор ҳаёлдан ҳам тезроқ ҳаракат қилади ва югуришда ҳаммани ортда қолдириб кетади. Ҳатто қудратли фаришталар ҳам Унга яқинлаша олмайдилар. У бир жойда туриб Ўз ҳукмини ҳаво ва ёмғирларга ўтказадиган зотларга буйруқ беради. Мукамалликда Унинг тенги йўқ". Шунга ўхшаш сифатлар "Брахма-самхита"да ҳам келтирилган: *голока эва нивасатй акхилатма-бхутах* - "Гарчи Кришна ҳамиша Голока Вриндаванда бўлса ҳам, айна пайтда У ҳар бир тирик зотнинг қалбида ҳам мавжуд".

Голокада Кришнанинг ҳеч қандай вазифалари йўқ. У вақтини гопи ва подачилар орасида, ота ва онаси даврасида, сигир ва бузоқлари билан беташвиш ўтказиб юради. У мутлақо озод, мустақил. Унинг ҳамроҳлари ўзларини Ундан ҳам беташвишроқ сезадилар, чунки, улар қандайдир ташвишга тушсалар Кришна бундан хавотирланиб, дарров ёрдамга келади, аммо уларнинг ўзлари ҳечам хавотирланмайдилар. Улар шунчаки: "Кришнанинг Ўзи биз билан бирга, У бизларни ҳимоя қилади"- деб ўйлайдилар. Беш минг йил муқаддам Ҳиндистоннинг Вриндаван ўрмонларида Кришна Ўз ўйинларини намён қилганида, подачи-ўртоқлари, сигир ва бузоқлар билан бирга Ямуна қирғоғи бўйлаб чўзилиб ётган ўрмонларга ўйнагани борарди. Кришнани ва Унинг ўртоқларини ўлдириш учун Камса тез-тез ўзининг иблис дўстларидан бирортасини юбориб турарди. Аммо, подачи болалар ҳеч нарасадан хавотир олмай қувноқ ўйнаб юраверардилар: улар Кришнанинг ҳимоя қилишига иймонлари комил эди. Мана шу ҳаёт - Худога, Кришнага ўз ихтиёрини бутунлай топширишдан бошланадиган ҳақиқий руҳий ҳаётдир.

Кришнага ўз ихтиёрини топшириш - Худо бизни ҳар қандай ҳолатда ҳам сақлаб қолишига, ҳимоя қилишига тўлиқ ишонидир.

Бунга эришиш учун қўйилган биринчи қадам - Худога холис хизмат қилишда ёрдам берадиган қондаларга амал қилиш. Кейинги қадам - бунга халақит берадиган нарсаларни тарк этиш. Ундан кейин эса, - ҳар қандай ҳолатда Кришна бизни ҳимоя қилишига қатъий ишониш. Аслида, буларсиз ҳам Кришна ҳар бир тирик зотни ҳимоясига олиб, хавфсизлигини таъминлаб турибди. Бунга ҳеч қандай шубҳа йўқ. Аммо, алданиш таъсири остида биз "ўзимизни ўзимиз ҳимоя қил-япмиз, ўз ризқимизни ўзимиз топяпмиз", деб ўйлаймиз.

Унинг содиқ хизматкорларига келсак, уларнинг хавфсизлиги ва эҳтиёжларини Кришнанинг шахсан Ўзи таъминлаб туради. Бошқа тирик зотларга эса, Кришнанинг ташқи қуввати - Майя-деви ғамхўрлик қилади. Майя-деви - шартланган тирик зотларни жазолаш вазифаси юклатилган Кришнанинг вакилидир. Бу ҳолат давлатдаги ҳукуматни эслатади: тартибли фуқароларни ҳукуматнинг ўзи ҳимоя қилади, жиноятчиларга эса қамоқхоналар орқали ғамхўрлик қилади. Ҳукумат қамоқхоналардаги жиноятчиларнинг етарли таъминланишларини ҳам назорат қилади, касал бўлса лазаретларда даволайди. Ҳукумат уларга ҳам ғамхўрлик қилади, аммо улар қамоқхоналарда жазоланишда давом этадилар.

Худди шунга ўхшаш, моддий оламда Кришна фақат бизларга ғамхўрлик қилибгина қолмасдан, жиноятчи-гуноҳкорларни жазолайди ҳам. Қандайдир гуноҳ учун - тарсаки, бошқа гуноҳ учун - қаттиқ тепки. Мана шулар - бизга танамиз ва ақлимиз, бошқа тирик мавжудотлар ва фаришталар юборган табиий офатлар келтирадиган азобуқубатлардир. Афсуски, биз қилган гуноҳларимиз натижасида жазоланаётганимизни билмаймиз, майя таъсири остида, бу тарсаки, тепки ва азоблар - тасодифан келган нарсалар деб ўйлаймиз. Иллюзия, алданиш мана шундай ҳаракат қилади.

Аммо сиз Кришнани англаш йўлига кирган заҳоти, Кришнанинг шахсан Ўзи сизни ҳимоя қила бошлайди. У "Бҳагавад Гита"да бунга ваъда беради(18.66): "Мен сени ҳимоя қиламан. Барча гуноҳларинг оқибатидан сени халос этаман. Ҳеч нарсадан қўрқма!" Биз моддий оламда қанчадан-қанча умрлар яшадик, ва натижада гарданимизда қанча гуноҳларимиз оқибати бор. Аммо, ўз ихтиёримизни Кришнага бутунлай топширган заҳоти Унинг шахсан Ўзи бизга ғамхўрлик қила бошлайди ва бизни гуноҳларимиз оқибатидан халос этади. Кришна - "Бундан шубҳа қилма!" - дейди. "Шунча гуноҳ ишлар қилганман. Кришна шуларнинг барчасидан мени халос қилармикан?" - деб ўйламаслик керак. Худо ҳамма нарсага қодир. У шубҳасиз сизни кутқара олади. Аммо, сизнинг вазифангиз - Унга ўз ихтиёрингизни

бутунлай топширган ҳолда бутун умрингизни холис хизмат қилишга бағишлаш. Шунда Кришна шубҳасиз сизни кутқаради.

Кришна: ғайритабиий мўъжиза

"Ишопанишад"да таърифланишича: - "Парвардигор юради ҳам, юрмайди ҳам. У биздан узокда, айти пайтда бизга жуда яқин. У ҳамма нарсанинг ичида жойлашган, ва барибир ҳамма нарсадан ташқарида". Қандай қилиб Кришна бир вақтнинг ўзида ҳам юради, ҳам бир жойда тура олади? Бунга оддий мисол келтириш мумкин: фараз қилинг, кун ўртасида тепангизда қуёш турибди. Агар сиз юра бошласангиз, қуёш ҳам юра бошлайди. Бундан қирқ йил аввал, ҳали оилали бўлган пайтимда, бир куни кечкурун кичик ўғлим билан сайр қилиб юрардим, у энди тўрт ёшга тўлганди. Бирдан у шундай деб савол берди: -"Дада, Ой нимага бизнинг ортимиздан юряпти?" Тушуняспизми? Қуёш ва Ой жойларида турибди, аммо улар биз билан бирга юргандек туюлади. Агар сиз самолетда ёки поездда бўлсангиз ҳам худди шундай манзара тасвирланади. Агар бундай ишларга Ой ва Қуёш ҳам қодир бўлса, нега энди Кришна биз билан бирга юра олмайди? "Биздан узокда, шу билан бирга жуда яқин". Бошқача қилиб айтганда, Голока Вриндаванада Ўз ҳамроҳлари билан лаззатланаётган бир вақтнинг ўзида У моддий оламнинг ҳар ерида мавжуд. Парвардигор ана шундай, "юради ҳам, юрмайди ҳам".

Агар, худди Голокада бўлгани сингари Кришна бу ерда ҳам мавжуд бўлмаса, У қандай қилиб содиқларининг тақдим қилган овқатларини еган бўларди? Кришна содиқ хизматкорларининг тақдим қилган овқатларини қабул қилмайди, деб ўйламанг. Агар бирор содиқ хизматкори садоқат билан Унга бирор нарса таклиф қилса, У шу заҳоти қўлини узатади. Кришна "Бҳагавад Гита"да: *тад аҳам бхакти-упахритам ашинами* - "Агар Менга иймон ва муҳаббат билан бирор нарса тақдим қилсалар, Мен уни қабул қиламан", - дейди. Кимдир савол бериши мумкин: "Кришна узокда, Голока Вриндаванда. У тақдим қилган нарсангизни қандай ея олади?" Бундан шубҳа қилманг. У албатта қабул қилади. Агар муҳаббат билан таклиф қилинган бўлса,

У албатта тановул қилади.

Демак, Кришна ҳамма ерда мавжуд ва ҳар қандай жойда бир зумда пайдо бўлиши мумкин, аммо, Уни таклиф қилиш учун ўзингиз зарур сифатларга эга бўлишингиз лозим. Агар ҳақиқатан ҳам Унга содиқ бўлсангиз, Кришна шу заҳотиёқ сизга ёрдамга келади. Иблис Хираньякашипу Худонинг содиқ хизматкори бўлган ўғли Прахладга зулм қилиб, пўписа қилди: "Қани сенинг Худойинг? Сен Уни ҳамма ерда мавжуд дейсан. Демак У менинг саройимдаги мана бу устун ичида ҳам борми? Худойингни мана шу ерда ҳам бор деб ўйлайсанми? Майли. Мен Уни ҳозир ўлдираман!" Шундай деб Хираньякашипу устунни янчиб ташламоқчи бўлди. Аммо Кришна ўша устун ичидан ярим-одам, ярим-арслон - Нрисимхадева қиёфасида пайдо бўлди ва иблиснинг ўзини тимдалаб ташлади. Кришна ана шундай.

Шундай қилиб, Кришна хоҳлаган ерда пайдо бўла олади, чунки У ҳар ерда мавжуд. Бу "Ишопанишад"да тушунтирилади: *тад антарасйа сарвасйа тад у сарвасйасйа бахйатах* - "Парвардигор ҳар нарсанинг ичида ва ташқарисида мавжуд". Бу ведавий мантра Парвардигорнинг ҳар ерда мавжудлигини исботлайди. Ведаларда ёзилган ҳар нарса - рад этилмайдиган ҳақиқат. Агар ведалар ҳақиқатини, ҳеч иккиланмай аксиома сифатида қабул қилмасангиз, Кришнани англашда юксалишга эриша олмайсиз. Математикада ҳам аксиомалар кўп: нуқтанинг эни ҳам, бўйи ҳам йўқ; агар икки кесма учинчи кесмага тенг бўлса, улар ўзаро тенг ва ҳоказо. Булар аксиомалардир, агар биз математикани ўрганишни истасак, уларни исбот талаб қилмасдан қабул қилишимиз лозим. Ведаларда ҳам ана шундай аксиомалар бор, ва агар биз руҳий ҳаётда муваффақиятга эришишни истасак, уларнинг ҳақиқатлигини тан олишимиз лозим.

Баъзан, ведаларда қарама-қаршиликлар бордек туюлади, аммо барибир уларни қабул қилишимиз лозим. Мисол учун, ведаларга асосан, агар сизнинг бирор жойингиз ўлган ҳайвон суягига тегса, ҳаром бўлган ҳисобланасиз ва ювиниб покланишингиз лозим. Аммо, сур моллюсканинг суяги бўлса ҳам, ҳамма покиза нарсалар ишлатиладиган эҳромда, илоҳларга хизмат қилиш учун ишлатилади. Кимдир бунга эътироз билдириши мумкин: -"Суякни ушлаган киши ҳаром ҳисобланади, деб ёзилган, аммо сур(раковина)ни эҳромда қўйибсиз?!" Ҳар қандай суяк ҳаром бўлишига қарамай сур ҳалол эканини ва унинг эҳромда ишлатилиши мумкин эканини қабул қилиш керак.

Худди шундай, руҳий устозингизнинг кўрсатмаларини ҳам аксиома сингари сўзсиз қабул қилишингиз лозим. Уларни рад қилиш мумкин эмас. Фақат шунда сиз муваффақиятга эриша оласиз. Сиз

Ўзингиз тушунмаган нарса устида тортишмаслигингиз лозим. Бу билан сиз ҳеч нарсага эриша олмайсиз. Ведавий қонун-қоидаларни ва руҳий устознинг кўрсатмаларини аниқ ҳақиқат деб қабул қилиш лозим. Бу ҳеч қандай догматизм эмас, чунки мана шундай қоидани биздан аввалги барча устозлар қабул қилганлар. Агар руҳий устозингиз билан баҳслашиб, тортишсангиз, ҳеч қандай натижага эриша олмайсиз. Бу баҳс чексиз давом этаверади: сиз ўзингизнинг далилларингизни келтирасиз, мен ўзимникини... Бу билан иш битмайди.

"Маҳобҳорат"да айтилганидек, *тарко "праптишхаҳ шрутайо вибхинна*. Фақат мантиқ асосида сиз ҳеч қандай хулосага кела олмайсиз, ваҳоланки, турли хил муқаддас китоблар қаерда, қачон ва қандай шароитларда нозил бўлганига қараб, бир-бирларидан фарқ қилади. Яна айтиладики, *насава ршир йасйа матам на бхиннам*: фалсафий фикрларнинг охири йўқ,- бир файласуф ўз таълимотини илгари сурса, бошқаси ўзиникини маъқуллайди, ва уларнинг таълимотлари бир-бирига қарама-қарши. Буюк файласув бўлишингиз учун сиз олдинги файласуф таълимотини рад этиб, ўзингизникини исботлашингиз лозим, - фалсафада шундай йўл қабул қилинган. Қандай қилиб ҳеч ким рад эта олмайдиган фалсафий хулосага келиш мумкин? *дхармасйа таттвам нихитвам сұхайам*. Ҳақиқатга эришишнинг сир асрорлари ҳақиқий "ўзлиги"ни англаган авлиёлар қалбида яширинган. Шу сирни қандай эгалласа бўлади? *маҳаджано йена гатаҳ са пантхаҳ*: сиз буюк руҳий устозлар изидан боришингиз лозим. Шунинг учун ҳам биз Парвардигор Кришна ва Худованд Чайтанянинг насиҳатларига амал қилишга интиламиз. Мукамалликка олиб борувчи йўл - мана шу. Сиз Ведаларнинг қоидаларига ва руҳий устознинг кўрсатмаларига амал қилишингиз лозим. Шунда сизнинг муваффақият қозонишингиз таъминланган бўлади.

Парвардигор ва Унинг қувватлари, уларнинг бирлиги ва бир биридан фарқи

"Ишопанишад"да шундай ёзилган: "Тирик мавжудотларни сифат жиҳатдан Худога тенг бўлган руҳий зарралар деб қабул қиладиган одам - ҳақиқатни тушунган одамдир. Ундай одамнинг ақлини нима ҳам чалғита олар ёки ўзини хавотирга сола оларди?" Ҳаётни ана шундай англаш Кришна онгидаги англашдир. Ҳақиқат илмини кўпроқ ёки камроқ тушуниш мумкин, аммо Кришнанинг содиқ хизматкори бутун ҳақиқатни тўлиқ, яъни биз сифат жиҳатдан Парвардигор билан бир

хил эканимизни, аммо миқдор жиҳатдан фарқ қилишимизни аниқ биллади. Худо шахсини тан олмайдиган имперсоналистлар биз - Олий Мутлақ Ҳақиқат билан ҳар томонлама бир хилмиз, деб тушунадилар. Аммо бу ҳақиқатга тўғри келмайди. Агар биз Кришнага бутунлай ўхшайдиган бўлсак, қандай қилиб алданиш(майя) тузоғига тушиб қолдик? Имперсоналистлар бу саволга жавоб беролмайдилар.

Бизнинг Худо билан ўхшашлигимиз ведавий битикларда олов ва учкун мисолида тушунтирилади. Учкун олов эга бўлган барча сифатларга эга, аммо, оловдан миқдор жиҳатдан фарқ қилади. Учкун оловдан ажралиб чиқиб, сувга тушганида у ўзининг оловга хос бўлган барча сифатларини йўқотади. Худди шундай, чексиз кичик руҳ ҳам Кришнанинг даргоҳини тарк этиб ғафлат гунаси таъсирига тушганида унинг барча руҳий сифатлари деярли йўқ бўлиб кетади. Агар учкун сувга эмас, қуруқ ерга тушса, ўзининг ҳароратини бироз вақт сақлаб қолиши мумкин. Тирик мавжудот ҳам эҳтирос гунаси таъсири остида бўлса, унинг қайтадан Кришна даргоҳига қайтишига, Кришна онгига эришишига умид боғласа бўлади. Агар учкун қуруқ майсалар устига тушса, у майсаларни алангалатиб, оловга хос бўлган барча сифатларини қайта тиклаши мумкин. Худди шунингдек, эзгулик гунаси таъсири остида бўлган киши ҳам, руҳий суҳбатлардан олинадиган барча имкониятлардан фойдаланиб, Кришна онгини қайта тиклаши осон бўлади. Шунинг учун, моддий оламда эзгулик билан ҳаёт кечириш даражасига кўтарилишга ҳаракат қилиш лозим.

Кришнани оловга ўхшатиш - хилма-хил қувватлари Худо билан бир хил, ва айни пайтда Ундан фарқ қилишини тушуниб олишга ҳам ёрдам беради. Оловнинг икки хил қуввати бор: иссиқлик ва ёруғлик. Иссиқлик ва ёруғлик ҳамиша олов билан бирга бўлади. Иссиқлик ҳам, ёруғлик ҳам оловдан фарқ қилмайди, аммо айни пайтда улар ҳали олов эмас. Оламнинг мавжудлигини ҳам ана шундай тушуниш керак. Бутун борлиқ Кришнанинг қувватларидан таркиб топган, шунинг учун ундаги ҳамма нарса Кришнадан фарқ қилмайди. Бироқ Кришнанинг Ўзи моддий оламдан фарқ қилади. Шундай қилиб, моддий ва руҳий оламда биз кўриб турган нарсаларнинг ҳаммаси - Кришнанинг ҳар хил қувватларининг намоён бўлишидир. Моддий олам - Унинг ташқи қувватининг(бахиранга-шакти), руҳий олам - Унинг ички қувватининг(антаранга-шакти), тирик мавжудотлар эса, Унинг аралаш қувватининг(татастха-шакти) намоён бўлиши тимсолимиз. Бизлар қувват манбаи эмас, шакти - қувватмиз.

Майавади-файласуфлар ҳеч бир қувват, уларнинг манбаи бўлган Брахман чегарасидан ташқарига чикмайди, шунинг учун Унинг барча

қувватлари Браҳманнинг Ўзидан фарқ қилмайди, деб тушунадилар. Монизм фалсафасининг моҳияти шундан иборат. Аммо, вайшнавларнинг фалсафаси - қувват ўзининг манбаига ўхшагани билан, айни пайтда ундан фарқ қилади. Яна иссиқлик ва оловни мисол келтириш мумкин. Сиз иссиқлик сезганингизда, яқинроқ жойда олов борлигини англаб оласиз. Аммо бу - сиз оловнинг ўртасида турибсиз дегани эмас. Демак, иссиқлик ва олов, қувват ва унинг манбаи бир хил ва айни пайтда, ҳар хил нарсалардир.

Шундай қилиб, майявадилар асосланадиган бирлик фалсафаси, вайшнавлар асосланадиган фалсафадан тубдан фарқ қилади. Майявадилар, Браҳман ҳақиқатан мавжуд, реал, аммо Ундан чиқадиган қувват ҳақиқатан реал эмас, мавжуд эмас, деб таъкидлайдилар. Биз эса, Браҳман ҳақиқатан мавжуд бўлгани учун, ундан чиқадиган қувват ҳам ҳақиқатан мавжуд бўлиши керак, деймиз. Вайшнавлар билан майявадиларнинг фалсафаси орасидаги асосий фарқ мана шунда. Худонинг моддий қувватини, гарчи у ўткинчи бўлса ҳам, ҳақиқатан мавжуд эмас, деб тушунмаслик керак. Мисол учун, биз нимадандир ташвишдамиз. Танамиз, ақлимиз ва қандайдир бошқа ташқи таъсир сабабли ташвишланишимиз мумкин. Бундай ташвишлар келиб кетаверади, аммо биз ташвишланаётганда улар шубҳасиз, ҳақиқатан ҳам мавжуддир. Биз уларнинг таъсирини сезамиз, ва уни реал эмас, йўқ деб айта олмаймиз. Нима сабабдан улар ҳам бирор қор-қол бўлганида ташвишга тушадилар? Йўқ, Кришнанинг бирорта қуввати ҳам мавҳум, нореал эмас.

"Ишопанишад"да Худо ва Унинг қувватининг бирлиги ҳамда бир биридан фарқ қилишини тушунадиган одам - "*виджанатах*" - "биладиган одам" деб таърифланган. Агар одам *виджанатах* сифатига эга бўлмаса, у алданиш тузоғидан қутула олмайди ва азоб чекади. Аммо, биладиган одамга алданиш, иллюзия таъсир қила олмайди, ва у ҳеч нарсадан нола қилмайди. Оламда Кришна ва Унинг қувватидан ўзга ҳеч нарса йўқлигини билган ва унга аниқ ишонган одам ҳеч қачон алданиш, иллюзия тузоғига тушиб қолмайди ва ҳеч нарсадан қайғуга ботмайди. Ундай одам *браҳма-бхута* даражасида бўлади. Бу "*Бхагавад Гита*"да(18.54) шундай тушунтирилган: *браҳма-бхутах прасаннатма на шочати на канкишати* - "Илохий даражага кўтарилган киши Олий Браҳманга эришади, унинг қалби лаззатга тўлади. У ҳеч нарса ҳақида қайғурмайди ва ҳеч нарсани орзу қилмайди".

Ҳиссиётимиз талабларини қондириш учун биз ўзимизда йўқ бўлган жуда кўп нарсаларга интиламиз. Ҳамиша нимандир истай-

миз. Агар бирор нарсани йўқотсак, пушаймон бўлиб, қийналамиз. Аммо, агар Кришна бутун борлиқнинг манбаи ва унинг ҳукмдори эканини билсак, - Ҳамма нарса Уники эканини, ўзимизда бор нарсаларнинг ҳаммасини Унга хизмат қилиш учунгина Ундан олганимизни тушунамиз. Шунинг учун, биз дунёвий орзу-ҳавасларга берилмаймиз. Бинобарин, агар Кришна бирон нарсани биздан олиб қўйса, бундан пушаймон бўлишнинг нима кераги бор? Биз: - "Кришна буни мендан олиб қўйишга қарор қилди. Нимага мен бундан ҳафа бўлишим керак? Худо - барча сабабларнинг сабабчиси. Берадиган ҳам Кришна, оладиган ҳам Унинг Ўзидир!" - деб ўйлашимиз лозим. Ана шундай тушунчага эга бўлган киши қайғуга тушмайди ва орзу-ҳаваслардан халос бўлади. Ана шундай ҳолат инсоннинг руҳий даражага эришганидан далолат беради. Бундай даражага кўтарилгач, сиз ҳар бир тирик жониворга Кришнанинг ажралмас бўлаклари бўлган руҳий зарралар, Унинг мангу хизматкорлари сифатида муомала қиласиз.

Кришна - энг юксак поклик тимсолидир

"Ишопанишад"да Парвардигор "энг буюк, танасиз, ҳамма нарса-ни билувчи, бенуксон, вена(қон томир)лари бўлмаган, пок ва беғубор Зот" сифатида таърифланган. Ҳеч қандай гуноҳнинг гарди Уни булғай олмайди. Баъзан ақлсиз одамлар Кришнани гуноҳкор қилиб кўрсатадилар: - "Нимага Кришна, қоронғу тунда бегона аёллар даврасида рақсга тушиб лаззатланади, ўйнайди?" Кришна - Худо. У хоҳлаган ишини қилади. Сизнинг қонунларингизнинг Унга алоқаси йўқ. Сиз кўп қонун-қоидаларга бўйсунушга мажбурсиз, аммо Кришна учун ҳеч қандай қонун мавжуд эмас. У ҳеч қандай чеклашларни писанд қилмайди.

Махараж Парикшит ҳам Шукадева Госвамига худди шу саволни берган эди: "Кришна бу дунёга дин ва ахлоқ қоидаларин ўрнатиш учун келганди. Нимага Ўзи бегона аёллар даврасида лаззатланади? Бу ахир катта гуноҳ ҳисобланади-ку?" Шукадева Госвами бунга жавобан айтдики, ҳеч қандай гуноҳ Худони, Кришнани нопок қила олмайди, аксинча, ҳатто ақлли ҳар қандай ҳаром фикрлар билан тўла одам ҳам Кришна билан боғланса, дарров покланади. Бу ерда Қуёшни мисол келтириш жуда ўринли: Қуёш ҳеч қачон нопок бўлмайди, аксинча, қуёш нурлари нопок ерга тушиб, уни поклайди. Сиз Кришнага ҳар қандай моддий истаклар билан мурожаат қилишингиз мумкин, ва

қалбингиз бундан дарров покланади. Табиийки, гопиларнинг Кришнага нисбатан бўлган ҳис-туйғулари моддий эмас эди. Шунга қарамай, улар, ҳали ёш қизлар Унинг гўзаллигига маҳлиё бўлмай қололмасдилар. Улар ўзларига севгили ёр бўлишини сўраб Кришнага илтижо қилдилар. Шунинг ўзи уларнинг покланишига ёрдам берди. Ҳатто Кришна билан ҳамсуҳбат бўлган иблислар ҳам покланадилар. Мисол учун иблис Камса, Кришнани ўзининг душмани деб биларди. Шу билан бирга у Кришна онги билан яшарди, чунки ҳамиша унинг ҳаёлида Кришна эди: "Кришнани қаердан топсам экан? Мен Уни ўлдираман!" Иблисларнинг ҳаёли шундай. Аммо, шунга қарамай, Камса ҳам покланиб, ҳаётининг сўнггида озодликка эришди.

Хулоса қилиб, шуни айтиш мумкинки, агар биз қандайдир йўллар билан ўзимизда Кришна онгини ривожлантира оلسак, барча гуноҳли орзу-истаклардан дарров покланамиз. Ана шундай имкониётни Кришна ҳаммага тенг яратиб қўйибди.

Моддий тана тутқунлигидан қутулиш

Худонинг "Ишопанишад"да келтирилган "буюқларнинг энг буюғи, танасиз, ҳамма ерда мавжуд" деган сифатларидан ўзимиз ва Худо орасидаги фарқни билиб олесак бўлади. Биз тана ичига кириб олганмиз. Танамиз ўзимиздан фарқ қилади. Мен танамни тарк этиб кетганимда, у тупроққа қўшилиб кўтади. Библияда айтилганидек, "Сен тупроқдан чиққансан, тупроққа айланасан!". Аммо "Мен" тупроқ эмасман, мен мангу руҳман. Шунинг учун бу ерда "сен тупроқсан" деганда, тана кўзда тутиляпти.

Кришна танада мужассам бўлмайди. Бу демак, Унинг танаси ва руҳи орасида ҳеч қандай фарқ йўқ. Бошқача қилиб айтганда, Унинг танаси ҳам пок руҳдир. Шунинг учун У ҳеч қачон Ўз танасини алмаштирмайди. У Ўз танасини алмаштирмагани учун, У ҳамма ерда мавжуд, - У ҳеч нарсани эсдан чиқармайди. Ундан фарқли бўлган бизлар эса, ўзларимизнинг моддий танамизни алмаштириб, олдинги ҳаётимизда қилган ишларимизни унутиб юборамиз. Худди тушимизда танамизни, атрофимиздаги нарсаларни унутганимиз сингари, ўзимиз ким бўлганимизни унутамиз. Чарчаган тана ҳаракатсизликка ғарқ бўлади, - унга ҳордиқ керак. Унинг акси бўлган руҳ, мен эса, тушимда ҳам ишлайман, ҳаракат қиламан, учиб юраман, бошқа таналар, шароитлар ҳосил қиламан. Буни биз ҳар куни бошимиздан кечирамиз, шунинг учун бу ўхшатишнинг маъносини тушуниш қийин бўлмаса керак.

Шунга ўхшаш, ҳар бир умримизда биз атрофимизга янги шароит яратамиз. Бу ҳаётда мен ҳиндистонлик бўлишим мумкин, аммо кейинги ҳаётимда ҳиндистонлик эмас, америкалик бўлиб қолишим мумкин. Лекин, ҳатто Америкада туғилсам ҳам, инсон эмас, сигир ёки ҳўкиз бўлишим мумкин. У ҳолда мени семиртириб сўйиб юборадилар. Кўряпсизми, ҳақиқий муаммо нимада?

Энг катта муаммо шундан иборатки, биз ҳамиша, умрлар оша таналаримизни алмашлаб юрибмиз. Бу - жуда катта муаммо. Бизнинг ҳозирги ҳолатимиз жуда қалтис - кейинги ҳаётимизда 8400000 хилдаги ҳаёт турининг қайси бирида туғилишимизни билмаймиз. Бирок, бу муаммони ҳал қилишнинг йўли бор: агар инсон ўзида соф Кришна онгини ривожлантирса, танаси ўлгандан кейин Кришнанинг олдига боради ва бошқа моддий тана олишдан кутулади. У худди Кришнанинг Ўзиники сингари илм ва лаззатга тўла бўлган мангу руҳий танага эга бўлади.

Шунинг учун ҳеч иккиланмасдан, Кришнани англаш йўлида жиддий ҳаракат қилишимиз лозим. Кришнани англаш ҳаракати - бу шунчаки навбатдаги ўткинчи модалардан бири деб ўйламаслик керак. Йўқ, бу - ҳар бир инсоннинг энг муҳим вазифаси. Инсонга ҳаёт фақат Кришнани, ўзини англаш учун берилади. Бизнинг бошқа вазифамиз йўқ.

Минг афсуски, ҳозирги замон тараққиёти одамларга шунча ташвишлар келтириб қўйгани туфайли, улар Кришна онгини, Худони бутунлай унутиб қўйганлар. Майя, иллюзия, алданиш шундай таъсир қилади. Одамлар ўзларининг ҳақиқий вазифаларини унутиб қўядилар, инсофсиз, қалб кўзлари кўр йўлбошчилар эса, уларни тўппа-тўғри дўзах сари бошляптилар. Улар одамларга раҳбар бўлишга эмас, ҳатто аравакаш бўлишга ҳам муносиб эмаслар. Одамлар бировларнинг амрига бўйсунганини истамайдилар, аммо барибир мана шундай ярамасларни йўлбошчилари сифатида тан олиб, улар бошлаган ногўғри йўлдан кетяптилар. Шундай қилиб, инсофсиз йўлбошчилар ҳам, уларнинг изидан бораётган бахтиқаро одамлар ҳам моддий табиатнинг аёвсиз қонунлари чангалига тушиб қоладилар.

Шунинг учун, агар кимдир қандайдир йўллар билан Кришнани англаш ҳаракати билан танишиб қолган бўлса, у бунга жиддий эътибор бериши ва Кришнанинг нилуфар қадамлари пойидан қаттиқ ёпишиб олиши керак. Агар сиз Кришнанинг нилуфар қадамлари пойидан маҳкам ушлаб олган бўлсангиз, майя сизга ҳеч қандай зарар етказмайди.

Рухий ва дунёвий моддий таълим

“Ишопанишад”да таъкидланишича: - “Ўзининг ғафлатга ботган фаолиятини ривожлантираётган одамлар учун ғафлат оламининг энг қоронғу ерларидан жой ҳозирлаб қўйилган”. Таълимнинг икки тури мавжуд: -моддий ва рухий. Моддий таълим - *жада-видйа* деб аталади. *Жада* сўзи “ҳаракат қила олмайдиган” маъносини англатади ва бу моддий унсурларга хос сифат. Рух ҳаракат қилишга қодир. Бизнинг танамиз рух билан модданинг бирикмасидир. Шунинг учун, унинг ичида рух бор пайтдагина у ҳаракат қила олади. Худди шундай, шим ва костюмлар одам кийиб олгандагина ҳаракатга келади. Костюм ва шимлар ўз ўзидан мустақил ҳаракат қилаётгандай туюлиши мумкин, аммо, аслида улар танага кийилиб тургани туфайлигина ҳаракат қиладилар. Худди шунингдек, тана ҳам ичидаги мавжуд бўлган мангу рух туфайлигина ҳаракат қилади. Бунга яна бир мисол автомашина. Автомашина ҳайдовчи ҳаракатга келтиргани учунгина ҳаракат қилади. Автомашина ўз-ўзидан ҳаракат қилади деб ўйлаш ғирт аҳмоқликдир. Гарчи машина ажойиб механик қурилма бўлса ҳам, ўзидан ўзи ҳаракат қила олмайди.

Ҳозирги даврда одамларга фақат *жада-видйа*, моддий таълим берадилар, шунинг учун улар бу моддий табиат ўз-ўзидан ҳаракат қилади, ўз-ўзидан шунча ажойиб нарсаларни яратади, деб ўйлайдилар. Денгиз қирғоғида туриб биз тўлқинларнинг ҳаракатига назар соламиз. Лекин улар ўз-ўзидан ҳаракат қилмайдилар, - уларни шамол ҳаракатга келтиради. Ўз навбатида шамолни ҳам ҳаракатга келтирадиган куч бор. Агар шу тарзда энг биринчи сабабчини топишга ҳаракат қилсак, - барча сабабларнинг сабабчиси бўлган Кришнага борамиз. Ҳақиқий таълим - ана шу энг олий сабабчини топиш демакдир.

“Ишопанишад”да “моддий қувватнинг ташқи кўринишидан лол қолган одамлар ғафлат уммонига сиғинадилар”, - дейилган. Замонавий жамиятда автомашина ва самолетларни ҳаракатга келтирувчи технологияларни яратувчи жуда кўп корхоналар бор. Бу институтларда ҳар хил машиналар яратиш усулларини ишлаб чиқадилар, аммо мангу рухнинг қандай ҳаракат қилишини ўрганадиган бирорта таълим маскани йўқ. Бутун борлиқни, ҳамма нарсаларни ҳаракатга келтириб турган нарса ўрганилмай қоляпти. Бунинг ўрнига одамлар унинг ташқи пардасини, танасини - моддий унсурларни ўрганаптилар.

Мен Массачусети технология институтида маъруза қилганимда, талабалардан: -“Сизларда танани ҳаракатга келтириб турган рухни

Ўрганишга имкон берадиган технология борми?" - деб сўрадим. Уларнинг бундай технологиядан хабари йўқ. Улар саволимга жавоб бера олмадилар, чунки, уларнинг оладиган таълими - шунчаки *жадавидийа*. Ана шундай моддий таълимни, илм-фанни ривожлантириш билан машғул одамларни "Ишопанишад" огоҳлантириб айтяптики, улар коинотнинг ғафлат зулматига ботган энг маъшум жойларига тушадилар. Демак, ҳозирги илм-фан тараққиёти энг хатарли, қалтис ҳолатда, негаки, жаҳонда ҳеч бир илм даргоҳида рухий илм ўрганилмайди. Бу ҳол эса ўз навбатида инсониятни ғафлат ботқоғида яшашга маҳкум этади.

Шрила Бҳактивинода Тхакур ўзининг қўшиқларидан бирида ёзадики, моддий таълим - шунчаки майя(ғафлат)нинг намоён бўлишидир. Биз моддий таълимни ривожлантиришда қанчалик муваффақиятга эришсак, Худони англаш йўлида шунчалик катта қийинчиликларга дуч келаемиз. Ва ниҳоят биз: -"Худо йўқ, У ўлган!"- деган хулосага келаемиз. Буларнинг барчаси - ғафлат ва зулматдир.

Шундай қилиб, материалистлар шубҳасиз зулмат қоронғулигида қолишга маҳкум. Аммо, яна бир гуруҳ одамлар бор, улар - сафсатабоз файласуфлар, сохта диндорлар ва йогалар. Булар ундан ҳам бадтарроқ зулмат қаърига маҳкумдирлар, чунки улар Кришнанинг Ўзига қарши чиқишга журъат қилган одамлардир. Улар ўзларини рухий илм чўққиларига интилаётгандай қилиб кўрсатадилар, аммо, Кришна ҳақида, Худо ҳақида ҳеч нарса билмаганлари сабабли уларнинг одамларга ўргатаётган илмлари Худони тан олмайдиган материалистларнинг гапларидан ҳам хавфлироқдир. Нимага? Чунки, улар ҳақиқий рухий таълим беряпмиз, деб одамларни ногўғри йўлга бошлайдилар. Улар тарғибот қилаётган йога усуллари одамларни адаштиради: -"Шунчаки муроқаба қилсангиз бас - ўзингизнинг Худо эканингизни англайсиз!" Кришна Худо бўлиш учун ҳеч қачон муроқаба қилмаган. У азалдан Худо бўлган.

Уч ойлик чақалоқ пайтида иблис Пугана Уни заҳарли сут эмизиб ўлдирмоқчи бўлган эди, аммо Кришна сут билан бирга унинг жонини ҳам сўриб олди. Кришна "туғилганидаёқ" Худо эди. Худонинг белгиси шундай бўлади. Ўзларини йог деб ҳисоблайдиган баъзи бир фирибгарлар: -"Қимирламасдан жим ўтиринглар, жимликка ғарқ бўлинг - шунда сиз Худо бўласиз!"- деб одамларни чалғитадилар. Қандай қилиб бутунлай жим бўлиш мумкин? Шундай қилиш бирор одамнинг қўлидан келадими? Йўқ, бунинг иложи йўқ. "Ҳар қандай орзуистакларни тарк этинг, шунда сиз Худо бўласиз!" Қандай қилиб орзуистаклардан воз кечса бўлади? Буларнинг ҳаммаси афюн, фирибгар-

лик. Биз истакларсиз яшай олмаймиз. Биз ҳамма вақт жим туrolмай- миз. Аммо, истакларимиз ва қилаётган ишларимизни поклашимиз мумкин. Мана шу ҳақиқий илмдир. Бизнинг ягона истагимиз Кришнага хизмат қилиш истаги бўлиши керак. Мана шу энг пок истак, пок орзу бўлади. Ҳаракатсиз ва жим ўтиришнинг ўрнига босган ҳар бир кадамимизни Кришнага хизмат қилиш билан боғлашимиз лозим. Тирик мавжудотлар сифатида биз ҳамиша ҳаракат қиламиз, ниманидир истаймиз, кимнидир севишга интиламиз, аммо барча ҳаракатимиз, истакларимиз ва туйғуларимиз ногўри нарсаларга йўналган. Агар биз уларни Кришнага хизмат қилишга йўналтирсак, ана шунда ҳақиқий тўғри таълим олган бўламиз.

Сиз моддий таълимдан маълумотсиз бўлиб қолишингиз керак, деб айтаётганимиз йўқ. Марҳамат, таълим олаверинг, аммо шу билан бирга Кришна онгини ривожлантиришингиз лозим. Биз шунга даъват қиламиз. Биз сизни автомашина чиқаришни бас қилишга чақираётганимиз йўқ. Йўқ, биз айтяпмизки: - "Шунча машиналар чиқардинглар, энди шу машиналарни Кришнага хизмат қилишда ишлатинг!" Бизнинг таклифимиз шу Таълим олиш, илм ўрганиш яхши, аммо, агар у фақат моддий илм бўлса, агар у илм Кришнани англашдан бутунлай йироқ бўлса, ундай таълим жуда хатарлидир. "Ишопанишад" бизга шундан далолат беради.

Ғофиллик иллатига қарши илм

"Донишмандлар бизга ўратганларки, ҳақиқий илмни ривожлантириш ғофилликни ривожлантиришга нисбатан умуман бошқа натижаларга олиб келади" дейилган "Ишопанишад"да. Юқорида тушунтирилганидек, ҳақиқий илмни ривожлантириш - руҳий илмни ривожлантиришдир. Фақат танага ҳар хил қулайликлар яратиш, уни ҳимоя қилиш учунгина илм ўрганиш, илмни ривожлантириш - ғофилликни ривожлантиришдир, чунки, сиз танангизни ҳимоялашга қанчалик ҳаракат қилманг, тақдирингизга ёзилган нарса албатта рўй беради. Бу нима дегани? Бу - кетма-кет ўлиб-тирилишлар, улар орасидаги касаллик ва кексайишлардир. Аммо, таналарининг ҳар дақиқа сайин емирилиб бораётганини кўриб турган бўлсалар ҳам, одамларни фақат таналари ҳақидаги илм кизиқтиради. Танамиз туғилганиданок ўлимга маҳқум. Бунга ҳеч қандай шубҳа йўқ. Сиз ҳаётнинг табиий оқимини - туғилиш, кексайиш, каасаллик ва ўлишни тўхтатишга қодир эмассиз.

"Шримад Бхагаватам"да(10.84.13) айтилганки, моддий тана бу -

асосан уч унсур: ҳаво, балғам ва сафро билан тўлдирилган қопдир, ва ана шу ҳаво, балғам ва сафроларнинг бирикмасини "мен ўзим" деб юрган одамнинг эшакдан фарқи йўқ. Ҳатто буюк файласуфлар ва олимлар ҳам ўзларини ана шу ҳаво, балғам ва сафронинг бирикмасидан бошқа нарса эмас, деб ўйлайдилар. Уларнинг энг катта хатоси ҳам шунда. Аслида файласуф ва олимлар мангу руҳлардир ва кармаларига биноан ҳозирги ҳаётида ўз қобилиятларини намоён этиптилар. Аммо улар карма қонунларини тушунмайдилар.

Нима учун одамлар ичида ҳар хил шахсларни учратамиз? Агар одамларнинг барчаси ана шу ҳаво, сафро ва балғамнинг бирикмасигина бўлса, нега уларнинг ҳаммаси бир хил эмас? Кимдир миллионер бўлиб туғилади, бошқа биров эса кеча-кундуз жон-жаҳди билан ишласа ҳам, ҳатто кунига икки маҳал тўйиб овқатланишга қурби етмайди? Нега одамлар орасида шунчалик фарқ бор? Чунки, карма қонуни, ҳаракатлар ва уларнинг оқибатлари(қилмиш-қидирмиш) қонуни бор. Ана шу қонуннинг сирини тушунган одам ҳақиқий илмга эга бўлади.

Инсоннинг яшашдан мақсади - ҳаёт сирларини англаб етишдир. Ўзига ато этилган инсон танасини мана шу мақсад йўлида ишлатмайдиган одам ҳақиқатан ҳам *крипана*, хасисдир. Бу ҳақда "Гаргаупанишад"да ёзилган. Агар миллион доллар пулингиз бўлсаю, аммо сиз: -"Майли, банкада тураверсин!" - деб уни ҳеч нарсага ишлатмасангиз, - сиз хасиссиз. Сиз ўз пулларингиздан қандай фойдаланишни билмайсиз. Миллион долларини яна бир миллион пул топиш учун ишлатадиган киши сиздан анча ақллироқдир. Худди шунингдек, инсон танаси ҳам жуда нодир имконият. Ундан руҳий илм олиш учун фойдаланган киши - брахман, донишманд одамдир, фақат моддий илмини ривожлантираётган одам эса - хасис, крипана. Брахман билан крипана орасидаги фарқ ана шу.

Ўзининг инсоний танасидан, худди ит ва мушуклар сингари, ҳиссиётларининг талабини қондириш учунгина фойдаланаётган киши - хасисдир. У ўзининг "миллион доллар"ини қандай ишлатишни билмайдиган одамдир. Шунинг учун, ҳар бир отанинг, онанинг, ҳукуматнинг ва устозларнинг вазифаси - ўз қарамоғидагиларга умрининг энг бошиданок руҳий таълим бериш ҳисобланади.

"Шримад Бхагаватам"да ҳатто шундай ёзилганки, агар биз қарамоғимиздаги одамларни бу ўлиб-туғилишлар чархпалагидан халос этишга қодир бўлган руҳий илм олиш даражасига кўтара олмасак, ота-она, устоз ёки ҳукумат бошлиғи бўлишга ҳаққимиз йўқ.

Худони англаш йўли

Устозлар силсиласининг ведавий тизимида руҳий устозлар ўзларининг мулоҳазаларини ҳамиша ўзлари эшитган ишонарли, мўътабар манбалар билан асослайдилар, улар фақат ўзларининг шахсий тажрибаларига таянмайдилар. Бирор нарсани бевосита ҳиссий органлар орқали сезиш ёрдамида англашга, тушунишга ҳаракат қилиш - санскрит тилида *пратякша* деб аталадиган моддий усулдир. Ведаларга асосланган билиш усули бундай эмас. Бу йўл *шрути*, яъни "мўътабар манбадан тинглаб билиш" йўлидир. Билишнинг Ведавий усулининг сири мана шундан иборат.

Бизнинг ҳиссиётимиз мукамал эмас, шунинг учун ҳиссиётларимиз чегарасидан ташқарида бўлган нарсаларни улар ёрдамида билишга уриниш бемаънилиқдир. Бунинг иложи йўқ. Мисол учун, сиз ўзингизнинг отангиз ким эканини билишни истасангиз, сиз буни тажрибалар орқали аниқлай оласизми? Бунинг иложи борми? Йўқ. Унда сиз отангизнинг ким эканини қандай аниқлайсиз? Буни сиз фақат мўътабар, ишончли манбадан, - онангиздан билиб оласиз. Мана шу мантиққа тўғри келадиган йўл. Агар сиз тажриба йўли билан отангизнинг ким эканини аниқлай олмас экансиз, тажриба, бевосита сезиш орқали қандай қилиб азалий, Олий Отани, Худони аниқлаб бўлади? Кришна - азалий ота. У - отамизнинг отасининг, отасининг отасининг... - барча авлодларнинг отаси. Агар сиз ўзингиздан олдинги авлодни, отангизни тажриба орқали аниқлашга қодир бўлмасангиз, бу йўл билан Худони, Кришнани қандай аниқлай оласиз?

Одамлар тажриба орқали Худони топишга ҳаракат қиладилар, аммо кўп уринишлардан сўнг хафсаласи пир бўлиб, қўлларидан ҳеч нарса келмайди. Шунда улар: -"Худо йўқ. Мен ўзим Худоман!" - дейдилар. Аммо, "Ишопанишад"да айтилганки, Худони тажриба йўли билан эмас, тинглаш йўли билан англаш лозим. Кимни тинглаш керак? Қандайдир мунофиқ фирибгарними? Ҳар хил ақидапарастларними? Йўқ. *Дхира* бўлган одамни тинглаш лозим. *Дхира* - дегани, "ҳиссиёти моддий унсурлар таъсирида ҳаяжонга келмайдиган" одам деганидир.

Ҳаяжонга келишнинг турлари кўп: ақлнинг ҳаяжонга келиши, нутқнинг ҳаяжонланиши, ғазаб-нафрат кўзғалиши, тилимизнинг ҳаяжонга келиши, қорнимизнинг ҳаяжони, жинсий азоларнинг ҳаяжони. Ғазабимиз келганда ҳамма нарсани унутамиз ва жуда кўп аҳмоқона нарсаларни айтишимиз, қилишимиз мумкин. Тилни ҳаяжонга келтириш учун ҳар хил рекламаларни ишлатадилар: "Вино

ичинг!", "Товуқ шўрва ичинг!", "Ширин кабобдан енг!" Аммо, бизнинг вино, товуқ ва кабобларсиз ҳам кунимиз ўтади. Инсонлар учун Худо, Кришна шунча ширин нарсаларни яратиб қўйибди: мевачевалар, сабзавот, ғалла, ёнғоқ, сут маҳсулотлари ва ҳоказо.

Сигир жуда кўп миқдорда сут беради, ўзи учун эмас, одамлар учун. Одамлар учун сут - энг яхши озуқа. Худо айтадики: "Сигиржон, гарчи сен шунча кўп сут берсанг ҳам, ўзинг уни ичишинг мумкин эмас. Бу сут, руҳий ривожланишнинг ҳайвонларга нисбатан юқорирок поғонасида бўлган инсонларга мўлжалланган!" Табиийки, ҳайвонларнинг болалари ҳам кичкиналик пайтида сут эмадилар, бузоқлар ҳам она сүтидан эмадилар. Аммо, сигир бузоқларига керак бўлганидан анча кўп сут беради, қолган сут инсонларга мўлжалланган.

Худонинг "сизларга ризқ бўлсин учун!" деб кўрсатиб қўйган нарсалари билан овқатланишимиз лозим. Аммо, тилимиз ҳаяжонга келганда, биз ҳар хил ўйларга борамиз: "Нимага мен фақат мевасабзавот, сут ва ғалла билан қаноатланишим керак? Кушхона очиб, сигирларни ўлдирса бўлмайдимиз? Худди онамнинг сүтини ичгандек, унинг сүтини ичиб бўлгандан кейин, гўштини маза қилиб ейиш учун уларни ўлдирсам бўлаверади!" Ана шундай аҳмоқона ўйларни миядан чиқариб ташлаш керак ва *дхира* ёки *свами* - ўз ҳиссиётининг хўжайини бўлган одамнинг айтганларини тинглаш лозим. Свами ёки госвами, - мавжуд олти хил ҳаяжонни: ақлининг, нутқининг, ғазабининг, тилининг, қорнининг ва жинсий азоларининг ҳаяжонини боса оладиган одамдир.

Калидасанинг "Кумара-самбхава" деган ажойиб достони бор, унда нимага Тангри Шива дхира деб аталиши ҳикоя қилинади. Тангри Шиванинг хотини, Сати, отаси ўтказаетган қурбонлик маросимида эрини жуда қаттиқ ҳақоратлаганларини эшитганида, бундай ҳақоратга бардош беролмай ўзини ўзи ўлдиради. Хотинининг ўзини ўзи ўлдирганини эшитиб, Тангри Шиванинг фиғони чиқиб, узлат қилиш учун бу сайёрани тарк этади. Айни шу пайтда фаришталар ва иблислар ўртасида жанг бораётган бўлиб, фаришталарнинг қўшинига яхши саркарда керак эди. Улар, агар Тангри Шиванинг ўғли бўлса эди, у фаришталарга саркарда бўларди, деган қарорга келдилар. Тангри Шива яланғоч ўтирган ҳолда риёзатга берилган эди, унинг эҳтиросини кўзғаш учун фаришталар Сатининг янги танада мужассам бўлган тимсоли Парватини унинг олдига юбордилар. Аммо Тангри Шиванинг эҳтиросини кўзғатиш Парватининг - қўлидан келмади. У риёзатини давом эттирди. Шу ерда Калидаса таъкидлаб ўтади: "Мана

хақиқий дхира. У яланғоч, ёш гўзал қиз унинг танасини силаяпти, аммо у мутлақо хотиржамлигича ўтираверди".

Дхира ҳатто унинг ҳаяжонга тушишига аниқ сабаб бўлганда ҳам ҳаяжонланмайди. Қандайдир жуда ширин таомни кўрганимизда нафсимиз, тилимиз ҳаяжонга келмаслиги керак. Агар олдимизда чиройли қиз ёки йигит турса ҳам, бизнинг эҳтиросимиз кўзгалмаслиги керак. Ҳақиқий дхира мана шундай қилиб юқорида айтиб ўтилган ўзининг олти тур ҳаяжонини боса олади. Бу, Тангри Шива импотент экан, дегани эмас, у дхира эди. Худди шундай, Кришна ҳам жуда кўп қизлар билан рақсга тушганди, аммо Унинг бу қизларга нисбатан ҳирсий эҳтироси кўзгалмаган.

Шундай қилиб, сиз дхира кишини тинглашингиз лозим. Агар сиз дхирани эмас, адхирани - ўз ҳаяжонини боса олмайдиган одамни тингласангиз, сизнинг олган илмингиз бефойдадир. "Ишопанишад" - рухий устознинг шогирди берган саволларга жавобларидир. Бу ерда рухий устоз айтяптики: "Мен буни мўътабар манбалардан тинглаганман". Рухий устоз ҳеч нарса ни шахсий тажрибаси асосида ўйлаб чиқармайди. У фақат ўзидан олдингилардан эшитганини бизга етказди.

Шундай қилиб, бизнинг ҳар хил тажрибалар ўтказишимизга ҳожат йўқ. Бизга зарур бўлган ҳамма нарса мавжуд. Фақат дхирани, ўзининг олти хил ҳаяжонини бошқара олган донишманднинг гапларини тингласак бас. Ведавий билишнинг йўли мана шундай. Лекин бунинг ўрнига илм олиш учун қандайдир бошқа йўл танласак, ғафлат ботқоғига ботиб қолаверамиз.

"Ишопанишад"да айтилганки, "Бир вақтнинг ўзида ғафлат зулматига фарқ бўлиш ва илоҳий илмни ривожлантириш жараёнларини тушуниб етишга қодир бўлган кишиларгина туғилиб-ўлишлар гирдобидан қутулиб, мангулик лаззатидан тўла баҳраманд бўла оладилар". Одамлар мангулик нима эканини тушуниб етмайдилар. Улар буни қандайдир мўъжиза деб ҳисоблайдилар. Улар ўз билимлари билан ғурурланадилар, аммо, ўзларининг замонавий илм-фан тажрибаларига асосланган усуллари ёрдамида билмаган ва ҳеч қачон била олмайдиган жуда кўп нарсалар мавжуд.

Шунинг учун, ҳақиқий илмга эга бўлишни истасангиз - "Веда"лар деб аталадиган адабиётни ўрганинг. Веда сўзи "билим" "илм" маъносини англатади. Бир юз саккиз "Упанишада"лар ҳам ведаларга қиради, улардан ўн биттаси жуда муҳим. Ўн бирининг ичида энг муҳими - "Ишопанишад". Упанишад сўзидаги *упа* ибораси, "яқин" маъносини англатади. Яъни, "Ишопанишад"даги илм сизни Кришнага

якинлаштиради.

Муқаддас китоб билимдонлари орасида Ведалар *шрути*, яъни асосий исбот сифатида қабул қилинади. Ведаларда ғафлат ботқоғига ботган, моддий дунё шартлари билан боғланган руҳларнинг илмий изланишлари натижасида олинган илм келтирилмаган. Бундай одамларнинг ҳиссиётлари мукаммал эмас, шунинг учун улар ҳақиқатни аниқ кўра олмайдилар. Улар шунчаки тахмин қиладилар: -"Бу шундай бўлиши мумкин, бундай бўлиши мумкин!" Бу ҳақиқий илм эмас. Ҳақиқий илм мутлақо аниқ, хатосиз ва ҳеч қандай шубҳасиз бўлиши лозим. Моддий дунё шароитига тушган руҳлар алданишга, хатолашишга ва алдашга мойилдирлар. Улар қандай алдайдилар? "Бҳагавад Гита"ни тушунмаган одам унга изоҳ ёзганида, у содда одамларни алдаган бўлади. Шундай бўладики, кимдир "Бҳагавад Гита"нинг обрўсидан, унинг кенг тарқалганидан фойдаланиб, ўз номини чиқариш учун унга изоҳ ёзади. Ана шундай "олим"лар, "Бҳагавад Гита"га ҳар ким ҳам изоҳ ёзса бўлаверади, деб ўйлайди. Аммо, Кришна "Бҳагавад Гита"да айтганки, "Бҳагавад Гита"ни фақат Унга содиқ бўлган кишигина тушуна олади. Демак, Кришнага содиқ бўлмаган бундай олимлар одамларни алдайдилар.

Бундан шундай хулоса чиқариш мумкинки, агар ҳақиқий руҳий илм олишга интилсангиз, сиз Мутлақ Ҳақиқатга эришган ҳақиқий руҳий устозга мурожаат қилишингиз лозим. Акс ҳолда ғафлатда қолаверасиз. Сиз: "Мен руҳий устоз танлашим ҳам мумкин, танламаслигим ҳам мумкин. Шунча китоблар бор, мен улардан ҳам ҳақиқатни ўргана оламан" - деб ўйламанг. Йўқ. Ведалар белгилаб қўйганки: *тад-вижнаннартхам са гурум эвабхигаччхет*.

Гаччхет сўзи "инсон бориши керак" деган маънони англатади. Бу ерда "бориши ҳам мумкин, бормаслиги ҳам" дейилмаган. Илоҳий илм ўрганишингиз учун руҳий устоз олдига боришингиз лозим. Ведаларнинг буйруғи шундай.

Сиз икки нарсани билишингиз лозим: Майянинг нималигини ва Кришна кимлигини. Шунда илмингиз мукаммал бўлади. Билингки, Кришна шунчалик саховатлики, агар сиз Унга иймон келтириб, шунчаки ихтиёрингизни топширсангиз, илм олиш йўлидаги изланишингиз ниҳоясига етади: ҳеч қийналмасдан Кришнанинг ким эканини, майянинг нима эканини билиб оласиз. Кришна ичдан, қалбингизда туриб сизга бу тушунчаларни беради.

Шундай қилиб, Кришна ва руҳий устознинг марҳамати билан инсон Худога холис хизмат қилиш йўлига киради. Бу қандай рўй беради? Кришнанинг ва руҳий устознинг марҳаматлари гўёки бир би-

рини тўлдириб туради. Агар ҳали ўзингизга руҳий устоз топмаган бўлсангиз, лекин қалбингиздан самимий излаётган бўлсангиз, Кришна сизни ҳақиқий руҳий устоз олдига бошлаб боради. Ҳақиқий руҳий устоз танлаганингиздан кейин эса, у сизни Кришнага етказди. Кришна қалбингиздан йўл кўрсатиб турувчи *чайтя-гуру* сифатида хамиша қалбингизда мавжуд. Айнан мана шу чайтя-гуру руҳий устозингиз сифатида ташқаридан намоён бўлади. Шундай қилиб, руҳий устоз Кришнанинг бевосита ишончли вакилидир.

"Ишопанишад"да айтилганидек, биз *видя* ва *авидя* дегани нима эканини тушуниб олишимиз керак. *Авидя* - моддий илм ниқоби остида яширинган ғофилликдир. Шрила Бхактивинода Тхакур ўзининг бир қўшиғида ёзадики, "моддий илмни ривожлантириш майянинг хукмронлик доирасини кенгайтиради, холос". Моддий илмни чуқурлаштириш билан сиз Кришна онгига эришиш имкониятидан махрум бўласиз. Моддий илм чўққисига кўтарилган одамлар: - "Кришнани англашнинг, бу ҳаракатнинг нима кераги бор?" - деб ўйлайдилар. Уларда руҳий олим олишга интилиш йўқ, улар ғофиллик, *авидя* ботқоғига жуда чуқур ботиб кетганлар.

Баъзи Ҳиндистонлик ёшлар Ҳиндистоннинг маънавий, руҳий кадриятларини, маънавиятини тан олмай, ҳар хил технологияларни ўрганиш учун ғарбий давлатларга келиб таълим оладилар. Улар менинг ғарбий давлатлар халқига Ҳиндистоннинг улар тан олмай кетган руҳий маънавиятини олиб келганимдан ҳайратландилар. Менинг ғарб давлатларига келишимнинг сабабларидан бири ҳам, ҳозирги Ҳиндистонликлар руҳий маданиятни, руҳий илмни рад этганлигидир. Ҳозир ҳиндистонликлар, агар бизлар ғарбий технологияга эга бўлсак, бахтиёр яшаймиз деб ўйлайдилар. Бу алданиш, майя. Ҳиндистонликларга қараганда юз марта яхшироқ технологияга эга бўлган одамларнинг ҳеч қандай бахтга эришолмаётганларини улар кўрмаяптилар. Технология борасида Ҳиндистон Америка ёки Европани яқин уч юз йил ичида қувиб етолмайди, чунки, ғарбий давлатлар кўп йиллардан бери технологияни ривожлантириб келадилар. Аммо, Ҳиндистон маданияти азалдан руҳий маданият бўлиб келган.

Видья, яъни ҳақиқий, руҳий илм технологияга боғлиқ эмас. Ведалар илмини тарқатган биринчи гуру Шрила Вьясадева эди. У қандай яшаган эди. У Бадарикашрамда бир кулда яшар эди. Аммо, унинг руҳий илми қанчалик буюк! У шунча кўп Пураналар ёзди, шу жумладан "Шримад Бхагаватам"ни ҳам. Яна у "Веданта-сутра" ва "Маҳобҳорат"ни яратди. Вьясадеванинг ёзган барча асарларини ўрганиш учун бугун умр етмайди. Фақат "Шримад Бхагаватам"нинг

Ўзи ўн саккиз минг мисрадан кам эмас. Ва ундаги ҳар бир мисра шунчалик чуқур маънога эгаки, унинг маъносини охиригача тўлиқ тушуниб олиш учун умр бўйи ўрганиш керак бўлади. Ведалар маданияти мана шундай.

Ведаларда баён этилган илм билан, фақат руҳий илм эмас, моддий илм борасида ҳам ҳеч қандай илм-фан унга тенглаша олмайди. Ведаларда астрономия, математика, тиббиёт ва бошқа кўп фанлар баён этилган. Қадимги вақтларда ҳам самолетлар бўлган. Улар ҳақида Пураналарда ёзилган. У пайтдаги самолётлар шу даражада чидамли ва тезлиги юқори бўлганки, бошқа сайёраларга бемалол бора олганлар. Ведавий маданият ҳукм сурган вақтда моддий илм-фан ривожланмаган деб ўйланган. У пайтда моддий илм жуда юқори ривожланган, аммо, одамлар унга катта аҳамият бермаганлар. Улар кўпроқ руҳий илм олишга интилганлар.

Илм нимаю ғофиллик нималигини тушуниш керак. Агар биз ғофилликни, яъни моддий илмни тўплайдиган бўлсак, қайта-қайта ўлиб-туғилишларга мубтало бўлаверамиз. Бундан ташқари кейинги ҳаётингизда ким бўлиб туғилишингиз ҳам номаълум. Бу сизга боғлиқ эмас. Сиз ҳозир ўзингизнинг америкалик эканингизга қувониб юрибсиз, аммо бу танангизни ташлагандан кейин сиз: -"Менга яна америкаликнинг танасини беринг!" - деб талаб қилолмайсиз. Балки, сиз яна Америкада туғиларсиз, лекин одам танасида эмас, сигир танасида. У ҳолда сизни қассоблар сўйиб юборадилар.

Шунинг учун моддий илмни: миллатчилик, социализм, капитализм ва бошқа "изм"ларни ривожлантириш - шунчаки, вақтни, умрни зое кетказишдир. Бундай илмни ривожлантириш хатарли. Яхшиси, ҳақиқий илмни, ведалар илмини, инсонни Худони танишга, Кришнага холис хизмат қилишга ундайдиган илмни ўрганиш, ривожлантириш зарур. "Бҳагавад Гита"да Кришна шундай дейди:(7.19) *бахунам жанманам анте жнанаван мам прападйанте*. Жуда кўп туғилиб-ўлишлардан кейин, ҳақиқий илмга эга бўлган киши: "Эй Парвардигор, эй Кришна, Сен ҳамма нарсанинг манбаи экансан!" - деб, ўз ихтиёрини Кришнага топширади. Мана шу - ҳақиқий илм эгаллашда эришилган мукамалликдир.

"Брахманнинг оқ нури"нинг нариги томони

"Ишопанишад"да шундай дейилган: -"Инсон Олий Худо Шахси Шри Кришнани ва Унинг илохий номини, шунингдек ўткинчи моддий оламни унинг фаришталари, одамлари ва ҳайвонлари билан бир-

га мукаммал билиб олиши керак. Ана шунга эришган киши ажални четлаб ўтади ва Парвардигорнинг мангу даргоҳида илм ва лаззатга тўлган мангу ҳаёт кечириш учун намоён бўлиб турган бу ўткинчи моддий коинотдан юқори кўтарилади. Бутун тирик зотни таъминлаб турган эй Парвардигор! Сенинг ҳақиқий дийдоринг Сендан таралаётган кўзни қамаштирувчи оппоқ нур билан тўсилган. Шу нурни олиб ташлаб, содиқ хизматкорингга Ўзингнинг ҳақиқий дийдорингни кўрсат!"

"Ишопанишад"нинг бу шеърида Кришнанинг даргоҳи тўғрисида гап боради. Ҳар қандай сайёранинг хоҳ моддий бўлсин, хоҳ илоҳий бўлсин, ўз ҳукмдори бор. Мисол учун, Куёш сайёрасига Вивасван ҳукмронлик қилади. Бу маълумот "Бҳагавад Гита"да келтирилган. Моддий олам бўйлаб миллионлаб коинотлар сузиб юрибди, ва уларнинг ҳар бирида миллиардлаб сайёралар бор, ҳар бир сайёрани бир фаришта бошқариб туради.

Моддий оламнинг ташқарисида *браҳмажйоти*, яъни ўзининг сон саноксиз Вайкунтҳа сайёралари билан руҳий олам ястаниб ётибди. Ҳар бир Вайкунтҳа сайёрасини Нарайана кўринишида Олий Худонинг Ўзи бошқариб туради. Ҳар бир Нарайананинг Ўз номи бор - Прадьюмна, Анируддҳа, Санкаршана ва ҳоказо. Худди, куёшнинг ёрқин нурлари дастидан куёшнинг ўзини кўра олмаганимиз сингари, биз у сайёраларни ҳам кўра олмаймиз, чунки уларни руҳий ёғду, браҳмажйоти тўсиб турибди. Руҳий оламни тўлдирган бу ёғду Кришнанинг сайёраси - Голока Вриндаванадан таралиб туради. Голока Вриндавана Вайкунтҳадан ҳам юқорида жойлашган ва уни Кришнанинг шахсан Ўзи бошқаради. Мутлақ Ҳақиқат, Кришнанинг сайёраси бизнинг назаримиздан Браҳманнинг ёғдуси билан тўсилган. Парвардигорни кўриш учун шу ёғду орқали ўтиш керак. Шунинг учун "Ишопанишад"да солиҳ инсон илтижо қияпти: -"Сенинг дийдорингни кўришим учун марҳамат қилиб Ўз нурунгни четга ол!" Файласуфмайявадилар браҳмажйотидан кейин ҳам нимадир борлигини билмайдилар. Браҳмажйоти - шунчаки Парвардигорнинг ҳақиқий дийдорини тўсиб турган заррин ёғду эканига "Ишопанишад" ведавий далилдир.

Кришнанинг сайёраси ва Вайкунтҳа сайёралари Браҳманнинг ана шу ёғдусидан юқорида жойлашганини ва бу руҳий сайёраларга фақат Худонинг соф содиқ хизматкорлари эриша олишини тушуниш керак. Олимлар, файласуфлар, мана шу Браҳманнинг ёғдусига кириш учун қаттиқ риёзатларга берилдилар. Аммо, Кришнанинг шахсан Ўзи ўлдирган иблислар шу заҳотиёқ Браҳманнинг ёғдусига киради-

лар. Ўзингиз ўйланиб кўринг: Кришна Ўзининг душманларини шу ерга юбораётган экан, наҳотки у жой ҳавас қилгулик ер бўлса? Агар менинг олдимга душманим келса, мен унга уйимдан бирор жой кўрсатарман, аммо, аниққи, энг яхши жойни энг яқин дўстимга таклиф қиламан. Шунинг учун, Браҳманнинг ёғдуси - биз учун энг яхши жой эмас.

Шрила Прабодхананда Сарасвати ажойиб шеър ёзган ва унда айтадики, Кришнанинг марҳаматига муяссар бўлган содиқ хизматкор учун Браҳманнинг ёғдуси - дўзахдан афзал эмас. Унда жаннатчи? Ўз фаолиятларининг натижаларидан лаззатланишга интиладиган *карми*лар фаришталар яшайдиган жаннат сайёраларига тушишга интиладилар. Аммо, Худонинг соф содиқ хизматкорлари учун жаннат - ғайритабиий ҳолатдир. Уларни жаннатга тушиш умуман кизиқтирмайди. Ғайритабиий қобилиятларга эришиш учун бутун кучларини ишга солиб, ўз ҳиссиётларини жиловлашга уринадиган сеҳргар-йоглар ҳам бор. Бизнинг ҳис-туйғулар заҳарли илонларга ўхшайди: уларнинг талабларини қондира бошлашингиз билан улар сизга заҳарли тишлари билан маҳкам ёпишиб оладилар, натижада тубанликка юз тутасиз. Аммо, солиҳ инсон: "мен ҳиссиётимнинг заҳарли илонларидан кўркмайман" - дейди. Нимага? "Чунки мен уларнинг заҳарли тишларини юлиб ташлаганман". Бошқача қилиб айтганда, ўз ҳиссиётини Кришнага хизмат қилиш учун ишлатар экан, солиҳ ҳиссий лаззатларга берилиб кетиш хавфидан қутулади, шунинг учун ҳиссиёти уни дўзахга тортиб кетмайди.

Шундай қилиб, Худонинг содиқлари карми, ғйани ва йогалардан устун туради. Худонинг холис хизматкорлари энг юксак мартабага эга, чунки фақат Худого холис хизмат қилиш билангина Кришнага эришиш мумкин. Кришна Унга кармали фаолият ёрдамида эришиш мумкинлигини айтмаган. Унга фалсафий фикр юритишлар ёрдамида эришиш мумкинлиги ҳам айтилмаган. Худди шундай, сеҳрли йога ёрдамида ҳам Унга эришиш мумкинлиги кўрсатилмаган. Унинг ўзи айтяптики: -"*бхактйа мам абхиджанати йаван йаши часми татватах* - "Фақат холис хизмат қилиш ёрдамидагина инсон Менинг асл ҳолатимни англай олади".(Б.г. 18.55)

Мутлақ Ҳақиқатга эришишнинг холис хизмат қилишдан бошқа йўли йўқ. Шундан бошқа барча йўллар мукамал эмас, чунки улар ҳар хил тахминларга асосланади. Мисол учун, олимлар Қуёшнинг қандайлигини билиш учун ҳар хил тахминлар қилиши мумкин, лекин улар Қуёшга бора олмаганлари туфайли улар ҳеч қачон унинг қандайлигини аниқ билмайдилар. Улар фақат тахмин қиладилар, хо-

лос. Кунларнинг бирида кўзлари кўрмайдиган уч ногирон филга дуч келган. Улар филни пайпаслаб кўриб, ҳар қайсиси филнинг нимага ўхшашлигини тахмин қила бошладилар. Филнинг семиз оёқларини ушлаган бири: -"Фил устунга ўхшаркан!" - деган қарорга келди. Унинг хартумини ушлаган бошқа бири: "Фил - илонга ўхшар экан!"- деди. Учинчиси, филнинг қорнини ушлаб кўриб: -"Фил катта қайиққа ўхшаркан!" -деган экан. Аммо, кўзи кўрмайдиган бу уч одам барибир филнинг қандай бўлишини аниқлай олмадилар.

Бирор нарсани кўрмай туриб, у тўғрисида фақат тахмин қила оласиз. Шунинг учун, "Ишопанишад"да солиҳ-вайшнава илтижо қилади: -"Сенинг дийдорингни кўришим учун, Ўзингдан таралиб турган кўзни қамаштирувчи бу ёғдуни олиб ташла!" Содиқ хизматкорининг ҳақиқатан ҳам Уни севишига ишонч ҳосил қилганида Кришна соф содиқ хизматкорига Ўз дийдорини кўриш имкониятини беради. "Брахма-самхита"да айтилганки: *преманжана-ччхурита-бхактивилочанена* - "Худонинг солиҳ хизматкорлари кўзларига муҳаббат малҳамини суриб олганлар, шунинг учун улар қалбларида Кришнанинг гўзал дийдорини ҳамиша кўриб юрадилар. Ҳиндистонда кўзга суриладиган алоҳида бир малҳам бор. Агар сиз шу малҳамдан кўзингизга сурсангиз, кўзингиз зийраклашади. Худди шундай, агар сиз қалб кўзингизга муҳаббат малҳамини суриб олсангиз, Кришнани ҳамиша кўриб юрасиз. Холис хизмат қилиш ва кун сайин кучайиб борадиган муҳаббат ёрдамида Кришнага эришишнинг йўли ана шундай. Бу муҳаббат фақат холис хизмат қилиш жараёнидагина ривожланади, - бунинг бошқа йўли йўқ. Сиз Худога холис хизмат қилишга қанчалик интилсангиз, қалбингизда мудраб ётган Кришнага нисбатан бўлган муҳаббат туйғуси шунчалик кучаяверади. Ва Худога нисбатан бўлган муҳаббатингиз камолотга етганида сиз ҳар ерда, ҳамиша Уни кўриб юрасиз.